

รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

ผลของกิจกรรมทางศิลปะที่มีต่อการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และสมาธิ
ของเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้

Effect of art activity on the concentration and creativity
development of children with Learning Disabilities

นาง ดารณี ธนวัฒน์

คช
๑ ๔๙๙ พ
๒๕๕๕

b. 12710106
i.

เลขที่.....
เลขทะเบียน 138262
วันเดือนปี. ๕ ต.ค. ๒๕๕๕

ได้รับทุนสนับสนุนงานวิจัยจากเงินรายได้ ประจำปีงบประมาณ 2555

คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ชื่อโครงการ (ภาษาไทย) : ผลของกิจกรรมทางศิลปะที่มีต่อการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และสมาธิของเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้

ชื่อโครงการ (ภาษาอังกฤษ) : EFFECT OF ART ACTIVITY ON THE CONCENTRATION AND CREATIVITY DEVELOPMENT OF CHILDREN WITH LEARNING DISABILITIES

แหล่งเงิน : เงินรายได้คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม

ประจำปีงบประมาณ : 2555

จำนวนเงินที่ได้รับการสนับสนุน : 100,000 บาท

ระยะเวลาทำการวิจัย : 1 ปี

ตั้งแต่ : ตุลาคม 2554 ถึง กันยายน 2555

ผู้วิจัย : นาง ดารณี ธนวัฒน์ สาขาครุศาสตร์สถาปัตยกรรมและการออกแบบ

คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และสมาธิของเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ 2) เพื่อศึกษาผลการทดลองใช้กิจกรรมทางศิลปะและพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ที่ส่งผลต่อการมีสมาธิของเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือ เด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ ในสถานสงเคราะห์เด็กพิการทางสมองและปัญญา จังหวัดราชบุรี จำนวน 20 คน ใช้การสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แบบสัมภาษณ์ผู้ปกครองในสถานสงเคราะห์เด็กพิการทางสมองและปัญญา 2) แบบสัมภาษณ์ผู้ดูแลเด็กในสถานสงเคราะห์เด็กพิการทางสมองและปัญญา 3) แบบสังเกตพฤติกรรมการมีสมาธิของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ 4) ชุดกิจกรรมทางศิลปะเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และสมาธิในเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ และ 5) แบบวัดความคิดสร้างสรรค์ตามทฤษฎีของทอแรนซ์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ค่า t-test แบบ Dependent

ผลการวิจัยพบว่า

1. นักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ที่ได้รับการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ด้วยกิจกรรมทางศิลปะและพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ มีคะแนนเฉลี่ยก่อนการใช้กิจกรรมทางศิลปะ 36.6 คะแนน และหลังการใช้กิจกรรมทางศิลปะ 59.9 คะแนน เมื่อทำการทดสอบค่าที พบว่า มีความคิดสร้างสรรค์หลังการใช้กิจกรรมทางศิลปะสูงกว่าก่อนการใช้กิจกรรมทางศิลปะ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2. นักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ที่ได้รับการพัฒนาพฤติกรรมด้านสมาธิ ด้วยกิจกรรมทางศิลปะและพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ มีคะแนนเฉลี่ยก่อนการใช้กิจกรรมทางศิลปะ 41.10 คะแนน และหลังการใช้กิจกรรมทางศิลปะ 71.10 คะแนน เมื่อทำการทดสอบค่าที พบว่าพฤติกรรมด้านสมาธิหลังการใช้กิจกรรมทางศิลปะสูงกว่าก่อนการใช้กิจกรรมทางศิลปะอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

คำสำคัญ : เด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้, กิจกรรมทางศิลปะ, พัฒนาความคิดสร้างสรรค์, พัฒนาสมาธิ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

Research Title: EFFECT OF ART ACTIVITY ON THE CONCENTRATION AND CREATIVITY DEVELOPMENT OF CHILDREN WITH LEARNING DISABILITIES

Researcher: Daranee Tanawat

Faculty: Industrial Education, Department of Architectural Education and Design
King Mongkut's Institute of Technology Ladkrabang

ABSTRACT

The purpose of this research was to study creative development and concentration of children with learning disabilities and to study the effects of using art and creative activities that affect the concentration behaviors of children with learning disabilities. The sample was twenty children with Learning Disabilities were random sample specific (Purposive sampling) selected from the population of Ratchaburi Orphanage aphasia and intelligence. The instruments included: 1) the interview form with children curator in Ratchaburi Orphanage aphasia and intellectual; 2) the interview form with children mentor in Ratchaburi Orphanage aphasia and intellectual; 3) the observation form of concentration behaviors of children with Learning Disabilities; 4) the art activity for develop creativity and concentration behaviors in children with learning disabilities; 5) the test for creative thinking as a theory of Torrance. Statistics used for data analysis were mean, standard deviation and t-test for Dependent.

The results of the study were as follows:

1. After an application of creative art activities and creative development, children with Learning Disabilities had creative average point higher than before. And have creative statistics significant better than before at the level of .01.
2. After an application of creative art activities and creative development, children with Learning Disabilities had concentration behaviors average point higher than before. And have concentration behaviors statistics significant better than before at the level of .01.

Keywords : Learning Disabilities, Art Activity, Creativity, Concentration

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีแนวทางในการศึกษา ปัญหาเด็กที่มีภาวะบกพร่องทางการเรียนรู้ (Learning Disabilities) หรือเด็ก LD เป็นหนึ่งในสาเหตุที่เกิดขึ้นโดยไม่รู้ตัว ผลจากการทดลองใช้กิจกรรมทางศิลปะ ช่วยให้เด็กที่บกพร่องทางการเรียนรู้ มีความคิดสร้างสรรค์ เกิดสมาธิพร้อมที่เรียนรู้ มีสมาธิด้านการเขียนหนังสือ มีสมาธิในการอ่าน มีสมาธิในการคิดคำนวณ เกิดกระบวนการคิดที่ซับซ้อนได้ ผู้วิจัยหวังว่างานวิจัยชิ้นนี้คงมีประโยชน์กับคุณครู ผู้ปกครอง และผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้

การวิจัยครั้งนี้ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัย จากเงินรายได้ของคณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ประจำปีงบประมาณ 2555 ในงานวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยขอขอบคุณผู้ปกครองสถานสงเคราะห์เด็กพิการทางสมองและปัญญาจังหวัดราชบุรี ผู้ดูแลเด็กและเด็กๆ ที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ในสถานสงเคราะห์เด็กพิการทางสมองและปัญญาจังหวัดราชบุรี ทุกคนที่ให้ความร่วมมือ ให้ข้อมูล ข้อเสนอแนะ ที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัย นอกจากนี้ผู้วิจัยขอขอบคุณ อาจารย์ ธีราทิต เลิศข้าชองกุล และคณาจารย์ในสาขาวิชาครุศาสตร์สถาปัตยกรรมและการออกแบบทุกท่าน ทีมผู้ช่วยวิจัยทุกคนที่ทำให้งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

คุณงามความดีอันใดที่เกิดขึ้นจากงานวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบให้กับคณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง และผู้อื่นที่สามารถนำงานวิจัยฉบับนี้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้

ดารณี ธนวัฒน์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ข
กิตติกรรมประกาศ.....	ค
สารบัญ.....	ง
สารบัญตาราง.....	ฉ
สารบัญภาพ.....	ช
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	3
1.3 ขอบเขตของการวิจัย.....	3
1.4 วิธีดำเนินการวิจัย.....	3
1.5 สมมุติฐานงานวิจัย.....	4
1.6 กรอบแนวความคิดในการวิจัย.....	4
1.7 คำสำคัญของการวิจัย.....	6
1.8 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	6
1.9 นิยามศัพท์เฉพาะ.....	7
บทที่ 2 ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	8
2.1 เด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้.....	9
2.2 การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ในเด็ก.....	20
2.3 การพัฒนาสมรรถนะในเด็ก.....	37
2.4 ศิลปะและกิจกรรมทางศิลปะสำหรับเด็ก.....	43
2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	64
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	69
3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	69
3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา.....	69
3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	71
3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	72
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	74
4.1 สัญลักษณ์ที่ใช้ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	74
4.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	74
บทที่ 5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	82
5.1 สรุปผลการวิจัย.....	82
5.2 อภิปรายผล.....	83
5.3 ข้อเสนอแนะ.....	84
บรรณานุกรม	85

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
ภาคผนวก.....	91
ภาคผนวก ก หนังสือขอความอนุเคราะห์.....	92
ภาคผนวก ข แบบสัมภาษณ์ผู้ประกอบการ และผู้ดูแลเด็กในสถานสงเคราะห์เด็กพิการทางสมอง และปัญญา จังหวัดราชบุรี.....	94
ภาคผนวก ค แบบสังเกตพฤติกรรมการมีสมาธิของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้.....	100
ภาคผนวก ง ชุดกิจกรรมทางศิลปะเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และสมาธิ ในเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้.....	105
ภาคผนวก จ แบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์.....	117
ภาคผนวก ฉ ภาพการลงพื้นที่ทำกิจกรรมเพื่อเก็บข้อมูล.....	141
ภาคผนวก ช ภาพผลงานนักเรียนจากการใช้ชุดกิจกรรมทางศิลปะ.....	152
ประวัติผู้วิจัย.....	163

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
2.1 แสดงการเปรียบเทียบพฤติกรรมการแสดงออกในทางความคิดสร้างสรรค์ของเด็ก.....	37
4.1 แสดงกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาทางความคิดสร้างสรรค์.....	75
4.2 แสดงการวิเคราะห์กิจกรรมทางศิลปะแต่ละประเภทที่ช่วยพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ และเหมาะสมสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้.....	76
4.3 แสดงคะแนน ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) จากคะแนนแบบวัด ความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ เปรียบเทียบก่อนและหลังใช้กิจกรรมทางศิลปะและพัฒนาความคิดสร้างสรรค์.....	77
4.4 แสดงผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และค่าที (t-test) ของการพัฒนาด้านความคิดสร้างสรรค์ในเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ ก่อนและหลังใช้กิจกรรมทางศิลปะและพัฒนาความคิดสร้างสรรค์.....	80
4.5 แสดงผลคะแนน ผลต่างของคะแนน และค่าเฉลี่ยการสังเกตพฤติกรรมทางด้านสมาธิ ของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ เปรียบเทียบก่อนและหลังใช้กิจกรรมทางศิลปะ และพัฒนาความคิดสร้างสรรค์.....	81
4.6 แสดงผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และค่าที (t-test) การสังเกตพฤติกรรมทางด้านสมาธิของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ ก่อนและหลังใช้กิจกรรมทางศิลปะและพัฒนาความคิดสร้างสรรค์.....	82

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
2.1 แสดงภาพแผนภูมิองค์ประกอบที่จะก่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ในแต่บุคคล.....	24
2.2 แสดงภาพศิลปะเด็กที่ความคิดสร้างสรรค์ทางด้านเส้น.....	34
2.3 แสดงภาพศิลปะเด็กที่ความคิดสร้างสรรค์ทางการใช้สี.....	34
2.4 แสดงภาพศิลปะเด็กที่ความคิดสร้างสรรค์ทางการจัดภาพ.....	35
2.5 แสดงภาพศิลปะเด็กที่ความคิดสร้างสรรค์จากประสบการณ์.....	36
2.6 แสดงภาพศิลปะเด็กที่ความคิดสร้างสรรค์จากจินตนาการ.....	36
2.7 แสดงภาพศิลปะของเด็กในชั้นการขีดเขียนอย่างไม่มีระเบียบของเด็กวัย 2 ปี 9 เดือน.....	50
2.8 แสดงภาพศิลปะของเด็กในชั้นการขีดเขียนโดยมีการควบคุมของเด็กวัย 3 ปี 10 เดือน.....	50
2.9 แสดงภาพศิลปะของเด็กที่มีการบอกชื่อสิ่งที่ขีดเขียน ของเด็กวัย 4 ปี 2 เดือน.....	51
2.10 แสดงภาพศิลปะของเด็กในชั้นก่อนมีแบบแผนหรือขั้นเริ่มต้นเขียนภาพให้มีความหมาย ของเด็กวัย 4 ปี 9 เดือน.....	52
2.11 แสดงภาพศิลปะของเด็กในชั้นใช้สัญลักษณ์หรือขั้นเขียนภาพได้คล้ายของจริง ของเด็กวัย 7 ปี 2 เดือน.....	52
2.12 แสดงภาพศิลปะเด็กแบบการเขียนภาพลักษณะพับกลาง.....	53
2.13 แสดงภาพศิลปะของเด็กที่มีพฤติกรรมแสดงออกมาจากโลกภายใน.....	55
2.14 แสดงภาพศิลปะของเด็กที่มีพฤติกรรมแสดงออกมาจากโลกภายนอก.....	56
2.15 แสดงภาพศิลปะเด็กที่มีพฤติกรรมอิทธิพลมาจากวัฒนธรรม.....	56
2.16 แสดงภาพศิลปะของเด็กอายุ 4-7 ปี อยู่ในขั้นก่อนสัญลักษณ์.....	57
2.17 แสดงภาพศิลปะของเด็กที่แสดงถึงความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมที่เด็กอยู่.....	58
2.18 แสดงภาพศิลปะของเด็กที่แสดงออกถึงการให้ความสำคัญกับตนเอง.....	59
ฉ.1 การทักทายทำความคุ้นเคยกับนักเรียนกลุ่มตัวอย่างก่อนทำกิจกรรม.....	142
ฉ.2 การทักทายทำความคุ้นเคยกับนักเรียนกลุ่มตัวอย่างก่อนทำกิจกรรม.....	142
ฉ.3 การอธิบายขั้นตอนการทำกิจกรรมทางศิลปะ.....	143
ฉ.4 การทำกิจกรรมทางศิลปะ การวาดและต่อเติมภาพ.....	143
ฉ.5 การทำกิจกรรมทางศิลปะ การวาดและต่อเติมภาพ.....	144
ฉ.6 การทำกิจกรรมทางศิลปะ การวาดและต่อเติมภาพ.....	144
ฉ.7 การทำกิจกรรมทางศิลปะ การวาดและต่อเติมภาพ.....	145
ฉ.8 การอธิบายขั้นตอนการทำกิจกรรมทางศิลปะ.....	145
ฉ.9 การทำกิจกรรมทางศิลปะ การวาดและต่อเติมภาพ.....	146
ฉ.10 การทำกิจกรรมทางศิลปะ การวาดและต่อเติมภาพ.....	146
ฉ.11 การทำกิจกรรมทางศิลปะ การพิมพ์ภาพ.....	147
ฉ.12 การทำกิจกรรมทางศิลปะ การพิมพ์ภาพ.....	147
ฉ.13 การทำกิจกรรมทางศิลปะ การพิมพ์ภาพ.....	148
ฉ.14 การทำกิจกรรมทางศิลปะ การพิมพ์ภาพ.....	148

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
ฉ.15 การทำกิจกรรมทางศิลปะ การปั้น.....	149
ฉ.16 การทำกิจกรรมทางศิลปะ การปั้น.....	149
ฉ.17 การทำกิจกรรมทางศิลปะ การปั้น.....	150
ฉ.18 การทำกิจกรรมทางศิลปะ การปั้น.....	150
ฉ.19 การทำความสะอาดโต๊ะและเก็บอุปกรณ์ของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง.....	151
ฉ.20 การทำความสะอาดโต๊ะและเก็บอุปกรณ์ของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง.....	151
ช.1 แสดงภาพผลงานศิลปะ กิจกรรมที่ 1 ของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง.....	153
ช.2 แสดงภาพผลงานศิลปะ กิจกรรมที่ 1 ของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง.....	153
ช.3 แสดงภาพผลงานศิลปะ กิจกรรมที่ 1 ของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง.....	154
ช.4 แสดงภาพผลงานศิลปะ กิจกรรมที่ 1 ของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง.....	154
ช.5 แสดงภาพผลงานศิลปะ กิจกรรมที่ 2 ของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง.....	155
ช.6 แสดงภาพผลงานศิลปะ กิจกรรมที่ 2 ของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง.....	155
ช.7 แสดงภาพผลงานศิลปะ กิจกรรมที่ 2 ของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง.....	156
ช.8 แสดงภาพผลงานศิลปะ กิจกรรมที่ 2 ของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง.....	156
ช.9 แสดงภาพผลงานศิลปะ กิจกรรมที่ 3 ของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง.....	157
ช.10 แสดงภาพผลงานศิลปะ กิจกรรมที่ 3 ของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง.....	157
ช.11 แสดงภาพผลงานศิลปะ กิจกรรมที่ 3 ของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง.....	158
ช.12 แสดงภาพผลงานศิลปะ กิจกรรมที่ 3 ของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง.....	158
ช.13 แสดงภาพผลงานศิลปะ กิจกรรมที่ 4 ของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง.....	159
ช.14 แสดงภาพผลงานศิลปะ กิจกรรมที่ 4 ของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง.....	159
ช.15 แสดงภาพผลงานศิลปะ กิจกรรมที่ 4 ของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง.....	160
ช.16 แสดงภาพผลงานศิลปะ กิจกรรมที่ 4 ของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง.....	160
ช.17 แสดงภาพผลงานศิลปะ กิจกรรมที่ 5 ของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง.....	161
ช.18 แสดงภาพผลงานศิลปะ กิจกรรมที่ 5 ของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง.....	161
ช.19 แสดงภาพผลงานศิลปะ กิจกรรมที่ 5 ของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง.....	162
ช.20 แสดงภาพผลงานศิลปะ กิจกรรมที่ 5 ของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง.....	162

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาเป็นปัจจัยที่สำคัญสำหรับการพัฒนาคน พัฒนาสังคม และการพัฒนาประเทศชาติ การศึกษาจึงนับว่าเป็นสิ่งสำคัญเป็นอันดับแรกที่จะต้องพัฒนาตั้งแต่ระดับเริ่มแรกของการเรียนรู้คือตั้งแต่ลิ้มตาคลุโลกจนถึงช่วงก่อนวัยเรียนและก้าวเข้าสู่ช่วงวัยเรียน แต่ในปัจจุบันมีปัญหาเกิดกับเด็กไทยนับวันจะรุนแรงขึ้นทุกวัน เป็นปัญหาต่อสังคมโดยรวมไม่ว่าจะเป็นปัญหาครอบครัว ปัญหาเกี่ยวกับตัวเด็ก ปัญหานักเรียนกับโรงเรียน ปัญหาการก่ออาชญากรรมของเด็ก ปัญหา ยาเสพติดและปัญหาที่เป็นภัยเงียบที่เกิดกับเด็ก โดยที่ผู้ปกครองอาจไม่รู้ตัวหรือสังเกตไม่พบปัญหานั้น จนถึงช่วงเวลาที่เกิดพบอาจสายเกินไปที่จะแก้ไข นั่นคืออาการของเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้

ในปัจจุบันจำนวนนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้มีมากขึ้นเรื่อยๆ และพบได้ทุกวัยโดยในประเทศสหรัฐอเมริกา มีการสำรวจพบว่าเด็กกลุ่มนี้มีจำนวนมากกว่าเด็กพิเศษกลุ่มอื่นๆ ทั้งหมด (Hardmanetal.,1996; Turneretal.,2004; Smithetal.,2006) สำหรับในประเทศไทยจากการศึกษาของ ศรีเรือน แก้วกั้วาล (2548) พบว่าจำนวนของเด็กกลุ่มนี้มีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นเช่นกัน ดังนั้นในปัจจุบันหลายประเทศ เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา แคนาดา มีการจัดตั้งหน่วยงานทั้งของภาครัฐและภาคเอกชนเพื่อช่วยเหลือเด็กกลุ่มนี้อย่างจริงจัง ส่วนในประเทศไทยเริ่มมีการศึกษาเกี่ยวกับเด็กกลุ่มนี้อย่างจริงจังเมื่อไม่กี่ปีมานี้เอง ซึ่งจากการสำรวจจำนวนนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ในประเทศไทย พบว่า ในปี 2549 มีนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้จำนวน 105,952 คน คิดเป็นร้อยละ 47.46 ของจำนวนนักเรียนพิการทั้งสิ้น 223,211 คน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2549) จึงเป็นปัญหาสำคัญอย่างยิ่งที่จะต้องเร่งดำเนินการให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น ทั้งการวิเคราะห์คัดแยกเพื่อรู้จักนักเรียนและการกำหนดแนวทางในการพัฒนานักเรียนกลุ่มนี้ โดยมีรูปแบบและวิธีการที่เหมาะสมอย่างหลากหลาย นอกจากจะสามารถป้องกันกลุ่มเสี่ยง ซึ่งพบว่ามีลักษณะบางประการที่อาจเป็นความบกพร่องเหล่านี้ ตั้งแต่เมื่อเริ่มเรียนระดับชั้นต้นๆ แล้ว ยังนำสู่การแก้ปัญหาและพัฒนาในเรื่องที่เป็นความบกพร่องดังกล่าวอย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2552: 3)

ชนิษฐา วิเศษสาธ (2548) ได้ให้ความหมายของบุคคลที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ (Learning Disabilities) หรือ LD ว่าหมายถึง บุคคลที่มีความบกพร่องที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการทางจิตวิทยาในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือ มากกว่าหนึ่งเรื่อง ทำให้เด็กมีปัญหาในการใช้ภาษา การฟัง การคิด การพูด การอ่าน การเขียน หรือการคิดคำนวณทางคณิตศาสตร์

พฤติกรรมของเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ อาจจะมีอาการหรือมีปัญหในการรับรู้ มีพฤติกรรมหลายอย่างไม่ดีเพราะไม่ค่อยเข้าใจสิ่งแวดล้อม มีการโต้ตอบไม่เหมาะสม เช่น พ่อครูสอนเด็กจะมองข้างนอกตลอดเวลา ไม่ใช่เกิดบางครั้งแต่เป็นอย่างนี้ตลอด หากเป็นเช่นนี้เด็กคนนี้อาจมีปัญหในการฟังภาษาเลยกลายเป็นเด็กที่ทำท่าไม่สนใจครูและสร้างโลกของตนเองขึ้นมา

สำหรับสาเหตุของความบกพร่องทางการเรียนรู้ โดยปัญหาดังกล่าวมิได้มีสาเหตุมาจากความบกพร่องทางร่างกายและการเคลื่อนไหว สายตา การได้ยิน ระดับสติปัญญาอารมณ์ และสภาพแวดล้อมรอบตัวเด็ก แต่มาจากสาเหตุที่สามารถจำแนกได้ดังนี้คือ เกิดจากการได้รับบาดเจ็บ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ทางสมอง เกิดจากกรรมพันธุ์ และเกิดจากสิ่งแวดล้อม โดยการค้นหาความบกพร่องของเด็กส่วนมาก เป็นหน้าที่ของบุคลากรทางสาธารณสุข บุคลากรทางการศึกษาอาจจำเป็นต้องรับรู้ไว้เพื่อจะได้หาทาง จัดการศึกษาให้ สอดคล้องกับปัญหาของเด็กต่อไป ซึ่งความบกพร่องทางการเรียนรู้เหล่านี้จะ ก่อให้เกิดปัญหาในเรื่องการเรียนรู้ของเด็ก

ปัญหาในการเรียนรู้อาจแฝงอยู่ในเด็กที่มีความต้องการพิเศษประเภทอื่นๆ ด้วย เช่น บุคคลที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน บุคคลที่มีความบกพร่องทางการเห็น บุคคลที่มีความบกพร่อง ทางสติปัญญา หรือแม้แต่บุคคลที่มีความสามารถพิเศษ โดยบุคคลที่มีปัญหาในการเรียนรู้จำแนกเป็น ประเภทต่างๆ ตามลักษณะของปัญหาในการเรียน เป็น 4 ด้านใหญ่ คือด้านภาษา ได้แก่ การฟังและ การพูด การเขียน การอ่าน ด้านการรู้คิด เช่น การคิดและการแก้ปัญหา ด้านสังคม เช่น ความสัมพันธ์ กับเพื่อนๆ ด้านกลไกการเคลื่อนไหว เช่น การประสานงานกันของอวัยวะต่างๆ ในร่างกาย

จากความบกพร่องดังกล่าวทำให้เด็กที่มีปัญหาด้านการเรียนรู้จะมีผลการเรียนที่ต่ำกว่า เด็กในชั้นเรียนเดียวกัน มีปัญหาในการสื่อสารกับครูผู้สอนและกับบุคคลอื่น ทั้งที่เด็กมีความสามารถ มีสภาพร่างกาย อารมณ์ สังคมและจิตใจปกติแต่การเรียนไม่มีประสิทธิภาพเท่ากับเด็กปกติ สาเหตุ ของการมีปัญหาด้านการเรียนรู้มีความแตกต่างกัน ผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาต้องหาทาง จัดการกับการเรียนการสอน จัดทำกิจกรรมทางการเรียนการสอนที่ช่วยแก้ปัญหา และหาวิธีการช่วย ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้

อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า บุคคลที่มีปัญหาทางการเรียนรู้มิใช่เด็กพิการที่ไม่สามารถช่วยเหลือ ตัวเองได้และต้องรับการดูแลตลอดเวลา แต่เป็นเด็กปกติทั่วไปที่ได้รับบาดเจ็บทางสมองซึ่งสมอง ทำงานไม่ปกติเหมือนเด็กธรรมดา จึงทำให้การรับรู้ การสื่อสาร การประมวลออกมาเป็นความคิดได้ไม่ ดีเท่ากับเด็กทั่วไป จึงทำให้มีปัญหาในด้านการฟัง การพูด การอ่าน การเขียนและการเรียน คณิตศาสตร์ แต่บางคนอาจมีปัญหาทางพฤติกรรมด้วย เช่น การมีสมาธิสั้น มีความบกพร่องทางการ รับรู้และความบกพร่องทางการเคลื่อนไหว สิ่งทีกล่าวมานี้ล้วนเป็นอุปสรรคในการเรียนของเด็ก ถึงแม้เด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้จะมีระดับสติปัญญาเทียบเท่ากับเด็กปกติ หรือบางคนอาจ มากกว่าเด็กปกติทั่วไปด้วยซ้ำแต่เด็กไม่สามารถเรียนหนังสือได้ดีเท่ากับเด็กปกติ แต่เด็กที่บกพร่อง ทางการเรียนรู้เหล่านี้สามารถฟื้นฟูให้มีศักยภาพ และดำรงชีวิตอยู่ในสังคมโดยปกติสุขได้เหมือนคน ทั่วไป

การฟื้นฟูสุขภาพเป็นการให้การรักษาด้านการฟื้นฟูแก่ผู้ป่วยที่สูญเสียสมรรถภาพนั้นๆ ซึ่ง อาจจะเป็นทางกายหรือทางจิตใจตามความเหมาะสมกับสภาพของคนป่วย ซึ่งมีวิธีการหลายหลายวิธี ทั้งจากการแพทย์ตะวันตก การแพทย์ตะวันออก และแพทย์ทางเลือก ศิลปะบำบัด หรือศิลปะบำบัด (Art therapy) คือหนึ่งในการรักษาแบบบำบัดฟื้นฟูด้วยการใช้ศิลปะเข้ามาช่วย เพื่อทำให้เกิดการ เรียนรู้หรือผ่อนคลายทางร่างกายรวมถึงพัฒนาพฤติกรรมต่างๆ ทางจิตใจด้วย

ทวีศักดิ์ สิริรัตน์เรขา (2550) กล่าวถึง ศิลปะบำบัดว่า คือการใช้กิจกรรมทางศิลปะเพื่อ วินิจฉัยหาข้อบกพร่องของความผิดปกติบางประการของกระบวนการทางจิตใจ และใช้กิจกรรมทาง ศิลปะที่เหมาะสมช่วยในการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพให้ดีขึ้น ศิลปะบำบัดมีประโยชน์ในด้ว การพัฒนาอารมณ์ สติปัญญา สมาธิ ความคิดสร้างสรรค์ รวมถึงการช่วยพัฒนากล้ามเนื้อมัดเล็กและ การประสานงานการเคลื่อนไหวของร่างกาย นอกจากนี้ยังเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยกระตุ้นการ สื่อสารและเสริมสร้างทักษะทางสังคมด้วย นับเป็นทางเลือกในการดูแลรักษาในรูปแบบหนึ่งซึ่งช่วยเสริม การดูแลรักษาโดยวิธีอื่นๆ เพื่อลดปัญหาทางอารมณ์และพฤติกรรม เสริมสร้างศักยภาพในด้านต่างๆ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เด็กที่มีปัญหาด้านร่างกายอารมณ์และจิตใจส่วนใหญ่ มีผลมาจากประสบการณ์ในอดีตที่ทำให้เด็กเกิดความรู้สึกคับข้องใจ และไม่สามารถจะระบายออกมาให้ใครรู้เป็นคำพูดได้ ผลที่ตามมาก็คือเด็กจะเกิดความหวาดกลัว รู้สึกผิดต่อตัวเองหรือใครสักคน กลายเป็นเด็กเก็บกดอารมณ์แปรปรวน ศิลปะถือเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้เด็กได้ถ่ายทอดความรู้สึกต่างๆ ผ่านภาพวาดซึ่งสามารถสื่อความรู้สึกได้ง่ายและเข้าใจได้มากกว่า และจะทำให้เด็กรู้สึกดีขึ้น

นอกจากศิลปะจะช่วยให้เด็กๆ ที่มีปัญหาได้ระบายความคับข้องใจ ศิลปะยังช่วยให้เด็กมีสุขภาพจิตที่ดีมีอารมณ์แจ่มใส มีการรับรู้เกี่ยวกับตนเองมากขึ้น และรู้สึกนับถือตัวเองมากขึ้นด้วย นอกจากนี้การที่คนเรามีใจจดจ่อกับกิจกรรมที่ตนเองชอบจะส่งผลไปยังการทำงานของอวัยวะต่างๆ อีกด้วย

ดังนั้นการวิจัยในครั้งนี้ จึงใช้กิจกรรมทางศิลปะเป็นสื่อที่จะให้เด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ ได้แสดงออกทางความคิดอย่างสร้างสรรค์ เพื่อให้มีสมาธิที่จะเรียนรู้ในสิ่งต่างๆ ผ่านการทำงานศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัย เช่น การวาดภาพด้วยสีเทียนหรือสีน้ำ การวาดภาพด้วยนิ้วมือการพิมพ์ภาพ การหยดสี การปั้น การฉีกปะ การประดิษฐ์สิ่งของจากเศษวัสดุ ฯลฯ ซึ่งล้วนมีประโยชน์ต่อการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็ก กิจกรรมทางศิลปะเหล่านี้จะเป็นส่วนช่วยให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจจนกระทั่งประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ได้

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และสมาธิของเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้

1.2.2 เพื่อศึกษาผลทดลองใช้กิจกรรมทางศิลปะและพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ที่ส่งผลต่อการมีสมาธิของเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

1.3.1 ศึกษาการเรียนรู้ของเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ ก่อนการใช้กิจกรรมทางศิลปะ และหลังการใช้กิจกรรมทางศิลปะ

1.3.2 ศึกษาแนวทางการนำกิจกรรมทางศิลปะมาใช้กับเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ โดยใช้กิจกรรมที่พัฒนาความคิดสร้างสรรค์ที่ส่งผลต่อการมีสมาธิของเด็ก

1.3.3 ศึกษาผลการทดลองใช้กิจกรรมทางศิลปะ กับเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ แล้วนำผลการทดลองมาอภิปรายถึงผลของการเรียนรู้

1.4 วิธีดำเนินการวิจัย

1.4.1 ขั้นตอนในการดำเนินงาน

1.4.1.1 ประชากร คือ นักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนศูนย์การศึกษาพิเศษ เขตการศึกษาส่วนกลาง จังหวัดกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นนักเรียนที่ได้รับการวินิจฉัยอย่างเป็นทางการว่าเป็นนักเรียนที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ และเป็นผู้ได้รับความยินยอมจากผู้ปกครองให้เข้าร่วมโครงการวิจัย จำนวน 40 คน

1.4.1.2 กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักเรียนที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ ที่เรียนร่วมในโรงเรียนศูนย์การศึกษาพิเศษ เขตการศึกษาส่วนกลาง จังหวัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 20 คน โดยการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling)

1.4.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1.4.2.1 แบบสัมภาษณ์ผู้ปกครองสถานสงเคราะห์เด็กพิการทางสมองและปัญญา จังหวัดราชบุรี

1.4.2.2 แบบสัมภาษณ์ผู้ดูแลเด็กในสถานสงเคราะห์เด็กพิการทางสมองและปัญญา จังหวัดราชบุรี

1.4.2.3 แบบสังเกตพฤติกรรมการมีสมาธิของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้

1.4.2.4 ชุดกิจกรรมทางศิลปะเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และสมาธิ

1.4.2.5 แบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์

1.4.3 ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

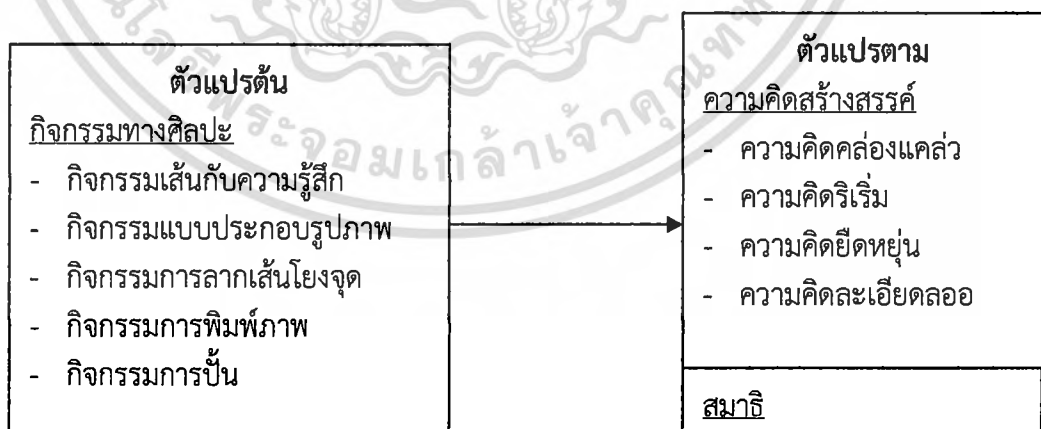
1.4.3.1 ตัวแปรต้น คือ กิจกรรมทางศิลปะ

1.4.3.2 ตัวแปรตาม คือ ความคิดสร้างสรรค์ ในด้านความคิดคล่องแคล่ว ด้านความคิดริเริ่ม ด้านความคิดยืดหยุ่น ด้านความคิดละเอียดลออ และสมาธิ

1.5 สมมติฐานงานวิจัย

การใช้กิจกรรมทางศิลปะกับเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ มีผลต่อการพัฒนาการเรียนรู้ ทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์และสมาธิ

1.6 กรอบแนวความคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1.1 แสดงผังกรอบแนวความคิดในการวิจัย

สำหรับกรอบแนวคิดที่นำมาใช้ในการวิจัยผลของกิจกรรมทางศิลปะที่มีต่อการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ และสมาธิของเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ สามารถแยกออกเป็นด้านต่างได้ดังนี้

1.6.1 กรอบแนวความคิดเกี่ยวกับกิจกรรมทางศิลปะที่มีผลต่อการพัฒนาการเรียนรู้อันเด็ก

วีรณ ตั้งเจริญ (2531) กล่าวว่า การสนับสนุนให้เด็กแสดงออกทางศิลปะไม่ว่าจะเป็นการเขียนภาพ ปั้นดินน้ำมัน พิมพ์ภาพ ถ้าเรามีความเข้าใจและให้เกียรติในการแสดงออกของเด็ก โดยเปิดโอกาสให้เขาได้ใช้เสรีภาพส่วนบุคคล ไม่บังคับหรือวางข้อกำหนดกฎเกณฑ์ไว้ตายตัว การแสดงออกของเด็กจะสัมพันธ์กับการสร้างสรรค์อย่างแยกกันไม่ออก เพราะวัยเด็กเป็นวัยที่กำลังเรียนรู้และกำลังเติบโตในทุกด้าน การแสดงออกทางศิลปะซึ่งเป็นพฤติกรรมที่มีคุณค่าอย่างหนึ่งจึงมีลักษณะที่เรียนรู้และเติบโตอยู่ตลอดเวลาด้วย ซึ่งการเติบโตก็คือการสร้างสรรค์นั่นเอง การแสดงออกทางศิลปะของเด็กเป็นพฤติกรรมที่สัมพันธ์กับการแสดงออกทางด้านอื่นๆ เช่น การเล่นการร้องเพลง การพูดคุย แต่เป็นการแสดงออกที่มีสื่อแตกต่างกันออกไป

สำหรับเด็กทั่วไป ศิลปะจะช่วยสนับสนุนให้เด็กได้แสดงความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และได้พัฒนาทักษะด้านศิลปะอารมณ์และสังคมไปพร้อมๆ กัน แต่สำหรับเด็กที่มีปัญหาทางด้านอารมณ์และจิตใจ ศิลปะจะช่วยให้เด็กรู้สึกผ่อนคลายและสามารถแสดงออกทางอารมณ์ทั้งในเชิงก้าวร้าว และเพื่อฝันได้อย่างเต็มที่ เด็กๆ ที่มีปัญหาด้านร่างกายอารมณ์และจิตใจส่วนใหญ่ มีผลมาจากประสบการณ์ในอดีตที่ทำให้เด็กเกิดความรู้สึกคับข้องใจและไม่สามารถจะระบายออกมาให้ใครรู้เป็นคำพูดได้ ผลที่ตามมาคือเด็กจะเกิดความหวาดกลัวรู้สึกผิดต่อตัวเองกลายเป็นเด็กเก็บกดอารมณ์แปรปรวน ศิลปะถือเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้เด็กได้ถ่ายทอดความรู้สึกต่างๆ ผ่านภาพวาด ซึ่งสามารถสื่อความรู้สึกได้ง่ายและเข้าใจได้มากกว่า การที่เด็กได้ระบายออกมาจะทำให้เด็กรู้สึกดีขึ้น แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นครอบครัวควรเป็นเกราะป้องกันเด็กๆ จากเรื่องคับข้องใจต่างๆ เพราะเมื่อเด็กโตขึ้นต้องเผชิญกับปัญหาต่างๆ

นักเรียนที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ ต้องประสบกับปัญหาการอ่านหนังสือไม่ออก เขียนไม่ได้การรู้คิดและคิดคำนวณไม่ได้ ผู้เรียนที่มีพฤติกรรมความบกพร่องทางการเรียนรู้ เรียนไม่ทันเพื่อน การเรียนตกต่ำถ้าเจอกับบุคคลที่ไม่เข้าใจ ก็จะเหมารวมว่าเด็กมีสติปัญญาทึบ เกิดปัญหาเด็กตกซ้ำชั้น ต่อมาก็ออกกลางคันเป็นปัญหาสังคมต่อไป การใช้กิจกรรมทางศิลปะกับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ศิลปะจะช่วยให้เด็กนักเรียนเกิดสมาธิมีความคิดสร้างสรรค์ และส่งผลไปยังการเรียนรู้อีกของนักเรียนที่มีปัญหา ทำให้เกิดการเรียนรู้และมีพัฒนาการทางการเรียนรู้ทางการเรียนรู้อ่านการเขียนการรู้คิดและการคำนวณ

ทวีศักดิ์ ศิริรัตน์เรขา (2549) ได้กล่าวว่า ศิลปะถือเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้เด็กได้ถ่ายทอดความรู้สึกต่างๆ ผ่านภาพวาด ซึ่งสามารถสื่อความรู้สึกได้ง่ายและเข้าใจได้มากกว่า เด็กที่เก่งด้านศิลปะก็สามารถเก่งอย่างอื่นได้เช่นกัน เพราะเมื่อเด็กมีสมาธิแล้ว พ่อแม่สามารถเสริมอย่างอื่น เช่นคณิตศาสตร์ ภาษาอังกฤษ ฯลฯ จะทำให้เด็กเข้าใจมากขึ้น เพราะเด็กได้เรียนรู้การคิดอย่างเป็นระบบและมีสมาธิในการจดจำ เด็กก็จะกลายเป็นเด็กที่เก่งและคิดอย่างสร้างสรรค์ได้เช่นกัน ผลของกิจกรรมทางศิลปะที่มุ่งเน้นเนื้อหา และเรื่องราวที่เด็กถ่ายทอดผ่านผลงานจะเป็นตัวกระตุ้นให้เด็กได้ระบาย ผ่อนคลาย และพักผ่อน ทำให้เด็กมีอารมณ์ที่คงที่ มีสมาธิ เกิดความคิดสร้างสรรค์ เราก็สามารถที่จะเสริมเติมแต่งไปในทางที่เด็กมีความถนัด

นอกจากนี้ ทวีศักดิ์ ศิริรัตน์เรขา (2550) ยังให้ความเห็นอีกว่า ศิลปะสามารถนำมาใช้เพื่อวินิจฉัยหาข้อบกพร่องของบุคคลที่กลไกการทำงานของร่างกายหย่อนสมรรถภาพ หรือมีความผิดปกติบางประการของกระบวนการทางจิตใจ โดยเฉพาะผู้ที่ไม่สามารถถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดออกมาเป็นคำพูดหรือมีปัญหาในเรื่องความสัมพันธ์กับผู้อื่น ซึ่งงานศิลปะจะช่วยให้บุคคลเหล่านี้ได้แสดงออกซึ่งความรู้สึกนึกคิดที่เก็บไว้ และนอกจากนี้ยังใช้กิจกรรมทางศิลปะที่เหมาะสม ช่วยฟื้นฟูสมรรถภาพให้ดีขึ้นได้ทุกประเภทความบกพร่อง

เด็กพิเศษกลุ่มต่างๆ รวมถึงเด็กที่มีปัญหาด้านอารมณ์หรือปัญหาด้านพฤติกรรมสามารถนำกิจกรรมทางศิลปะมาช่วยส่งเสริมเพิ่มประสิทธิภาพด้านอารมณ์ สมาธิ จินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ และสามารถถ่ายเทไปสู่กระบวนการการเรียนรู้ในด้านอื่นๆ ต่อไปได้

1.6.2 กรอบแนวความคิดเกี่ยวกับความคิดสร้างสรรค์

ใช้ทฤษฎีความคิดสร้างสรรค์ของนักการศึกษาและนักจิตวิทยา อี พอล ทอร์แรนซ์ (E. Paul Torrance) ที่ให้นิยามความคิดสร้างสรรค์ว่าเป็นกระบวนการของความรู้สึกไวต่อปัญหาหรือสิ่งที่บกพร่องขาดหายไปแล้วรวบรวมความคิดตั้งเป็นสมมติฐานขึ้น ต่อจากนั้นก็ทำการรวบรวมข้อมูลต่างๆ เพื่อทดสอบสมมติฐานนั้น

กิลฟอร์ด (Guilford. 1959: 389) ที่กล่าวว่า ความคิดสร้างสรรค์เป็นความสามารถทางสมอง เป็นความสามารถที่จะคิดได้กว้างไกลหลายทิศทางหรือที่เรียกว่าแบบอนกนัย (Divergent thinking) ซึ่งลักษณะความคิดเช่นนี้ จะนำไปสู่การคิดประดิษฐ์แปลกใหม่ รวมถึงการคิดค้นพบวิธีการแก้ปัญหาได้สำเร็จอีกด้วย

กิลฟอร์ด (Guilford. 1991: 125-143) ได้กำหนดองค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์ไว้ดังนี้

1.6.2.1 ความคิดริเริ่ม (Originality) หมายถึง ลักษณะความคิดแปลกใหม่แตกต่าง จากความคิดธรรมดา หรือความคิดง่ายๆ ที่เป็นความคิดที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม

1.6.2.2 ความคิดคล่องตัว (Fluency) หมายถึง เป็นความคิดในเรื่องเดียวกันที่ไม่ซ้ำกันในองค์ประกอบนี้ความคิดจะไหลลื่นออกมาเรื่อยๆ

1.6.2.3 ความคิดยืดหยุ่น (Flexibility) หมายถึง ประเภทหรือแบบของความคิดที่พยายามคิดได้หลายอย่างต่างๆ กัน เช่น ประโยชน์ของก้อนหินมีอะไรบ้าง หรือความคิดยืดหยุ่นด้านการดัดแปลงสิ่งต่างๆ มาใช้ให้เกิดประโยชน์

1.6.2.4 ความคิดละเอียดลออ (Elaboration) เป็นความคิดที่ต้องทำด้วยความระมัดระวังและมีรายละเอียดที่สามารถทำให้ความคิดสร้างสรรค์นั้นสมบูรณ์ขึ้นได้

1.7 คำสำคัญของการวิจัย

กิจกรรมทางศิลปะ, พัฒนาความคิดสร้างสรรค์, พัฒนาสมาธิ, เด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้, LD

1.8 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1.8.1 ได้แนวทางในการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และสมาธิของเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ด้วยกิจกรรมทางศิลปะ
- 1.8.2 ได้ผลการทดลองใช้กิจกรรมทางศิลปะเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ที่ส่งผลต่อการมีสมาธิของเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้

1.9 นิยามศัพท์เฉพาะ

- 1.9.1 กิจกรรมทางศิลปะ หมายถึง การปฏิบัติการอย่างใดอย่างหนึ่งทางศิลปะเพื่อให้เด็กเกิดการเรียนรู้ ซึ่งมีหลายหลายกิจกรรม ในที่นี้หมายถึง กิจกรรมวาดภาพและต่อเติมภาพ กิจกรรมพิมพ์ภาพ กิจกรรมการปั้น
- 1.9.2 การพัฒนา หมายถึง ทำให้ดีขึ้น ให้มากขึ้น ให้เจริญขึ้นจากเดิมที่เป็นอยู่
- 1.9.3 ความคิดสร้างสรรค์ หมายถึง ความคิดอย่างกว้างขวางหรือความคิดในหลายแง่มุม อันได้แก่ ความคิดริเริ่ม ความคล่องแคล่ว ความยืดหยุ่น ความละเอียดลออ
- 1.9.4 สมาธิ หมายถึง ความตั้งมั่น ตั้งใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่งอย่างแน่วแน่ ไม่ฟุ้งซ่านไปในเรื่องอื่นๆ มีจิตใจจดจ่อต่อสิ่งที่ทำ
- 1.9.5 เด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ หมายถึง เด็กที่มีความบกพร่องที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการทางจิตวิทยาในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือมากกว่าหนึ่งเรื่อง ทำให้เด็กมีปัญหาในการใช้ภาษา การฟัง การคิด การพูด การอ่าน การเขียน หรือการคิดคำนวณทางคณิตศาสตร์

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษา “ผลของกิจกรรมทางศิลปะที่มีต่อการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และสมาธิของเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้” ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วนำเสนอตามหัวข้อดังต่อไปนี้

2.1 เด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้

- 2.1.1 ความเป็นมาและความหมายของคำว่าความบกพร่องทางการเรียนรู้
- 2.1.2 ความหมายของเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้
- 2.1.3 สาเหตุของการเกิดภาวะบกพร่องทางการเรียนรู้
- 2.1.4 ประเภทของความบกพร่องทางการเรียนรู้
- 2.1.5 ลักษณะของเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้

2.2 การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ในเด็ก

- 2.2.1 ความหมายของความคิดสร้างสรรค์
- 2.2.2 องค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์
- 2.2.3 คุณค่าของการแสดงออกด้านความคิดสร้างสรรค์
- 2.2.4 กระบวนการคิดสร้างสรรค์
- 2.2.5 พัฒนาการของความคิดสร้างสรรค์ในเด็ก
- 2.2.6 ลักษณะของบุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์
- 2.2.7 กิจกรรมที่ส่งเสริมให้เกิดความคิดสร้างสรรค์
- 2.2.8 ความคิดสร้างสรรค์ทางศิลปะในเด็ก

2.3 การพัฒนาสมาธิในเด็ก

- 2.3.1 ความหมายและความสำคัญของสมาธิ
- 2.3.2 ลักษณะของสมาธิ
- 2.3.3 สมาธิในเด็ก
- 2.3.4 แนวคิดในการใช้กิจกรรมศิลปะเพื่อการสร้างสมาธิ
- 2.3.5 การสังเกตและประเมินพฤติกรรมการมีสมาธิของเด็ก

2.4 ศิลปะและกิจกรรมทางศิลปะสำหรับเด็ก

- 2.4.1 ความหมายของศิลปะและกิจกรรมทางศิลปะสำหรับเด็ก
- 2.4.2 ประเภทของกิจกรรมทางศิลปะสำหรับเด็ก
- 2.4.3 คุณค่าและความสำคัญของศิลปะต่อการพัฒนาในเด็ก
- 2.4.4 พัฒนาการทางด้านศิลปะของเด็ก
- 2.4.5 การแสดงออกของการเรียนรู้ศิลปะในเด็ก
- 2.4.6 กิจกรรมศิลปะบำบัด
- 2.4.7 เทคนิคการสอนศิลปะสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

- 2.5.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้
- 2.5.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมทางศิลปะหรือสื่อการเรียนทางศิลปะ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2.1 เด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้

2.1.1 ความเป็นมาและความหมายของคำว่า “ความบกพร่องทางการเรียนรู้”

ในการศึกษาช่วงแรก ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1800-1930 บุคคลสำคัญชื่อ Gall ได้ศึกษาการทำงานของสมองในผู้ใหญ่ที่สูญเสียความสามารถในการพูด เพื่อแสดงความรู้สึกและความคิดของตนเอง โดยที่บุคคลเหล่านี้ไม่ได้มีปัญหาเกี่ยวกับความบกพร่องทางสติปัญญา แต่ในรายงานไม่ได้กล่าวถึงความยากลำบากว่าเนื่องมาจากอุบัติเหตุหรือความบาดเจ็บทางกายบางประการที่อาจส่งผลต่อการทำงานของสมอง และ Goldstein ได้ศึกษากับทหารที่สมองได้รับความเสียหายหรือบาดเจ็บในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 1 และพบว่าทหารเหล่านี้จะมีปัญหาเกี่ยวกับการรับรู้ทางการเห็น ความยากลำบากในการรับรู้ข้อมูลจากฉากหน้าและฉากหลัง และปัญหาในการให้ความสนใจกับวัตถุหรือสิ่งของที่ไม่ใช่สิ่งสำคัญ ซึ่งการศึกษาการทำหน้าที่ที่บกพร่องของสมองในผู้ใหญ่ครั้งนี้มีอิทธิพลไปสู่การศึกษาเกี่ยวกับความบกพร่องทางการเรียนรู้ของเด็กๆ ซึ่ง Strauss และ Werner ได้ศึกษาเป็นครั้งแรกเกี่ยวกับปัญหาของเด็กที่บาดเจ็บทางสมองและเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา พบว่าเด็กเหล่านี้มีปัญหาเช่นเดียวกับที่พบปัญหาของทหาร และมีปัญหาในการเรียนรู้วิชาการเช่นเดียวกับที่พบในทหาร หลังจากนั้นการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ได้ก้าวหน้าขึ้นอย่างรวดเร็วโดยมีทฤษฎีต่างๆ เทคนิคการประเมินและยุทธวิธีในการสอนเด็กเกิดขึ้นมากมายรวมทั้งได้มีกฎหมายคุ้มครองสิทธิของเด็กและครอบครัวด้วย (Bakken, 2007 อ้างถึงโดย สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2554: 1)

Samuel Kirk นักการศึกษาชาวอเมริกันเป็นผู้เริ่มใช้คำว่า “Learning Disabilities หรือที่เรียกว่า LD” ในปี ค.ศ. 1963 เพื่ออธิบายบุคคลที่ดูเหมือนปกติในด้านสติปัญญา แต่มีความยากลำบากในการเรียนรู้ทางวิชาการในบางเรื่อง เช่น การอ่าน การสะกดคำ การเขียน การพูด และหรือการคิดคำนวณ (Lerner, 2006; Bender, 1996; Smith et al., 2006) โดยพบว่าความบกพร่องเหล่านี้เป็นผลทำให้เกิดความไม่สอดคล้องหรือเกิดช่องว่าง (gap) ระหว่างผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกับความสามารถทางสติปัญญาที่แท้จริง

สำหรับในประเทศไทยคำว่า “Learning Disabilities” มีคำที่ใช้เรียกกันหลายคำ เช่น ความบกพร่องทางการเรียนรู้ (ศันสนีย์ ฉัตรคุปต์, 2543) ปัญหาในการเรียนรู้ (ผดุง อารยะวิญญู, 2544) ความบกพร่องด้านการเรียนรู้ (เบญจพร ปัญญาียง) ความด้อยความสามารถในการเรียน (ศรีเรือน แก้วกังวาน, 2548) เป็นต้น ซึ่งคำที่ประกาศใช้ในประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง กำหนดประเภท และหลักเกณฑ์ของคณพิการทางการศึกษา พ.ศ. 2552 (พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551 และ อนุบัญญัติตามพระราชบัญญัติฯ) ได้ใช้คำภาษาไทยว่า “ความบกพร่องทางการเรียนรู้”

แม้ว่ายังไม่มีคำจำกัดความใดที่ถือว่ามีความสมบูรณ์ เนื่องจากลักษณะของความบกพร่องที่แสดงว่าเด็กมีความบกพร่องทางการเรียนรู้นั้นมีความหลากหลาย จึงมีความยากลำบากในการใช้ลักษณะเหล่านั้นมาจำแนกเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ (Swanson, 2000) ดังนั้นบ่อยครั้งที่เด็กกลุ่มนี้ถูกเข้าใจว่าเป็นเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา และในอดีตอาจถูกจัดให้เรียนร่วมกับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ด้วยเหตุนี้จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้เกี่ยวข้องจะต้องมีความรู้ความเข้าใจลักษณะที่แสดงถึงความบกพร่องทางการเรียนรู้ รวมทั้งแนวทางวิเคราะห์ผู้เรียนเพื่อค้นหาสิ่งที่เป็นอุปสรรคขัดขวางการเรียนรู้ หรือความยุ่งยากในการเรียนรู้ในเรื่องใดให้ชัดเจนเสียก่อนหลังจากนั้นจะต้องจัดหาหรือพัฒนารูปแบบและวิธีการที่เหมาะสมกับนักเรียนเป็นเฉพาะบุคคล จึงจะสามารถพัฒนานักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ได้ตรงกับความเป็นจริง สอดคล้องกับสภาพปัญหาที่แตกต่างกันและจะสามารถช่วยให้นักเรียนประสบผลสำเร็จได้อย่างเป็นรูปธรรม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2554: 2)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2.1.2 ความหมายของเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้

จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารที่เกี่ยวข้องกับเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ ได้มีผู้กล่าวถึงความหมายของเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ไว้ดังนี้

คณะกรรมการร่วมแห่งชาติว่าด้วยความบกพร่องทางการเรียนรู้ (National Joint Committee on Learning Disabilities: NJCLD) ให้คำจำกัดความ “ความบกพร่องทางการเรียนรู้” ว่าหมายถึง ความบกพร่องที่มีลักษณะหลากหลายรูปแบบ ซึ่งแสดงออกให้เห็นอย่างชัดเจนถึงความยากลำบากในการเข้าใจและการใช้ทักษะในการฟัง พูด อ่าน เขียน การให้เหตุผลและหรือทักษะทางคณิตศาสตร์ โดยสันนิษฐานว่าอาจเกี่ยวข้องกับความผิดปกติของระบบประสาทส่วนกลางและหากเกิดกับบุคคลใดแล้วอาจคงอยู่ไปตลอดชีวิตของบุคคลนั้นโดยบุคคลที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้อาจแสดงออกถึงปัญหาทางพฤติกรรม ปัญหาการรับรู้ทางสังคมและการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น แต่ปัญหาเหล่านี้ไม่ได้เป็นองค์ประกอบของความบกพร่องทางการเรียนรู้โดยตรง และแม้ว่าความบกพร่องทางการเรียนรู้อาจเกิดร่วมกับความบกพร่องอย่างอื่น เช่น ความบกพร่องทางการรับรู้ความบกพร่องทางสติปัญญา ความบกพร่องทางอารมณ์หรืออิทธิพลจากภายนอกอื่นๆ เช่น ความแตกต่างทางวัฒนธรรมการสอนที่ไม่เหมาะสมแต่ความบกพร่องหรืออิทธิพลจากภายนอกเหล่านี้ไม่ได้เป็นสาเหตุโดยตรงของความบกพร่องทางการเรียนรู้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2554: 4)

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541: 9) ได้ให้ความหมายของนักเรียนที่มีภาวะบกพร่องทางการเรียนรู้ไว้ว่า “นักเรียนที่มีภาวะบกพร่องทางการเรียนรู้ หมายถึง นักเรียนที่มีภาวะบกพร่องในกระบวนการจิตวิทยา ทำให้นักเรียนมีปัญหาในการใช้ภาษา ทั้งในการฟัง การพูด การอ่าน การเขียน และการสะกดคำ หรือมีปัญหาในการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ ปัญหาดังกล่าวมิได้มีสาเหตุมาจากภาวะบกพร่องทางร่างกาย แขน ขา ลำตัว สายตา การได้ยิน ระดับสติปัญญา อารมณ์ สภาพจิตเวช และสภาพแวดล้อมรอบตัวนักเรียน”

เบญจพร ปัญญา (2543: 4) ได้ให้ความหมายของนักเรียนที่มีภาวะบกพร่องทางการเรียนรู้ไว้ว่า เป็นความบกพร่องในกระบวนการเรียนรู้ที่แสดงออกมาในรูปของปัญหาการอ่าน การเขียน การสะกดคำ และเหตุผลเชิงคณิตศาสตร์ ซึ่งเกิดจากการทำงานที่ผิดปกติของสมอง ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำกว่าที่ควรจะเป็น โดยพิจารณาจากผลการเรียนเมื่อเปรียบเทียบกับระดับเชาวน์ปัญญา

ผดุง อารยะวิญญู (2546: 1) ได้ให้ความหมายของนักเรียนที่มีภาวะบกพร่องทางการเรียนรู้ไว้ว่า หมายถึง นักเรียนที่มีความผิดปกติของกระบวนการทางจิตวิทยาอันเป็นพื้นฐานเบื้องต้นตั้งแต่หนึ่งด้านขึ้นไป ซึ่งเกี่ยวข้องโดยตรงกับการเข้าใจและการเลือกใช้ภาษา ทำให้เกิดความบกพร่องทางการฟัง การพูด การอ่าน การคิด การเขียน หรือทางคณิตศาสตร์

สมทรัพย์ สุขอนันต์ (2546: 1) ได้ให้ความหมายของภาวะความบกพร่องทางการเรียนรู้ไว้ว่า เป็นลักษณะความผิดปกติของกระบวนการทางจิตวิทยาตั้งแต่หนึ่งอย่างขึ้นไป ที่แสดงออกมาโดยบุคคล ซึ่งมีปัญหาในการเข้าใจถ้อยคำ การพูด การอ่าน การเขียน หรือการให้เหตุผล ตลอดจนการคำนวณ ความผิดปกตินี้เกี่ยวข้องกับความบกพร่องของระบบประสาทในตัวบุคคลผู้นั้น และจะติดตัวไปตลอดชีวิต ด้วยเหตุนี้จึงส่งผลให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำกว่าความสามารถจริงที่บุคคลนั้นมีอยู่ ทั้งนี้ภาวะความบกพร่องในการเรียนรู้จะไม่นับรวมถึงผู้ที่มีปัญหาทางการเรียนอันเนื่องมาจากความพิการต่างๆ รวมไปถึงปัญหาเกี่ยวกับการขาดแรงจูงใจ การมีสติปัญญาต่ำกว่าปกติ หรือมีภูมิหลังทางวัฒนธรรม สังคม และสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างจากผู้อื่น

ทวีศักดิ์ สิริรัตน์เรขา (2549) ได้กล่าวไว้ว่า ความบกพร่องทางการเรียนรู้ หรือแอล.ดี. (LD - Learning Disabilities) ในวงการศึกษาให้คำจำกัดความว่า “ความบกพร่องของกระบวนการทางจิตวิทยาขั้นพื้นฐาน (Basic Psychological Process) ที่เกี่ยวข้องกับการเข้าใจ การใช้ภาษา การพูด หรือ การเขียน ซึ่งแสดงออกโดยความไม่สมบูรณ์ของความสามารถด้านการฟัง การคิด การพูด การอ่าน การเขียน การสะกดคำ และการคำนวณทางคณิตศาสตร์” ความหมายครอบคลุมไปถึง ข้อจำกัดในการรับรู้ (perceptual handicaps) การบาดเจ็บทางสมอง (brain injury) ความผิดปกติเล็กน้อยในการทำงานของสมอง (minimal brain dysfunction) ดิสเล็กเซีย (dyslexia) และ อะเฟเซีย (developmental aphasia) แต่ไม่ครอบคลุมในกลุ่มที่เป็นผลของความพิการทางตา หู หรือการเคลื่อนไหว ความบกพร่องทางสติปัญญา ปัญหาทางอารมณ์ หรือเกิดจากความเสียหายเปรียบทางเศรษฐกิจ วัฒนธรรม หรือสิ่งแวดล้อม โดยในวงการแพทย์ ใช้การวินิจฉัยเป็น Learning Disorder (ตามเกณฑ์ของสมาคมจิตแพทย์อเมริกัน DSM-IV) หรือ Specific Developmental Disorder of Scholastic Skills (ตามเกณฑ์ขององค์การอนามัยโลก ICD-10) คือ มีทักษะเฉพาะด้านที่ใช้ในการเรียน ด้านการอ่าน การเขียน หรือการคำนวณ ไม่เหมาะสมกับอายุจริง ระดับสติปัญญา และระดับการศึกษา โดยไม่ได้เกิดจากความผิดปกติทางร่างกายและระบบประสาท ความบกพร่องของพัฒนาการแบบรอบด้าน ความบกพร่องทางสติปัญญา หรือขาดโอกาสทางการศึกษา ส่งผลรบกวนต่อผลการเรียนหรือกิจกรรมในชีวิตประจำวัน ที่ต้องอาศัยการอ่าน การเขียน หรือการคำนวณ

ชนิษฐา วิเศษสาธ (2549) ได้กล่าวถึงความบกพร่องทางการเรียนรู้ไว้ว่า ความบกพร่องทางการเรียน (Learning Disability) หรือที่เรียกย่อๆ ว่า LD นั้น Samuel King เป็นผู้นำคำศัพท์นี้มาใช้เป็นครั้งแรกในปี ค.ศ.1963 หมายถึงความผิดปกติของการทำงานของสมองในระบบประสาทส่วนกลางที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการรับข้อมูล และการใช้ทักษะด้านการฟัง พูด อ่าน เขียน การเข้าใจความหมายของภาษา การเหตุผลและการคำนวณ ซึ่งการเกิด LD ไม่ได้เป็นผลมาจากความพิการจากการมองเห็น การได้ยิน การเคลื่อนไหว ปัญญาอ่อน และความเสียหายเปรียบทางด้านเศรษฐกิจและสังคม LD เป็นอาการที่เกิดขึ้นตลอดชีวิต ไม่สามารถรักษาให้หายได้และมีความรุนแรงแตกต่างกันออกไปแล้วแต่บุคคล

นพพร ตุ่มทอง (2552: 8) ได้ให้ความหมายของนักเรียนที่มีภาวะบกพร่องทางการเรียนรู้ไว้ว่า หมายถึง นักเรียนที่มีความบกพร่องของกระบวนการพื้นฐานทางจิตวิทยาการเรียนรู้ หรือเกิดจากความบกพร่องทางพันธุกรรม ทำให้เด็กมีปัญหาอยู่ยากในการดำเนินชีวิตประจำวันซึ่งมีผลโยงไปถึงการมีปัญหาในการใช้ภาษา ทั้งการฟัง การอ่าน การพูด การเขียน และการสะกดคำ หรือการคำนวณ ตลอดจนมีปัญหาในเรื่องการเคลื่อนไหว การรับรู้ อารมณ์ พฤติกรรม โดยไม่ได้เกิดจากความบกพร่องทางสติปัญญา บกพร่องทางประสาทสัมผัส ปัญหาทางพฤติกรรม หรือความแตกต่างทางวัฒนธรรม ซึ่งปัญหาเหล่านี้จะส่งผลต่อการเรียนของนักเรียน ทำให้ไม่ประสบความสำเร็จทางการเรียนหนังสือโดยใช้วิธีเดียวกับนักเรียนปกติได้ จำเป็นต้องให้บริการทางการศึกษาที่แตกต่างจากนักเรียนปกติ หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าการศึกษาพิเศษ

จากนิยามความหมายข้างต้นผู้วิจัยสามารถสรุปความหมายของเด็กที่มีภาวะบกพร่องทางการเรียนรู้ หรือแอล.ดี. (LD - Learning Disabilities) ได้ว่า หมายถึง เด็กที่มีความบกพร่องของกระบวนการทางจิตวิทยาตั้งแต่หนึ่งอย่างขึ้นไป ทำให้มีปัญหาต่อการคิด การพูด การอ่าน การฟัง การเขียน สะกดคำ ซึ่งปัญหาดังกล่าวนี้ไม่ได้มีสาเหตุมาจากความผิดปกติทางร่างกายในส่วนต่างๆ ความบกพร่องทางสติปัญญา อารมณ์ หรือสภาพแวดล้อม โดยเด็กที่มีสภาวะบกพร่องทางการเรียนรู้จะมีผลสัมฤทธิ์ทางการ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เรียนต่ำกว่าความสามารถจริง เนื่องจากไม่ประสบความสำเร็จในการเรียนด้วยวิธีแบบเดียวกับนักเรียนปกติ จึงทำให้ต้องมีการจัดการศึกษาที่เหมาะสมให้โดยเฉพาะ เรียกว่าการศึกษาพิเศษ

2.1.3 สาเหตุของการเกิดภาวะบกพร่องทางการเรียนรู้

สาเหตุของเด็กที่มีภาวะความบกพร่องทางการเรียนรู้เกิดจากปัจจัยทางพันธุกรรม หรือกรรมพันธุ์ หรือผลกระทบต่อพัฒนาการทางสมองตั้งแต่ในครรภ์ ตลอดจนสารพิษต่างๆ อาจมีส่วนทำให้วงจรเครือข่ายเส้นใยสมองในสมองบางส่วนไม่ไปตามที่ควรจะเป็น ทำให้สมองไม่สามารถทำงาน หรือไม่สามารถแปรข้อมูลได้ตามปกติ เด็กกลุ่มนี้ไม่สามารถบรรลุผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้ทั้งๆ ที่มีศักยภาพ เด็กจะมีความยากลำบากในการอ่าน เขียน คิดคำนวณ พูด สื่อสาร ใช้ภาษาและใช้กล้ามเนื้อ เคลื่อนไหว (ปฏิรูปการศึกษาไทย, 2543)

นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ค้นคว้าเอกสาร บทความทางการแพทย์ของผู้เชี่ยวชาญ และ ค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีผู้ให้สาเหตุของการเกิดภาวะบกพร่องทางการเรียนรู้ไว้ดังนี้

เบญจพร ปัญญา (2543: 13) กล่าวว่าความบกพร่องในการเรียนรู้อาจมีสาเหตุมาจากสมองทำงานผิดปกติ โดยมีรายงานวิจัยสนับสนุนดังนี้

- 1) พยาธิสภาพทางสมอง การศึกษาเด็กที่มีบาดแผลทางสมอง เช่น คลอดก่อนกำหนด ตัวเหลืองหลังคลอด ฯลฯ แต่มีสติปัญญาปกติ พบว่ามีปัญหาการอ่านร่วมด้วย
- 2) ความผิดปกติของสมองซีกซ้าย โดยปกติสมองซีกซ้ายจะควบคุมการแสดงออกทางด้านภาษาและสมองซีกซ้ายจะมีขนาดโตกว่าสมองซีกขวา แต่เด็กที่บกพร่องทางการเรียนรู้สมองซีกซ้ายและซีกขวามีขนาดเท่ากันและมีความผิดปกติอื่นๆ ที่สมองซีกซ้ายด้วย
- 3) ความผิดปกติของคลื่นสมอง เด็กที่บกพร่องทางการเรียนรู้จะมีคลื่นอัลฟาที่สมองซีกซ้ายมากกว่าเด็กปกติ
- 4) กรรมพันธุ์ เด็กที่มีปัญหาทางการอ่านบางรายมีความผิดปกติของโครโมโซมคู่ที่ 15 และสมาชิกของครอบครัวเคยเป็น LD โดยที่พ่อแม่มักเล่าว่าเมื่อตอนเด็กๆ ตนเคยมีลักษณะคล้ายๆ กัน
- 5) พัฒนาการล่าช้า มีความเชื่อว่าเด็กที่บกพร่องทางการเรียนรู้มีผลมาจาก พัฒนาการล่าช้า แต่ปัจจุบันไม่เชื่อเช่นนั้นเพราะเมื่อโตขึ้นเด็กไม่ได้หายจากโรคนี

ผดุง อารยะวิญญู (2544: 7-8) ได้กล่าวว่าสาเหตุของความบกพร่องอาจจำแนกได้ดังนี้

- 1) การได้รับบาดเจ็บทางสมอง โดยบุคลากรทางการแพทย์ที่ศึกษาเกี่ยวกับนักเรียนที่มีภาวะบกพร่องทางการเรียนรู้ในหลายประเทศมีรายงานการศึกษาว่าสาเหตุสำคัญที่ทำให้นักเรียนเหล่านี้ไม่สามารถเรียนรู้ได้ดั่งนั้น เนื่องมาจากการได้รับบาดเจ็บทางสมอง (Brain Damage) สมองบางส่วนถูกทำลายเล็กน้อย อาจเกิดขึ้นได้ก่อนการคลอด ระหว่างการคลอดหรือหลังการคลอดก็ได้ การบาดเจ็บนี้ทำให้สมองส่วนกลางไม่สามารถทำงานได้เต็มที่ อย่างไรก็ตามการได้รับบาดเจ็บอาจไม่รุนแรงนัก (Minimal brain dysfunction) สมองและระบบประสาทส่วนกลางยังทำงานได้ดีเป็นส่วนมาก มีบางส่วนเท่านั้นที่มีความบกพร่องไปบ้าง ทำให้เด็กมีปัญหาในการรับรู้ ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อการเรียนรู้ของเด็ก แต่ปัญหานี้ยังไม่เป็นที่ยอมรับทั้งหมด เพราะเด็กบางคนอาจเป็นกรณียกเว้นได้

- 2) กรรมพันธุ์ งานวิจัยจำนวนมากระบุตรงกันว่า ความบกพร่องทางการเรียนรู้ บางอย่างสามารถถ่ายทอดทางพันธุกรรมได้ ดังนั้นจะเห็นได้ว่าจากการศึกษาเป็นรายกรณีพบว่า เด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้บางคน อาจมีพี่น้องที่เกิดจากท้องเดียวกัน มีปัญหาทางการเรียนรู้เช่นกันหรืออาจมีพ่อแม่ พี่ น้อง หรือญาติใกล้ชิดมีปัญหาทางการเรียนรู้เช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาในการอ่าน การเขียน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

และการเข้าใจภาษา มีรายงานการวิจัยที่น่าเชื่อถือได้ว่า เด็กฝาแฝดที่เกิดจากไข่ใบเดียวกัน (Identical Twin) มีพบว่าฝาแฝดคนหนึ่งมีปัญหาในการอ่าน ฝาแฝดอีกคนมักมีปัญหาในการอ่านเช่นเดียวกัน แต่ปัญหานี้ไม่พบบ่อยนักสำหรับฝาแฝดที่เกิดจากไข่คนละใบ (Fraternal Twin) จึงอาจโดยสรุปได้ว่า ปัญหาในการเรียนรู้อาจสืบทอดทางพันธุกรรมได้

3) สิ่งแวดล้อม สาเหตุทางสภาพสิ่งแวดล้อมนี้ หมายถึง สาเหตุอื่นๆ ที่มาใช้การได้รับบาดเจ็บทางสมอง และกรรมพันธุ์ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นกับเด็กภายหลังการคลอด เมื่อเด็กเติบโตขึ้นมาในสภาพแวดล้อมที่ก่อให้เกิดความเสี่ยง เช่น การที่เด็กมีพัฒนาการทางร่างกายล่าช้าด้วยสาเหตุบางประการ การที่ร่างกายได้รับสารบางประการอันเนื่องมาจากสภาพมลพิษในสิ่งแวดล้อม การขาดสารอาหารในวัยทารกและในวัยเด็ก การสอนที่ไม่มีประสิทธิภาพของครู ตลอดจนการขาดโอกาสทางการศึกษา เป็นต้น แม้ว่าองค์ประกอบทางสภาพแวดล้อมเหล่านี้จะไม่ใช่สาเหตุที่ก่อให้เกิดความบกพร่องทางการเรียนรู้โดยตรง แต่องค์ประกอบเหล่านี้อาจทำให้สภาพการเรียนรู้ของเด็กมีความบกพร่องมากขึ้น

ชนิษฐา วิเศษสาธิต (2549) ได้ให้สาเหตุของความบกพร่องทางการเรียนรู้ (LD)) มาจากปัจจัยต่างๆ ดังนี้

- 1) พันธุกรรม มีการศึกษาพบว่าถ้าสมาชิกในครอบครัวโดยเฉพาะ พ่อ หรือ แม่ มีประวัติเป็น LD มาก่อน ลูกก็จะเป็น LD สูงตามไปด้วย
- 2) ปัจจัยทางชีววิทยาที่เกี่ยวกับการทำงานของสมองโดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับภาษาและความผิดปกติของระบบประสาทส่วนกลาง หรือมีความผิดปกติของคลื่นสมอง
- 3) ปัจจัยทางกายภาพ เช่น ในขณะที่ตั้งครรภ์ได้รับสารประเภทโคเคน ตะกั่ว หรือแอลกอฮอล์มาก หรือการคลอดก่อนกำหนด ทำให้เด็กตัวเหลือง ชัก เป็นต้น
- 4) ปัจจัยจากสิ่งแวดล้อมที่ทำให้สมองทำงานผิดปกติ เช่น ขาดสารอาหารที่จำเป็นสำหรับการเจริญเติบโต การดูแลสุขภาพทั่วไปไม่ดีเพียงพอ โดยเฉพาะในครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ

นภาพันธุ์ เรืองเสถียรทนต์ (2550) ได้ให้สาเหตุที่ทำให้เด็กมีความบกพร่องทางการเรียนรู้ไว้ว่า ยังไม่มีใครระบุได้แน่ชัดว่าเกิดจากสาเหตุใด แต่จากการศึกษาวิจัยที่ผ่านมาพอสรุปได้ว่าเกิดจากสาเหตุหลัก ดังนี้

1) ความผิดปกติของสมองซีกซ้าย ซึ่งโดยปกติสมองซีกซ้ายจะควบคุมการแสดงออกทางด้านภาษา และสมองซีกซ้ายจะมีขนาดโตกว่าซีกขวา แต่เด็ก LD จะมีขนาดของสมองซีกซ้ายและซีกขวาเท่ากัน มีการศึกษาพบว่าเด็กที่คลอดก่อนกำหนด เด็กแรกเกิดที่มีน้ำหนักตัวน้อยกว่ามาตรฐานมาก และเด็กที่มีไข้สูงหรือขาดออกซิเจน ทำให้มีผลต่อสมองและมีความเสี่ยงในการเป็น LD

2) ในด้านพันธุกรรมก็พบว่าเด็กที่มีปัญหาการอ่านบางราย มีความผิดปกติของโครโมโซมคู่ที่ 15 และมีสมาชิกในครอบครัวเคยเป็น LD โดยที่พ่อแม่บางคนเล่าว่าเมื่อตอนเด็กๆ ตนเคยมีลักษณะคล้ายๆ กัน แต่ใช้ความพยายามจึงผ่านมาได้

3) ผลจากสิ่งแวดล้อม เช่น แม่ได้รับสารพิษขณะตั้งครรภ์ที่พบมากได้แก่ สารตะกั่ว หรือเมื่อเด็กคลอดมาได้รับประทานอาหาร น้ำดื่มที่มีสารตะกั่วเจือปน ซึ่งสารตะกั่วเหล่านี้อาจได้รับการปนเปื้อนมาจาก สีทาบ้าน ไอเสีย รถยนต์ หรือท่อน้ำประปาเก่าๆ ที่มีสนิม สารตะกั่วนี้จะเข้าไปทำลายเซลล์สมองบางส่วน นอกจากสารพิษที่ได้รับในชีวิตประจำวันแล้ว การได้รับสารอาหารไม่เพียงพอก็เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ พัฒนาการทางสมองของเด็กไม่สมบูรณ์และเสี่ยงต่อการเป็น LD ได้

สถาบันราชานุกูล (2555ก: 14-15) ได้ให้สาเหตุของการเกิดภาวะบกพร่องทางการเรียนรู้ไว้ว่า

- 1) การทำงานของสมองบางตำแหน่งบกพร่อง โดยเฉพาะตำแหน่งที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้และการใช้ภาษา ทั้งการอ่าน การเขียน และการพูด
- 2) พันธุกรรม พบว่าเครือญาติอันดับแรกของเด็กแอลดีร้อยละ 35 - 40 จะมีปัญหาการเรียนรู้
- 3) การได้รับบาดเจ็บระหว่างคลอดหรือหลังคลอด
- 4) ความผิดปกติของโครโมโซม

จากสาเหตุข้างต้นจึงสามารถสรุปได้ว่า ความบกพร่องทางการเรียนรู้มีสาเหตุมาจากได้รับบาดเจ็บทางสมอง สาเหตุจากกรรมพันธุ์หรือพันธุกรรมที่สืบทอดมา สาเหตุจากสิ่งแวดล้อม ทั้งการได้รับสารพิษ การได้รับสารอาหารที่ไม่เพียงพอ ซึ่งอาจเกิดขึ้นได้ระหว่างอยู่ในครรภ์ก่อนการคลอด ระหว่างการคลอด หรือหลังจากคลอดแล้ว มักจะมีอาหารผิดปกติของสมองซีกซ้ายที่ควบคุมการแสดงออกทางด้านภาษา

2.1.4 ประเภทของความบกพร่องทางการเรียนรู้

ทวิตักดี ลีริรัตน์เรขา (2549) ได้ระบุประเภทของความบกพร่องทางการเรียนรู้แบ่งออกเป็น 3 กลุ่มหลัก คือ

- 1) ความบกพร่องด้านการอ่าน (Reading Disorder) อ่านหนังสือไม่ออกเลย หรืออ่านหนังสือได้ไม่เหมาะสมตามวัย เช่น สะกดไม่ถูก อ่านตกล่นอ่านทีละตัวอักษรได้แต่ผสมคำไม่ได้ แยกแยะพยัญชนะที่คล้ายกันไม่ออก (ก-ค-ก) ทั้งๆ ที่เด็กดูมีความฉลาดรอบรู้ในด้านอื่นๆ ถ้ามีใครเล่าเรื่องให้ฟังจะเข้าใจดี เรียนรู้จากการเห็นภาพ และการฟัง จะทำได้ดี แต่ถ้าให้อ่านเองจะไม่ค่อยรู้เรื่อง จับใจความไม่ได้

- 2) ความบกพร่องด้านการเขียน (Disorder of Written Expression) มีปัญหาในด้านการเขียนหนังสือ ตั้งแต่เขียนหนังสือไม่ได้ทั้งๆ ที่รู้ว่าอยากเขียนอะไร เขียนตกล่น สลับตำแหน่งหรือผิดตำแหน่ง เขียนไม่เป็นประโยคที่สมบูรณ์ ใช้คำเชื่อมไม่ถูกต้อง เว้นวรรคตอนหรือย่อหน้าไม่ถูกต้อง จนทำให้ผู้อ่านไม่สามารถเข้าใจความหมายที่ผู้เขียนต้องการสื่อได้ถูกต้อง

- 3) ความบกพร่องด้านการคำนวณ (Mathematics Disorder) มีปัญหาในด้านการคำนวณ ตามระดับความรุนแรง หลากหลายรูปแบบ เช่น มีความสับสนเกี่ยวกับเรื่องตัวเลข ไม่เข้าใจเรื่องการบวก ลบ คูณ หาร ไม่สามารถแปลโจทย์ปัญหาเป็นสัญลักษณ์ทางคณิตศาสตร์ มีการคำนวณที่ผิดพลาดตกล่นเกี่ยวกับเรื่องตัวเลขเป็นประจำ

ชนิษฐา วิเศษสาร (2549) ได้แบ่งประเภทของความบกพร่องทางการเรียนรู้ไว้ดังนี้

- 1) ความบกพร่องทางการอ่าน (Dyslexia) เป็นประเภทของ LD ที่พบมากที่สุด โดยปกติความสามารถในการอ่านต้องอาศัยความต่อเนื่องของสิ่งต่างๆ ได้แก่ การมุ่งความสนใจไปยังสิ่งที่จะอ่าน และมีการเคลื่อนไหวสายตาตามหน้ากระดาษและตามสิ่งที่จะอ่าน การจดจำตัวอักษรที่เป็นตัวแทนของเสียงนั้นๆ ได้ การเข้าใจคำศัพท์และไวยากรณ์ การรวบรวมสิ่งที่จะอ่านเป็นแนวคิด การเปรียบเทียบแนวคิดใหม่กับสิ่งที่เคยประสบการณเดิม และจัดเก็บเอาไว้ในหน่วยความจำ แต่เด็กที่มีปัญหาทางการอ่านจะมีความบกพร่องในลักษณะต่างๆ ดังกล่าว นั่นคือเด็กจะไม่สามารถจำแนกตัวอักษรที่คล้ายกันได้ ในขณะที่อ่านซึ่งเกิดจากการทำงานของสมองที่เกี่ยวกับ Visual Processing ผิดปกติ ความสามารถในการจำแนกเสียงที่คล้ายคลึงกัน (Phonological Awareness) ก็ไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร เช่น ไม่สามารถ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

จำแนกคำว่า “บิน” ออกจากคำว่า “กิน” ได้ หรือมีปัญหาในการประสมตัวอักษรเป็นคำ เช่น ไม่เข้าใจว่าทำไม “ทราย” จึงอ่านเป็น “ชาย” หรือบางทีก็อ่านสลับตัวอักษร เช่น “กบ” เป็น “บก” รวมไปถึงปัญหาการวิเคราะห์คำ การเข้าใจความหมายของสิ่งที่อ่าน ทั้งที่เป็นคำและประโยค ส่งผลให้เด็กไม่สามารถตีความหมาย และทำความเข้าใจในเรื่องที่อ่านได้ ดังนั้นพฤติกรรมที่มักพบในเด็กที่มีปัญหาด้านการอ่านก็คือ การอ่านหนังสือช้า อ่านออกเสียงไม่ชัด ไม่มีความระมัดระวังในการอ่าน อ่านข้าม อ่านเพิ่มคำ อ่านผิดประโยคและตำแหน่ง ผันเสียงวรรณยุกต์ไม่ได้ มีความลำบากในการจับใจความสำคัญหรือเรียงลำดับเหตุการณ์ของเรื่องที่ไม่ได้

2) ความบกพร่องทางการเขียน (Dysgraphia) ความสามารถในด้านการเขียนเป็นการแสดงออกให้ทราบถึงกระบวนการคิดที่อยู่ภายใน ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยกลไกการทำงานของสมองที่ซับซ้อน เพื่อเชื่อมโยงข้อมูลหลายส่วนประกอบกัน โดยแต่ละกลไกก็จะเป็นส่วนของสมองที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับกลไกนั้น ๆ ประสานงานอยู่ และเรียกการทำงานของสมองในส่วนนี้ว่า การทำงานแบบ Higher Cortical Function กล่าวคือในขั้นแรก เด็กจะต้องรวบรวมสิ่งที่เขียนเป็นความคิดรวบยอด แล้วนำสิ่งที่คิดไว้ไปเชื่อมโยงกับอักษรซึ่งเป็นสิ่งที่เคยเรียนรู้มาก่อน ต้องมีการจัดลำดับตำแหน่งของตัวอักษรและคำอย่างถูกต้อง ในขั้นตอนนี้ต้องอาศัยกระบวนการที่เรียกว่า Visual Processing ต่อมาจึงนำตัวอักษรหรือคำที่เรียบเรียงไว้แล้วมาถ่ายทอดลงบนกระดาษ โดยอาศัยการเคลื่อนไหวของกล้ามเนื้อเรียบ เอ็น และข้อต่อต่างๆ ซึ่งเรียกว่าการเคลื่อนไหวแบบ Kinetic Melody กระบวนการที่ใช้ในการเขียนทั้งหมดจึงเป็นการทำงานที่ซับซ้อนของสมอง ดังนั้นเด็กที่มีปัญหาด้านการเขียน จึงมักจะเขียนตัวอักษรหรือคำสลับที่ เขียนตัวอักษรผิดรูปแบบ สะกดคำไม่ถูกต้อง เว้นวรรคไม่ถูกต้อง เขียนผิดไวยากรณ์ คัดลอกซ้ำ จับดินสอ งุ่มง่าม ไม่ถนัด และลายมือไม่ดี

3) ความบกพร่องทางการคำนวณ (Dyscalculia) ความสามารถทางการคำนวณจะเกี่ยวข้องกับการจดจำตัวเลขและสัญลักษณ์ต่างๆ ความเข้าใจเกี่ยวกับการวัดปริมาณ ระยะเวลา และหน่วยของเงินตรา เด็ก LD ที่มีความบกพร่องทางการคำนวณ มักไม่เข้าใจค่าของตัวเลขตั้งแต่หลักหน่วย สิบ ร้อย พัน หมื่นเรื่อยๆ ไป นับเลขไปข้างหน้าหรือถอยหลังไม่ได้ คำนวณบวก ลบ คูณ หาร ด้วยการนับนิ้ว จำสูตรคูณไม่ได้ เขียนเลขสลับกัน มีความลำบากในการตีโจทย์ปัญหาหรืออ่านตัวเลขหลายตัว ไม่เข้าใจเรื่องเวลา ความคิดรวบยอดเกี่ยวกับระยะเวลาและความคิดเชิงปริมาณ

4) ความบกพร่องหลายๆ ด้านรวมกัน เด็ก LD ที่มีความบกพร่องหลายๆ ด้านรวมกัน เกิดขึ้นเพราะส่วนของสมองที่บกพร่องนั้นเกี่ยวกับทักษะความสามารถในหลายด้าน เช่น ความผิดปกติของสมองส่วน Visual Processing ที่ส่งผลต่อความสามารถทั้งการอ่านและการเขียนจึงมักพบว่าเด็กที่มีปัญหาด้านการอ่าน จะมีปัญหาด้านการเขียนตามไปด้วยในขณะที่หากความบกพร่องเกี่ยวกับ Special Orientation จะทำให้เด็กมีปัญหาทั้งการอ่าน จะมีปัญหาด้านการเขียนตามไปด้วย ในขณะที่หากมีความบกพร่องเกี่ยวกับ Special Orientation จะทำให้เด็กมีปัญหาทั้งการอ่าน การเขียนและการคำนวณ เพราะเป็นความสามารถที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้ สัญลักษณ์ ตัวเลข ช่องว่างและตำแหน่งต่างๆ ของวัตถุ

นภาพันธุ์ เรื่องสเกียรทนต์ (2550) กล่าวถึงประเภทของความบกพร่องทางการเรียนรู้หรือ LD ไว้ดังนี้

1) ความบกพร่อง ในด้านการเขียนและการสะกดคำ เช่น เขียนพยัญชนะหรือตัวเลขสลับกัน เช่น ม-น, ต-ค, b-d, p-q, 6-9 เขียนเลข 3 เป็น E เขียนพยัญชนะ ก-ช ไม่ได้ แต่บอกให้เขียนเป็นตัวๆ ได้

2) ความบกพร่องด้านการอ่าน เช่น อ่านช้า มีความยากลำบากในการอ่าน อ่านคำต่อคำ จะต้องสะกดคำจึงจะอ่านได้ อ่านข้ามคำ อ่านออก เสียงไม่ชัด ผันเสียงวรรณยุกต์ไม่ได้ จับใจความสำคัญหรือเรียงลำดับเหตุการณ์ของเรื่องที่อ่านไม่ได้

3) ความบกพร่องในการคำนวณและเหตุผลเชิงคณิตศาสตร์ เช่น ไม่เข้าใจค่าของตัวเลข ได้แก่ หลักหน่วย สิบ ร้อย พัน หมื่น นับเลขไปข้างหน้าหรือนับเลขย้อนหลังไม่ได้ จำสูตรคูณไม่ได้ ไม่สามารถทำตามขั้นตอนการคูณ/หารได้ โดยเฉพาะตัวเลขหลายหลัก

สถาบันราชานุกูล (2555ก: 8-13) ได้กล่าวถึงประเภทของความบกพร่องทางการเรียนรู้ว่ามีลักษณะดังนี้

1) ความบกพร่องด้านการอ่าน เด็กมีความบกพร่องในการจดจำ พยัญชนะ สระ ขาดทักษะในการสะกดคำและเรียนรู้คำศัพท์ใหม่ๆ ได้อย่างจำกัด จึงอ่านหนังสือไม่ออกหรืออ่านแต่คำศัพท์ง่ายๆ อ่านผิด อ่านตะกุกตะกักเด็กกลุ่มนี้มีความสามารถในการอ่านหนังสือต่ำกว่าเด็กอื่นในวัยเดียวกัน 2 ระดับชั้นเรียน ความบกพร่องด้านการอ่านเป็นปัญหาที่พบได้มากที่สุดของเด็ก LD ทั้งหมด

2) ความบกพร่องด้านการเขียนสะกดคำ เด็กมีความบกพร่องในการเขียนพยัญชนะ สระ ตัวสะกด วรรณยุกต์ และการันต์ไม่ถูกต้องตามหลักภาษาไทย จึงเขียนหนังสือและสะกดคำผิดมีปัญหากล่องใช้คำศัพท์การแต่งประโยคและการสรุปเนื้อหาสำคัญทำให้ไม่สามารถถ่ายทอดความคิด ผ่านการเขียนได้ตามระดับชั้นเรียนแต่สามารถลอกตัวหนังสือตามแบบได้ เด็กกลุ่มนี้จึงมีความสามารถในการเขียนสะกดคำต่ำกว่าเด็กอื่นในวัยเดียวกัน 2 ระดับชั้นเรียน ความบกพร่องด้านนี้ส่วนใหญ่จะพบร่วมกับความบกพร่องด้านการอ่าน

3) ความบกพร่องด้านคณิตศาสตร์ เด็กจะขาดทักษะและความเข้าใจเกี่ยวกับตัวเลข การนับจำนวน การจำสูตรคูณ การใช้สัญลักษณ์ทางคณิตศาสตร์จึงไม่สามารถคิดหาคำตอบจากการบวก ลบ คูณ หาร ตามกฎเกณฑ์ทางคณิตศาสตร์ได้ เด็กกลุ่มนี้จึงมีความสามารถในการคิดคำนวณ ต่ำกว่าเด็กอื่นในวัยเดียวกัน 2 ระดับชั้นเรียน

นอกจากนี้ความบกพร่องทางการเรียนยังมักพบร่วมกับความบกพร่องในการทำงานของระบบประสาทในด้านอื่นร่วมด้วย เช่น

1) ปัญหาในการพูดและสื่อสาร พูดช้า พูดไม่ชัด ฟังแล้วไม่เข้าใจ แปลความหมายลำบาก และบกพร่องในการแยกเสียง เสียงที่คล้ายๆ กันจะสับสน เช่น แมว-แหว-มันแกว

2) โรคสมาธิสั้น ถือว่าเป็นโรคฝาแฝดกับแอลดี ซึ่งประกอบด้วย อาการสมาธิสั้น วู่วาม และอยู่นิ่งๆ ประมาณว่า หนึ่งในสามของเด็กที่เป็นโรคสมาธิสั้นจะพบโรคแอลดีร่วมด้วย และสองในสามของเด็กที่เป็นโรคแอลดีจะพบโรคสมาธิสั้นร่วมด้วย

3) ปัญหาสายตาในด้านการกระระยะ (Visual-spatial) เด็กจะมีปัญหาในการจำรูปทรง การกระระยะทาง เช่น โยนลูกบอลไม่ ลงตะกร้า ตีลูกแบดมินตันไม่ถูก เขียนหนังสือไม่ตรงเส้น วาดรูปสามมิติไม่ได้ แยกรูปที่ซ้อนอยู่ท่ามกลางรูปอื่นๆ ได้ลำบาก

4) ปัญหาการประสานการทำงานของตา-กล้ามเนื้อมือ-ขา ทำให้การใช้มือและขา สับสนทำงานไม่ประสานกัน เล่นกีฬาที่ใช้มือเท้าได้ลำบาก ใช้มือจุ่มง่าม ตัดกระดาษลำบาก เขียนหนังสือช้า โยโย่ ในกรณีที่ความเร็วในการใช้มือต่ำกว่าอื่นที่เรียนชั้นเดียวกัน 2 ปีจะเรียกว่าเด็กมีภาวะ Motor skills disorder

5) ปัญหาในการเรียงลำดับข้อมูลความสำคัญ และมีปัญหาในการบริหารเรื่องเวลา เรียงลำดับไม่ถูก

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

6) ปัญหาพฤติกรรมและจิตใจตามมาภายหลัง เช่น เครียด เศร้า วิตกกังวล เบื่อหน่าย ท้อแท้ มีปมด้อย ไม่มั่นใจ แยกตัว ต่อต้าน ก้าวร้าว ฯลฯ

เด็กแอลดีร้อยละ 30 เท่านั้นที่ไม่มีความบกพร่องอื่นร่วมด้วยการที่เด็กแอลดี แต่ละคนมีความผิดปกติอื่นร่วมด้วยแตกต่างกัน จะทำให้อาการแสดงออกไม่เหมือนกัน และแนวทางช่วยเหลือฝึกฝนก็จะแตกต่างกันไปด้วย

จากข้อมูลดังกล่าวผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่า ประเภทของความบกพร่องทางการเรียนรู้จะแบ่งเป็นหลักๆ ได้ คือด้านการอ่าน การเขียนและสะกดคำ และด้านการคำนวณ ซึ่งทั้งหมดนั้นล้วนมีความเกี่ยวเนื่องกัน ทั้งด้าน การพูด การฟัง การอ่าน การเขียน และการคิดคำนวณทางคณิตศาสตร์ จึงต้องใช้ความสามารถของสมองหลายๆ ส่วนในการเรียนรู้เพื่อเชื่อมโยงกัน จึงไม่แปลกหากเด็กหนึ่งคนจะมีความบกพร่องในการเรียนรู้มากกว่าหนึ่งด้าน และอาจจะยังส่งผลกระทบต่อความบกพร่องในส่วนอื่นๆ ด้วย เช่นปัญหาในการพูดหรือสื่อสารช้า ปัญหาทางพฤติกรรม เป็นต้น

2.1.5 ลักษณะของเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้

เด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้หรือแอลดีนั้นเราพบได้ทุกเชื้อชาติ ทุกภาษา ทั่วโลก ประมาณร้อยละ 5-10 ของเด็กวัยเรียน ดังนั้นในทุกโรงเรียนจะมีเด็กเหล่านี้อยู่ในชั้นเรียนด้วยการสังเกตลักษณะของเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้จะสามารถสังเกตได้จากลักษณะต่างๆ

เบญจพร ปัญญา (2545: 4-8) ได้กล่าวถึงลักษณะของเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ด้านต่างๆ ไว้ดังนี้

- 1) ลักษณะของเด็กที่มีความบกพร่องด้านการเขียน และการสะกดคำ
 - 1.1) ลากเส้นวนๆ ไม่รู้ว่าจะม้วนหัวเข้าในหรือออกนอก ชีววนๆ ซ้ำๆ
 - 1.2) เรียงลำดับอักษรผิด เช่น สถิติ เป็น สติถิ
 - 1.3) เขียนพยัญชนะหรือตัวเลขสลับกัน เช่น ม-น, ภ-ถ, ด-ค, พ-ผ, b-d
 - 1.4) เขียนพยัญชนะ ก-ฮ ไม่ได้ แต่บอกให้เขียนเป็นตัวๆได้
 - 1.5) เขียนพยัญชนะ หรือ ตัวเลขกลับด้าน คล้ายมองจากกระจกเงา
 - 1.6) เขียนคำตามตัวสะกด เช่น เกษตร เป็น กะเสด
 - 1.7) จับดินสอหรือปากกาแน่นมาก
 - 1.8) สะกดคำผิด โดยเฉพาะคำพ้องเสียง ตัวสะกดแม่เดียวกัน ตัวการันต์
 - 1.9) เขียนหนังสือช้าเพราะกลัวสะกดผิด
 - 1.10) เขียนไม่ตรงบรรทัด ขนาดตัวอักษรไม่เท่ากัน ไม่เว้นขอบ ไม่เว้นช่องไฟ
 - 1.11) ลบบ่อยๆ เขียนทับคำเดิมหลายครั้ง
- 2) ลักษณะของเด็กที่มีความบกพร่องด้านการอ่าน
 - 2.1) อ่านช้า อ่านคำต่อคำ ต้องสะกดคำจึงจะอ่านได้
 - 2.2) อ่านออกเสียงไม่ชัดเจน
 - 2.3) ไม่ระมัดระวังในการอ่าน เดาค่าเวลาอ่าน เช่น บาท เป็น บทที่
 - 2.4) อ่านข้าม อ่านเพิ่มคำ อ่านผิดประโยคหรือผิดตำแหน่ง
 - 2.5) อ่านโดยไม่เน้นคำ หรือเน้นข้อความบางตอน
 - 2.6) ผันเสียงวรรณยุกต์ไม่ได้
 - 2.7) ไม่รู้ความหมายของเรื่องที่อ่าน
 - 2.8) เล่าเรื่องที่อ่านไม่ได้ จับใจความสำคัญไม่ได้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

- 3) ลักษณะของเด็กที่มีความบกพร่องด้านการคำนวณ
 - 3.1) ไม่เข้าใจค่าของตัวเลข เช่น หลัก หน่วย สิบล ร้อย พัน หมื่น
 - 3.2) นับเลขไปข้างหน้า หรือถอยหลังไม่ได้
 - 3.3) คำนวณบวกลบคูณหารโดยการนับนิ้ว
 - 3.4) จำสูตรคูณไม่ได้
 - 3.5) เขียนเลขกลับกัน เช่น 13 เป็น 31
 - 3.6) ทดไม่เป็นหรือยืมไม่เป็น
 - 3.7) ตีโจทย์เลขไม่ออก
 - 3.8) คำนวณเลขจากซ้ายไปขวาแทนที่จะทำจากขวาไปซ้าย
 - 3.9) ไม่เข้าใจเรื่องเวลา
- 4) ปัญหาพฤติกรรม และอารมณ์ของเด็กที่อาจพบร่วมด้วย
 - 4.1) หลีกเลียงการอ่านการเขียน
 - 4.2) ทำสมุดการบ้านหายบ่อยๆ
 - 4.3) ต่อต้านแบบดื้อเจี๊ยบ
 - 4.4) ดูเหมือนเด็กเกียจคร้าน
 - 4.5) ไม่มีสมาธิในการเรียนทำงานเข้าทำงานไม่เสร็จในชั้นเรียน
 - 4.6) ทำงานสะเพร่า
 - 4.7) ความจำไม่ดีได้หน้าลืมหลัง
 - 4.8) ขาดความมั่นใจกลัวครูดุกลัวเพื่อนล้อ
 - 4.9) ไม่อยากมาโรงเรียนโทษครูว่าสอนไม่ดีเพื่อนแกล้ง
 - 4.10) เบื่อหน่ายท้อแท้กับการเรียน
 - 4.11) รู้สึกว่าตัวเองไม่เก่งด้อยกว่าคนอื่น
 - 4.12) ไม่มั่นใจในตัวเอง
 - 4.13) มักตอบคำถามว่า “ทำไม่ได้” “ไม่รู้”
 - 4.14) อารมณ์หงุดหงิดขึ้นลงง่ายคับข้องใจง่าย
 - 4.15) ก้าวร้าวกับเพื่อนครูพ่อแม่ (ที่จู้จี้จ้ำไช)

สถาบันราชานุกูล (2555ก: 14-15) ได้กล่าวถึงลักษณะของเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ด้านต่างๆ ไว้ดังนี้

- 1) ลักษณะของเด็กที่มีความบกพร่องด้านการอ่าน
 - 1.1) อ่านหนังสือไม่ออก อ่านได้เฉพาะคำศัพท์ง่ายๆ
 - 1.2) มีปัญหาในการจดจำและสะกดคำตามเสียงพยัญชนะ สระ ตัวสะกด และวรรณยุกต์
 - 1.3) อ่านช้า มีความยากลำบากในการอ่านหนังสือ เช่น อ่านคำ สะกดคำ จึง ทำให้อ่านตะกุกตะกักอ่านออกเสียงไม่ชัดเจน เสียงเบา ทำปากขมุขมิบ
 - 1.4) อ่านคำศัพท์ผิดเพี้ยนจากคำเดิม เดาคำจากตัวอักษรแรก เช่น เพื่อน-พี เทียว-ที เขา-ชา
 - 1.5) แยกคำศัพท์ในการอ่านไม่ได้ เช่น พยายาม - พา-ยาย เวลา - เข-ลา

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

1.6) อ่านคำศัพท์ยากๆ ไม่ได้ เช่น คำควบกล้ำ คำการันต์ คำที่สะกดไม่ตรงตาม
มาตรา หรือ คำที่มีกฎเกณฑ์มากขึ้น เช่น สนุกสนาน เพลิดเพลิน รัฐมนตรี สัญลักษณ์ราชพฤกษ์

1.7) เรียนรู้คำศัพท์ใหม่ๆ ได้จำกัด พัฒนาด้านการอ่านช้ามาก สอนไม่จำ วันนี้
อ่านได้พรุ่งนี้ลืมแล้ว

1.8) สรุปลักษณะของการอ่านไม่ได้

1.9) ขาดความสนใจและหลีกเลี่ยงการอ่านหนังสือ เพราะการอ่านเป็นเรื่องยาก
สำหรับเด็ก

1.10) เมื่ออ่านวิชาภาษาไทยไม่ได้วิชาอื่นๆ ที่ต้องใช้ทักษะการอ่านก็จะมีปัญหา
เช่นเดียวกัน

2) ลักษณะของเด็กที่มีความบกพร่องด้านการเขียนสะกดคำ

2.1) เขียนพยัญชนะทั้ง 44 ตัว ได้ไม่ครบ เขียนตัวยากไม่ได้ เช่น ฐ ฎ ฌ ฦ
เขียนกลับด้าน สับสนระหว่างการม้วนหัวเข้า-ออก เช่น พ-ผ ค-ต ถ-ภ และตัวที่หัวหยุก เช่น ต ฌ ฎ ฦ

2.2) เขียนสระทั้ง 32 ตัว ได้ไม่ครบ เขียนได้เฉพาะสระง่ายๆ เสียงเดียว เช่น อา
อี อุ แต่เขียนสระเสียงผสมไม่ได้เช่น เอาะ เอือ เอีย

2.3) สะกดคำผิด มักเขียนได้เฉพาะพยัญชนะต้น แต่เลือกใช้สระ ตัวสะกด และ
วรรณยุกต์ ไม่ถูกต้อง ทำให้เขียนแล้วอ่านไม่ออก เช่น สงสาร-สายสา กระดาษ-กะบาด

2.4) การเขียนคำที่สะกดไม่ตรงตามมาตรา การใช้การันต์ คำยากหรือคำที่มี
หลาย พยางค์ เด็กจะเขียนตามเสียงที่ได้ยินเช่น พิสุจน์-พิสูต ธรรมชาติ-ทำมะชา ประวัติศาสตร์-ปะวัตสาด

2.5) เรียงลำดับตัวอักษร พยัญชนะ สระ ตัวสะกด วรรณยุกต์ ตัวการันต์ ผิด
ตำแหน่งของคำ เช่น เจ็บป่วย-เจ้าป่วย สัตว์ป่า-ตยว์ป่า

2.6) สับสนในการเขียนและการสะกดคำที่พ้องเสียง เช่น ฦ น เสียง นอ ศ ษ ศ
เสียง สอ

2.7) มีความบกพร่องในการใช้คำศัพท์ การแต่งประโยค การเว้นวรรค การใช้
ไวยากรณ์และการเรียบเรียงเนื้อหาในการเขียน โดยมักเลือกใช้คำศัพท์ง่ายๆ ใช้คำซ้ำทำให้ผู้อ่านสิ่งที่
เด็กเขียนไม่เข้าใจ

2.8) หลีกเลี่ยงการเขียนหนังสือและการจดงาน หรือจดงานช้าเพราะต้องดู ตาม
แบบทีละตัว

2.9) ลายมือหยาบ การเขียนไม่เป็นระเบียบ ตัวอักษรขนาดไม่เท่ากัน เขียนไม่
ตรงบรรทัด จัดวางตำแหน่งไม่เหมาะสม

3) ลักษณะของเด็กที่มีความบกพร่องด้านคณิตศาสตร์

3.1) ไม่เข้าใจค่าของตัวเลข ได้แก่หลักหน่วย สิบ ร้อย พัน หมื่น ทำให้นับเลขไป
ข้างหน้าหรือนับย้อนหลังไม่คล่อง

3.2) จำสูตรคูณ สูตรคณิตศาสตร์และสัญลักษณ์คณิตศาสตร์ไม่ได้

3.3) มีปัญหาความเข้าใจพื้นฐานทางคณิตศาสตร์ (บวก ลบ คูณ หาร) ทำให้ไม่
สามารถทำตามขั้นตอนต่างๆ ได้ถูกต้อง จึงคิดคำตอบไม่ได้

3.4) มีปัญหาในการวิเคราะห์โจทย์เป็นขั้นตอนย่อยๆ

3.5) มีปัญหาในการวิเคราะห์โจทย์ปัญหาจากภาษาเขียนเป็นสัญลักษณ์ทาง
คณิตศาสตร์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

3.6) คิดเลขซ้ำ ผิดพลาด สับสนในการยืม การทดเลข

3.7) มีปัญหาในการนับเงิน การทอนเงิน

เด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้แต่ละคนอาจแสดงออกถึงความบกพร่องทางการเรียนรู้ในหลายๆ ด้าน ทั้งด้านการอ่าน การเขียน การคำนวณ หรือด้านพฤติกรรมต่างๆรวมทั้งอาจแสดงออกถึงปัญหาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในหลายๆ ลักษณะที่อาจเหมือนหรือแตกต่างกันออกไป และในแต่ละวัยอาจแสดงออกถึงลักษณะเฉพาะที่แตกต่างกันออกไปด้วย ดังนั้นจึงต้องอาศัยความสนใจและการสังเกตอย่างต่อเนื่องของครู ผู้ปกครองและผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อที่จะได้แก้ปัญหาได้อย่างทันที่

2.2 การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ในเด็ก

2.2.1 ความหมายของความคิดสร้างสรรค์

ความคิดสร้างสรรค์ เป็นสิ่งที่มีอยู่ในตัวของบุคคลทุกคน เพียงแต่จะมีมากหรือน้อยแตกต่างกันไป ความคิดสร้างสรรค์เป็นสิ่งที่มีความสำคัญเพราะความคิดสร้างสรรค์ในตัวบุคคลถ้าได้รับการพัฒนาส่งเสริมให้สูงขึ้นจะนำไปสู่การวางแผนเพื่อการปรับปรุง หรือเกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีในอนาคต และสามารถนำไปใช้แก้ปัญหา ประยุกต์ใช้กับสถานการณ์ต่างๆ ได้ ซึ่งได้มีผู้ให้นิยามความหมายของความคิดสร้างสรรค์ไว้อย่างหลากหลาย ดังนี้

กิลฟอร์ด (Guilford, 1959 อ้างถึงโดย กรมวิชาการ, 2534: 2) กล่าวว่า

“ความคิดสร้างสรรค์เป็นความสามารถทางสมองที่จะคิดได้หลายทิศทางหรือแบบอเนกนัยและความคิดสร้างสรรค์นี้ประกอบไปด้วยความคล่องในการคิด ความคิดยืดหยุ่น และความคิดที่เป็นของตนเองโดยเฉพาะ คนที่มีลักษณะดังกล่าวจะต้องเป็นคนกล้าคิด ไม่กลัวถูกวิพากษ์วิจารณ์และมีอิสระในการคิดด้วย”

เทอร์เรนซ์ (Torrance, 1972 อ้างถึงโดย กรมวิชาการ, 2534: 2) อธิบายว่า

“ความคิดสร้างสรรค์เป็นการรวบรวมประสบการณ์ทั้งหมดที่ผ่านมา เพื่อสร้างรูปแบบอย่างใหม่ ความคิดใหม่ๆ หรือผลิตผลใหม่ๆ”

อารี พันธมณี (2540: 6) ได้กล่าวถึงความคิดสร้างสรรค์ว่า “เป็นกระบวนการทางสมอง ที่คิดในลักษณะอเนกนัย นำไปสู่การคิด ค้นพบสิ่งแปลกใหม่ด้วยการคิดดัดแปลงปรุงแต่งจากความคิดผสมผสานกันให้เกิดสิ่งใหม่”

อุษณีย์ โพธิ์สุข และคณะ (2544: 29) กล่าวว่า “ความคิดสร้างสรรค์ หมายถึง กระบวนการทางปัญญาในระดับสูงที่ใช้กระบวนการทางความคิดหลายๆ อย่างมารวมกันเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ หรือแก้ปัญหาที่มีอยู่ให้ดีขึ้นโดยมีอิสรภาพทางความคิด”

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2544) ได้ให้ความหมายของความคิดสร้างสรรค์ไว้ว่า หมายถึง กระบวนการทางปัญญาในระดับสูง ที่ใช้กระบวนการทางความคิดหลายๆ อย่างมารวมกันเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ หรือแก้ปัญหาที่มีอยู่ให้ดีขึ้น ความคิดสร้างสรรค์จะเกิดขึ้นได้ ก็ต่อเมื่อผู้สร้างสรรค์มีอิสรภาพทางความคิด

ความคิดสร้างสรรค์ คือ กระบวนการคิดของสมองซึ่งมีความสามารถในการคิดได้หลากหลายและแปลกใหม่จากเดิม โดยสามารถนำไปประยุกต์ทฤษฎี หรือหลักการได้อย่างรอบคอบและมีความถูกต้อง จนนำไปสู่การคิดค้นและสร้างสิ่งประดิษฐ์ที่แปลกใหม่ หรือรูปแบบความคิดใหม่ นอกจากลักษณะการคิดสร้างสรรค์ดังกล่าวนี้แล้ว ยังสามารถมองความคิดสร้างสรรค์ในหลายแง่ ซึ่งอาจจะมองในแง่ที่เป็นกระบวนการคิดมากกว่าเนื้อหาของความคิด โดยที่สามารถใช้ลักษณะการคิดสร้างสรรค์ในมิติที่กว้างขึ้น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เช่น การมีความคิดสร้างสรรค์ในการทำงาน การเรียน หรือกิจกรรมที่ต้องอาศัยความคิดสร้างสรรค์ด้วย อย่างเช่น การทดลองทางวิทยาศาสตร์ หรือการเล่นกีฬาที่ต้องสร้างสรรค์ รูปแบบเกมให้หลากหลายไม่ซ้ำแบบเดิมเพื่อไม่ให้คู่แข่งรู้ทัน เป็นต้น ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นลักษณะการคิดสร้างสรรค์ในเชิงวิชาการ แต่อย่างไรก็ตามลักษณะการคิดสร้างสรรค์ต่างๆ ที่กล่าวนั้นต่างก็อยู่บนพื้นฐานของความคิดสร้างสรรค์ โดยที่บุคคลสามารถเชื่อมโยงนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ดี

สุคนธ์ สนิธพานนท์ และคณะ (2552: 30) ให้คำนิยามว่า ความคิดสร้างสรรค์ หมายถึง ความสามารถของบุคคลที่แสดงความคิดหลายทิศทาง หลายแง่หลายมุม คิดได้กว้างไกล โดยนำประสบการณ์ที่ผ่านมาเป็นพื้นฐานที่ทำให้เกิดความคิดใหม่ อันนำไปสู่การประดิษฐ์คิดค้นพบสิ่งต่างๆ ที่แปลกใหม่ ความคิดสร้างสรรค์ ประกอบด้วย ความคิดริเริ่ม ความคล่องในการคิด ความยืดหยุ่นในการคิด และความละเอียดลออ

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2553: 111) ให้คำนิยามว่า “ความคิดสร้างสรรค์เป็นขบวนการคิดแบบอเนกนัย ที่บูรณาการประสบการณ์ที่มีแล้วสร้างรูปแบบความคิดใหม่หรือผลิตผลใหม่ที่แตกต่างไปจากเดิม เพื่อแก้ไขปัญหาเรื่องใดเรื่องหนึ่ง”

จากนิยามความหมายข้างต้นสามารถสรุปความหมายของ ความคิดสร้างสรรค์ได้ว่าเป็นกระบวนการทางสมองในระดับสูงแบบอเนกนัย ที่มีการบูรณาการรวบรวมเอาประสบการณ์ต่างๆ ที่มีอยู่นั้นมาสร้างสรรค์เป็นสิ่งใหม่ๆ ผลิตผลใหม่ๆ ความคิดสร้างสรรค์สามารถพัฒนาให้สูงขึ้นได้ โดยการจัดการประสบการณ์ที่เหมาะสมกระตุ้นให้เด็กได้แสดงออกอย่างอิสระ ได้สังเกตสิ่งที่สนใจ ได้สัมผัสกับสิ่งที่แปลกๆ ใหม่ๆ เพื่อแสดงผลงานที่แปลกใหม่ไม่ซ้ำแบบใคร อาจอยู่ในรูปของกระบวนการผลิต พฤติกรรมที่แสดงออก หรือรูปแบบของผลผลิตที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม

2.2.2 องค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์

นักจิตวิทยาและนักการศึกษา ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์ไว้ดังนี้

กิลฟอร์ด (Guilford, 1969: 145-151) กล่าวว่า ความคิดสร้างสรรค์ประกอบด้วย องค์ประกอบพื้นฐาน 4 ประการ คือ

1) ความคิดริเริ่ม (Originality) หมายถึง ลักษณะความคิดที่แปลกใหม่และแตกต่างไปจากความคิดธรรมดา เป็นความคิดที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม ความคิดริเริ่มอาจเกิดจากการนำเอาความรู้เดิมมาคิดดัดแปลงประยุกต์ให้เกิดเป็นสิ่งใหม่ขึ้น เช่น การคิดเครื่องบินได้สำเร็จก็ได้แนวคิดมาจากการทำเครื่องบินร่อน เป็นต้น

ความคิดริเริ่ม เป็นลักษณะความคิดที่เกิดขึ้นเป็นครั้งแรก เป็นความคิดที่แปลกแตกต่างจากความคิดเดิมและอาจไม่เคยมีใครนึกหรือคิดถึงมาก่อน ความคิดริเริ่มจำเป็นต้องอาศัยลักษณะความกล้าคิด กล้าลอง เพื่อทดสอบความคิดของตน บ่อยครั้งที่ความคิดริเริ่มจำเป็นต้องอาศัยความจินตนาการหรือที่เรียกว่า จินตนาการประยุกต์ คือ ไม่ใช่คิดเพียงอย่างเดียว แต่จำเป็นต้องคิดสร้างและหาทางทำให้เกิดผลงาน ตัวอย่างเช่น เคยมีผู้กล่าวว่าคนที่คิดอยากจะทำบินนั้นประหลาดและไม่มีทางเป็นไปได้ ต่อมาพี่น้องตระกูลไรท์ก็สามารถคิดประดิษฐ์เครื่องบินได้สำเร็จ เป็นต้น

2) ความคิดคล่องแคล่ว (Fluency) หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการคิดหาคำตอบได้อย่างคล่องแคล่ว รวดเร็ว และมีปริมาณมากในเวลาจำกัด แบ่งเป็น

2.1) ความคิดคล่องแคล่วทางด้านถ้อยคำ (Word Fluency) เป็นความสามารถในการใช้ถ้อยคำอย่างคล่องแคล่ว

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2.2) ความคิดคล่องแคล่วทางการโยงความสัมพันธ์ (Associational Fluency) เป็นความสามารถที่จะคิดหาถ้อยคำที่เหมือนกันหรือคล้ายกันได้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ ภายในเวลาที่กำหนด

2.3) ความคิดคล่องแคล่วทางการแสดงออก (Expressional Fluency) เป็นความสามารถในการใช้วลี หรือประโยคและนำคำมาเรียงกันอย่างรวดเร็ว เพื่อให้ได้ประโยคที่ต้องการ

2.4) ความคิดคล่องแคล่วในการคิด (Ideational Fluency) เป็นความสามารถที่จะคิดในสิ่งที่ต้องการภายในเวลาที่กำหนด ความคล่องในการคิดมีความสำคัญต่อการแก้ปัญหา เพราะในการแก้ปัญหาจะต้องแสวงหาคำตอบหรือวิธีแก้ไขหลายวิธี และต้องนำวิธีการเหล่านั้นมาทดลองจนกว่าจะพบวิธีการที่ถูกต้องตามที่ต้องการ

ความคิดคล่องแคล่วนับว่าเป็นความสามารถอันดับแรกในการทำจะพยายามเลือกเฟ้นให้ได้ความคิดที่ดีและเหมาะสมที่สุด กล่าวคือ ก่อนอื่นต้องคิดให้ได้มาก หลายอย่างและแตกต่างกัน แล้วจึงนำเอาความคิดที่ได้ทั้งหมดมาพิจารณาแต่ละอย่าง เปรียบเทียบกันว่าความคิดอันใดจะเป็นความคิดที่ดีที่สุดและให้ประโยชน์คุ้มค่าที่สุด โดยคำนึงถึงหลักเกณฑ์ในการพิจารณา เช่น ประโยชน์ที่ได้รับ การลงทุน ความยากง่าย บุคลากร เป็นต้น ความคิดคล่องแคล่วนอกจากจะช่วยให้ได้เลือกคำตอบที่ดีและเหมาะสมที่สุดแล้ว ยังช่วยจัดหาทางเลือกอื่นๆ ที่อาจเป็นไปได้อีกด้วย ยกตัวอย่างเช่น ในการแก้ปัญหาใดๆ ก็ตามเรามักจะพยายามหาวิธีการแก้หลายๆ วิธี โดยให้โอกาสในการเลือกเป็นอันดับลดหลั่นกันลงมา เช่น ถ้าเราไม่สามารถทำได้อย่างวิธีที่ 1 วิธีที่ 2 ก็อาจนำมาทดลองใช้ได้ หรือวิธีที่ 3 ก็ยังเป็นที่น่าสนใจถ้าวิธีที่ 2 ไม่สามารถแก้ปัญหาได้ เป็นต้น ความคิดคล่องแคล่วช่วยให้มีข้อมูลมากพอในการเลือกสรรแล้ว ยังมีช่องทางอื่นที่เป็นไปได้ให้เลือกด้วย จึงนับได้ว่าความคิดคล่องแคล่วเป็นความสามารถเบื้องต้นที่จะนำไปสู่ความคิดที่มีคุณภาพหรือความคิดสร้างสรรค์นั่นเอง

3) ความคิดยืดหยุ่น (Flexibility) หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการคิดหาคำตอบได้หลายประเภทและหลายทิศทาง แบ่งออกเป็น

3.1) ความคิดยืดหยุ่นที่เกิดขึ้นทันที (Spontaneous Flexibility) เป็นความสามารถที่จะพยายามคิดได้หลายอย่างอย่างอิสระ เช่น คนที่มีความคิดยืดหยุ่นในด้านนี้จะคิดได้ว่า ประโยชน์ของก้อนอิฐมีอะไรบ้าง หลายอย่างและคิดได้หลายทิศทาง ในขณะที่คนซึ่งไม่มีความคิดยืดหยุ่นจะคิดได้เพียงอย่างเดียวหรือสองอย่างเท่านั้น

3.2) ความคิดยืดหยุ่นทางการดัดแปลง (Adaptive Flexibility) เป็นความสามารถที่จะคิดได้หลากหลายและสามารถคิดดัดแปลงจากสิ่งหนึ่งไปเป็นหลายสิ่งได้ ซึ่งคนที่มีความคิดยืดหยุ่นจะคิดได้ไม่ซ้ำกัน ยกตัวอย่างเช่น

คำถาม ในเวลา 5 นาที ลองคิดว่าท่านสามารถจะใช้หวายทำอะไรได้บ้าง

คำตอบ กระจุง กระจาด ตะกร้า กล่องใส่ดินสอ กระจอมเก็บน้ำ เตียงนอน ตู้โซฟา โต๊ะเครื่องแป้ง แก้วอื่นนอนเล่น ตะกร้อ ชะลอม กรอบรูป กีบติดผม ด้ามไม้เทนนิส ด้ามไม้แบดมินตัน

นำคำตอบดังกล่าวมาจัดเป็นประเภทก็จะจัดได้ 5 ประเภทดังนี้

ประเภทที่ 1 เฟอร์นิเจอร์ คือ เตียงนอน ตู้ โต๊ะเครื่องแป้ง แก้วอื่นนอนเล่น โซฟา

ประเภทที่ 2 เครื่องใช้ คือ กระจุง กระจาด ตะกร้า กระจอมเก็บน้ำ

ประเภทที่ 3 เครื่องกีฬา คือ ตะกร้อ ด้ามไม้เทนนิส ด้ามไม้แบดมินตัน

ประเภทที่ 4 เครื่องประดับ คือ กรอบรูป กีบติดผม

ประเภทที่ 5 เครื่องเขียน คือ กล่องใส่ดินสอ

เห็นได้ว่าความคิดยืดหยุ่นเป็นตัวเสริมให้ความคิดคล่องแคล่วมีความแปลกแตกต่างออกไปหลีกเลี่ยงการซ้ำซ้อนหรือเพิ่มคุณภาพความคิดให้มากขึ้นด้วยการจัดเป็นหมวดหมู่และมีหลักเกณฑ์ยิ่งขึ้น

ความคิดคล่องแคล่ว ความคิดยืดหยุ่นเป็นความคิดพื้นฐานที่จะนำไปสู่ความคิดสร้างสรรค์ คือ ได้หลายหมวดหมู่ หลายประเภท ตลอดจนสามารถเตรียมทางเลือกไว้หลายๆ ทาง ความคิดยืดหยุ่นจึงเป็นความคิดเสริมคุณภาพให้ดีขึ้น

4) ความคิดละเอียดลออ (Elaboration) หมายถึง ความคิดในรายละเอียดเพื่อตกแต่งหรือขยายความคิดหลักให้ได้ความหมายสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ความคิดละเอียดลออเป็นคุณลักษณะที่จำเป็นอย่างยิ่งในการสร้างผลงานที่มีความแปลกใหม่ให้สำเร็จ

ต่อมา กิลฟอร์ดและฮอฟเนอร์ (Guilford and Hoepfner. 1971: 125-143) ศึกษาองค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์เพิ่มเติม พบว่าความคิดสร้างสรรค์ต้องมีองค์ประกอบอย่างน้อย 8 องค์ประกอบ คือ

- ความคิดริเริ่ม
- ความคิดคล่องตัว
- ความคิดยืดหยุ่น
- ความคิดละเอียดลออ
- ความไวต่อปัญหา
- ความสามารถในการให้นิยามใหม่
- ความซึ่มซาบ
- ความสามารถในการทำนาย

ดาลตัน (Dalton, 1988: 5-6) กล่าวว่า ความคิดสร้างสรรค์มีองค์ประกอบ 8 ประการโดย 4 องค์ประกอบแรกเป็นความสามารถทางสติปัญญาและ 4 องค์ประกอบหลังเป็นความสามารถทางด้านจิตใจและความรู้สึก ดังนี้

- ความคิดริเริ่ม (Originality)
- ความคิดคล่องแคล่ว (Fluency)
- ความคิดยืดหยุ่น (Flexibility)
- ความประณีตหรือความละเอียดลออ (Elaboration)
- ความอยากรู้อยากเห็น (Curiosity)
- ความสลับซับซ้อน (Complexity)
- ความกล้าเสี่ยง (Risk - taking)
- ความคิดคำนึงหรือจินตนาการ (Imagination)

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2523: 7) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์มีดังนี้คือ

- 1) ความคิดริเริ่ม หมายถึง ความคิดที่แปลกแตกต่างไปจากบุคคลอื่น
- 2) ความว่องไว คือความพรั่งพร้อม ปริมาณการคิดพรั่งพร้อมออกมามากกว่าบุคคลอื่นๆ
- 3) ความคล่องตัว ชนิดของความคิดที่ปรากฏออกมา จะแตกต่างกันออกไปโดยไม่ซ้ำ

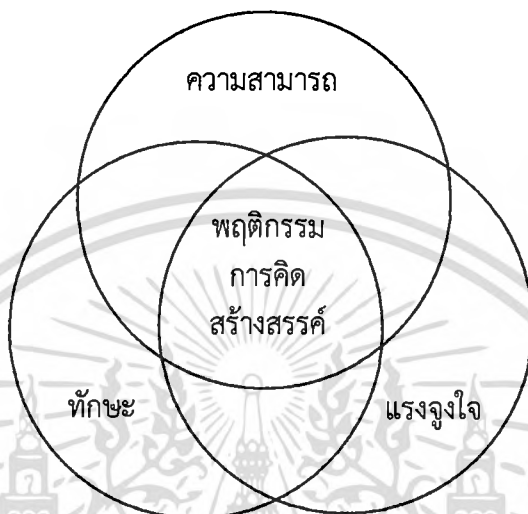
กันเลย

4) ความละเอียดลออประณีต ความคิดที่แสดงออกมานั้นจะละเอียดลออสามารถที่จะนำมาทำให้สมบูรณ์และประณีตต่อไปได้อย่างเต็มที่

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

5) การสังเคราะห์ คือการรวบรวมสิ่งที่คิดได้มาทำให้มีความหมาย และนำมาพัฒนาต่อไปให้สมบูรณ์เป็นจริงได้

ประสาธ อิศรปริดา (2532: 9) กล่าวว่า องค์ประกอบที่จะเกิดความคิดสร้างสรรค์นั้น จะประกอบไปด้วยความสามารถ (Ability) ทักษะ (Skills) และแรงจูงใจ (Motivation) ที่จะคิดสร้างสรรค์ ทั้งสามองค์ประกอบนี้จะอยู่ในลักษณะที่เอื้อซึ่งกันและกันและไม่เกิดขึ้นโดดเดี่ยวหรืออย่างอิสระ ดังที่แสดงไว้ในภาพประกอบ

ภาพที่ 2.1 แสดงภาพแผนภูมิองค์ประกอบที่จะก่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ในแต่บุคคล
ที่มา: ชัยวัฒน์ ผดุงพงษ์, เด็กกับการแสดงออกทางศิลปะ, 2546: 32

อารี พันธุ์ณี (2540) กล่าวว่า ความคิดสร้างสรรค์เป็นความสามารถทางสมองที่คิดได้กว้างไกลหลายทิศทาง หรือเรียกว่าลักษณะการคิดแบบออเนกนัยหรือการคิดแบบกระจาย (Divergent thinking) ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบ ดังนี้

1) ความคิดริเริ่ม (Originality) หมายถึง ลักษณะความคิดแปลกใหม่แตกต่างจากความคิดธรรมดาหรือที่เรียกว่า wild idea เป็นความคิดที่เป็นประโยชน์ทั้งต่อตนเองและสังคม ความคิดริเริ่มอาจเกิดจากการนำเอาความรู้เดิมมาคิดดัดแปลง และประยุกต์ให้เกิดเป็นสิ่งใหม่

2) ความคิดคล่องแคล่ว (Fluency) หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการคิดหาคำตอบได้อย่างคล่องแคล่ว รวดเร็ว และมีปริมาณที่มากในเวลาจำกัด แบ่งออกเป็น

2.1) ความคิดคล่องแคล่วทางด้านถ้อยคำ (Word fluency) เป็นความสามารถในการใช้ถ้อยคำอย่างคล่องแคล่วนั่นเอง

2.2) ความคิดคล่องแคล่วทางการโยงสัมพันธ์ (Associational fluency) เป็นความสามารถที่หาถ้อยคำที่เหมือนกันหรือคล้ายกันได้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ภายในเวลาที่กำหนด

2.3) ความคล่องแคล่วทางการแสดงออก (Expressional fluency) เป็นความสามารถในการใช้ลีหรือประโยค กล่าวคือ สามารถที่จะนำคำมาเรียงกันอย่างรวดเร็วเพื่อให้ได้ประโยคที่ต้องการ

2.4) ความคล่องแคล่วในการคิด (Ideational fluency) เป็นความสามารถที่จะคิดสิ่งที่ต้องการภายในเวลาที่กำหนด ความคล่องในการคิดมีความสำคัญต่อการแก้ปัญหาเพราะในการ

แก้ปัญหาจะต้องแสวงหาคำตอบหรือวิธีแก้ไขหลายวิธี และต้องนำวิธีการเหล่านั้นมาทดลองจนกว่าจะพบวิธีการที่ถูกต้องตามที่ต้องการ

3) ความคิดยืดหยุ่น (Flexibility) หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการคิดหาคำตอบได้หลายประเภทและหลายทิศทางซึ่งแบ่งออกเป็น

3.1) ความคิดยืดหยุ่นที่เกิดขึ้นทันที (Spontaneous flexibility) เป็นความสามารถที่จะคิดได้หลากหลายอย่างอิสระ

3.2) ความคิดยืดหยุ่นด้านการดัดแปลง (Adaptive flexibility) ซึ่งเป็นความสามารถที่จะคิดได้หลากหลายและสามารถคิดดัดแปลงจากสิ่งหนึ่งไปเป็นหลายสิ่งได้

4) ความคิดละเอียดลออ (Elaboration) หมายถึง ความคิดในรายละเอียดเพื่อตกแต่งหรือขยายความคิดหลักให้ได้ความหมายสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

สรุปได้ว่า องค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์มีหลากหลายลักษณะ เป็นความสามารถทางการคิดหลายทิศทาง (Divergent thinking) ซึ่งหลักๆ จะประกอบไปด้วยความคิดริเริ่ม (Originality) ความคิดคล่องแคล่ว (Fluency) ความคิดยืดหยุ่น (Flexibility) และความคิดละเอียดลออ (Elaboration) โดยความคิดคล่องแคล่ว และความคิดยืดหยุ่น เป็นพื้นฐานของความคิดสร้างสรรค์ ส่วนความคิดริเริ่มนั้นทำให้เกิดสิ่งใหม่ๆ ขึ้นมาและความคิดละเอียดลออ ทำให้ความคิดนั้นมีรายละเอียดในการคิดมากขึ้น ทั้ง 4 ด้านนี้เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ควรส่งเสริมและฝึกฝนเพื่อให้มีพัฒนาการทางความคิดสร้างสรรค์ที่เพิ่มขึ้น เพราะพฤติกรรมเกี่ยวกับความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ไม่ใช่คุณสมบัติที่เกิดจาก “พรสวรรค์” หรือเกิดจากพันธุกรรมของพ่อแม่ตามความเข้าใจเดิม แต่หากเป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นภายหลังอันเป็นคุณสมบัติที่สามารถส่งเสริมหรือพัฒนาได้

2.2.3 คุณค่าของการแสดงออกด้านความคิดสร้างสรรค์

ในสมัยก่อนเราเชื่อกันว่าความคิดสร้างสรรค์นั้นเป็นพรสวรรค์ที่ติดตัวคนบางคนมาตั้งแต่เกิดแต่พอมาถึงปัจจุบันที่เป็นยุคแห่งวิทยาการ ทำให้ความเชื่อดังเดิมที่มีเคยมีมาปรับเปลี่ยนไป เพราะนักจิตวิทยาส่วนใหญ่เห็นพ้องต้องกันว่าความคิดสร้างสรรค์นั้นเป็นความสามารถที่มีอยู่ในตัวมนุษย์ทุกคนตั้งแต่เกิด เพียงแต่มีการแสดงออกหรือมีพัฒนาการมากน้อยต่างกันไปและยังสามารถพัฒนาเพิ่มให้มากขึ้นด้วยการฝึกฝนอย่างสม่ำเสมอ การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์นั้นอาจทำได้ทั้งทางตรงโดยการสอนและฝึกอบรม และทางอ้อมก็สามารถทำได้ด้วยการจัดบรรยากาศสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมความเป็นอิสระในการเรียนรู้ (กรมวิชาการ, กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

การส่งเสริมให้เด็กมีโอกาสแสดงความคิดสร้างสรรค์นั้น เจอร์ซิล (Jersild, 1972 อ้างถึงโดย เยาวพา เดชะคุปต์, 2542: 90-92) ได้กล่าวว่า ความคิดสร้างสรรค์มีส่วนช่วยในการพัฒนาเด็กดังนี้คือ

1) ความเป็นอิสระ กิจกรรมที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์จะเป็นการส่งเสริมอิสรภาพในการทำงาน เช่น กิจกรรมทางดนตรี วาดภาพ การแสดง เป็นต้น

2) สุขทริยภาพ เด็กจะรู้สึกชื่นชม และมีทัศนคติที่ดีต่อสิ่งต่างๆ ซึ่งผู้ใหญ่ควรทำเป็นตัวอย่างโดยการยอมรับและชื่นชมในผลงานของเด็ก การพัฒนาสุขทริยภาพทำได้โดยเด็กเห็นว่าทุกๆ อย่างมีความหมายสำหรับตัวเขา

3) ความพอใจและความสนุกสนานในขณะที่เด็กทำกิจกรรมสร้างสรรค์ต่างๆ การเปิดโอกาสให้เด็กแสดงความสามารถทางสร้างสรรค์จะช่วยให้เด็กตระหนักถึงคุณค่าของความเป็นมนุษย์ ช่วยส่งเสริมให้เขามีกำลังใจ เข้าใจตนเองว่ามีความคิดที่ดีและมีความสามารถ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

4) การผ่อนคลายอารมณ์ การทำงานสร้างสรรค์เป็นการผ่อนคลายอารมณ์ ลดความกดดัน ความซับซ้อนใจ และความก้าวร้าวลง

5) สร้างนิสัยการทำงานที่ดี มีระเบียบ

6) การพัฒนากล้ามเนื้อมือ เด็กทำกิจกรรมที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ เด็กจะพัฒนากล้ามเนื้อมือ กล้ามเนื้อเล็กและใหญ่ได้

7) การค้นคว้าทดลองและสำรวจ เด็กชอบทำกิจกรรมที่ใช้วัสดุต่างๆ ซ้ำๆ กันเพื่อสร้างสิ่งต่างๆ ซึ่งเป็นโอกาสที่เด็กจะใช้ความคิดริเริ่มและจินตนาการของเขาค้นคว้า สำรวจ ผักผ่อน สร้างสิ่งใหม่ขึ้นมา

เซอร์ลอค (Hurlock. 1972: 319) ได้กล่าวถึงคุณค่าของความคิดสร้างสรรค์ว่า ความคิดสร้างสรรค์ให้ความสนุก ความสุขและความพอใจแก่เด็กและมีอิทธิพลต่อบุคลิกภาพของเด็กมาก ไม่มีอะไรที่จะทำให้เด็กรู้สึกหดหู่ได้เท่ากับงานสร้างสรรค์ของเขาถูกตำหนิ ถูกดูถูกหรือถูกคิดว่าสิ่งที่เขาสร้างนั้นไม่เหมือนของจริง

อารี รังสินันท์ (2532: 498) กล่าวว่า ความคิดสร้างสรรค์มีความสำคัญต่อตนเองและสังคม ดังนี้

1) ต่อตนเอง

1.1) ลดความเครียดทางอารมณ์ บุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์ต้องการแสดงออกอย่างอิสระทั้งความคิดและการปฏิบัติ มีความมุ่งมั่นจริงจังในสิ่งที่คิด หากได้ทำตามที่ได้คิดจะทำให้ลดความเครียดและความกังวล เพราะได้ตอบสนองความต้องการพื้นฐานของตนเองซึ่งลักษณะต่างๆ ที่บุคคลที่สร้างสรรค์ต้องการตอบสนอง ได้แก่ ความอยากรู้อยากเห็น ความสนใจที่จะศึกษาค้นคว้าเผชิญกับสิ่งที่ท้าทายความสามารถ เป็นต้น

1.2) มีความสนุกสนาน เพลิดเพลินและเป็นสุข บุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์เมื่อได้ทำสิ่งที่ตนได้คิด ได้เล่น ได้ทดลองกับความคิดจะรู้สึกพอใจ ตื่นเต้นกับผลงานที่เกิดขึ้น จะทำงานอย่างเพลิดเพลินทุ่มเทอย่างจริงจังและเต็มกำลังความสามารถและทำอย่างเป็นสุข แม้จะเป็นงานหนักแต่จะเป็นเรื่องที่ย่างและเบา จะเห็นได้ว่าการทำงานของศิลปิน นักวิทยาศาสตร์และนักสร้างสรรค์สาขาต่างๆ จะใช้เวลาทำงานติดต่อกันครั้งละหลายๆ ชั่วโมง และทำอย่างต่อเนื่องนานหลายปีจนค้นพบบางสิ่งบางอย่างที่สามารถผลิตผลงานสร้างสรรค์ขึ้นมาได้

1.3) มีความภาคภูมิใจและเชื่อมั่นในตนเอง การได้ทำในสิ่งที่ตนคิด ได้ทดลองได้ปฏิบัติจริง เมื่องานนั้นประสบความสำเร็จจะทำให้บุคคล เกิดความภาคภูมิใจและเชื่อมั่นในตนเอง หากงานนั้นไม่สำเร็จบุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์จะเข้าใจและยอมรับผลที่เกิดขึ้น ได้เรียนรู้และค้นพบบางสิ่งบางอย่าง ความไม่สำเร็จ ช่วงนี้จะเป็นพื้นฐานให้เกิดความมุ่งมั่นพยายามและมีความกล้าที่จะก้าวไปข้างหน้าเพื่อความสำเร็จต่อไป

2) ต่อสังคม

2.1) ทำให้สังคมเกิดการเปลี่ยนแปลง เพราะผลงานสร้างสรรค์นำมาซึ่งความแปลกใหม่ ทำให้สังคมเจริญก้าวหน้า ถ้าสังคมหยุดนิ่งจะทำให้สังคมนั้นล้าหลัง

2.2) เครื่องจักร รถยนต์ รถแทรกเตอร์ เครื่องวิดน้ำ เครื่องนวดข้าว เครื่องเก็บผลไม้ เครื่องบด สิ่งเหล่านี้ช่วยในการผ่อนแรงของมนุษย์ได้มาก ช่วยลดความเหนื่อยยาก ลำบากและทรมานได้มาก ไม่ต้องทำงานหนัก ทำให้ชีวิตมีความสุขมากขึ้น

2.3) ช่วยให้เกิดความสะดวกสบาย รวดเร็ว การค้นพบรถจักรยาน รถยนต์ เรือที่ใช้เครื่องจักร รถไฟ เครื่องบิน ยานอวกาศ ทำให้การคมนาคม ติดต่อกัน การเดินทางขนส่งสะดวกสบาย ก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด ความเข้าใจกันมากยิ่งขึ้น

2.4) ความปลอดภัยในชีวิตและการมีชีวิตที่ยืนยาวขึ้น การค้นพบทางการแพทย์ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ทำให้ชีวิตมนุษย์ไม่ต้องเสี่ยงอันตราย การค้นพบยารักษาโรค วัคซีนโรค เป็นต้น การค้นพบความรู้ใหม่ๆ ในเรื่องโภชนาการ การออกกำลังกาย การดูแลสุขภาพอนามัยต่างๆ ทำให้ประชาชนรู้จักปฏิบัติตนในด้านการป้องกัน ดูแลรักษาสุขภาพอนามัยทั้งร่างกายและจิตใจ ทำให้คนมีชีวิตที่ยืนยาวขึ้น

2.5) ช่วยประหยัดเวลา แรงงานและเศรษฐกิจ ผลการค้นพบในด้านต่างๆ ทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี การแพทย์ การศึกษา การเกษตรช่วยให้นักศึกษามีเวลามากขึ้นสามารถนำพลังงานไปใช้ทำอย่างอื่นเพื่อก่อให้เกิดรายได้และเพิ่มพูนเศรษฐกิจได้มากขึ้น มีเวลาหาความรู้ ชื่นชมกับความงาม สุนทรียภาพและศิลปะได้มากยิ่งขึ้น

2.6) ช่วยในการแก้ปัญหาสังคม เนื่องจากสภาพสังคมเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จำเป็นต้องคิดหรือหาวิธีใหม่ๆ มาใช้ในการแก้ปัญหาที่เพิ่มมากขึ้นให้หมดไป

2.7) ช่วยให้เกิดความเจริญก้าวหน้าและดำรงไว้ซึ่งมนุษยชาติ ความคิดสร้างสรรค์ด้านวิทยาศาสตร์การแพทย์ ศิลปะ เทคโนโลยี เศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง เป็นต้น ช่วยยกมาตรฐานการดำรงชีวิต ทำให้มนุษย์เป็นสุขและสามารถสร้างสรรค์สังคมให้เจริญขึ้นตามลำดับ

ซึ่งสรุปได้ว่า คุณค่าของการแสดงออกด้านความคิดสร้างสรรค์ในเด็กนั้นมีส่วนช่วยในการพัฒนาทั้งทางด้าน ร่างกาย สังคม อารมณ์ และสติปัญญา มีความสำคัญในการช่วยส่งเสริมสุนทรียภาพให้แก่เด็ก เป็นการเปิดโอกาสให้เด็กได้สำรวจ ค้นคว้าทดลอง เป็นการผ่อนคลายอารมณ์ ลดความกดดัน ความคับข้องใจและความก้าวร้าวลง นอกจากนี้ความคิดสร้างสรรค์ยังให้ความสนุก ความสุขและความพอใจแก่เด็ก ดังนั้นการพัฒนาและส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ในเด็กจึงซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่ควรได้รับการสนับสนุน ด้วยการฝึกอบรมหรือจัดกิจกรรมที่เหมาะสมเพื่อให้เด็กสามารถนำความคิดสร้างสรรค์ต่างๆ นั้นไปต่อยอดในอนาคตได้

2.2.4 กระบวนการคิดสร้างสรรค์

กระบวนการคิดสร้างสรรค์หมายถึง วิธีคิดหรือกระบวนการทำงานของสมองอย่างเป็นขั้นตอนซึ่ง ทอแรนซ์ (Torrance, 1962: 47) กล่าวว่า กระบวนการคิดสร้างสรรค์นั้นเกิดขึ้นเมื่อคนเรามุ่งคิดไปสู่จุดมุ่งหมาย ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ขั้น คือ

1) ขั้นเริ่มต้น เกิดจากความรู้สึกรู้สึกที่ต้องการหรือความไม่เพียงพอในสิ่งต่างๆ ที่จะทำ ให้บุคคลเริ่มคิด เขาจะพยายามรวบรวมข้อเท็จจริง เรื่องราวและแนวคิดต่างๆ ที่มีอยู่เข้าด้วยกัน เพื่อหาความกระจ่างในปัญหา ในขั้นนี้ผู้คิดยังไม่ทราบว่าจะเกิดขึ้นนั้นเป็นไปในรูปใด และอาจจะใช้เวลานานจนบางครั้งจะเกิดขึ้นโดยผู้คิดไม่รู้ตัว

2) ขั้นครุ่นคิด ต่อจากขั้นเริ่มต้น ซึ่งมีระยะหนึ่งที่มีความรู้ ความคิดและเรื่องราวต่างๆ ที่รวบรวมไว้มาผสมกลมกลืนกันเข้าเป็นรูปร่าง ระยะนี้ผู้คิดต้องใช้ความคิดอย่างหนัก แต่บางครั้งความคิดขั้นนี้อาจหยุดชะงักไปเฉยๆ เป็นเวลานาน บางครั้งก็กลับเกิดขึ้นใหม่อีก

3) ขั้นเกิดความคิด ในระยะที่กำลังครุ่นคิดนั้นบางครั้งอาจเกิดความคิดผุดขึ้นมาทันทีทันใด ผู้คิดจะมองเห็นความสัมพันธ์ของความคิดใหม่ที่เข้ากับความคิดเก่าๆ ซึ่งมีผู้คิดมาแล้ว การมองเห็นความสัมพันธ์ในแนวคิดใหม่นี้จะเกิดขึ้นในทันทีทันใดผู้คิดไม่ได้นึกฝันว่าจะเกิดขึ้นเลย

4) ขั้นปรับปรุง เมื่อเกิดความคิดใหม่แล้วผู้คิดจะขัดเกลาความคิดนั้นเพื่อให้ผู้อื่นเข้าใจได้ง่าย หรือต่อเติมเสริมแต่งความคิดที่เกิดขึ้นใหม่ให้รัดกุม หรือในบางกรณีในขั้นนี้อาจมีการทดลองเพื่อประเมินการแก้ปัญหาสำหรับเลือกความคิดที่สมบูรณ์ที่สุด ความคิดเหล่านี้ก่อให้เกิดการประดิษฐ์ผลงานใหม่ ทางวิทยาศาสตร์ นวนิยาย บทเพลง จิตรกรรม และการออกแบบอื่น เป็นต้น

กาลเกอร์ (Gallagher. 1975: 249 – 250) ได้กล่าวว่า กระบวนการของความคิดสร้างสรรค์จะเกิดความคิดหรือสิ่งใหม่ขึ้นโดยการลองผิดลองถูก โดยแบ่งเป็น 4 ขั้น คือ

1) ขั้นเตรียม เป็นขั้นเตรียมข้อมูลต่างๆ เช่น ข้อมูลเกี่ยวกับการกระทำหรือแนวทางที่ถูกต้อง หรือข้อระบุปัญหาหรือข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริง ฯลฯ

2) ขั้นความคิดคุกรุ่นหรือระยะพักตัว เป็นขั้นที่อยู่ในความวุ่นวายของข้อมูลต่างๆ ทั้งใหม่และเก่า ปราศจากความเป็นระเบียบเรียบร้อย ไม่สามารถขมวดความคิดนั้น จึงปล่อยความคิดนั้นไว้เสียๆ

3) ขั้นความคิดกระจ่างชัด เป็นขั้นที่ความคิดสับสนนั้นได้ผ่านการเรียบเรียงและเชื่อมโยงความสัมพันธ์ต่างๆ เข้าด้วยกัน ให้มีความกระจ่างชัดและจะมองเห็นภาพพจน์ มโนทัศน์ของความคิด

4) ขั้นทดสอบความคิดและพิสูจน์ให้เห็นจริง เป็นขั้นที่ได้รับความคิดทั้ง 3 ขั้นจากข้างต้น เพื่อพิสูจน์ว่าเป็นความคิดที่เป็นจริงและถูกต้อง

จากข้อมูลดังกล่าวจะเห็นได้ว่าแนวคิดของกระบวนการคิดสร้างสรรค์นั้นมีลำดับขั้นตอน เริ่มตั้งแต่การคิด การรวบรวมข้อมูล การใช้ความคิด และสุดท้ายคือการนำไปใช้

2.2.5 พัฒนาการของความคิดสร้างสรรค์ในเด็ก

ความคิดสร้างสรรค์มีติดตัวเด็กทุกคนมาตั้งแต่เกิดมีระดับที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆ รอบๆ ตัวเด็ก สภาพแวดล้อมตลอดจนต้นแบบและวิธีการกระตุ้นให้เด็กได้แสดงความสามารถทางความคิดสร้างสรรค์นั้นออกมา โดยผลผลิตทางความคิดสร้างสรรค์นั้นต้องเป็นในเชิงบวก ทำแล้วดีขึ้น ทำแล้วได้ประโยชน์ ความคิดสร้างสรรค์เป็นเรื่องที่อยู่ในตัวบุคคลไม่ใช่เรื่องไกลตัวหรือเกินความสามารถ เป็นสิ่งที่ซ่อนอยู่ในตัวเด็กที่แสดงออกในชีวิตประจำวัน เช่น การสังเกต การอยากรู้อยากเห็น การมองโลกในแง่ดี การมีจินตนาการ สิ่งต่างๆ เหล่านี้ล้วนอยู่ในตัวเด็ก ถ้าเราสามารถกระตุ้นหรือมีวิธีการดึงเอาความคิดสร้างสรรค์นั้นออกมาด้วยการฝึกให้แสดงออก เด็กๆ ก็จะเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีความคิดสร้างสรรค์ได้

พัฒนาการทางความคิดสร้างสรรค์ในเด็ก จะมีแบบแผนที่แตกต่างกันไปจากพัฒนาการด้านอื่นๆ ซึ่งสามารถพัฒนาได้มากกว่าวัยผู้ใหญ่ และจากแนวคิดที่ว่าความคิดสร้างสรรค์ส่งเสริมให้พัฒนาได้ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาถึงพัฒนาการความคิดสร้างสรรค์ เพื่อเป็นแนวทางในการเสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์ของเด็กให้พัฒนาต่อไปได้จนถึงวัยผู้ใหญ่

แมคมิลแลน (Macmillan. 1924 อ้างถึงโดย อารี รั้งสินันท์. 2526: 41-42) ได้แบ่งพัฒนาการทางจินตนาการของเด็กออกเป็น 3 ขั้น คือ

ขั้นที่ 1 เป็นขั้นที่เด็กเล็กๆ มีความรู้สึกเกี่ยวกับความสวยงาม ซึ่งจะเป็นทางนำไปสู่ความจริง

ขั้นที่ 2 เป็นระยะที่เด็กเริ่มเข้าใจถึงความเป็นจริง เด็กจะเริ่มมีคำถามถึงเหตุและผลด้วยการถามว่า “ทำไม”

ขั้นที่ 3 เป็นขั้นที่เด็กเริ่มเข้าใจที่ละน้อยๆ ในสิ่งที่เด็กพบเห็นในโลกแห่งความจริง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ทอร์แรนซ์ (Torrance, 1962 อ้างถึงโดย กรมวิชาการ, 2535: 2-3) ได้สรุปลักษณะพัฒนาการความคิดสร้างสรรค์ของเด็ก ไว้ดังนี้

1) เด็กวัยทารก-วัยก่อนเรียน (อายุ แรกเกิด ถึง 6 ปี) ดังนี้

1.1) อายุ แรกเกิดถึง 2 ปี เด็กเริ่มพัฒนาจินตนาการในช่วงขวบแรก เด็กต้องการรู้เรื่องต่างๆ พยายามเลียนแบบแบบกระตือรือร้นที่จะได้สัมผัส ชิมและดูทุกสิ่งทุกอย่าง และมีความอยากรู้ อยากรูเห็น

1.2) ช่วงอายุ 2 ปีถึง 4 ปี เด็กเรียนรู้เกี่ยวกับโลกโดยประสบการณ์ตรงและทำสิ่งนั้นๆ ซ้ำโดยการเล่นที่ใช้จินตนาการ เด็กตื่นตัวกับประสบการณ์ใหม่ตามธรรมชาติ มีช่วงความสนใจสั้น โดยเปลี่ยนจากการเล่นอย่างหนึ่งไปเล่นอีกอย่างเสมอ เด็กวัยนี้มักจะทำสิ่งที่เกินความสามารถของตนเอง ทำให้เกิดความรู้สึกกลัวโกรธและคับข้องใจ

1.3) ช่วงอายุ 4 ปีถึง 6 ปี เด็กเริ่มสนุกสนานกับการวางแผนการเล่น การทำงาน เรียนรู้บทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่โดยการเล่นสมมุติ มีความอยากรู้อยากเห็นสิ่งที่เป็นจริงและถูกต้อง สามารถเชื่อมโยงเหตุการณ์ต่างๆ แม้มว่าไม่เข้าใจเหตุผลนั้นก็ตาม โดยใช้จินตนาการของเด็กเอง

ลักษณะการคิดสร้างสรรค์ของเด็กวัยนี้ค่อนข้างจะเป็นธรรมชาติที่ปรากฏชัด

2) เด็กวัยเรียน (อายุระหว่าง 6 ปีถึง 12 ปี)

2.1) ช่วงอายุ 6 ปีถึง 8 ปี จินตนาการการสร้างสรรค์ของเด็กเปลี่ยนไปสู่ความเป็นจริงมากขึ้น เขาพยายามที่จะบรรยายออกมา แม้ในขณะที่เขาเล่น เด็กวัยนี้รักการเรียนรู้มาก ดังนั้นการจัดประสบการณ์ที่ทำหายและสนุกสนานให้เด็กวัยนี้ ย่อมช่วยพัฒนาความอยากรู้อยากเห็นให้แก่เด็ก

2.2) ช่วงอายุ 8 ปีถึง 10 ปี เด็กใช้ทักษะหลายด้านในการสร้างสรรค์และสามารถค้นพบวิธีที่จะใช้ความสามารถเฉพาะตัวของเขาส่งสร้างสรรค์ เด็กมักเทียบตัวเองกับคนที่น่ายกย่องซึ่งสามารถเอาชนะอุปสรรคได้ ความสามารถในการถามและความอยากรู้อยากเห็นของเด็กเพิ่มขึ้น

2.3) ช่วงอายุ 10 ปีถึง 12 ปี เด็กชอบการสำรวจค้นคว้า เด็กผู้หญิงชอบอ่านหนังสือและเล่นสมมุติ เด็กชายชอบเรียนจากประสบการณ์ตรง ช่วงเวลาของความสนใจจะนานขึ้น ความสามารถทางศิลปะและดนตรีจะพัฒนาได้เร็ว เด็กจะชอบทดลองทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อประสบการณ์ แต่มักขาดความมั่นใจในผลงานของตนเอง

เด็กวัยนี้มีความสร้างสรรค์ลดลงบางช่วงซึ่งอาจเป็นผลมาจากการเข้าสู่ระบบโรงเรียนเด็กต้องทำตามกฎเกณฑ์ที่สังคมกำหนด ขาดโอกาสแสดงความคิดเห็น

จะเห็นได้ว่าความคิดสร้างสรรค์ของบุคคลจะมีการพัฒนาไปตามลำดับขั้น โดยเด็กจะเป็นช่วงวัยที่เกิดความคิดสร้างสรรค์ได้จากการเรียนรู้ควบคู่ไปกับอายุที่เพิ่มมากขึ้น ซึ่งจะเริ่มจากการมีจินตนาการแล้วพัฒนาไปสู่ความคิดในเชิงสร้างสรรค์ แล้วพัฒนามาอิงกับเป็นความจริงในระดับอายุที่มากขึ้น ดังนั้นถ้าเด็กได้รับการกระตุ้นและสนับสนุนด้วยการจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมให้ตั้งแต่ในวัยเยาว์จะทำให้เด็กได้เรียนรู้และมีพัฒนาการในด้านความคิดสร้างสรรค์ที่ดี

2.2.6 ลักษณะของบุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์

ลักษณะของบุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์จะมีลักษณะที่สามารถสังเกตได้ ซึ่งมีนักจิตวิทยาและนักการศึกษาได้รวบรวมลักษณะของผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์ไว้ ดังนี้

โล แวนฟิลด์ (Lowenfield. 1952) กล่าวว่า บุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์จะทำอะไรแตกต่างไปจากคนอื่น ไม่ชอบการทำงานที่ซ้ำซาก ไม่ชอบทำงานตามตารางเวลาที่กำหนดไว้ตายตัว แต่ชอบ

ทำงานตามสบายและยิ่งไปกว่านั้นคนที่ชอบสร้างสรรค์จะไม่ชอบทำงานขึ้นเดียวกับคนอื่น เพราะงานที่บุคคลเหล่านี้ทำเป็นงานที่ต้องแก้ปัญหาโดยตนเองตามลำพัง

แมคคินสัน (Mackinson. 1959: 154) ได้ศึกษาคุณลักษณะของผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์ พบว่า ผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์จะเป็นผู้ที่มีความตื่นตัวอยู่ตลอดเวลา มีสมาธิ มีความพยายามสามารถพินิจพิเคราะห์ความคิดอย่างถี่ถ้วนในการแก้ปัญหา นอกจากนี้ยังมีลักษณะสำคัญอีกประการหนึ่งคือ เป็นผู้เปิดรับประสบการณ์ต่างๆ ชอบแสดงออกมากกว่าเก็บกด

ทอแรนซ์ (Torrance. 1962: 81-82) ได้ศึกษาบุคลิกภาพของคนที่มีความคิดสร้างสรรค์สูง พบว่า คนที่มีความคิดสร้างสรรค์สูงเป็นคนที่มีความคิดแปลกไปจากบุคคลอื่น มีผลงานไม่ซ้ำแบบใคร

เรนวอเทอร์ (Rainwater. 1965: 6753-A) ได้ศึกษาเปรียบเทียบบุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์สูงว่าจะมีความสามารถในการแก้ปัญหาได้ดีกว่าบุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์ต่ำหรือไม่ ผลการศึกษาพบว่าบุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์สูง สามารถแก้ปัญหาได้ดีกว่าบุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์ต่ำ

ลินด์เกรน (Lindgrain. 1966: 249 อ้างถึงโดย อารี พันธุ์มณี. 2546: 165) กล่าวว่า บุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์ไม่ว่าศิลปินหรือนักวิทยาศาสตร์จะเป็นผู้ที่มีอิสระในการตัดสินใจด้วยตนเองมากที่สุด ช่างสงสัยและไม่ชอบถูกบังคับ

ฮิลการ์ดและแอทคินสัน (Hilgard and Atkinson. 1967: 365) กล่าวว่า ผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์เป็นผู้ที่มีความคิดอิสระไม่ชอบแบบใคร ชอบคิดหรือทำสิ่งที่ซับซ้อนแปลกใหม่และมีอารมณ์ขัน

ครอปเพลย์ (Cropley. 1970: 124) กล่าวว่าผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์จะประกอบด้วย 4 ประการ ดังนี้ คือ ประสบการณ์ที่กว้างขวาง (Procession of Wide Categories) เต็มใจและพร้อมที่จะเสี่ยง (Willingness to take Risks) เต็มใจและพร้อมที่จะก้าวไปข้างหน้า (Willingness to go ahead) และมีความสามารถที่จะยืดหยุ่นความคิดได้อย่างคล่องแคล่วในระดับสูง

ไรซ์ (Rice. 1970: 69) กล่าวถึงลักษณะคนที่มีความคิดสร้างสรรค์ว่า มีลักษณะดังนี้

- 1) เป็นคนมีไหวพริบ
- 2) มีความสามารถในการประยุกต์ มีการตอบสนองที่แสดงออกถึงความคิดริเริ่มมีความยืดหยุ่น
- 3) มีอิสระในการคิดและแสดงออก
- 4) สนใจที่จะมีประสบการณ์ต่างๆ และสังเคราะห์สิ่งที่ได้พบเห็นรวมกับความรูสึกภายในใจ

- 5) มีความสามารถในการรับรู้
- 6) มีความรู้เกี่ยวกับทฤษฎีและเข้าใจในคุณค่าของความงาม
- 7) รู้จักตนเอง เข้าใจถึงจุดมุ่งหมายของสิ่งต่างๆ
- 8) เข้าใจในสภาพของตน กระบวนการที่ตนมีส่วนร่วม

อารี พันธุ์มณี (2543: 72) สรุปลักษณะของผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์ดังนี้

- 1) อยากรู้อยากเห็น มีความกระหายใคร่รู้อยู่เป็นนิจ
- 2) ชอบเสาะแสวงหา สำนวณ ศึกษาค้นคว้าและทดลอง
- 3) ชอบซักถามและถามคำถามแปลกๆ
- 4) ช่างสงสัย เป็นเด็กที่มีความรูสึกแปลกประหลาดใจในสิ่งที่พบ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

5) ช่างสังเกต มองเห็นลักษณะที่แปลกผิดปกติ หรือช่องว่างที่ขาดหายไปได้ง่ายและรวดเร็ว

6) ชอบแสดงออกมากกว่าจะเก็บกด ถ้าสงสัยสิ่งใดจะถามหรือพยายามหาคำตอบโดยไม่รีรอ

7) อารมณ์ขัน มองสิ่งต่างๆ ในแง่มุมที่แปลก และสร้างอารมณ์ขันอยู่เสมอ

8) สมาธิดีในสิ่งที่ตนสนใจ

9) สนุกสนานกับการใช้ความคิด

10) สนใจสิ่งต่างๆ อย่างกว้างขวาง

11) มีความเป็นตัวของตัวเอง

สรุปได้ว่า บุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์ จะเป็นผู้ที่มีความคิดอิสระ ชอบคิดหรือทำสิ่งที่ซับซ้อนแปลกใหม่และมีอารมณ์ขัน ช่างสังเกต มีเหตุผล มีความตื่นตัวอยู่ตลอดเวลา มีสมาธิ มีความอยากรู้อยากเห็น กระตือรือร้นมีความสามารถ รับรู้ปัญหาได้รวดเร็ว ไม่ชอบอะไรที่ซ้ำซากจำเจ หากเป็นในวัยเด็กก็จะมีลักษณะที่เป็นคนช่างซักถาม ช่างสงสัย อยากรู้อยากเห็น ชอบทดลองชอบทำอะไรใหม่ๆ สนุกสนานมีอารมณ์ดี สนใจในสิ่งต่างๆ รอบตัว

2.2.7 กิจกรรมที่ส่งเสริมให้เกิดความคิดสร้างสรรค์

กิจกรรมความคิดสร้างสรรค์ เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่จัดให้ผู้เรียนเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์สามารถจัดได้หลากหลายรูปแบบ เช่น กิจกรรมทางภาษา กิจกรรมการแสดงออกทางจินตนาการ การวาดรูป การเล่านิทานโดยใช้เทคนิคต่างๆ การเล่นเกมแบบต่างๆ งานสร้างสรรค์จากกระดาษ การปั้น การประดิษฐ์ รวมทั้งการฝึกแก้ปัญหาในทางสร้างสรรค์ การใช้แบบฝึกความคิดสร้างสรรค์และการใช้บทเรียนสำเร็จรูป เป็นต้น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2544)

กิจกรรมหรือวิธีการที่ส่งเสริมและพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็กเป็นสิ่งสำคัญที่ควรจัดให้เด็กได้ฝึก ซึ่งทอร์เรนซ์ เชื่อว่าทุกคนสามารถได้รับการฝึกให้มีความคิดสร้างสรรค์สูงขึ้นได้ ในการฝึกต้องใช้วิธีการที่ต่อเนื่องและทำอยู่เสมอเป็นประจำ วิธีการฝึกของทอร์เรนซ์มุ่งไปในด้านการคิดแก้ปัญหา การทำกิจกรรม เช่น วาดภาพ แต่งเรื่อง โดยใช้จินตนาการ และการให้คิดริเริ่ม ตกแต่งสิ่งที่ไม่สมบูรณ์ เช่น ภาพหรือเรื่องที่ยังไม่สมบูรณ์ ดังนี้

1) กิจกรรมด้านศิลปะ เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ และชวนฝึกประสาทสัมผัสระหว่างมือกับตา การรู้จักใช้ความคิดของตนในการแสดงออกทางความคิดหลายๆ ด้าน เช่น ความสนุก การกระโดดโลดเต้น การแสดงออกถึงอารมณ์และความรู้สึก เป็นการพัฒนาความรู้สึกนึกคิดจะนำไปสู่การคิดอย่างสร้างสรรค์ต่อไป กิจกรรมศิลปะ ได้แก่ การวาดภาพลงสี หรือการวาดภาพด้วยนิ้วมือ (Finger Painting) การฉีกกระดาษ ปะกระดาษ ตัดกระดาษ พับกระดาษ การปั้นดินน้ำมัน แป้งและดินเหนียว การประดิษฐ์เศษวัสดุ

1.1) การวาดภาพ

1.1.1) ให้อิสระในการเขียนภาพ ลากเส้นตามความพอใจ เสนอแนะเด็กให้คิดถึงสิ่งที่เราชอบ ที่เราอยากทำ หรือเราอยากจะทำอะไรสักอย่าง ให้เวลาเด็กนั่งคิด แล้วลงมือวาด โดยบอกให้ เด็กลงมือทำ โดยให้วาดภาพตามใจชอบ วาดภาพตามจินตนาการ วาดภาพจากประสบการณ์ วาดภาพจากสิ่งแวดล้อม หรือวาดภาพจากเสียงเพลง

1.1.2) การวาดภาพต่อเติมจากสิ่งเร้าที่กำหนดให้ หรือวาดภาพต่อเติมจากส่วนที่ไม่สมบูรณ์แก่เด็ก อาจจะทำให้รูปเฉพาะปาก หัว ฯลฯ แล้วให้เด็กคิด ใช้จินตนาการต่อเติมส่วนต่างๆ นั้นให้เป็นรูปอะไรก็ได้ หรือให้เป็นภาพ วงกลม สามเหลี่ยม เส้นตรง แล้วให้เด็กใช้จินตนาการต่อเติม

1.2) การละเลงสีด้วยมือ ละเลงสีบนกระดาษ ใช้นิ้วมือลากเป็นรอยสักต่างๆ ซึ่งเป็นไปตามอารมณ์จินตนาการ จังหวะ การเคลื่อนไหว ภาพที่เกิดขึ้นจะเป็นรอยลากเส้นด้วยส่วนต่างๆ ของมืออาจจะเป็นการสร้างรูปแบบใหม่ๆ ในขณะที่มือละเลงสีลงไป

1.3) การฉีกกระดาษ ปะกระดาษ และตัดกระดาษ ให้เกิดเป็นภาพโดยให้เด็กหาภาพจากที่ต่างๆ เช่น หนังสือพิมพ์ แล้วนำมาฉีก ตัด แล้วนำมาติดเป็นรูปใหม่ขึ้น

1.4) การพับกระดาษ เป็นกิจกรรมที่พับกระดาษเป็นรูปทรงต่างๆ ตามความนึกคิดจินตนาการและติดลงบนกระดาษ แล้วต่อเติมภาพให้สมบูรณ์

1.5) การปั้น ด้วยแป้ง ดินน้ำมัน ดินเหนียว โดยให้เด็กปั้นตามจินตนาการนั้น โดยการดูสิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบตัว

1.6) การประดิษฐ์จากเศษวัสดุ โดยการจัดหาอุปกรณ์จำพวกกล่องขนาดต่างๆ กระดาษห่อของขวัญ เศษผ้า ฯลฯ ให้เด็กคิดประดิษฐ์อะไรก็ได้ตามใจชอบ ตามจินตนาการ และความต้องการของเด็ก

2) กิจกรรมด้านภาษา ได้แก่ การเล่านิทาน การเล่นเกม การเล่นเกมบทบาทสมมติ กิจกรรมเข้าจังหวะและการแสดงออกทางด้านจินตนาการ เป็นต้น (กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2550: 13)

ปฏิบัติการกระตุ้นความคิดสร้างสรรค์หรือเครื่องมือที่ใช้พัฒนาความคิดสร้างสรรค์ให้กับเด็กได้ก็คือ การเล่นเกม การใช้ศิลปะ การใช้ดนตรีและการเคลื่อนไหว การพูดคุยซักถามหรือการใช้ทักษะทางภาษานั้นเอง เนื่องจากเป็นวิธีการหรือเครื่องมือที่เหมาะสมกับเด็กวัยนี้ทั้งด้านความสนใจและช่วยเสริมพัฒนาการด้านต่าง ๆ และการจะพัฒนาให้คนมีความเป็นนักวิชาการ มีเหตุผลและเป็นศิลปินช่างคิดช่างจินตนาการไปพร้อม ๆ กัน ก็ต้องอาศัยอาหารสมองในรูปของการเล่น การทำกิจกรรมด้านศิลปะ ดนตรีการเคลื่อนไหว และการพูดคุยซักถาม เพื่อพัฒนาสมองทุกส่วนอย่างเต็มศักยภาพ

ซึ่งสรุปได้ว่ากิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็กนั้นเป็นสิ่งที่สำคัญ ผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งผู้ปกครองและครูควรเลือกจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับเด็ก เพื่อให้เด็กได้ฝึกใช้ความคิดสร้างสรรค์ให้ได้มากที่สุด และยังคงกระทำอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดการพัฒนาต่อไป ซึ่งกิจกรรมศิลปะถือเป็นกิจกรรมหนึ่งที่จะทำให้เด็กได้ฝึกใช้ทั้งประสาทสัมผัสของตาและมือ ได้แสดงออกและถ่ายทอดความคิดภายในของเด็กๆ ออกมาด้วยกิจกรรมทางศิลปะนั้น เช่น การวาดภาพระบายสี การพิมพ์ภาพ การปั้น การปะติด

2.2.8 ความคิดสร้างสรรค์ทางศิลปะในเด็ก

ศิลปะจะช่วยพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ทำให้เด็กได้ฝึกการใช้จินตนาการอย่างอิสระซึ่งจะมีผลให้เด็กเป็นคนกล้าคิด กล้าริเริ่มสิ่งใหม่ๆ ทำให้เด็กได้แสดงออกถึงสิ่งที่ตนคิดและรู้สึกโดยเฉพาะในเด็กเล็กที่ยังไม่สามารถสื่อสารทางตัวอักษรได้ดี ทำให้เด็กรักการทำงานและมีความภาคภูมิใจในตนเอง เมื่อการสร้างผลงานศิลปะของเด็กแต่ละชิ้นเสร็จสิ้นลง เด็กจะรู้สึกภาคภูมิใจกับผลงานของเขามาก ทำให้กระตือรือร้นที่จะสร้างผลงานชิ้นใหม่ต่อไปช่วยฝึกความประณีตและสมาธิเพราะในขณะที่เด็กพยายามควบคุมมือให้สามารถวาด ระบายสีหรือประดิษฐ์สิ่งหนึ่งสิ่งใดให้สำเร็จนั้นต้องใช้ความตั้งใจ ความพยายาม และใช้สมาธิที่แน่วแน่มั่นคงตามวุฒิภาวะของเด็กแต่ละวัย ทำให้เด็กเป็นคนมีสุนทรียภาพ มีความ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ละเอียดอ่อนในจิตใจ ทำให้รู้คุณค่าในธรรมชาติ ศิลป วัตถุ หรือรูปแบบความคิดต่างๆ ทำให้มีชีวิตและจิตใจที่งดงาม ผูกให้เด็กรู้จักการทำงานร่วมกัน รู้จักปรับตัวและปรับความคิดให้สอดคล้องยอมรับซึ่งกันและกัน อันเป็นพื้นฐานของการอยู่ร่วมกันอย่างสามัคคีและเป็นประชาธิปไตยในสังคม

เกล (Gale, 1960: 430) ให้ความเห็นว่า ความคิดสร้างสรรค์เป็นความสามารถที่จะส่งเสริมและพัฒนาได้ เพราะความคิดสร้างสรรค์มิได้ถ่ายทอดมาทางยีน (Gene) ของบิดามารดา หากแต่เป็นพฤติกรรมที่ได้รับในภายหลัง ความคิดสร้างสรรค์ถ้าหากไม่ได้รับการเอาใจใส่ตั้งแต่เยาว์วัยแล้ว ความสามารถด้านนี้จะไม่สามารถพัฒนาขึ้น แต่อาจหยุดชะงักหรือฝ่อไปในที่สุด การเรียนการสอน ประสบการณ์ และสิ่งแวดล้อม ต่างมีผลโดยตรงต่อการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็ก เด็กจะมีความคิดสร้างสรรค์มากหรือน้อยย่อมขึ้นอยู่กับประสบการณ์ที่เด็กได้รับ

ตารางที่ 2.1 แสดงการเปรียบเทียบพฤติกรรมการแสดงออกในทางความคิดสร้างสรรค์ของเด็ก

ลำดับที่	ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ต่ำ	ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์สูง
1.	ชอบลอกเลียนแบบ	มีความคิดแปลกๆ ใหม่ๆ
2.	เฉยเมย เบื่อชา	มีความอยากรู้อยากเห็น
3.	ขาดปฏิริยาตอบสนอง	มีความรู้สึกไวต่อปัญหา
4.	ชอบคล้อยตามผู้อื่น	มีความเชื่อมั่นในตนเอง
5.	มีความคิดแบบจำกัดตายตัว	มีความคิดแบบยืดหยุ่น
6.	พอใจในสิ่งที่มีอยู่แล้ว	ไม่ชอบสิ่งจำเจซ้ำซาก
7.	มีอารมณ์แห้งแล้ง	มีอารมณ์ขัน
8.	ทำงานเพื่อหวังผลตอบแทน	ทำงานเพื่อความพอใจ
9.	ไม่กล้าเสี่ยง กลัวความผิดหวังและสูญเสีย	มีนิสัยกล้าเสี่ยงชอบทดลองและท้าทาย
10.	ยึดมั่นในกฎระเบียบอย่างเคร่งครัด	ชอบเปลี่ยนแปลง

ที่มา: พิมพ์พรรณ เทพสุเมธานนท์. ศิลปะสำหรับเด็กพิเศษ. 2539.

ด้วยเหตุที่เด็กทุกคนมีขีดความสามารถทางความคิดสร้างสรรค์ ในด้านศิลปะแตกต่างกัน แต่เด็กแต่ละคนก็สามารถที่จะพัฒนาได้ภายในขอบเขตของความสามารถของตน เด็กปฐมวัยเป็นเด็กที่มีความคิดสร้างสรรค์ และต้องการที่จะแสดงออกทั้งด้านความคิด และความรู้สึก ศิลปะเป็นแนวทางหนึ่งในการแสดงออกของเด็ก เด็กหาโอกาสที่จะแสดงออกด้วยการถ่ายทอดความรู้ ความรู้สึกและความเข้าใจ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ถ่ายทอดมาจากประสบการณ์ และจินตนาการของเด็กแต่ละคน (Peterson, 1958: 101)

อีริกสัน (Erik Erikson) กล่าวว่า เด็กเป็นระยะที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ถ้าเด็กได้รับการสนับสนุนให้มีส่วนร่วมในการคิดและทำกิจกรรมต่างๆ อย่างเสรี จะทำให้เด็กพัฒนาความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ในทางตรงกันข้ามถ้าหากเด็กถูกจำกัดควบคุมการคิด และกระทำโดยการห้ามปรามหรือถูกตำหนิตีเตือนเมื่อทำไม่ถูกใจผู้ใหญ่ เด็กจะรู้สึกผิดและไม่กล้าที่จะคิดทำสิ่งต่างๆ ด้วยตนเอง ซึ่งจะมีผลเสียต่อพัฒนาการในขั้นต่อไป (Richard and Norman, 1977: 199 อ้างถึงโดย เพียงจิต โรจนศุภรัตน์, 2531: 3)

ดังนั้นการสนับสนุนให้เด็กสร้างสรรค์ศิลปะ จึงนับเป็นวิธีการหนึ่งที่จะปลูกฝังพฤติกรรมให้แก่เด็กโดยตรง วิรุณ ตั้งกิจเจริญ (2526 : 83-97) ได้แบ่งลักษณะการแสดงออกทางความคิดสร้างสรรค์ในด้านศิลปะไว้ ดังนี้

1) ความคิดสร้างสรรค์ทางด้านเส้น (Creative of line) คือการวาดสิ่งต่างๆ ตามความคิดโดยไม่ต้องการสิ่งต่างๆ มาเป็นแบบ สิ่งที่เขียนจะมีเส้นและรูปทรงอยู่แล้ว ตามความคิดคำนึง โดยเขียนขึ้นมาจากการรับรู้ หรือความเข้าใจที่มีประสบการณ์จากความพอใจไม่ใช้การลอกเลียนแบบ

ภาพที่ 2.2 แสดงภาพศิลปะเด็กที่ความคิดสร้างสรรค์ทางด้านเส้น

ที่มา: Global Art Paradise-Piyarom, 2553

ดังภาพที่ 2.2 เป็นตัวอย่างงานของเด็กพิเศษ ที่มีชื่อภาพว่า พืชซ่า ภาพเดิมเป็นภาพเส้นปะวงกลมและสามเหลี่ยม เด็กสามารถนำจุดเด่นต่างๆ วาดออกมาด้วยสายเส้นง่ายๆ แต่สื่อให้ทุกคนรู้ว่าภาพนี้คือพืชซ่า มีการใส่สิ่งที่เป็นรายละเอียดเล็กๆ น้อยบนหน้าพืชซ่า ซึ่งต้องอาศัยการสังเกตและจดจำจนนำมาวาดในรูปร่างๆ จนกลายเป็นพืชซ่าหน้าเห็ด ซีส มะเขือเทศ แยม นับว่าเป็นการแก้ปัญหาจากความคิดสร้างสรรค์ด้วยประสบการณ์ที่ดีมากภาพหนึ่ง

2) ความคิดสร้างสรรค์ทางการใช้สี (Creative of color) คือ ประสบการณ์เกี่ยวกับความงามที่ เด็กได้สะสมไว้ แล้วแสดงพฤติกรรมออกมาด้วยการเลือกสีอย่างรวดเร็ว ชัดเขียนและระบายสีอย่างทันที ทันใด โดยไม่คำนึงถึงว่าจะเหมือนกับสิ่งต่างๆ ตามธรรมชาติ หรือสิ่งแวดล้อมรอบตัวหรือไม่

ภาพที่ 2.3 แสดงภาพศิลปะเด็กที่ความคิดสร้างสรรค์ทางการใช้สี

ที่มา: Global Art Paradise-Piyarom, 2553

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ดั่งภาพที่ 2.3 เป็นตัวอย่างงานของเด็ก ที่มีชื่อภาพว่า เล่นกระดานโต้คลื่น ที่มี การเลือกใช้สีที่หลากหลายกับระลอกคลื่น โดยไม่จำกัดว่าต้องเป็นสีที่เหมือนจริง เพื่อแก้ปัญหาพื้นที่มี รูปร่าง ลายเส้นที่คล้ายกัน สลับสีไปมาอย่างน่าสนใจ ซึ่งทักษะนี้สามารถนำมาใช้ในกรณีที่เด็กยังวาดรูป ไม่ได้มากนัก แต่ให้แสดงออกด้วยการแก้ปัญหาพื้นที่ด้วยการใช้สี

3) ความคิดสร้างสรรค์ทางการจัดภาพ (Creative composition) คือ การ แก้ปัญหาอย่างต่อเนื่องในการจัดภาพ ด้วยการจัดวางรูปทรงเล็กใหญ่ บนหรือล่าง บริเวณว่างมากหรือน้อย ด้วยการจัดภาพให้มีความเหมาะสมมากกว่าการเลียนแบบ อาจใช้สีแสงเงาให้เกิดความสมดุล

ภาพที่ 2.4 แสดงภาพศิลปะเด็กที่ความคิดสร้างสรรค์ทางการจัดภาพ
ที่มา: Global Art Paradise-Piyarom, 2553

ดั่งภาพที่ 2.4 เป็นตัวอย่างงานของเด็ก ที่มีชื่อภาพว่า แมว ภาพนี้ภาพเดิมมูมบน ความมือจะเป็นพื้นที่โล่ง แต่น้องได้แก้ปัญหาดังกล่าวโดยการต่อเติมภาพคนและประตูที่เปิดออก ทำให้ภาพ เกิดมูมมอมเป็นระยะที่ลึกเข้าไปได้น่าสนใจมากขึ้น เป็นแก้ปัญหาใช้เส้นต่อเติมง่ายๆ เท่านั้น ซึ่งทักษะด้านนี้ ต้องผ่านการเรียน และการฝึกฝนสามารถฝึกได้ตั้งแต่อายุ 6-7 ขวบเป็นต้นไป

4) ความคิดสร้างสรรค์จากประสบการณ์ (Creative experience) เด็กจะความคิด สร้างสรรค์จากประสบการณ์ เด็กแต่ละคนจะมีประสบการณ์แตกต่างกัน เช่น ประสบการณ์ในการอ่าน ฟังหรือเห็น ดังนั้นเมื่อเด็กเขียนภาพเด็กจะคิดถึงสิ่งที่อยู่รอบตัว เช่น พ่อ แม่ สัตว์เลี้ยง ดวงอาทิตย์ ของเล่น ถนน ต้นไม้ แล้วนำมาเขียนเป็นภาพ ภาพที่เขียนนั้นอาจไม่สัมพันธ์กันแต่สำหรับเด็กแล้วสิ่งต่างๆ เหล่านี้ จะมีความสัมพันธ์และมีความหมายกับเด็กมาก

ดั่งภาพที่ 2.5 เป็นตัวอย่างงานของเด็ก ที่มีชื่อภาพว่า เครื่องบิน ภาพนี้เดิมมีเพียง เครื่องบินเท่านั้น แต่น้องนำประสบการณ์ที่เคยผ่านมาเชื่อมโยงและสื่อออกมาเป็นภาพของตนเองและเพื่อน กำลังเล่นเครื่องบินอยู่

ภาพที่ 2.5 แสดงภาพศิลปะเด็กที่ความคิดสร้างสรรค์จากประสบการณ์
 ที่มา: Global Art Paradise-Piyarom, 2553

5) ความคิดสร้างสรรค์จากจินตนาการ (creative imagination) เป็นประสบการณ์ที่เด็กสร้างสรรค์ด้วยการสร้างจินตนาการจากเนื้อหา เส้น รูปทรง สี และการจัดภาพให้ปรากฏขึ้นด้วยการประยุกต์หรือดัดแปลง ให้เด็กจินตนาการขึ้นเป็นเรื่องราว อาจเป็นในเรื่องของอนาคต ชีวิต มนุษย์ต่างดาว ซึ่งจินตนาการเหล่านี้มักมากับความตื่นเต้น เร้าใจ

ภาพที่ 2.6 แสดงภาพศิลปะเด็กที่ความคิดสร้างสรรค์จากจินตนาการ
 ที่มา: Global Art Paradise-Piyarom, 2553

ดังภาพที่ 2.6 เป็นตัวอย่างงานของเด็ก ที่มีชื่อภาพว่า หุ่นยนต์ ภาพนี้เดิมมีเพียงหุ่นยนต์และยานอวกาศ แต่ภาพนี้น้องได้จินตนาการไปถึงเมืองที่มีทั้งหุ่นยนต์และไดโนเสาร์ ซึ่งทั้งหมดล้วนเกิดจากจินตนาการของเด็กทั้งสิ้น

จากการแสดงออกทางความคิดสร้างสรรค์ และจินตนาการของเด็กดังกล่าว ความคิดสร้างสรรค์จะพัฒนาไปในทิศทางที่พึงประสงค์หรือไม่นั้น วิชัย วงษ์ใหญ่ (2532: 38) กล่าวว่าขึ้นอยู่กับปัจจัยที่ช่วยให้เด็กเกิดความคิดสร้างสรรค์ต่อไปนี้

- 1) ความรู้พื้นฐานของเด็กแต่ละคนที่ได้รับมาจากที่บ้าน และโรงเรียน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2) การฝึกจินตนาการอย่างสม่ำเสมอของเด็กที่จะช่วยส่งเสริมความสามารถในการเรียนรู้ได้ดี

3) การให้เด็กมีส่วนร่วมในกิจกรรมศิลปะ จะช่วยให้เด็กเรียนรู้กระบวนการสร้างสรรค์งานศิลปะ สร้างนิสัยการปฏิบัติมากกว่าการพูด

4) เด็กจะพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ได้มากขึ้นเพียงใด ขึ้นอยู่กับผู้สอนต้องมีความคิดสร้างสรรค์สามารถจะปรับประยุกต์วัสดุต่างๆ แล้วนำมาสร้างสรรค์งานศิลปะ เช่น ใช้สิ่งทดแทนสีจากพืช การใช้กระดาษหนังสือพิมพ์ วารสาร สร้างสรรค์งานศิลปะ เป็นต้น

5) ห้องปฏิบัติการทางศิลปะ จะช่วยส่งเสริมการแสดงออกของเด็ก กระตุ้นความคิดสร้างสรรค์ และเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ทางศิลปะเด็ก

เพื่อเป็นการส่งเสริมให้เด็กปฐมวัยได้เกิดความคิดสร้างสรรค์ในด้านศิลปะตามทิศทางที่พึงประสงค์ ผู้สอนควรได้กระตุ้นช่วยเหลือและสร้างเสริมให้เด็กเกิดความคิดสร้างสรรค์ด้วยวิธีการต่างๆ ดังนี้

1) ให้อิสรภาพทางความคิดแก่เด็ก ให้เด็กได้คิดได้ทำและแก้ปัญหาด้วยตนเอง ประเมินผลงานตนเอง หรือเทียบเคียงกับบุคคลอื่นด้วยตนเอง ไม่ควรที่จะนำผลงานเด็กไปเทียบเคียงกับผลงานของคนอื่นแล้วนำมาใช้ตัดสินผลงานทางศิลปะเด็ก

2) สนับสนุน กระตุ้น ช่วย ให้เด็กได้พัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ด้วยการจัดหาสื่ออุปกรณ์การเล่นมาส่งเสริมความคิด และอำนวยความสะดวกให้แก่เด็ก

3) เป็นที่ปรึกษาในการให้คำแนะนำ ให้ความรักความอบอุ่น เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและการแสดงออกทางอารมณ์ของเด็ก

4) คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล เนื่องจากเด็กแต่ละคนมีความแตกต่างกัน จึงควรให้โอกาสระยะเวลาแก่เด็กตามความเหมาะสม

5) ยอมรับความสามารถ และการแสดงออกของเด็ก ด้วยการให้แรงเสริมเมื่อเด็กประสบผลสำเร็จจากการทำงาน และให้กำลังใจเมื่อเด็กยังทำงานไม่สำเร็จ

ดังนั้นครูผู้สอนจึงเป็นพันธมิตรที่สำคัญในการสร้างความคิดสร้างสรรค์ของเด็กถึงแม้ว่าความคิดสร้างสรรค์ทางศิลปะจะมีอยู่ในตัวเด็กทุกคนแล้วก็ตาม แต่ถ้าหากเด็กไม่ได้รับการกระตุ้น ช่วย และ ขาดการแนะนำที่ถูกวิธีหรือถูกสกัดกั้นทางความคิดแล้ว การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์จะเป็นไปอย่างไรก็ตาม ทำให้เด็กไม่สามารถนำความคิดไปใช้แก้ปัญหาในโอกาสต่อไปได้

2.3 การพัฒนาสมาธิในเด็ก

สมาธิ มีความสำคัญต่อการเรียนรู้และความจำเพราะเป็นสิ่งที่มีความเกี่ยวข้องกัน โดยเฉพาะในวัยเด็กที่ยังมีความสนใจในสิ่งใดสิ่งหนึ่งไม่นาน ถ้าหากเด็กได้รับการฝึกฝนให้มีสมาธิตั้งแต่วัยเยาว์ ก็จะทำให้เกิดคุณภาพในการเรียนรู้ ซึ่งจะส่งผลต่อความเข้าใจและความจำต่อไป จึงเห็นได้ว่าสมาธิเป็นสิ่งที่สำคัญยิ่งต่อการเรียนรู้

อดัม เพชรสังหาร (2550) ได้กล่าวว่า Robert Sylvester นักวิชาการด้านการเรียนรู้คนหนึ่งกล่าวไว้อย่างน่าสนใจว่า “อารมณ์ทำให้เกิดความสนใจ และความสนใจทำให้เกิดการเรียนรู้ (Emotion drives attention, attention drive learning)” หากจะขยายความต่อก็คือความรู้สึกหรือความประทับใจต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่งจนทำให้เกิดความสนใจที่จะรู้เรื่องราวที่เกี่ยวกับเรื่องนั้นมากขึ้น หากความสนใจมีพลังมากพอรู้เรื่องราวที่เกี่ยวกับเรื่องนั้นมากขึ้น หากความสนใจมีพลังมากพอยาวนานพอ ก็จะก่อให้เกิดการเรียนรู้ตามมา ซึ่งความสนใจที่จดจ่อยาวนานต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่งนี้เรียกว่า สมาธิ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2.3.1 ความหมายและความสำคัญของสมาธิ

ได้มีผู้ให้ความหมายของสมาธิไว้หลากหลายดังนี้

ประณีต พันธุ์สุตา (2534: 98) กล่าวว่าสมาธิ คือ การทำจิตใจให้แน่วแน่เป็นหนึ่งเดียว จะทำให้มีพลังและก่อให้เกิดความสงบ เยือกเย็นและเป็นเหตุให้เกิดปัญญา จิตที่เป็นสมาธิแล้วจะราบเรียบเหมือนน้ำในบึงใหญ่ที่ไม่มีลมพัดมาต้องให้กระเพื่อมไหว นุ่มนวลใสกระจ่าง

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2542: 774) ได้ให้ความหมาย สมาธิ ว่าเป็น ความตั้งมั่นแห่งจิต ความสำรวมใจแน่วแน่ เพื่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยพิจารณาอย่างเคร่งครัด เพื่อให้เกิดปัญญาเห็นแจ้งในสิ่งนั้น ไม่ใช่เพียงการฝึกจิตให้สงบนิ่งโดยไม่คิดหรือไม่รับรู้สภาพการณ์ภายนอกใดๆ เลย แต่เป็นการจดจ่ออยู่กับสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้อย่างต่อเนื่องเป็นระยะเวลาานานพอที่จะคิดหรือทำในสิ่งต่างๆ เพื่อไปสู่เป้าหมายที่ตั้งใจไว้ได้จนกว่าจะประสบผลสำเร็จ ไม่ว่าจะเป็นการมีสมาธิอยู่กับการคิด การทำงาน การสนทนา การอ่านหนังสือ การฟังครูสอน เป็นต้น

นันทพร วรกุล (2542: 78-79) กล่าวว่า สมาธิ หมายถึง ความตั้งใจมั่นหรือภาวะที่จิตแน่วแน่ต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ภาวะที่จิตมีอารมณ์หนึ่งเดียว (เอกัตตารมณ์) ราบเรียบสม่ำเสมอ ไม่ฟุ้งซ่าน หรือส่ายไปส่ายมา การประพฤติในทางจิตดี คือไม่มีความผิด ไม่มีความเศร้าหมอง ไม่มีความฟุ้งซ่านและอยู่ในสภาพที่สามารถจะปฏิบัติหน้าที่ของตนได้อย่างนี้เรียกว่า “สมาธิ”

พรมณี หาญหัก และคณะ (ม.ป.ป.) กล่าวว่า สมาธิ หมายถึง ความตั้งใจแน่วแน่อยู่ในสิ่งที่ตนกำลังคิดกำลังทำ ในขณะที่กำลังทำสิ่งหนึ่งก็สามารถห้ามใจไม่ให้วอกแวกระส่ำระสายถึงสิ่งอื่น หรือเอาความคิดเรื่องอื่นเข้ามาพัวพันคิดอยู่อย่างเดียว มองเห็นอยู่อย่างเดียว มีความตั้งใจอยู่ในสิ่งเดียวจนกว่าจะเสร็จจรูระกับสิ่งนั้น สมาธิเป็นบ่อเกิดแห่งกำลังสำคัญ เป็นบ่อเกิดแห่งกำลังปัญญา อันที่จริงความฉลาดหรือปัญญาของมนุษย์นั้นมีอยู่มากกว่าที่แสดงตัวออกไปปกติ หมายความว่า ถ้าตามปกติเราคิดว่าเรามีสมาธิปัญญาเพียงเท่านั้น ถ้าเราทำใจให้เป็นสมาธิดีเราก็มีปัญญามีความฉลาดเพิ่มขึ้น

ประทีป ลิขิตเลอสรวง (2546) กล่าวว่า สมาธิ คือ ความสามารถอย่างหนึ่งของสมองที่จะเพ่งพินิจพิจารณาให้ความสนใจต่อสิ่งเร้าอย่างต่อเนื่องหรือคัดเลือกสิ่งเร้าที่ต้องการ สมาธิเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่งในชีวิตประจำวัน ทำให้คนเราเรียนรู้และประกอบกิจกรรมได้สำเร็จลุล่วง โดยเฉพาะในเด็กหากมีปัญหาเรื่องสมาธิก็จะทำให้มีปัญหาในการเรียน อารมณ์ และพฤติกรรมตามมา ไม่สามารถประสบความสำเร็จในชีวิต หรือใช้ศักยภาพของตนเองอย่างเต็มที่

จากความหมายดังกล่าวจึงสรุปได้ว่า สมาธิ คือ ความตั้งมั่น ตั้งใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่งอย่างแน่วแน่ ไม่ฟุ้งซ่านไปในเรื่องอื่นๆ มีจิตใจจดจ่อต่อสิ่งที่กำลังทำ ซึ่งมีความสำคัญต่อการเรียนรู้ในสิ่งต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในวัยเด็กซึ่งเป็นวัยที่จะได้เรียนรู้และบ่มเพาะรากฐานของสิ่งต่างๆ ในชีวิต

2.3.2 ลักษณะของสมาธิ

ลักษณะของสมาธิมีอยู่ด้วยกัน 3 ลักษณะดังต่อไปนี้

2.3.2.1 สมาธิชั่วขณะ เป็นสมาธิที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาหนึ่งที่มีความเหมาะสมในการทำกิจการงานโดยทั่วไปในชีวิตประจำวัน ขึ้นอยู่กับว่าใครจะฝึกตนเองให้มีสมาธิในช่วงเวลานั้นๆ ได้นานแค่ไหน เช่น สมาธิในช่วงเวลา 5 นาที ของนักศึกษาที่ความสนใจต่อการบรรยายของอาจารย์ แล้วหันไปคุยกับเพื่อนหรือหันไปดูคนที่เดินผ่านห้องเรียน แล้วหันกลับมาฟังอาจารย์บรรยายต่อ แสดงว่ามีสมาธิอยู่เพียง 5 นาที บางครั้งก็ตั้งใจฟังอาจารย์ถึง 10 นาที หรือ 3 นาที เป็นเช่นนี้จนหมดคาบเรียน 3 ชั่วโมง สมาธิชั่วขณะนี้สามารถฝึกฝนได้ในช่วงเวลาที่ยาวนานตามที่บุคคลต้องการ ซึ่งจะมีผลต่อการเรียนรู้และการทำกิจกรรมต่างๆ เช่น การทำการบ้าน การอ่านหนังสือ การดูหนังฟังเพลงหรือเล่นกีฬา รวมทั้งการทำงานบ้าน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ต่างๆ ด้วยทุกอย่างจะมีคุณภาพและจิตรับรู้ความสุขจากกิจกรรมนั้นมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับช่วงเวลาที่มีสมาธิต่อสิ่งนั้นๆ

2.3.2.2 สมาธิกึ่งแน่วแน่ เป็นสมาธิที่มีระดับความเข้มข้นของคุณภาพสูง หมายถึงมีความจดจ่อ ใส่ใจ แน่วแน่ในสิ่งที่กำลังคิดกำลังทำอย่างเต็มที่ เป็นภาวะที่มีความจดจ่อใส่ใจอย่างเข้มข้น เกือบถึงระดับนิมิตในสิ่งนั้นๆ เช่น นักศึกษากำลังอ่านหนังสืออย่างจดจ่อแทบจะไม่ได้ยินเสียงหรือรับรู้สิ่งแวดล้อมรอบตัวใดๆ สภาพของสมาธิเช่นนี้มีคุณภาพมากเหมาะสำหรับการทำงานที่ต้องการความใส่ใจในรายละเอียดต่างๆ แต่ครั้งมีใครหรือมีสิ่งใดเข้ามากระทบ สมาธิก็จะหลุดและกลับมาสนใจสิ่งนั้นแทน

2.3.2.3 สมาธิแน่วแน่ เป็นสมาธิที่มีระดับความเข้มข้นสูง มีคุณภาพสูงสุดอยู่ในภาวะที่จิตและกายรวมเป็นหนึ่งเดียว ถ้าหากว่ากำลังทำอะไรก็จะอยู่กับสิ่งนั้นเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

เรียกได้ว่าอยู่ในภาวะเป็นองค์รวม เช่น เมื่อนักศึกษาอ่านหนังสืออย่างจดจ่อใส่ใจจนไม่รับรู้สิ่งแวดล้อมใดๆ เลย และสามารถอ่านและเรียนรู้ในตำรานั้นๆ อย่างเต็มที่ที่เป็นเวลานาน เมื่อมีสิ่งภายนอกมากระทบนักศึกษาจะไม่รับรู้ต่อสิ่งภายนอกนั้น จนกว่าสิ่งภายนอกนั้นจะมากระทบนักศึกษามากขึ้น เช่น แม่เรียกในขณะที่นักศึกษากำลังอ่านหนังสืออย่างจดจ่อและมีจิตแน่วแน่ต่อการอ่านนั้น นักศึกษาจะไม่ได้ยินเสียงแม่เรียกจนกว่าแม่จะเรียกดังขึ้น หรือเดินมาสะกิดสมาธิในระดับนี้เป็นสมาธิที่มีคุณภาพสูงสุด นอกจากจะทำให้การทำงานใดๆ มีคุณภาพดีแล้วยังทำให้จิตอยู่ในสภาพเป็นปกติสุข คือมีความหนักแน่นมั่นคง จดจ่อใส่ใจ ไม่วอกแวก ไม่มีเรื่องหรือความรู้สึกอื่นๆ มาปะปน (บวร สุวรรณณา, 2547: 128)

2.3.3 สมาธิในเด็ก

พื้นฐานการเรียนรู้ที่สำคัญของเด็กก็คือ สมาธิ เพราะสมาธิมีความสัมพันธ์กับสมอง เพราะสมองสั่งการระบบต่างๆ ของร่างกาย รวมทั้งการรับรู้และเรียนรู้ คลื่นสมองที่สงบจะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ที่ดีโดยเฉพาะการเรียนรู้ของเด็ก

ผลงานวิจัยหลายชิ้นยืนยันว่า สมาธิความสัมพันธ์กับสมอง เพราะเวลาเด็กนิ่ง (Focus) เป็นเวลานานระยะหนึ่ง (Sustain) สมองส่วนซีรีบรัม (Cerebrum) จะเกิดการ ทำงานของคลื่นสมองแอลฟา (Alpha) ได้ดี ทำให้เด็กเกิดการจำการเรียนรู้ และการเข้าใจสิ่งต่างๆ ได้ง่าย

เด็กบางคนมีสมาธิดีแต่กำเนิดก็จริงอยู่ แต่ถ้าได้รับการฝึกปฏิบัติด้วย ก็จะช่วยให้ประสบผลสำเร็จในการศึกษาเล่าเรียน และมีความประพฤติต่างๆ เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นอย่างชัดเจน

อุดม เพชรสังหาร (ม.ป.ป.) กล่าวว่า “สมาธิมีความสัมพันธ์กับสมอง เพราะสมองสั่งการระบบต่างๆ ของร่างกาย รวมทั้งการรับรู้และเรียนรู้การพัฒนาสมองให้ใช้เต็มประสิทธิภาพ โดยคลื่นสมองที่สงบจะช่วยให้การเรียนรู้ที่ดีโดยเฉพาะการเรียนรู้ของเด็ก โดยปกติแล้วสิ่งที่ผ่านเข้ามาในสมองของคนเรา 100 ส่วน จะมีสิ่งที่ทำให้เราสนใจขณะนั้นได้แค่ 1 ส่วน ส่วนอีก 99 ส่วนจะถูกทิ้งไป เมื่อเด็กมีความสุขและใจจดจ่อกับการทำกิจกรรมแล้ว จะเกิดการกระตุ้นวงจรแห่งความปิติ (Reward Circuit) ให้ทำงานมากขึ้น เมื่อเด็กทำอะไรได้ควรต้องให้กำลังใจ ชื่นชม และเขาจะรู้สึกดี แล้วเริ่มทำกิจกรรมนั้นๆ ซ้ำอีก สมองมนุษย์จะฉลาดหรือไม่อยู่ที่การเชื่อมต่อของเซลล์สมอง ซึ่งการเชื่อมต่อกันจะเกิดได้ดีในสองปีแรกของชีวิต ฉะนั้นหากขาดการกระตุ้นที่เหมาะสมในช่วงเวลาดังกล่าว จะมีผลต่อระดับสติปัญญา สมาธิและการเรียนรู้ของเด็ก”

นอกจากนี้ วรนาท รักสกุลไทย (2551) ได้แนะนำเคล็ดลับเรื่องสมาธิของเด็กว่า “สมาธิในเด็กไม่ใช่ Meditation (เข้าฌาน) แต่หมายถึง Better Attention หรือความสนใจความจดจ่อและความมุ่งมั่น ซึ่งเด็กจะมีสมาธิอย่างไร ขึ้นอยู่กับปัจจัยเรื่องอายุด้วย เช่น เด็กอายุ 3 ขวบ จะมีสมาธิอยู่กับสิ่งใดสิ่ง

หนึ่งได้ 5 นาที ส่วนเด็ก 3 ขวบขึ้นไปจะมีสมาธิได้ประมาณ 12-15 นาที การเรียนรู้ของเด็กควรผ่านจัดกิจกรรมต่างๆ เช่น ศิลปะกับเด็กเป็นของคู่กัน เด็กเล็กจะชอบระบายสีน้ำมากเพราะไม่ต้องออกแรงกดและใช้งานได้ง่าย หรือเด็กโตขึ้นมาหน่อยจะสอนให้มีการพับกระดาษ เด็กญี่ปุ่นจะมีทักษะการใช้มือที่ดีมาก เพราะกิจกรรมการพับกระดาษเป็นที่นิยมกันมากในญี่ปุ่น ดังนั้น เราสามารถจัดและออกแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสมให้กับเด็กซึ่งก็ควรเป็นกิจกรรมที่กระตุ้นให้เด็กคิด แล้วเด็กผู้หญิงกับเด็กผู้ชายก็มีความสนใจต่างกันเพราะมีประสบการณ์เรียนรู้ที่ต่างกัน หน้าที่ของพ่อแม่คือโยนประเด็นคำถามแล้วให้เด็กตอบ ทำกิจกรรมเล่นกับลูก และจดบันทึกไว้”

สำหรับเด็กปฐมวัยการมีสมาธิในช่วงวัยนี้ค่อนข้างจะสั้นโดยเฉลี่ยแล้วประมาณ 2-3 นาที จะเห็นได้ว่าเด็กในวัยนี้ชอบที่จะเปลี่ยนกิจกรรมอยู่ตลอดเวลา เมื่อเด็กเจริญวัยขึ้นช่วงเวลาของความสนใจก็จะเพิ่มมากขึ้น การจะหวังให้เด็กวัย 1-3 ขวบ นั่งฟังคุณแม่อ่านหนังสือนิทานเป็นเรื่องเป็นราวจนจบเล่ม เหมือนที่เรานั่งเล่านิทานให้เด็ก 5-6 ขวบฟัง เป็นสิ่งที่เป็นไปได้ยาก เพราะเด็กวัยนี้ยังเล็กอยู่มาก เวลาให้เขาทำอะไรสมาธิจะไม่ยาวพอเหมือนเด็กโต โดยปกติเขาจะมีสมาธิอยู่กับกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งได้ไม่เกิน 5-10 นาที ขึ้นอยู่กับชนิดของกิจกรรม เนื่องจากเป็นวัยสำรวจ เป็นตัวของตัวเอง อยากลองอยากรู้ว่าทำอะไรได้แค่ไหนไม่ชอบให้ใครมาบังคับ ยิ่งห้ามก็ยิ่งอยากทำ ควรปล่อยให้เด็กได้มีอิสระสำรวจ แสดงความเป็นตัวของตัวเองภายในขอบเขตที่พอเหมาะพอดี ให้เขารู้ว่าสิ่งไหน ทำได้หรือทำไม่ได้หรือควรบอก หรือห้ามให้ชัดเจนเพื่อให้เขาได้เรียนรู้ทักษะทางสังคมไปด้วยในตัว ถ้าเราค่อยๆ ปรับค่อยๆ สอนไปเรื่อยๆ เมื่อเด็กอายุมากขึ้น เขาก็จะนิ่งขึ้นมีสมาธิดีขึ้นเรื่อยๆ อย่าเพิ่งไปกังวลกับเรื่องสมาธิของเด็กวัยนี้ เพราะเด็กวัย 1-3 ขวบ จะวิ่งไปวิ่งมา และสนใจอะไรช่วงสั้นๆ แค่นาทีเดียว ซึ่งเป็นเรื่องปกติเป็นธรรมชาติตามวัยของเขา ดังนั้นการที่ครูสามารถที่จะรู้ถึงความสนใจเบื้องต้นของเด็กก็อาจจะช่วยให้ครูได้พัฒนาความสนใจของเด็กในด้านนั้นๆ เพิ่มมากขึ้นได้อีกด้วย (สุภาวดี หาญเมธี, 2546)

สถาบันสุขภาพจิตเด็กและวัยรุ่นราชนครินทร์ให้สาเหตุของสิ่งที่ทำให้เด็กไม่มีสมาธิไว้ดังนี้

- 1) ขาดความสนใจในสิ่งที่กำลังทำ
- 2) หมกมุ่นในเรื่องอื่นๆ มากเกินไป เช่น เล่นเกม ดูการ์ตูน ฯลฯ
- 3) สนใจหลายเรื่องในเวลาเดียวกัน
- 4) มีความวิตกกังวลและความเครียดรบกวนจนละเอียดที่จะรับรู้ หรือสนใจสิ่งที่อยู่ตรงหน้า
- 5) ภาวะความบกพร่องของร่างกาย และความเจ็บป่วยบางโรค เช่น โรคสมาธิสั้น ฯลฯ
- 6) ภาวะความไม่พร้อมอื่น ๆ เช่น ความหิว ความอ่อนเพลีย การขาดแรงจูงใจในการเรียนรู้
- 7) สิ่งแวดล้อมไม่สงบ มีสิ่งรบกวนมากเกินไป หรือมีเสียงดังรบกวนสมาธิ

จากข้อความดังกล่าวจึงสรุปได้ว่า สมาธิมีความสัมพันธ์กับสมองในการสั่งการรับรู้ และเรียนรู้เรื่องราวต่างๆ ซึ่งสมาธิในวัยเด็กนั้นหมายถึง ความจดจ่อ มุ่งมั่นในการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง แต่ในช่วงวัยเด็กเด็กจะมีสมาธิแค่เพียงในระยะเวลาสั้นๆ แล้วจะเพิ่มมากขึ้นตามระดับอายุในเด็กทั่วไป แต่สำหรับเด็กที่มีภาวะบกพร่องต่างๆ เราสามารถฝึกให้เด็กมีสมาธิเพิ่มมากขึ้นได้โดยการจัดหากิจกรรมต่างๆ ที่จะช่วยเอื้อต่อการพัฒนาการเรียนรู้ให้แก่เด็ก ซึ่งถ้าผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งผู้ปกครองและครูให้ความสำคัญ ก็จะพัฒนาให้เด็กที่มีความบกพร่องประสบผลสำเร็จในการศึกษาเล่าเรียนดังเช่นเด็กปกติทั่วไป

2.3.4 แนวคิดในการใช้กิจกรรมศิลปะเพื่อการสร้างสมาธิ

กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกิจกรรมที่เหมาะสมกับความสนใจ ความสามารถและ สอดคล้องกับหลักพัฒนาการของเด็กเป็นอย่างยิ่ง กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ไม่เพียงส่งเสริมการประสาน สัมพันธ์ระหว่างมือกับตาและการผ่อนคลายความเครียดทางอารมณ์เท่านั้น แต่ยังส่งเสริมความคิดอิสระ คิดจินตนาการ ฝึกรู้จักทำงานด้วยตนเอง และฝึกการแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ทั้งความคิดและการกระทำ ซึ่งถ่ายทอดออกมาเป็นงานศิลปะที่นำไปสู่การเรียนรู้ อ่านเขียนอย่างสร้างสรรค์ต่อไป กิจกรรมศิลปะ สร้างสรรค์ได้แก่ การวาดภาพ การพิมพ์ การฉีกปะ การตัดปะ การปั้น และการประดิษฐ์เศษวัสดุ

การคิดสร้างสรรค์จากงานศิลปะ โดยให้เด็กแสดงออกทุกอย่างอย่างอิสระทำให้เด็กมี การพัฒนาการทางศิลปะได้ดีขึ้นซึ่งอาจจะเริ่มจากการขีดเขียน เริ่มขีดเขียน และการวาดของจริงตั้งนั้นการ เริ่มต้นของเด็กที่มีพรสวรรค์ทางศิลปะก็จะเกิดจากความชอบ รัก ในการทำกิจกรรมทางด้านศิลปะ นอกจากจะเกิดขึ้นกับตัวเด็กแล้ว ผู้ที่ต้องคอยดูแล ให้การสนับสนุน เช่น ผู้ปกครอง ครู ก็ต้องให้ความเอา ใจใส่กับลูกน้อยด้วย (ผดุง อารยะวิญญู, 2546: 23)

สมาธิและการสร้างสรรค์ผลงานทางศิลปะนั้นสามารถไปด้วยกันได้ดี เพราะใน ระหว่างที่สร้างสรรค์ผลงานศิลปะ 1 ชิ้น ให้สำเร็จได้นั้นจะต้องอาศัยสมาธิจดจ่อในการคิด และลงมือทำให้ สำเร็จ หากไม่มีสมาธิแล้ว ผลงานทางศิลปะจะไม่มีทางสำเร็จได้ ซึ่งสาเหตุสำคัญหลักๆ ที่ทำให้เด็กมีสมาธิ ในการทำงานศิลปะ ก็คือความมีใจรักและชอบในงานศิลปะนั้นจริงๆ

ศิลปะเป็นทางออกในการแสดงถึงจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ รวมถึงความรู้สึก นึกคิดภายในจิตใจของเด็กๆ ดังนั้นการเปิดโอกาสให้เด็กได้สร้างงานศิลปะตามความชอบ ความสนใจอย่าง อิสระเสรี ย่อมทำให้เด็กๆ รู้สึกสนุกสนานตื่นเต้นกับสิ่งที่ได้ค้นพบด้วยตัวเอง เกิดเป็นความจดจ่อกับสิ่งที่ทำ เป็นการสร้างสมาธิได้อย่างไม่รู้ตัว

อุดม เพชรสังหาร (2548) กล่าวถึงกิจกรรมศิลปะเพื่อช่วยพัฒนาสมองและการ เรียนรู้ไว้ว่า การจัดกิจกรรมศิลปะที่กล่าวถึงนี้ไม่ใช่การฝึกฝนให้เด็กเป็นจิตรกรหรือปฏิมากร แต่เป็นการ ปลูกฝังให้นักเรียนมีความรักและซาบซึ้งในศิลปะ อยากจะทำงานศิลปะไม่ว่าแขนงใดๆ ก็ตาม เพราะ ต้องการให้การทำกิจกรรมศิลปะนี้ไปกระตุ้นการสร้างวงจรหลายๆ วงจรในสมองของเด็ก ผลงานศิลปะจะ ออกมาดีหรือไม่ดีไม่ใช่ประเด็น เพราะต้องการสมองที่สมบูรณ์ ไม่ใช่เน้นที่งานศิลปะ แต่ก็อาจจะมีเด็กบาง คนที่มีแววของความเป็นศิลปิน ซึ่งเป็นหน้าที่ของครูที่ต้องสังเกตและช่วยสนับสนุนต่อไป อย่างไรก็ตาม การ ที่เขาได้สัมผัสกับกิจกรรมศิลปะตั้งแต่แรกๆ เป็นการสร้างวงจรพื้นฐานทางศิลปะในสมอง ซึ่งจะถูกต่อยอด ในโอกาสข้างหน้าได้ นอกจากนี้ก็ไม่ควรตีกรอบผลงานให้กับเด็ก เช่น เด็กบางคนชอบวาดรูป บางคนชอบ ปั้นดิน ตัดกระดาษ ปะติดรูป เพราะนี่คือการสร้างความเข้มแข็งให้แก่วงจรของสมองในส่วนของจินตนาการ เด็กอาจจะลองหรือทดสอบไปเรื่อยๆ หาประสบการณ์แต่ละอย่างตามความชอบ ทุกสิ่งของเด็กได้สัมผัสจะ ส่งผลให้เซลล์ในสมองก่อรูปเป็นวงจรเรื่องต่างๆ ขึ้นมาโดยเฉพาะที่สำคัญที่สุดคือวงจรแห่งจินตนาการ เพราะมันจะเป็นรากฐานอันสำคัญของอีกหลายๆ เรื่องในชีวิตอนาคต

ดังนั้นจึงเห็นได้ว่า กิจกรรมศิลปะเหมาะสมอย่างยิ่งในการที่จะใช้เพื่อเป็นสื่อสำหรับ พัฒนาด้านการเรียนรู้ตลอดจนพัฒนาการด้านอื่นๆ ของเด็ก เพราะศิลปะฝึกให้เด็กได้รู้จักการแสดงออก อย่างสร้างสรรค์ตามความต้องการของตนเอง ศิลปะไม่มีข้อกำหนดกฎเกณฑ์ในการปฏิบัติ ไม่มีผิดหรือถูก เด็กจึงไม่ต้องกังวลในการทำกิจกรรม ส่งผลให้เด็กส่วนใหญ่ชื่นชอบในกิจกรรมที่เกี่ยวกับทางศิลปะจนเกิด ความรักและความชอบ จึงทำให้เด็กมีสมาธิจดจ่อ ตั้งใจที่จะสร้างสรรค์ผลงานให้สำเร็จตามความต้องการ ของตนเอง

2.3.5 การสังเกตและประเมินพฤติกรรมกรรมกรมีสมาธิของเด็ก

2.3.5.1 แบบบันทึกการสังเกต

กุลยา ตันติผลาชีวะ (2547: 236-237) ได้กล่าวถึงเรื่องของการสังเกตไว้ว่าเป็นวิธีการประเมินตามสภาพจริงเกี่ยวกับบุคคล ครูจะบันทึกสิ่งที่สังเกตเห็นและประเมินภาพเกี่ยวกับเด็กในด้านต่างๆ เช่น บุคลิกภาพพฤติกรรม หรือปัญหาต่างๆ ของเด็กเพื่อเป็นหลักฐานในการช่วยเหลือในกระบวนการเรียนการสอนต่อไป

- 1) บันทึกพฤติกรรม (Anecdotal record) เป็นบันทึกที่ครูจดจำกิริยาการกระทำการแสดงออกของเด็กในเรื่องนี้ครูต้องประเมิน ซึ่งจะเป็นเรื่องๆ ตามจุดประสงค์การสังเกต
- 2) บันทึกรายเรื่อง (Journal) เป็นบันทึกข้อความรู้หรือการเรียนรู้ของเด็กในแต่ละเรื่องที่ผ่านมา ส่วนใหญ่จะบันทึกวันต่อวัน ดังนั้นจึงอาจมีผู้ใช้คำว่า บันทึกประจำวัน
- 3) บันทึกการปฏิบัติ (Loge) บันทึกการปฏิบัติหรือพฤติกรรมของเด็กแต่ละช่วงเวลาตามตารางที่กำหนด
- 4) แบบตรวจรายการ (Checklist) เป็นแบบประเมินอีกอย่างหนึ่งที่ครูใช้สำหรับการสังเกตการปฏิบัติของเด็กตามขั้นตอนกระบวนการปฏิบัติงานในรายละเอียดแต่ละขั้นเป็นรายชื่อ
- 5) มาตรการให้คะแนน (Rubric) เป็นการสังเกตที่มีการกำหนดพฤติกรรมและตีค่าพฤติกรรมเป็นระดับคะแนน ครูใช้สำหรับสังเกตการแสดงออกของเด็กและตีค่าคะแนนตามมาตรฐานที่กำหนด
- 6) มาตรฐานค่า (Rating scale) เป็นแบบประเมินที่เป็นข้อรายการซึ่งจะมีค่าคะแนนกำกับจากมากที่สุดไปน้อยที่สุด เป็นเครื่องมือประกอบการสังเกตที่มีการตัดสินผลการให้คะแนน แต่ละข้อรายการ ตัวอย่างเช่น การประเมินพฤติกรรมตามแบบของลิเกอ์ท (Likert type) ที่มี 5 ระดับ จากมากไปน้อย คือ 5 เท่ากับมากที่สุด 4 เท่ากับ มาก 3 เท่ากับ ปานกลาง 2 เท่ากับ น้อยและ 1 เท่ากับน้อยที่สุด

2.3.5.2 สิ่งที่ควรสังเกต ตามเกณฑ์การสังเกตดังกล่าวย่อมน่าจะแสดงว่า สิ่งที่ครูควรสังเกตมี 3 ประการคือ

- 1) ลักษณะพฤติกรรมของเด็กในขณะที่เด็กทำกิจกรรม เด็กจะถ่ายทอดความรู้สึกออกมาเป็นการกระทำ เช่น ความพอใจ ความโกรธ ความว่องไว ความคล่องแคล่ว เป็นต้น
- 2) คุณลักษณะของเด็ก เช่น สะอาด ผิวพรรณผ่องใส สีหน้าสดใส สดชื่น เบิกบาน เป็นต้น
- 3) สังเกตผลของการกระทำ เป็นการแสดงถึงการถ่ายทอดความรู้ ความคิดออกมาเป็นรูปธรรม การอ่านผลการสังเกตจะต้องคำนึงถึงพัฒนาการเด็ก เช่น เด็กอายุ 2 ขวบครึ่งระบายสีออกนอกภาพ ไม่ได้หมายถึงเด็กทำไม่ได้ แต่เป็นเพราะเด็กอยู่ระหว่างการพัฒนากล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็ก ประกอบกับการพัฒนาความคิดด้านเหตุผลของเด็ก มีผลทำให้การแสดงออกไม่สมบูรณ์ แต่เด็กจะสะสมการเรียนรู้และพัฒนาโดยลำดับเมื่อเด็กโตขึ้น

2.3.5.3 รายละเอียดต่างๆ ที่ต้องสังเกต การแสดงออกของเด็กแต่ละคนจะแตกต่างกันไป ดังนั้นในการสังเกตเพื่อประเมินจึงต้องสังเกตรายละเอียดอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องด้วยเพื่ออธิบายปรากฏการณ์เกี่ยวกับเด็กได้ชัดเจนขึ้นดังนี้คือ

- 1) ที่เกี่ยวข้องให้สังเกตว่าเด็กฟังพาผู้ใหญ่ระดับใด ผู้ใหญ่ช่วยเด็กมากหรือไม่ ปฏิสัมพันธ์เป็นอย่างไร

- 2) การกระทำของเด็ก เช่น ทำตามเพื่อน ทำเอง บอกให้เพื่อนทำ
- 3) การใช้อุปกรณ์ เช่น มีอุปกรณ์มากเกินไป น้อยเกินไป ใช้สื่อนะโรมสมสี่อะไร
- 4) วิธีการจะทำ เช่น วาดเส้นแบบไหน ปั่นอะไรก่อน ต่อบล็อกอย่างไร วาดภาพอย่างไร ทำงานสำเร็จไหม
- 5) การสร้างสรรค์เสริมเติมแต่งอย่างไร
- 6) การแก้ปัญหาโดยใช้สมาธิและมีไหวพริบในการตัดสินใจ
- 7) การพูดการมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน
- 8) การแสดงออกของท่าทาง คำพูด อารมณ์ น้ำเสียงสงบเยือกเย็นไม่วอกแวก ใจเย็น มีความตั้งใจทำงาน
- 9) การกระทำเมื่อสิ้นสุดกิจกรรม การเก็บของเข้าที่อย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย มีความละเอียดรอบคอบ การวางของต้องวางอย่างเป็นที่เป็นทาง

2.3.5.4 แหล่งประเมินด้วยการสังเกตแต่ละพัฒนาการ มีดังนี้คือ

- 1) พัฒนาการทางกายสังเกตได้จากสนามเด็กเล่นและมีความกระตือรือร้นในการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ
- 2) พัฒนาการทางอารมณ์ สังเกตการถ่าย การนอน การอดทนรอคอยใจเย็น ไม่หงุดหงิด สุขุมรอบคอบ ใจดีเข้มแข็ง ไม่โกรธง่าย
- 3) พัฒนาการทางสังคม สังเกตขณะรับประทานอาหาร การเล่นกับเพื่อน มีความอดทนอดกลั้น
- 4) พัฒนาการทางปัญญา สังเกตในห้องเรียน การแสดงออกในการพูดการกระทำงานศิลปะเด็กจะมีความสงบเยือกเย็น ไม่วอกแวก มีความคิดสร้างสรรค์ มีความจำดี

2.3.5.5 หลักการสังเกตและประเมินพฤติกรรมเด็กปฐมวัย

- 1) ประเมินพัฒนาการของเด็กครบทุกด้านและนำผลมาพัฒนาเด็ก
- 2) ประเมินเป็นรายบุคคลอย่างสม่ำเสมอต่อเนื่องตลอดปี
- 3) สภาพการประเมินควรมีลักษณะเช่นเดียวกับการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆประจำวัน
- 4) ประเมินอย่างเป็นระบบ มีการวางแผนเลือกใช้เครื่องมือและจัดบันทึกไว้เป็นหลักฐาน
- 5) ประเมินตามสภาพจริงด้วยวิธีการหลากหลายเหมาะสมกับเด็ก รวมทั้งใช้แหล่งข้อมูลหลายๆ ด้านไม่ควรใช้การทดสอบ

2.4 ศิลปะและกิจกรรมทางศิลปะสำหรับเด็ก

2.4.1 ความหมายของศิลปะและกิจกรรมทางศิลปะสำหรับเด็ก

“ศิลปะ” มาจากภาษาลาตินว่า “Arts” แปลว่า ความชำนาญหรือทักษะ (Skill) ในสมัยฟื้นฟูศิลปวิทยาของอิตาลี คำว่า “Arti” หมายถึง “สมาคมช่าง” (Craft guide) และคำว่า “Arte” หมายถึง “ฝีมือช่าง ทักษะ และการประดิษฐ์ทางการช่าง” (อุบล ตูจินดา, 2532: 2 อ้างถึงโดย พิมพพรรณ เทพสุเมธานนท์, 2539: 3)

จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารที่เกี่ยวข้องกับศิลปะ ได้มีผู้กล่าวถึงความหมายของคำว่าศิลปะและกิจกรรมทางศิลปะไว้ดังนี้

ราศี ทองสวัสดิ์ และละออ ชูติกร (2529: 105) กล่าวว่า กิจกรรมศิลปะ หมายถึง กิจกรรมการวาดภาพด้วยสีเทียน การปั้นดินน้ำมัน การเล่นสี ฉีกปะกระดาษ เศษวัสดุ ฯลฯ ซึ่งสามารถพัฒนาทักษะการใช้กล้ามเนื้อและความคิดสร้างสรรค์

สุชาติ เกาทอง (2532: 14-15) กล่าวว่า ศิลปะได้ถูกให้ความหมายในพจนานุกรมศัพท์ศิลปะว่า ศิลปะคือ ผลแห่งพลังความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ที่แสดงออกในรูปลักษณะต่างๆ ให้ปรากฏ ซึ่งสุนทรีย์ภาพ ความประทับใจ หรือความสะเทือนอารมณ์ตามอัจฉริยภาพ พุทธิปัญญา ประสบการณ์ รสนิยม และทักษะของแต่ละคน เพื่อความพอใจ ความรื่นรมย์ ขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี หรือความเชื่อในลัทธิศาสนา

ชัยณรงค์ เจริญพาณิชย์กุล (2533: 89-91) กล่าวว่า กิจกรรมศิลปะ หมายถึง กิจกรรมศิลปะที่ช่วยให้เด็กได้แสดงออกถึงความรู้สึกนึกคิด สามารถฝึกเด็กให้รู้จักสังเกตหาเหตุผล รู้จักสร้างสรรค์ลักษณะนิสัยที่ดี และมีความพร้อมในการเรียนรู้ พัฒนาตัวเด็กทั้งในด้านส่วนตัวและด้านสังคม

เลิศ อานันทนนะ (2539: 64) กล่าวถึงความหมายของศิลปะเด็กว่า คือการแสดงออกอย่างมีอิสระเสรี เพื่อพัฒนาความสามารถด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ จินตนาการ สร้างเสริมลักษณะนิสัย และพื้นฐานรสนิยมที่ดีให้แก่เด็กๆ

ดนุ จีระเดชากุล (2541: 101) ได้กล่าวว่า กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ คือ สิ่งที่จะช่วยเป็นแนวทางให้เด็กได้แสดงความสามารถ ความรู้สึกนึกคิดของตนเองออกมาในรูปของกิจกรรมที่เด็กมีจินตนาการ กิจกรรมเหล่านั้นอาจจะอยู่ในรูปของวัตถุสิ่งของหรือรูปภาพซึ่งเด็กจะใช้ศิลปะเป็นสื่ออธิบายในสิ่งที่เขาได้กระทำได้ประดิษฐ์ขึ้น เด็กได้รู้จักค้นคว้าทดลองและสื่อความคิดของตนเองผู้อื่นเข้าใจ

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2542) ให้คำจำกัดความว่า ศิลปะ หมายถึง ผลแห่งพลังความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ที่แสดงออกมาในรูปลักษณะต่างๆ ให้ปรากฏซึ่งสุนทรีย์ภาพ ความประทับใจ หรือ ความสะเทือนอารมณ์ ตามอัจฉริยภาพ พุทธิปัญญา รสนิยมและทักษะของแต่ละคน เพื่อความพอใจ ความรื่นรมย์ หรือเพื่อสนองตอบขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี หรือความเชื่อในลัทธิศาสนา

वासना บัวงาม (2550: 24) ได้ให้ความหมายของกิจกรรมศิลปะไว้ว่า เป็นกิจกรรมที่เด็กสามารถแสดงความคิดสร้างสรรค์และยังเป็นกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคมและสติปัญญาของเด็ก ศิลปะเป็นแนวทางที่เปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงออก ใช้ความนึกคิด ทั้งยังสามารถถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจและส่งเสริมทักษะในการสร้างเป็นผลงานเพื่อเป็นพื้นฐานที่ดีในการเรียนต่อไป

จากความหมายดังกล่าวจึงสามารถสรุปความหมายของ “ศิลปะ” ได้ว่า หมายถึงสิ่งที่มนุษย์ได้สร้างสรรค์ขึ้น อันมาจากผลของความคิดสร้างสรรค์ที่แตกต่างกันออกไป แสดงออกมาเป็นผลงานในรูปแบบต่างๆ ที่สะท้อนถึงความรู้สึกนึกคิด สุนทรีย์ภาพ ความประทับใจ ประสบการณ์ รสนิยม ทักษะ ประเพณี ความเชื่อ และอื่นๆ ส่วน “กิจกรรมทางศิลปะ” นั้นหมายถึง กิจกรรมที่จัดให้เด็กได้แสดงออกถึงความรู้สึกนึกคิด ออกมาในรูปผลงานต่างๆ เช่น การวาดภาพ การปั้น การฉีกปะ การประดิษฐ์ เป็นต้น ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคมและสติปัญญาของเด็ก อันเป็นพื้นฐานที่ดีต่อการพัฒนาในด้านอื่นๆ ต่อไปในอนาคต

2.4.2 ประเภทของกิจกรรมทางศิลปะสำหรับเด็ก

ชัยณรงค์ เจริญพานิชย์กุล (2533: 51) ได้แบ่งกิจกรรมศิลปะที่เหมาะสมสำหรับเด็ก เป็น 5 สาขาใหญ่ๆ คือ

1) กิจกรรมวาดเส้น (Drawing) การวาดเส้นเป็นภาพที่เกิดจากการขีดเขียนวัสดุบางชนิดลงบนกระดาษ โดยแสดงลักษณะเป็นเส้น

2) กิจกรรมระบายสี (Painting) เป็นการส่งเสริมพัฒนาการทางกล้ามเนื้อนิ้วมือกับสายตา มีสีชนิดต่างๆ พู่กันเป็นอุปกรณ์

3) กิจกรรมภาพพิมพ์ (Print making) กรรมวิธีทางภาพพิมพ์มีหลายวิธี แต่ที่เหมาะสมสำหรับเด็กเล็กๆ คือ การพิมพ์จากแม่พิมพ์นูน ใช้สีทาด้านหลังของวัสดุแล้วนำมาประทับลงบนกระดาษ

4) กิจกรรมประติมากรรม (Sculpture) ที่เหมาะสมกับเด็กเล็กๆ ก็คงจะเป็นงานดินต่างๆ นอกนั้นก็ยังมีบ้างแต่ไม่เด่นชัดนัก เช่น การประกอบกล่องกระดาษ ตกแต่งขวดน้ำ ขวดนม กระจกป้องกันน้ำอัดลม ฯลฯ

5) กิจกรรมประดิษฐ์ตกแต่ง (Crafts) หมายถึง กิจกรรมที่ครอบคลุมและกว้างขวางมาก เช่น การทำภาพปะติด ทำหน้ากาก ฟัน การถักทอไหมพรมด้วยนิ้วมืออย่างง่ายๆ ฯลฯ

การให้เด็กๆ ได้แสดงออกด้วยการวาดรูป ระบายสี ต่อเติมเสริมแต่งประดิษฐ์ ล้วนเป็นการทำให้เด็กเกิดจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ ความพยายาม การรู้จักการรอคอย ฯลฯ ซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้จะส่งผลดีต่อตัวของเด็กทั้งสิ้น

พิรพงษ์ กุลพิศาล (2545: 38) ได้กล่าวถึง ประเภทของกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กว่าเป็นกิจกรรมที่ใช้ความรู้สึกประกอบกับวัสดุและเทคนิควิธีต่างๆ เพื่อผลิตเป็นผลงานออกมา ดังนั้นการจัดประเภทของกิจกรรมทางศิลปะควรแบ่งตามลักษณะของผลงานที่ให้เกิดสร้างสรรค์เป็นหลัก ได้แก่

1) กิจกรรมศิลปะ 2 มิติ หมายถึง กิจกรรมที่มุ่งให้เด็กสร้างสรรค์ภาพ บนระนาบผิววัสดุที่แบนๆ เช่น กระจก กระดาษ ผ้า ผืนปูน พื้นทราย พื้นดิน ฯลฯ โดยใช้กลวิธีวาดเส้น ระบายสี พิมพ์ หรือกดประทับให้เป็นสี ปะติดด้วยกระดาษสี หรือเศษวัสดุต่างๆ ฯลฯ กิจกรรมประเภทนี้ได้แก่ การวาดภาพด้วยนิ้วมือหรือมือ การพิมพ์ภาพด้วยเศษวัสดุต่างๆ การวาดภาพเส้นด้วยดินสอสีเทียน การระบายสีด้วยสีเทียน สีฝุ่น สีโปสเตอร์ สีน้ำเป็นต้น ผลงานศิลปะประเภทนี้ได้แล้วแบบราบ มีเฉพาะมิติกว้าง-ยาว

2) กิจกรรมศิลปะ 3 มิติ หมายถึง กิจกรรมที่มุ่งให้เด็กสร้างสรรค์ภาพ ให้มีลักษณะลอยตัว นูน หรือเว้าลงไปในพื้นที่โดยใช้วัสดุและกลวิธีต่างๆ ที่เหมาะสมกับวัสดุนั้นๆ เช่น การปั้นทราย ดินเหนียว กระจก แป้งโด หรือการประกอบวัสดุต่างๆ เข้าด้วยกันกลวิธีที่จะให้เด็กทำกิจกรรมประเภทนี้ต้องไม่มีขั้นตอนที่ซับซ้อน สามารถทำได้อย่างรวดเร็วและไม่เสี่ยงต่ออันตราย เช่น วัสดุที่จะนำมาประกอบเข้าด้วยกันควรเป็นประเภทกล่องกระดาษ เมล็ดพืช ลูกปัด เศษไม้ ไม้ไผ่ โดยใช้กาวที่ติดง่าย เป็นต้น

3) กิจกรรมศิลปะผสมผสาน 2 มิติ 3 มิติ หมายถึง กิจกรรมที่ให้เด็กสร้างสรรค์ภาพ โดยใช้วัสดุ และกลวิธีทางกิจกรรมศิลปะ 2 มิติ และ 3 มิติ รวมเข้าด้วยกันเช่น ให้เด็กใช้สีโปสเตอร์ระบายรูปปั้นดินเหนียวหรือแป้งโดที่แห้งแล้ว ให้เด็กระบายสีหรือฉีกกระดาษสี (ที่ตัดหรือฉีกเป็นรูปต่างๆ) ตกแต่งกล่องกระดาษ ตกแต่งไข่ ตกแต่งขวดนมหรือกระป๋องน้ำอัดลม ฯลฯ

จะเห็นว่ากิจกรรมทางศิลปะที่สามารถจัดให้เด็กได้นั้นมีหลากหลายกิจกรรม โดยหลักๆ จะประกอบไปด้วย การวาด การระบายสี การปั้น การปะติด การพิมพ์ การประดิษฐ์ ซึ่งทั้งหมดนั้น ล้วนแต่ฝึกให้เด็กให้แสดงออกอย่างสร้างสรรค์ผ่านกิจกรรม ทำให้เด็กได้เกิดจินตนาการ เกิดความคิด

สร้างสรรค์ เกิดความมานะพยายามในการทำงานแต่ละชิ้นให้สำเร็จลุล่วงไปได้ซึ่งส่งผลให้เด็กเกิดสมาธิซึ่งมีประโยชน์ในการเรียนรู้สิ่งอื่นๆ ต่อไป และนอกจากยังเป็น การช่วยส่งเสริมพัฒนาการเด็กในด้านอื่นๆ ด้วย

2.4.3 คุณค่าและความสำคัญของศิลปะต่อการพัฒนาในเด็ก

ศิลปะและกิจกรรมศิลปะนับว่ามีคุณค่ายิ่งต่อการพัฒนาในด้านต่างๆ ของมนุษย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในวัยเด็กซึ่งเป็นวัยที่พร้อมต่อการพัฒนาและการรับรู้ในสิ่งต่างๆ ที่จะเป็นพื้นฐานที่สำคัญต่อการเติบโตในอนาคต ซึ่งได้มีนักการศึกษากล่าวถึงคุณค่าและความสำคัญของศิลปะไว้ดังนี้

เบญจมา แสงมณี (2525: 67-68) ได้กล่าวถึง ธรรมชาติการเล่นศิลปะของเด็ก ช่วยก่อให้เกิดคุณประโยชน์ต่อเด็กอีกหลายประการ คือ

1) ฝึกสายตา การวาดรูป เขียนรูปและระบายสีได้ เด็กต้องเป็นคนช่างสังเกต เด็กเห็นสิ่งของและดูสิ่งแวดล้อมรอบๆ ตัว จึงขีดเขียนสิ่งที่พบเห็นเป็นภาพได้

2) ฝึกการใช้มือ งานศิลปะไม่ว่าจะเป็นการวาดเขียน ระบายสี ปั้นดิน พับกระดาษ ตัดปะ การสาน การประดิษฐ์ ล้วนต้องใช้มือทั้งสิ้น เด็กหัดทำก็เท่ากับเป็นการฝึกการใช้มือและนิ้วมือของเด็ก

3) ส่งเสริมประสาทสัมผัส การทำงานศิลปะของเด็กนั้นจะต้องใช้การประสานระหว่างตา มือ และการเคลื่อนไหว การเล่นศิลปะของเด็กจึงจะช่วยให้ประสาทได้สัมพันธ์กัน

4) ฝึกความจำ การที่เด็กจะเขียนจะปั้นดินหรือทำสิ่งใด เด็กมักเคยพบเห็นสิ่งนั้นมาก่อน และจดจำได้ จึงถ่ายทอดสิ่งที่พบเห็นออกมาเป็นภาพ หรือประดิษฐ์เป็นสิ่งของขึ้นมา

5) ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ เด็กที่เล่นศิลปะบ่อยๆ ไม่เพียงแต่จะถ่ายทอดสิ่งที่พบเห็นเป็นภาพ เป็นรูปร่างสิ่งของ ถ้าให้เด็กได้ทำอย่างอิสระ เด็กจะคิดสร้างสิ่งต่างๆ ตามความคิดของตนเอง

6) ระบายอารมณ์ เด็กจะรู้สึกสนุกสนานและเป็นสุขที่ได้ถ่ายทอดสิ่งที่พบเห็น หรือคิดและสร้างให้ผู้อื่นเข้าใจได้

7) ฝึกความละเอียดประณีต เด็กจะเล่น และเรียนศิลปะด้วยความพอใจ เด็กจะพยายามเขียนรูป ระบายสี หรือปั้นดินให้สวยงาม เท่าที่เขาจะทำได้ งานของเด็กจะดีขึ้นเรื่อยๆ ตามวัย เมื่อทำบ่อยเข้า เด็กจะกลายเป็นคนละเอียด มีความประณีตในการทำงาน

จงใจ ขจรศิลป์ (2535: 44) กล่าวว่า ศิลปะมีความสำคัญในการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ให้แก่เด็ก และนอกจากจะปลูกฝังความสามารถด้านความคิดสร้างสรรค์แล้ว ยังส่งเสริมความเชื่อมั่นในตนเอง และส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาอีกด้วย

เลิศ อานันท์ (2535: 44-45) กล่าวไว้ว่า กิจกรรมศิลปะนับว่า มีคุณค่ามหาศาลต่อการพัฒนาเด็กในขอบเขตที่กว้างขวาง ครอบคลุมพัฒนาการด้านต่างๆ ตลอดจนเป็นเครื่องมือทางด้านจิตเวชบำบัดสำหรับเด็กในรายการที่มีปัญหาเกี่ยวกับต่างๆ

มะลิฉัตร เอื้ออานันท์ (2542: 173) กล่าวว่า กิจกรรมศิลปะจะช่วยพัฒนาความพร้อมในตัวเด็ก ความคล่องแคล่วในการใช้ความคิด สายตา และมือให้ประสานสัมพันธ์กัน ความพร้อมนี้จะ เป็นพื้นฐานขั้นต้นให้เด็กสามารถพัฒนาได้อย่างสูงสุดตามศักยภาพของเขา

วินัย โสมดี (2547: 12) ได้กล่าวไว้ว่า ศิลปะเป็นการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ จินตนาการ และพัฒนาศักยภาพ ด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา

ชาญณรงค์ พรุ่งโรจน์ (2543: 37-39) กล่าวว่า ความสำคัญของศิลปะมีผลต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ได้อย่างน่าอัศจรรย์ ดังนี้

1) ศิลปะเพื่อการผ่อนคลาย โดยการระบายความรู้สึกนึกคิด หรือความคับข้องใจ ออกมา เพราะความรู้สึกของมนุษย์นั้นมีทั้งความสุข ความทุกข์ ความเจ็บปวด ความฝัน และความหวัง ความรู้สึกเหล่านี้สามารถระบายออกได้โดยผ่านสื่อทางศิลปะอย่างอิสระ

2) ศิลปะเพื่อการพัฒนาจิตใจ ความสำคัญของศิลปะในแง่การพัฒนาจิตใจนั้น เบอร์นาร์ด (Bernard) นักจิตวิทยาได้กล่าวไว้ว่าคนที่มีความสุขจิตใจดีคือคนที่ทำงานในหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความชื่นชมยินดีในงานที่ทำมีความเอื้อเฟื้อเห็นอกเห็นใจผู้อื่น และไม่มีอารมณ์เครียดจนเกินไปนัก ดังนั้นถ้าจิตใจปกติทำงานต่างๆ ก็จะสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

3) ศิลปะเพื่อพัฒนาสังคม ศิลปะเป็นสื่อสำคัญที่ช่วยให้สัมพันธ์ภาพของคนในสังคม ดำเนินไปอย่างสงบสุข เพราะสามารถใช้ศิลปะเป็นตัวกลางในการจัดกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันตั้งเห็นได้จากอาเซียน ที่ได้รวมเอาประเทศทั้ง 10 ประเทศมารวมกลุ่มกัน โดยใช้ศิลปะ และวัฒนธรรมเป็นสื่อเชื่อมสัมพันธ์ไมตรีของแต่ละประเทศ

4) ศิลปะเพื่อการบำบัด ความสำคัญของศิลปะในเรื่องของการบำบัด สารานุกรมศึกษาศาสตร์ปี 2539 ได้ให้คำจำกัดความของคำว่า การบำบัดด้วยศิลปะ (Art Therapy) ว่าหมายถึงการใช้กิจกรรมศิลปะ หรือผลงานศิลปะ เพื่อวิจัยหาข้อบกพร่องของบุคคลที่กลไกการทำงานของร่างกายอ่อนสมรรถภาพซึ่งมีสาเหตุเนื่องมาจากความผิดปกติบางประการของกระบวนการทางจิตและเพื่อใช้กิจกรรมศิลปะที่เหมาะสมช่วยในการรักษาให้มีสภาพดีขึ้น

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ (2541: 38) ได้กล่าวว่าคุณค่าของศิลปะช่วยพัฒนาเด็กในด้านต่างๆ ดังต่อไปนี้

- 1) พัฒนาทักษะในการใช้กล้ามเนื้อเล็ก
- 2) พัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างมือกับตา
- 3) ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ จินตนาการ การแสดงออกทางด้านความคิด ความมีเหตุผล และอารมณ์
- 4) ส่งเสริมการตัดสินใจ
- 5) ช่วยผ่อนคลายอารมณ์ของเด็ก เด็กได้แสดงออกตามความต้องการได้อย่างเต็มที่
- 6) มีความสุขในขณะที่ทำงานให้ประสบความสำเร็จ และชื่นชมในผลงาน
- 7) ส่งเสริมให้เด็กรู้จักการแบ่งปัน เอื้อเฟื้อ การยอมรับความสามารถของผู้อื่นและได้รับรู้ถึงความงดงามของสิ่งต่างๆ เพื่อร่วมกันแก้ปัญหาและทำงานร่วมกัน

อุดม เพชรสังหาร (2548) ได้กล่าวถึงคุณค่าและความสำคัญของศิลปะในแง่ของการพัฒนาสมองมนุษย์ไว้ว่า ศิลปะคือที่สิ่งจรรโลงจิตใจมนุษย์ ช่วยให้มนุษย์มีจิตใจที่อ่อนโยน สงบ และไม่หยาบกระด้าง ศิลปะบางแขนงยังช่วยในการเยียวยาความเจ็บป่วยของมนุษย์ ทั้งทางร่างกายหรือจิตใจ นอกจากนี้ศิลปะยังทำให้เกิดการพัฒนาของจินตนาการ ทำให้อวัยวะส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการทำกิจกรรมทางศิลปะได้เกิดการเคลื่อนไหว

สำนักงานวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2549: 23) ได้กล่าวถึงคุณค่าของศิลปะว่ามีส่วนส่งเสริมพัฒนาการเด็กในสี่ด้าน ดังต่อไปนี้

- 1) ส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย เป็นการสนับสนุนให้เด็กมีโอกาสดำเนินการกล้ามเนื้อมัดใหญ่ และกล้ามเนื้อมัดเล็ก เช่น การร้อยลูกปัด ต่อภาพตัดต่อ การเขียนภาพ การเล่นกับสี การปั้นดินต่าง ๆ และการประดิษฐ์เศษวัสดุ

2) ส่งเสริมพัฒนาการด้านอารมณ์และจิตใจ เป็นการสนับสนุนให้เด็กได้แสดงออกทางอารมณ์ และความรู้สึกที่เหมาะสมกับวัย มีความสุข ไร้แรงจูงใจ ได้พัฒนาคุณธรรม จริยธรรมสุนทรียภาพ มีความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและความเชื่อมั่นตนเอง เช่น เขียนภาพตามความคิดสร้างสรรค์ และการแสดงความคิดเห็นต่อผลงานศิลปะ

3) ส่งเสริมพัฒนาการด้านสังคม เป็นการสนับสนุนให้เด็กได้มีโอกาสปฏิสัมพันธ์กับบุคคล และสิ่งแวดล้อมต่างๆ เช่น การเล่น และการทำงานร่วมกับผู้อื่น โดยแบ่งกลุ่มประดิษฐ์เศษวัสดุ การวางแผนเลือกทำกิจกรรมศิลปะตามความสนใจ และมีโอกาสแสดงความรู้สึกตามความต้องการของตนเอง การแบ่งปัน การรับผิดชอบ และเป็นผู้นำ ผู้ตามที่ดี

4) ส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญา เป็นการสนับสนุนให้เด็กได้รับรู้ เรียนรู้สิ่งต่างๆ รอบตัวด้วยประสาทสัมผัสทั้งห้า การคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ การคิดหาเหตุผล การแก้ปัญหา การจำแนกมิติสัมพันธ์ เช่น การรับรู้ และแสดงความรู้สึกผ่านสื่อวัสดุ และผลงานเขียนภาพระบายสี การปั้นดิน การประดิษฐ์เศษวัสดุ เป็นต้น

ปิยวรรณ อภินันท์รุ่งโรจน์ (2555: 14-15) กล่าวว่าศิลปะช่วยพัฒนาเด็กในด้านต่างๆ ดังนี้

1) ศิลปะช่วยพัฒนาร่างกายและการเจริญเติบโตของเด็ก โดยเฉพาะเด็กเล็กที่ร่างกายกำลังมีพัฒนาการอย่างมาก การจัดกิจกรรมที่เหมาะสมสำหรับเด็กจะทำให้เด็กได้รับการฝึกการเคลื่อนไหวการพัฒนากล้ามเนื้อ โดยเฉพาะการใช้นิ้ว มือ สายตาฯลฯ ให้ทำงานประสานกันได้ดียิ่งขึ้น

2) ศิลปะช่วยเตรียมพื้นฐานในชีวิตประจำวันสำหรับเด็ก โดยทั่วไปเด็กที่มีอายุ 3-6 ปี พบว่าช่วงที่เด็กมีความสุขที่สุดได้แก่การกิน เล่น พักผ่อนและทำงานศิลปะ พื้นฐานการเล่นของเด็กจะช่วย让孩子ได้เรียนรู้สิ่งรอบตัว มีความสุขที่ได้เคลื่อนไหวในอิริยาบถต่างๆ และได้รับประสบการณ์ที่ตื่นเต้น สนุกสนาน การทำงานศิลปะเป็นความสุขจากการสังเกต การใช้จินตนาการ การคิดทดลองกับวัสดุแปลกๆ ซึ่งเป็นความสุขที่ได้แสดงออกทางความรู้สึกของตนเองต่อโลกภายนอก การจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กจึงเป็นสิ่งจำเป็นในการเตรียมประสบการณ์เพื่อพัฒนาลักษณะนิสัยที่ดีในการเรียนรู้ศาสตร์ต่างๆ ต่อไป

3) ศิลปะช่วยพัฒนาสติปัญญาให้กับเด็ก สติปัญญาในที่นี้หมายถึงคุณภาพในการเรียนรู้ คุณภาพในการคิดและคุณภาพในการแสดงออก ศิลปะที่เด็กแสดงออกเป็นตัวบ่งชี้ถึงระดับสติปัญญาของเด็กด้วย ข้อแตกต่างนั้นจะปรากฏในรายละเอียดของรูปทรง เส้น สี ฯลฯ รวมทั้งการใช้จินตนาการ โดยกระบวนการทำงานศิลปะจะเริ่มจากการรวบรวมข้อมูลจากประสบการณ์ วิเคราะห์ข้อมูลบวกกับความคิดและจินตนาการแล้วสังเคราะห์ถ่ายทอดออกมาด้วยสี เส้น รูปทรง ฯลฯ การสร้างงานศิลปะจึงเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสติปัญญาอย่างมาก กล่าวได้ว่ากิจกรรมที่ช่วยสะสมพลังทางปัญญาเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพต่อไป

4) ศิลปะช่วยสร้างความคิดสร้างสรรค์และความมั่นใจให้กับเด็ก การจัดกิจกรรมศิลปะให้กับเด็กปฐมวัยจะช่วยให้เด็กเกิดความคิดสร้างสรรค์ เกิดการรวบรวมจัดระเบียบความคิดเก่าและเพิ่มเติมสิ่งใหม่ๆ เข้าไปในผลงาน ประสบการณ์จากการได้ฝึกคิดฝึกทำสิ่งใหม่ๆ โดยได้รับการยอมรับจากผู้ใหญ่ทำให้เด็กมีเสรีภาพทางความคิด มีโอกาสที่จะแสวงหาเหตุผลและข้อสรุปด้วยตนเองจนเกิดความมั่นใจและกล้าที่จะแสดงออก ส่งผลให้เด็กมีวุฒิภาวะทางอารมณ์และสุขภาพจิตที่ดี

5) ศิลปะช่วยเสริมสร้างลักษณะนิสัยด้านความประณีต การสร้างงานศิลปะทุกชนิดจำเป็นต้องใช้ความละเอียดอ่อนและความประณีตในการสร้างสรรค์ การฝึกให้เด็กได้ทำกิจกรรมทางศิลปะจะช่วยให้เด็กเกิดสมาธิในกระบวนการคิดขณะปฏิบัติงาน เนื่องจากพฤติกรรมโดยทั่วไปของเด็กกำลังซุกซน

อยากรู้ อยากเห็น ไม่อยู่นิ่ง การฝึกให้เด็กมีความตั้งใจและใช้ความพยายามในการทำงานให้สำเร็จและสมาธิจดจ่ออยู่กับงานที่อยู่ตรงหน้าจะช่วยพัฒนาเรื่องความประณีตเรียบร้อยได้

6) ศิลปะช่วยพัฒนาความรู้สึกทางด้านสุนทรียภาพ สุนทรียภาพเป็นความรู้สึกเฉพาะบุคคลซึ่งต้องสั่งสมมาเป็นเวลานาน การจัดกิจกรรมทางศิลปะที่มีความหลากหลาย จะช่วยสร้างเสริมประสบการณ์ทำให้เด็กเกิดความรู้สึกซาบซึ้งกับผลงานศิลปะและธรรมชาติรอบๆ ตัว สามารถแยกแยะสิ่งที่งามและไม่งาม รู้จักการประเมินค่าและเห็นคุณค่าสิ่งรอบตัว

7) ศิลปะช่วยพัฒนาการทำงานร่วมกัน การจัดกิจกรรมศิลปะในโรงเรียนมักมีกิจกรรมให้เด็กได้ทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะเพื่อให้เด็กได้พูดคุย ปรึกษาหารือกัน รู้จักหน้าที่ของตน รู้จักการแก้ปัญหาและการแบ่งงานกันทำ ทำให้เด็กมีความรับผิดชอบและยอมรับความเห็นของผู้อื่น แต่อย่างไรก็ตามกิจกรรมทางศิลปะไม่จำเป็นต้องจัดที่โรงเรียนเสมอไป เพราะผู้ปกครอง พ่อแม่ก็สามารถจัดกิจกรรมได้

จากข้อมูลดังกล่าวผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่ากิจกรรมศิลปะมีคุณค่าและมีความสำคัญต่อการพัฒนาของเด็กในหลายด้าน ทั้งต่อการพัฒนาทักษะด้านอารมณ์ สังคม ความคิดสร้างสรรค์ สติปัญญา ทำให้เด็กมีความมุ่งมั่น ซึ่งส่งผลทำให้เด็กมีสมาธิมากขึ้น และช่วยในเรื่องของกล้ามเนื้อ ตลอดจนการเคลื่อนไหวของร่างกาย นอกจากนี้ยังมีศิลปะบางแขนงที่ช่วยในการเยียวยาความเจ็บป่วยหรือหาความผิดปกติของมนุษย์ ทั้งทางร่างกายหรือจิตใจที่เรียกว่า ศิลปะเพื่อการบำบัดอีกด้วย

2.4.4 พัฒนาการทางด้านศิลปะของเด็ก

พีรพงษ์ กุลพิศาล (2531: 29-32) ได้กล่าวว่า พัฒนาการทางศิลปะเป็นกระบวนการแสดงออกทางศิลปะที่มีลักษณะเฉพาะของเด็ก ซึ่งปรากฏอยู่ในวัยจากวัยหนึ่งสู่อีกวัยหนึ่งอย่างต่อเนื่องและ พัฒนาการดังกล่าวจะดำเนินไปอย่างช้าหรือเร็วขึ้นอยู่กับพื้นฐานความเข้าใจและความสามารถทางศิลปะ ประกอบกับสิ่งแวดล้อมและแรงจูงใจของแต่ละคน ดังจะเห็นได้จากพัฒนาการทางศิลปะของเด็กนั้น จะเริ่มต้นจากการเขียนภาพเป็นเส้นขยุกขยิก จนสามารถลากเส้นตรงได้ เพราะกล้ามเนื้อแขนและมือได้รับการควบคุมดีขึ้น

โลเวนเฟลด์และบริตเตน (Lowenfeld and Brittain, 1987 อ้างถึงโดย วิบูลลักษณ์ สารวิจิตร, 2548: 50-59) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับพัฒนาการทางศิลปะของเด็กวัยต่างๆ จากการวาดภาพ และได้แบ่งขั้นพัฒนาการทางศิลปะของเด็กไว้ 5 ขั้น สรุปได้ดังนี้

- 1) ขั้นขีดเขียน (Scribbling Stage) อายุ 2 – 4 ปี
- 2) ขั้นก่อนมีแบบแผนหรือขั้นเริ่มต้นเขียนภาพให้ความหมาย (Pre-schematic Stage) อายุ 4-7 ปี
- 3) ขั้นใช้สัญลักษณ์หรือขั้นเขียนภาพได้คล้ายของจริง (Schematic Stage) อายุ 7-9 ปี
- 4) ขั้นเริ่มต้นการเขียนภาพอย่างของจริง (The Drawing Realism) อายุ 9-11 ปี
- 5) ขั้นของการใช้เหตุผลหรือขั้นเขียนภาพเหมือนของจริง (The Stage of Reasoning หรือ Pseudorealistic Stage) อายุ 11-13 ปี

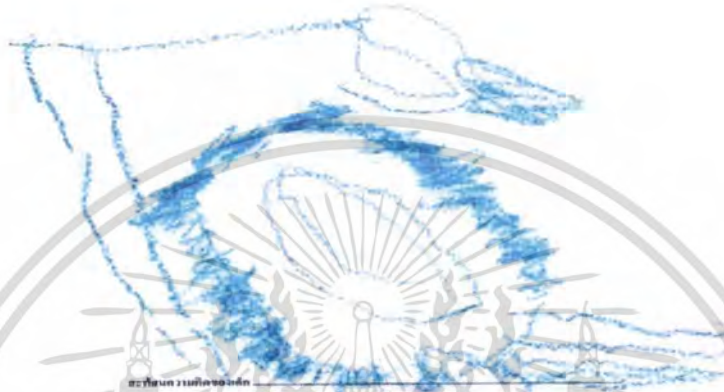
ในที่นี้จะกล่าวถึงเฉพาะขั้นพัฒนาการในขั้นที่ 1-3 ซึ่งเกี่ยวข้องกับเด็กปฐมวัย มีขั้นพัฒนาการดังต่อไปนี้

- 1) ขั้นขีดเขียน (Scribbling Stage)

ในขั้นนี้เด็กอายุประมาณ 2-4 ปี เด็กจะแสดงให้เห็นถึงความพอใจในการเคลื่อนไหวร่างกายอย่างมาก เด็กจะสนุกกับการเคลื่อนไหวกล้ามเนื้อมือและเป็นการเพิ่มความสัมพันธ์

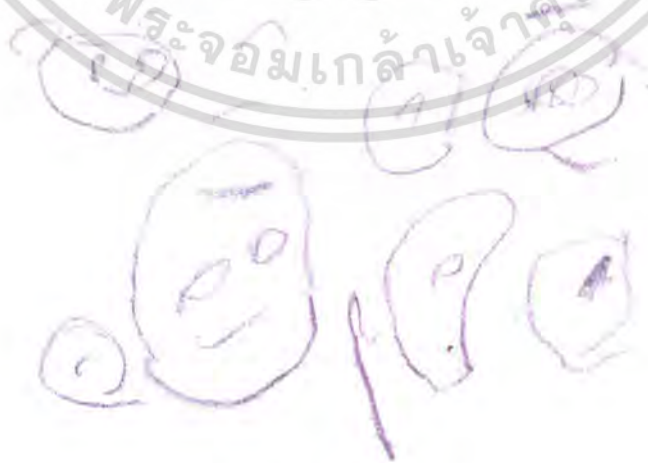
ระหว่างมือกับตา เมื่อเด็กอายุราวๆ 2 ปี หากได้จับดินสอ เด็กจะเริ่มขีดเขียนไปมาอย่างสะเปะสะปะ แสดงให้เห็นถึงการเคลื่อนไหวที่ไม่มีการควบคุมทางร่างกาย การขีดเขียนเช่นนี้จะไม่อยู่ในลักษณะเดิม มีการพัฒนาเพิ่มขึ้นเป็นลำดับขั้นจนถึงอายุ 4 ปี ในระหว่างนี้สามารถแบ่งลักษณะของการขีดเขียนได้ 3 ระยะ คือ

1.1) การขีดเขียนอย่างไม่มีระเบียบ (Disordered Scribbling) เป็นการขีดเขียนที่ไม่เป็นระเบียบ เป็นเส้นยุ่งเหยิงและไม่มี ความหมาย ดูเหมือนเป็นการเล่นเพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลินมากกว่า การวาดภาพจึงไม่มีจุดมุ่งหมาย

ภาพที่ 2.7 แสดงภาพศิลปะของเด็กในขั้นการขีดเขียนอย่างไม่มีระเบียบของเด็กวัย 2 ปี 9 เดือน
ที่มา: บุญไท เจริญผล, 2548.

1.2) การขีดเขียนโดยมีการควบคุม (Controlled Scribbling) ในขั้นนี้เด็กจะค้นพบความสัมพันธ์ระหว่างความเคลื่อนไหวกับการขีดเขียนบนกระดาษ สามารถบังคับควบคุมการเคลื่อนไหวของตนเองได้ดีขึ้น เริ่มมีความเชื่อมั่นในการลากเส้น เด็กจะพยายามควบคุมการเคลื่อนไหวในการขีดเขียน เส้นจะมีลักษณะซ้ำ ๆ เส้นในขั้นนี้อาจเป็นเส้นที่ลากลงมาตรง ๆ (vertically) เส้นขวาง (horizontal) หรือวงกลม (circles) บางครั้งจะพบว่ามีการใช้จุดหรือรูปแบบเล็ก ๆ (small pattern) ด้วย

ภาพที่ 2.8 แสดงภาพศิลปะของเด็กในขั้นการขีดเขียนโดยมีการควบคุมของเด็กวัย 3 ปี 10 เดือน
ที่มา: บุญไท เจริญผล, 2548.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

1.3) การบอกชื่อสิ่งที่ขีดเขียน (Naming of Scribbling) ขั้นนี้เด็กมีอายุประมาณ 3 ปีครึ่ง – 4 ปี เด็กจะบอกชื่อสิ่งที่ตนเองขีดเขียนได้ เช่น “นี่คือแม่” “ฉันกำลังวิ่ง” แม้ว่าไม่เป็นรูปร่างตามที่เด็กบอก แต่มีความสำคัญอย่างมากสำหรับพัฒนาการในขั้นต่อไป การที่เด็กบอกชื่อการขีดเขียนของตนได้แสดงว่าเด็กบรรลุขั้นพัฒนาการอีกขั้นหนึ่ง กล่าวคือ ความนึกคิดในการเคลื่อนไหวของเด็ก (kinesthetic thinking) ได้เปลี่ยนมาเป็นความคิดคำนึง (imaginative thinking) ที่เกี่ยวกับภาพ เช่นภาพที่ 2.9 “ป่าโยนกกล้วยลงไปให้ปลาปากเป่ากินแต่ปลาปากเป่าไม่กินแล้วแม่ก็มาดูว่ามีปลาหรือเปล่า”

ภาพที่ 2.9 แสดงภาพศิลปะของเด็กที่มีการบอกชื่อสิ่งที่ขีดเขียน ของเด็กวัย 4 ปี 2 เดือน

ที่มา: บุญไท เจริญผล, 2548.

2) ขั้นก่อนมีแบบแผนหรือขั้นเริ่มต้นเขียนภาพให้มีความหมาย (Preschematic Stage)

ในขั้นนี้เด็กมีอายุราว 4-7 ปี เป็นขั้นเริ่มต้นของการแสดงออกที่มีความหมาย เป็นระยะหัวเลี้ยวหัวต่อระหว่างการขีดเขียนที่ไม่มีรูปร่างไปสู่การเขียนหรือการสร้างให้ปรากฏเป็นรูปร่าง ภาพที่เด็กเขียนจะมีความหมายต่อตนเองในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างภาพที่ตนเขียนกับความจริงของโลกภายนอก ลักษณะภาพวาดของเด็กวัยนี้ สังเกตได้ง่ายจากส่วนประกอบในภาพคือ ลักษณะรูปคน การใช้ช่องไฟ หรือการวางระยะช่องว่าง (space) การใช้สี และการออกแบบ (design) ซึ่งมีลักษณะดังนี้

2.1) รูปคน เขียนวงกลมเป็นสัญลักษณ์ของศีรษะ เส้นยาวเป็นแขนหรือขา มีลำตัว มีหน้าตาเพิ่มขึ้น แต่เส้นที่เขียนยังเป็นเพียงสัญลักษณ์ของอวัยวะนั้นๆ เท่านั้น

2.2) ช่องไฟ ไม่มีระเบียบ เด็กยังไม่เข้าใจว่าควรเขียนรูปบริเวณใดจึงจะเหมาะสม บริเวณใดที่ว่างเด็กก็จะเขียนสิ่งต่างๆ ลงไปในบริเวณนั้น สิ่งต่างๆ ที่เด็กเขียนลงในภาพจึงมักกระจัดกระจายไม่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน

2.3) สี เด็กใช้สีตามอารมณ์ สีใดสะดุดตา หรือตนเองชอบจะใช้สีนั้น การใช้สีไม่คำนึงถึงความเป็นจริง บางครั้งเด็กอาจใช้สีตรงตามความเป็นจริงได้เหมือนกัน ถ้าเด็กประทับใจสีของสิ่งนั้น

2.4) การออกแบบ ในขั้นนี้เด็กยังไม่มีกรออกแบบ ดังเช่นภาพที่ 2.10 “เด็กกำลังเข้าบ้านไปกินไข่เดียวกับคุณแม่”

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 2.10 แสดงภาพศิลปะของเด็กในขั้นก่อนมีแบบแผน
หรือขั้นเริ่มต้นเขียนภาพให้มีความหมายของเด็กวัย 4 ปี 9 เดือน
ที่มา: บุญไท เจริญผล, 2548.

3) ขั้นใช้สัญลักษณ์หรือขั้นเขียนภาพได้คล้ายของจริง (Schematic Stage)

ขั้นนี้เด็กมีอายุราว 7-9 ปี เด็กเข้าใจถึงความสัมพันธ์ของตนกับสิ่งแวดล้อมได้ดีขึ้น รู้จักนำตนเองเข้าไปสัมพันธ์กับคนอื่นอันเป็นประสบการณ์ที่สำคัญยิ่ง เพราะเป็นพื้นฐานของพัฒนาการทาง การใช้ช่องไฟ เนื่องจากเด็กเกิดความเข้าใจในภาพที่ตนเขียนว่าควรจะอยู่บริเวณใด และมีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมเพียงใด ในขั้นนี้เด็กจึงใช้ช่องไฟในการวาดภาพโดยให้สัมพันธ์กับประสบการณ์ของตนเอง การเขียนภาพของเด็กช่วงนี้พบได้ 2 ลักษณะ คือ การใช้เส้นฐาน (base line) และลักษณะพับกลาง (folding over)

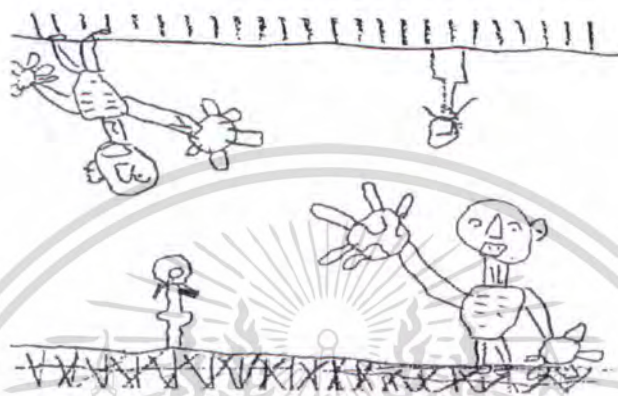
การใช้เส้นฐาน เกิดจากการที่เด็กเริ่มนำตัวเองเข้าไปสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม เมื่อเด็กวาดภาพจึงมักเขียนสิ่งต่างๆ ไว้บนเส้นตรงเส้นเดียวกัน เรียกว่า เส้นฐาน บางครั้งเด็กอาจใช้ขอบล่างของแผ่นกระดาษแทนเส้นฐาน เส้นฐานจึงคล้ายกับว่าเด็กใช้เป็นสัญลักษณ์ของพื้นโลกซึ่งเป็นที่รองรับทุกสิ่งทุกอย่างในโลก ดังเช่นภาพที่ 2.11 “ปลากำลังว่ายน้ำอยู่ในน้ำ และสงสัยว่าบนบกมีอะไร ขึ้นไปดูก็เห็นผีเสื้อ”

ภาพที่ 2.11 แสดงภาพศิลปะของเด็กในขั้นใช้สัญลักษณ์
หรือขั้นเขียนภาพได้คล้ายของจริง ของเด็กวัย 7 ปี 2 เดือน
ที่มา: บุญไท เจริญผล, 2548.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

การเขียนภาพลักษณะพับกลาง เด็กในวัยนี้มักวาดภาพในลักษณะคล้ายกับการพับกระดาษเป็นสองตอน และใช้รอยพับเป็นเส้นกั้นกลางหน้ากระดาษ ภาพที่เขียนตั้งฉากกับเส้นฐาน ซึ่งอยู่สองข้างของรอยพับข้างละเส้น สิ่งที่เด็กวาดลงบนเส้นฐานอาจจะมีทั้งหันหัวเข้าหากัน และหันหัวออกจากกัน การที่เด็กเขียนภาพมีลักษณะพับกลางนี้ เพราะเด็กยังเห็นตนเองมีความสำคัญอยู่ จึงถือตนเองเป็นศูนย์กลางและโยงสิ่งต่างๆ เข้ากับตนเอง ดังเช่นภาพที่ 2.12 “ฉันกล่าวสวัสดีกับเพื่อนที่อยู่คนละฟากถนน (I say hello to my friend on the other side)”

ภาพที่ 2.12 แสดงภาพศิลปะเด็กแบบการเขียนภาพลักษณะพับกลาง
ที่มา: บุญไท เจริญผล, 2548.

จึงสรุปได้ว่า พัฒนาการทางศิลปะของเด็ก จะเป็นไปตามลำดับขั้นตอนมีการพัฒนาขึ้นอย่างเรื่อยๆ โดยเริ่มต้นจากขั้นขีดเขียน ที่แสดงถึงความพึงพอใจและความสนุกในการเคลื่อนไหวร่างกายของเด็ก แล้วพัฒนามาเป็นขั้นก่อนมีแบบแผนหรือขั้นเริ่มต้นในการเขียนภาพให้มีความหมาย คือมีรูปร่างปรากฏมากขึ้น จนพัฒนามาเป็นขั้นสัญลักษณ์หรือเขียนภาพคล้ายของจริง ตามลำดับ ซึ่งเด็กจะยึดเอามาจากแนวความคิดของตนเองเป็นหลัก

แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นการพัฒนาทางศิลปะของเด็กแต่ละคน จะพัฒนาไปในรูปแบบเดียวกัน แต่จะพัฒนาไปไม่เท่ากัน ขึ้นอยู่ปัจจัยต่างๆ ที่เข้ามากระทบตัวเด็ก ซึ่งโดยทั่วไปแล้วปัจจัยที่มีผลต่อพัฒนาการทางศิลปะจะประกอบด้วย 4 เรื่องหลักๆ ดังนี้

- 1) ร่างกาย (physical growth)
- 2) สติปัญญา (cognition)
- 3) อารมณ์ (emotion)
- 4) สังคม (social)

2.4.5 การแสดงออกของการเรียนรู้ศิลปะในเด็ก

การเรียนรู้ทางศิลปะมิใช่การเรียนรู้ในการคิดคำนวณที่จะนำกฎเกณฑ์หรือสูตรต่างๆ ไปตีความในชีวิตประจำวัน หรือมิใช่ความรู้ในเชิงจดจำที่จะนำไปใช้โดยตรงในชีวิตประจำวัน แต่การเรียนรู้ทางศิลปะเป็นกระบวนการต่อเนื่อง ในอันที่จะประยุกต์พฤติกรรมในการเรียนรู้นำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน เช่น การให้เด็กตัดไม้ติดกาทำประติมากรรมโครงสร้าง เด็กอาจไม่สามารถนำการต่อโครงสร้างไปใช้งานโดยตรง แต่กระบวนการต่างๆ ย่อมเกิดขึ้นในขณะที่เด็กทำงาน วิธีการตัดไม้ ติดกา งานที่ต้องใช้ความประณีตเรียบร้อย ความเข้าใจถึงความงามหรือบริเวณว่าง (Space) เป็นต้น ซึ่งเอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

กระบวนการและประสบการณ์เหล่านี้จะมีผลต่อเนื่องกับการทำงานอื่นๆ ต่อไป ไม่ว่าจะเป็นการทำงาน การเรียนรู้ การคิด และรสนิยม

เมื่อเด็กมีประสบการณ์ต่อวัตถุสิ่งแวดลอมทั้งสิ่งที่เป็นธรรมชาติ สิ่งมนุษย์สร้างขึ้น หรือสภาพการต่างๆ การมีประสบการณ์ย่อมสัมพันธ์กับการเรียนรู้ ยิ่งวัยเด็กเป็นวัยที่ต้องการเรียนรู้การ แสวงหาอย่างกระตือรือร้น เด็กต้องการทำความรู้จักทำความเข้าใจ ทำความทราบซึ่งกับสรรพสิ่งต่างๆ รอบตัว สิ่งแปลกใหม่ย่อมมีค่าต่อประสบการณ์ใหม่ของเขา ทุกประสบการณ์ที่ผ่านไปครั้งแล้วครั้งเล่าเป็น ประสบการณ์เดิมมีสภาพเป็นพื้นฐานสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ต่อประสบการณ์ใหม่

การใช้กิจกรรมต่างๆ ทางศิลปะทำให้เด็กได้ฝึกการใช้จินตนาการอย่างอิสระ ซึ่งจะมี ผลให้เด็กเป็นคนกล้าคิดกล้าริเริ่มสิ่งใหม่ๆ ทำให้เด็กได้แสดงออกถึงสิ่งที่ตนคิดและรู้สึก โดยเฉพาะในเด็ก เล็กที่ยังไม่สามารถสื่อสารทางตัวอักษรได้ดี ทำให้เด็กรักการทำงานและมีความภาคภูมิใจในตนเองเมื่อการ สร้างสรรค์งานศิลปะแต่ละชิ้นเสร็จสิ้นลง เด็กจะรู้สึกภาคภูมิใจกับผลงานของเขาทำให้กระตือรือร้นที่ จะสร้างผลงานชิ้นใหม่ต่อไป

นอกจากนี้ยังช่วยฝึกความประณีตและฝึกสมาธิ เพราะในขณะที่เด็กพยายามควบคุม มือให้สามารถวาดระบายสีหรือประดิษฐ์สิ่งหนึ่งสิ่งใดให้สำเร็จนั้น ต้องใช้ความตั้งใจความพยายามและใช้ สมาธิที่แน่วแน่มั่นคงตามวุฒิภาวะของเด็กแต่ละวัย ทำให้เด็กเป็นคนมีสุนทรียภาพมีความละเอียดอ่อนใน จิตใจทำให้รู้คุณค่าในธรรมชาติศิลปะวัตถุหรือรูปแบบความคิดต่างๆ ทำให้มีชีวิตและจิตใจที่งดงาม

ฝึกให้เด็กรู้จักการทำงานร่วมกัน รู้จักปรับตัวและปรับความคิดให้สอดคล้องยอมรับ ซึ่งกันและกันอันเป็นพื้นฐานของการอยู่ร่วมกัน

ดังนั้นการแสดงออกของเด็กที่แสดงออกผ่านการงานทางศิลปะในกิจกรรมต่างๆ เด็กจะได้ฝึกใช้จินตนาการอย่างอิสระซึ่งมีผลต่อการกล้าคิด กล้าแสดงออก กล้าริเริ่มสร้างสรรค์ มีสมาธิจาก ที่มีความสนใจในสิ่งที่ทำเพียง 15 นาที เมื่อทำงานศิลปะที่ตนเองมีความสนใจทำออกมาด้วยความ ภาคภูมิใจ ก็จะมีสมาธิในการทำงานมากยิ่งขึ้น ซึ่งจะส่งผลให้มีสมาธิในด้านอื่นๆ เพิ่มขึ้นด้วย เมื่อมีสมาธิสิ่ง ที่ตามในการแสดงออกทางศิลปะก็คือความคิดสร้างสรรค์

จากการศึกษางานวิจัย เด็กจะมีความละเอียดลออ สุขุม มีระบบ มีแบบแผน มี เหตุผล มีการแสดงออกด้วยการรับรู้ที่รวดเร็วขึ้น คือการแสดงออกทางด้านอารมณ์และถ้าการแสดงออก อย่างอิสระเสรีนั้นก็หมายถึงพัฒนาการทางด้านสังคมก็ตามมา และภาพที่แสดงออกมีความสัมพันธ์กับ สิ่งแวดล้อมก็หมายถึงเด็กสามารถที่จะปรับตัวเข้ากับเพื่อนเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ มีความรับผิดชอบต่อตนเอง และสังคมได้

การแสดงออกทางศิลปะของเด็กนั้น เด็กจะแสดงออกตามสภาพความสนใจ การรับรู้ และความพร้อมของเด็กแต่ละคน โดยที่การแสดงออกนั้นจะแสดงออกด้วยวิธีการใดวิธีการหนึ่งผ่านวัสดุที่ เหมาะสมและปรากฏเป็นผลงานศิลปะที่รับรู้ได้ (วิรุณ ตั้งเจริญ, 2526)

นอกจากนี้ ชะลูด นิยมเสมอ (2537) ได้กล่าวว่า การแสดงออกทางศิลปะเป็นสิ่งที่ เป็นพัฒนาการทางด้านจิตใจของมนุษย์ เหตุเพราะว่ามนุษย์ทุกคนต่างก็ได้รับผลกระทบจากสิ่งแวดล้อม รอบตัวตลอดเวลา มีผลทำให้ตนแสดงปฏิกิริยาต่อสิ่งแวดล้อมนั้นให้ปรากฏด้วยวิธีการต่างๆ การแสดงออก ทางศิลปะเป็นการแสดงออกในทางสร้างสรรค์คือ เป็นการแปรประสบการณ์ทางจิตของตนออกมาเป็น สัญลักษณ์ที่ตนเองและผู้อื่นสามารถรับรู้ได้ศิลปะเป็นสื่อสำคัญในการแสดงออกซึ่งสาระของชีวิต จึงเป็น สิ่งจำเป็นทางด้านจิตใจของมนุษย์ตลอดมา

ชัยวัฒน์ ผดุงพงษ์ (2546: 29) ได้กล่าวถึง ศิลปะในวัยเด็กว่าเกี่ยวข้องกับ การสร้างสรรค์ของเด็กเริ่มตั้งแต่การแสดงออกอย่างอิสระ การสร้างรูปภาพ การเลียนแบบวัตถุสิ่งแวดล้อม จนพัฒนาไปสู่แนวโน้มของงานจิตรศิลป์ในวัยที่เติบโตขึ้น ซึ่งในวัยที่เด็กเติบโตขึ้นภาพเขียนของเด็กก็พัฒนา จากลักษณะของการออกแบบไปสู่รูปทรงที่เลียนแบบธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากขึ้น ปรากฏการณ์ที่เปลี่ยนแปลงของรูปแบบการแสดงออกทางศิลปะเช่นนี้ นับว่าเป็นที่สนใจของนักจิตวิทยาและนักการศึกษา มาก เพราะรูปแบบของการเปลี่ยนแปลงนั้น ย่อมเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงหรือการเติบโตของเด็กทั้ง ทางด้านร่างกาย การรับรู้ จิตใจ การที่ได้ศึกษาและเข้าใจการเติบโตในระดับต่างๆ ของเด็ก ย่อมมีคุณค่าต่อ ความเข้าใจ และการจัดกระบวนการการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับวัย หรือวุฒิภาวะของเด็กต่อไปได้อย่างดียิ่ง ดังที่ Lowenfeld (1987) ได้กล่าวไว้ว่า “กิจกรรมทางศิลปะศึกษาเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เด็กได้เรียนรู้ กระบวนการทำงานและรู้จักแก้ปัญหาด้วยตนเอง ซึ่งเด็กแต่ละคนมีความสามารถแตกต่างกันไปตามวัยวุฒิ”

2.4.5.1 พฤติกรรมที่แสดงออกทางศิลปะของเด็ก แบ่งออกได้ 2 ลักษณะ คือ

1) พฤติกรรมการแสดงออกจากโลกภายใน หมายถึง การแสดงออกจากความ รู้และประสบการณ์ที่สั่งสมมาตั้งแต่วัยเด็ก เด็กที่เคยพบเห็นและมีประสบการณ์กว้างขวางย่อม สามารถแสดงออกได้ดีกว่าเด็กที่มีสมองว่างเปล่า หรือมีประสบการณ์คับแคบโดยเด็กจะรู้สึกว่าการครอบครั วของตนเป็นครอบครัวที่มีความสุข สัมผัสจากภาพทุกคนจะมีรอยยิ้ม

ภาพที่ 2.13 แสดงภาพศิลปะของเด็กที่มีพฤติกรรมการแสดงออกมาจากโลกภายใน

ที่มา: ชัยวัฒน์ ผดุงพงษ์, เด็กกับการแสดงออกทางศิลปะ, 2546.

2) พฤติกรรมแสดงออกจากโลกภายนอก หมายถึง การแสดงออกตาม ที่ตามองเห็นวัตถุหรือหุ่นที่กำหนดให้ พฤติกรรมแสดงออกจึงมีลักษณะเป็นการถ่ายทอดสิ่งที่พบเห็นจาก ต้นฉบับหรือของจริง ผลงานที่แสดงออกจึงค่อนข้างตายตัว ลักษณะพฤติกรรมของเด็กที่แสดงออกจึงเป็น การฝึกหัดทักษะ ความแม่นยำในการใช้สายตาและกล้ามเนื้อมือ (เลิศ อานันท์นะ, 2529) เด็กจะวาดสิ่งที่ เห็นรอบๆ ตัวตามความเป็นจริงจากสิ่งที่เห็น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 2.14 แสดงภาพศิลปะของเด็กที่มีพฤติกรรมแสดงออกมาจากโลกภายนอก
ที่มา: ชัยวัฒน์ ผดุงพงษ์, เด็กกับการแสดงออกทางศิลปะ, 2546.

2.4.5.2 สิ่งที่มีผลต่อการแสดงออกทางศิลปะของเด็ก

1) พื้นฐานทางวัฒนธรรม คือ ความเชื่อแบบแผนหรือลักษณะการดำเนินชีวิตและกิจกรรมของคนในสังคม ศิลปะของเด็กจึงเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมในสังคม ทั้งในแง่การสะท้อนถ่ายทอดสภาพของสังคมให้ปรากฏเป็นผลงานศิลปะและการสร้างสรรค์ศิลปะให้เป็นรูปวัตถุทางวัฒนธรรม

ภาพที่ 2.15 แสดงภาพศิลปะเด็กที่มีพฤติกรรมอิทธิพลมาจากวัฒนธรรม
ที่มา: ชัยวัฒน์ ผดุงพงษ์, เด็กกับการแสดงออกทางศิลปะ, 2546.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เป็นภาพที่เด็กแสดงออกถึงสภาพแวดล้อมวัฒนธรรม ที่เด็กได้พบเห็นและสามารถถ่ายทอดออกมาสะท้อนให้เห็นถึงชีวิตความเป็นอยู่ ที่แตกต่างกัน ตามการรับรู้ของเด็ก

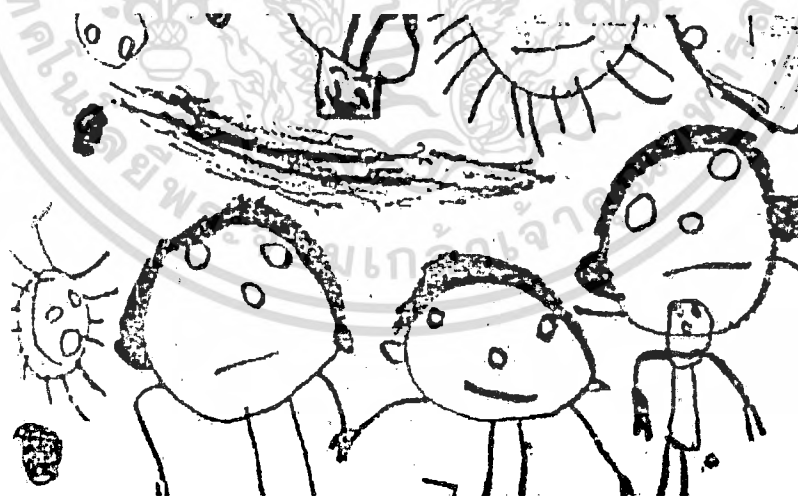
2) พื้นฐานทางสภาพแวดล้อม ที่มีผลต่อการแสดงออกทางศิลปะของเด็ก ได้แก่ ธรรมชาติ ผู้คน อาคารบ้านเรือน ฯลฯ สิ่งแวดล้อมเหล่านี้ในฐานะที่มีสภาพเป็นรูปธรรมนับว่ามีผลกระทบต่อการแสดงออกทางศิลปะเป็นอย่างมาก เพราะสิ่งต่างๆ ดังกล่าวเป็นสิ่งตลใจและเป็นปัจจัยให้การแสดงออกทางศิลปะโดยเด็ก อาจจะเสนอรูปแบบที่เกี่ยวข้องกับวัตถุสิ่งแวดล้อม เสนอเหตุการณ์ต่างๆ หรือเสนอความคิดอย่างใด อย่างหนึ่งเกี่ยวกับสภาพของสิ่งแวดล้อมถ่ายทอดออกมาในผลงาน

3) พื้นฐานทางความแตกต่างเฉพาะบุคคล ความแตกต่างทางเอกกัตภาพ (Individual Differences) ของเด็กแต่ละคน เช่น บุคลิกภาพสติปัญญา อารมณ์ ความนึกคิด จะมีผลไปสู่การแสดงออกที่แตกต่างกัน ทั้งเรื่องราว รายละเอียด ความซับซ้อน เด็กอาจจะเลือกวัสดุอุปกรณ์ที่ต่างกัน แสดงออกด้วยเทคนิคที่ต่างกัน งานศิลปะที่เด็กแสดงออกจึงมีแบบแผนเฉพาะตัวที่สะท้อนความแตกต่างทางเอกกัตภาพของเด็กแต่ละคนโดยเฉพาะ (วิรุณ ตั้งเจริญ, 2526)

2.4.5.3 สิ่งที่สื่อออกมาจากการแสดงออกทางศิลปะของเด็ก

ชัยวัฒน์ ผดุงพงษ์ (2546) ได้กล่าวไว้ว่า ลักษณะการแสดงออกทางศิลปะของเด็กแสดงให้เห็นถึงสิ่งต่างๆ ในตัวเด็กดังนี้

1) การแสดงออกที่ชี้ให้เห็นถึงความเจริญเติบโต การแสดงออกทางศิลปะของเด็กโดยเฉพาะอย่างยิ่งการเป็นภาพระบายสี เด็กจะเริ่มต้นขีดเส้นด้วยเส้นอย่างวุ่นวาย แล้วค่อยๆ พัฒนาควบคุมเส้นต่างๆ ให้เป็นระเบียบขึ้นเรื่อยๆ โดยเส้นจะเคลื่อนไหวช้าๆ กัน เป็นการเริ่มต้นของการออกแบบรูปทรงให้ปรากฏขึ้นและในวัยที่เติบโตขึ้นอีก ภาพเขียนของเด็กจะพัฒนาจากลักษณะการออกแบบไปสู่รูปทรงที่เลียนแบบจากธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากขึ้น ซึ่งการพัฒนาดังกล่าวเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงหรือการเจริญเติบโต ทั้งทางด้านร่างกาย การรับรู้ จิตใจและการแสดงออก

ภาพที่ 2.16 แสดงภาพศิลปะของเด็กอายุ 4-7 ปี อยู่ในขั้นก่อนสัญลักษณ์
ที่มา: ชัยวัฒน์ ผดุงพงษ์, เด็กกับการแสดงออกทางศิลปะ, 2546.

2) การแสดงออกที่ชี้ให้เห็นถึงลักษณะเฉพาะตัวเด็ก เด็กแต่ละคนจะรับรู้หรือมีความรู้สึกตอบรับสิ่งต่างๆ แตกต่างกัน เมื่อเด็กสร้างสรรค์งานศิลปะจะนำความรู้สึกนึกคิดกับความรู้ของตนที่มีต่อสิ่งนั้นผสมผสานไปกับการรับรู้ที่แตกต่างกันนั้นด้วย เด็กบางคนอาจนึกถึงความสนุกสนาน บางคนนึกถึงนิทานบางเรื่อง ผลงานศิลปะของเด็กแต่ละคนจึงสะท้อนลักษณะเฉพาะตัวหรือสะท้อนบุคลิกของเขาไว้อย่างเด่นชัด ดังภาพที่ 2.17 เป็นภาพแสดงสภาพแวดล้อมที่เด็กอยู่ โดยในภาพแสดงถึงเหตุการณ์ไฟไหม้สลัมที่ซึ่งเป็นสถานที่ๆ เด็กอาศัยอยู่

ภาพที่ 2.17 แสดงภาพศิลปะของเด็กที่แสดงถึงความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมที่เด็กอยู่
ที่มา: ชัยวัฒน์ ผดุงพงษ์, เด็กกับการแสดงออกทางศิลปะ, 2546.

3) การแสดงออกที่ชี้ให้เห็นถึงการติดต่อสื่อสาร ในขณะที่ได้กวาดภาพ ตามพัฒนาการทางธรรมชาติของเขา รูปแบบที่ยิ่งใหญ่ที่เด็กใช้เป็นสิ่งแทนคน ต้นไม้ บ้าน ดวงอาทิตย์ หรือสิ่งอื่นๆ ที่เขาชอบ ภาพที่ปรากฏเหล่านี้จะสื่อสารความรู้สึกนึกคิด บรรยายประสบการณ์และจินตนาการของเขา การวาดภาพของเด็กซึ่งมีภาพเป็นการสื่อสารข้อมูลต่างๆ ด้วยสัญลักษณ์ที่ปรากฏในงานศิลปะ ซึ่งอาจมีคุณค่ามากกว่าการบอกเล่าใดๆ

4) การแสดงออกที่ชี้ให้เห็นถึงอารมณ์ความรู้สึก การที่เด็กได้ทำงานศิลปะ และได้แสดงออกทางศิลปะนั้น เด็กจะแสวงหาหนทางเฉพาะตนเองจะด้วยการเน้นหรือขยายขนาดสิ่งที่ตัวเองเห็นว่ามีค่าสำคัญ การแสดงออกเช่นนี้เป็นการลดความคับข้องใจและระบายความรู้สึกเก็บกดของเขาเอง นอกจากนี้ยังช่วยสนับสนุนการทำงานที่พร้อมด้วยอารมณ์ ความรู้สึกนึกคิดและสร้างความมั่นใจอีกด้วย ดังภาพที่ 2.18 ชื่อภาพ “ชีวิตประจำวันของหนู” โดยเด็กวาดตัวเองให้มีขนาดใหญ่กว่าคนอื่นๆ ซึ่งเป็นการแสดงออกถึงการให้ความสำคัญกับตนเองมากกว่าผู้อื่นๆ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 2.18 แสดงภาพศิลปะของเด็กที่แสดงออกถึงการให้ความสำคัญกับตนเอง
ที่มา: ชัยวัฒน์ ผดุงพงษ์, เด็กกับการแสดงออกทางศิลปะ, 2546.

2.4.6 กิจกรรมศิลปะบำบัด

2.4.6.1 ความหมายของศิลปะบำบัด

นอกจากศิลปะจะมีคุณค่าและมีความสำคัญต่อการพัฒนาในหลายๆ ด้านดังที่ได้กล่าวไปแล้วนั้น ศิลปะยังถูกนำไปใช้ในทางการแพทย์เพื่อใช้ในการบำบัดรักษาหรือช่วยเยียวยาความเจ็บป่วยหรือความผิดปกติของมนุษย์ในด้านต่างๆ จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารที่เกี่ยวข้อง ได้มีผู้กล่าวถึงศิลปะบำบัด ไว้ดังนี้

พิมพ์พรรณ เทพสุเมธานนท์ (2539: 9) ได้ให้คำนิยามของคำว่า ศิลปะสำหรับเด็กพิเศษ ว่าหมายถึง การจัดการเรียนการสอนทางด้านศิลปะให้แก่เด็กที่มีความบกพร่องด้านต่างๆ ทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ให้ได้รับการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับสภาพร่างกาย จิตใจและความสามารถ การจัดประสบการณ์ในการเรียนการสอนจะคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล รวมทั้งการปรับตัวทางสังคม เพื่อให้เด็กมีประสบการณ์ตรงและสามารถพัฒนาตนเองไปให้ได้มากที่สุด

พิกุล เสียวสิริพงศ์ (2549) ได้กล่าวถึง ศิลปะบำบัด ไว้ว่าเป็นกิจกรรมที่เด็กได้ลงมือทำมากกว่าเขียน เด็กได้สร้างผลงานบนวัสดุ เช่นการระบายสี การวาดภาพ รวมทั้งการฝึกเขียนและการทำเครื่องหมายใดๆ ศิลปะเป็นสิ่งที่เด็กสร้างขึ้นด้วยตนเอง และเป็นสิ่งที่มีคุณค่าและมีประโยชน์สำหรับเด็กหลายประการ เช่น ช่วยให้เด็กฝึกควบคุมการเคลื่อนไหวของมือ ในขณะที่ใช้แปรงทาสี การใช้สีเทียน ดินเหนียว หรือแป้งโด เป็นต้น ช่วยพัฒนาการในการสื่อความหมาย เด็กจะมีแรงจูงใจให้พูดคุยในผลงานของตน โดยเฉพาะในเด็กที่ด้อยความสามารถ ที่ใช้การเขียนภาพมาแสดงความรู้สึกนึกคิด เสริมสร้างความคิดและจินตนาการ

อำพัน พุกษาไพบูลย์ (2549) ได้ให้ความหมายของศิลปะบำบัดว่าเป็น การนำเอากิจกรรมศิลปะมาใช้ในการช่วยเหลือเด็กพิเศษให้ได้แสดงออกอย่างอิสระ และใช้อุปกรณ์ วัสดุ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เครื่องมือเครื่องมือที่คุ้นเคยในชีวิตประจำวันที่เหมาะสมกับเด็กมาเป็นอุปกรณ์ให้เด็กได้ลงมือปฏิบัติตามชอบ และสอดคล้องกับความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อ หรือตามศักยภาพของแต่ละบุคคล ซึ่งเด็กที่ได้ทำกิจกรรมศิลปะบำบัดจะทำให้ได้บำบัดความเครียด และความคับข้องใจได้ในระดับหนึ่ง และเมื่อได้ลงมือทำกิจกรรมศิลปะจะทำให้เด็กมีโอกาสได้แสดงออกอย่างเสรี เกิดความมั่นใจ กล้าแสดงออก ภูมิใจในตนเอง และยังเสริมความแข็งแรงของกล้ามเนื้อด้วย

ทวีศักดิ์ สิริรัตน์เรขา (2550) กล่าวว่า ศิลปะบำบัด (art therapy) คือ การบำบัดรักษาทางจิตเวชรูปแบบหนึ่ง ที่ประยุกต์ใช้กิจกรรมทางศิลปะเพื่อค้นหาข้อบกพร่อง ของความผิดปกติบางประการของกระบวนการทางจิตใจ โดยใช้ความรู้เกี่ยวกับการประเมินทางจิตวิทยา เพื่อเปิดประตูเข้าสู่จิตใจในระดับจิตไร้สำนึก และเลือกใช้กิจกรรมทางศิลปะที่เหมาะสมช่วยในการบำบัดรักษา และฟื้นฟูสมรรถภาพให้ดีขึ้น เพื่อช่วยเหลือบุคคลที่มีปัญหาด้านอารมณ์และจิตใจ ซึ่งหลักการของศิลปะบำบัดคือใช้ศิลปะเป็นสื่อในการแสดงออกถึงอารมณ์ ความรู้สึก ความขัดแย้ง และความต้องการ ที่ซ่อนเร้นอยู่ภายในส่วนลึกของจิตใจ การแสดงออกทางผลงานศิลปะ ไม่ว่าจะเป็นลายเส้น สี รูปทรง สัญลักษณ์ อารมณ์ ความหมาย ที่สื่อออกมาทั้งหมดสามารถนำมาวิเคราะห์ให้เห็นถึงความรู้สึกนึกคิดว่าเป็นอย่างไร หรือสภาพจิตมีปัญหาอย่างไร

นอกจากนี้ ทวีศักดิ์ สิริรัตน์เรขา (2549) ยังได้อธิบายความหมายของศิลปะบำบัด (Art Therapy) เพิ่มเติมอีกว่า คือการใช้กิจกรรมทางศิลปะเพื่อวินิจฉัยหาข้อบกพร่อง ความผิดปกติบางประการของกระบวนการทางจิตใจและเพื่อใช้กิจกรรมทางศิลปะที่เหมาะสม ช่วยในการบำบัดรักษา และฟื้นฟูสมรรถภาพให้ดีขึ้นเพื่อลดปัญหาทางอารมณ์ พฤติกรรม และเสริมสร้างศักยภาพในด้านต่างๆ มีการใช้สื่อ วัสดุ อุปกรณ์ และรูปแบบที่หลากหลาย เช่น ชีต เขียน วาด ระบาย ตัดปะ ปั้น ถัก ทอ เพื่อเป็นทางเลือกที่จะระบายความรู้สึกนึกคิด จนสามารถเข้าใจและจัดการกับความรู้สึกได้ สามารถสื่อสารกับผู้อื่นรอบข้างได้

อนุพันธ์ พงษ์พันธ์จิว (2552) นักศิลปะบำบัด ได้อธิบายความหมายของคำว่า ศิลปะบำบัดว่า ศิลปะบำบัดเป็นศาสตร์ที่ช่วยปรับสมดุลข้างในจิตใจของผู้ที่เสียสมดุลให้กลับมาสู่โลกในภาวะปกติ หรือภาวะที่กลับคืนสู่ความเป็นตัวของตัวเอง การเสียสมดุลในชีวิตเกิดขึ้นได้ในทุกเพศทุกวัย ไม่ว่าจะเป็นเด็กผู้ใหญ่ หรือคนชรา และมาจากหลายๆ สาเหตุที่แตกต่างกัน จนทำให้สุขภาพกายและสุขภาพจิตแย่งลง เช่นเกิดภาวะความเครียด ความกดดัน ความก้าวร้าว หรืออาการเจ็บป่วยบางอย่าง เป็นมะเร็งระยะสุดท้าย หรือติดยาเสพติด เป็นต้น ซึ่งศิลปะบำบัดก็มีหลากหลาย ทั้งการวาดภาพ การปั้น ดนตรี และการเคลื่อนไหว

จากนิยามดังกล่าวผู้วิจัยจึงสามารถสรุปความหมายของศิลปะบำบัดได้ว่า คือ การใช้กิจกรรมการจัดการเรียนการสอนทางศิลปะมาช่วยในการช่วยเหลือเด็กที่มีความบกพร่องทางด้านต่างๆ ทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา เพื่อให้เด็กได้แสดงออกอย่างอิสระโดยใช้กิจกรรมทางศิลปะที่เหมาะสม เป็นสื่อในการแสดงออกถึงอารมณ์ ความรู้สึก ความขัดแย้งและความต้องการ ที่ซ่อนเร้นอยู่ภายในส่วนลึกของจิตใจ แล้วนำมาวิเคราะห์ให้เห็นถึงความรู้สึกนึกคิดว่าเป็นอย่างไร เพื่อช่วยบำบัดรักษา ฟื้นฟูสมรรถภาพให้ดีขึ้น และยังเป็นการเสริมสร้างศักยภาพทางด้านความคิดและจินตนาการของเด็ก เพื่อให้เด็กสามารถพัฒนาตนเองสามารถปรับตัวจัดการกับความรู้สึกของตนเองตลอดจนสื่อสารกับบุคคลรอบข้างได้

2.4.6.2 แนวคิดของศิลปะบำบัด

ทวิศักดิ์ สิริรัตน์เรขา (2549) ได้กล่าวถึงศิลปะบำบัด เป็นรูปแบบหนึ่งของการแพทย์เสริมและทางเลือก ที่เน้นการดูแลสุขภาพแบบองค์รวม นำมาเสริมในการดูแลสุขภาพแนวทางหลัก ให้มีประสิทธิผลดียิ่งขึ้น จึงจำเป็นต้องมีการประสานงานกันเป็นทีม ระหว่างนักศิลปะบำบัดกับแพทย์ที่ดูแลรักษาผู้ป่วย ไม่ใช่รูปแบบการบำบัดรักษาที่สามารถแยกเป็นอิสระได้ ต้องทำไปควบคู่กัน ซึ่งมีประโยชน์ในด้านการพัฒนาอารมณ์ สติปัญญา สมาธิ ความคิดสร้างสรรค์ รวมถึงการช่วยพัฒนากล้ามเนื้อมัดเล็ก และการประสานงานการเคลื่อนไหวของร่างกาย นอกจากนี้ยังเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยกระตุ้นการสื่อสารและเสริมสร้างทักษะสังคมอีกด้วย

การแสดงออกทางผลงานศิลปะ ไม่ว่าจะเป็นลายเส้น สี รูปทรง สัญลักษณ์ อารมณ์ ความหมาย ที่สื่อออกมาทั้งหมดสามารถนำมาวิเคราะห์ให้เห็นถึงความรู้สึกนึกคิดโดยใช้ศิลปะเป็นสื่อในการแสดงออกของอารมณ์ ความรู้สึก ความขัดแย้ง ที่ซ่อนอยู่ภายในส่วนลึกของจิตใจ ที่ไม่สามารถแสดงออกเป็นคำพูดได้ว่าเป็นอย่างไร หรือสภาพจิตมีปัญหาอย่างไร การประเมินผลการดูแลสุขภาพจะเน้นที่กระบวนการ สร้างผลงานและกิจกรรมทางศิลปะ ไม่ได้เน้นที่ผลงานทางศิลปะ ซึ่งแตกต่างจากการเรียนศิลปะ ที่จะเน้นผลงานและเพิ่มความสามารถทางศิลปะ

ดังนั้นจากการศึกษาเรื่องศิลปะบำบัด จึงเห็นได้ว่าศิลปะไม่ได้มีความสำคัญแค่เฉพาะเพื่อการศึกษาและเพื่อความสุนทรีย์เท่านั้น แต่ศิลปะยังสามารถนำมาใช้ในการบำบัดผู้ที่มีความบกพร่องทางด้านต่างๆ ได้ โดยใช้ศิลปะเป็นสื่อในการแสดงออกถึงความรู้สึกนึกคิด หรือใช้เสริมสร้างพัฒนาทักษะบางด้านที่ไม่ใช่การพัฒนาความสามารถทางศิลปะ เช่น พัฒนาสมาธิ หรือความคิดสร้างสรรค์ เป็นต้น

2.4.6.3 ขั้นตอนของการบำบัดด้วยศิลปะ

ทางแรกคือ การเข้าขั้นตอนอย่างละเอียด โดยนักศิลปะบำบัดจะใช้ศิลปะเป็นสื่อกลางในการช่วยเหลือผู้ป่วย ให้ค้นพบและดึงบางสิ่งบางอย่างในตัวผู้ป่วยออกมา ศิลปะจะถูกใช้เป็นเครื่องระบายที่ใช้เป็นทางส่งผ่านของอารมณ์ไปยังตัวตนที่แท้จริง จนแสดงออกมาในท้ายที่สุด อติธ คราเมอร์ เป็นคนแรกที่คิดเช่นนี้ได้ คราเมอร์ให้การใส่ใจในคุณภาพของการบำบัดรักษาโดยการใช้ศิลปะ และยังใส่ใจในเรื่องคุณภาพของงานศิลปะอีกด้วย

ทางที่สองคือ ไม่ต้องไปกังวลกับขั้นตอนของการทำงานศิลปะ แต่ใส่ใจกับสิ่งที่บุคคลนั้นๆ แสดงออกมาเมื่อรู้ตัวและไม่รู้ตัว มาร์กาเรต นัทเบิร์ก เชื่อว่า นี่เป็นทางที่ดีที่สุดสำหรับศิลปะบำบัด ซึ่งนักศิลปะบำบัดจะใช้ศิลปะให้เป็นเสมือนหน้าต่างที่จะส่องไปยังจิตใต้สำนึกของผู้ป่วยและจากตรงนั้นเอง พวกเขาจะสามารถพบปัญหาที่ผู้ป่วยกำลังประสบจริงๆ ได้ ซึ่งก็เป็นเรื่องเสี่ยงที่จะเข้าถึงศิลปะ แต่ในกรณีของเด็กๆ ที่ไม่สามารถจะอธิบายความรู้สึกออกมาเป็นคำพูดได้ เป็นทางที่ดีมากในการใช้ศิลปะเป็นสื่อกลาง (กรมสุขภาพจิต, กระทรวงสาธารณสุข)

ซึ่งงานวิจัยหลายเรื่องการใช้ศิลปะในการบำบัดผู้บกพร่องทางการเรียนรู้ ผู้เรียนสามารถวาดภาพตามที่จิตใจอยากแสดงออกและยังพบอีกว่าเป็นความถนัด ทางด้านศิลปะทางด้านการแสดง ดนตรี วรรณกรรม นาฏศิลป์ ศิลปกรรม ฯลฯ หรือมีความสนใจในด้านอื่นๆ ที่ตนเองถนัด เช่น ชอบชีวิตสัตว์ ทั้งสัตว์ปีก สัตว์น้ำ สัตว์เลื้อยคลาน ชอบเรื่องการพับกระดาษ ประดิษฐ์สิ่งที่ชอบ ชอบทางด้านวิทยาศาสตร์ การทดลอง พลังงานต่างๆ ประวัติศาสตร์ แม้กระทั่งการชอบคำนวณ การทำขนม การทำอาหาร ชอบด้านแฟชั่น และอื่นๆ ที่เป็นความชอบที่แต่ละคนถนัด ผู้ปกครองควรที่จะส่งเสริมและให้การสนับสนุนถึงแม้ความถนัดนั้นจะไม่ใช่ว่าสิ่งที่ดีหวัง

2.4.7 เทคนิคการสอนศิลปะสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้

ฮิลเดอบรันด์ (Hilderbrand. 1975: 228-229 อ้างถึงโดย ปิยวรรณ อภินันท์ รุ่งโรจน์. 2555: 64) กล่าวถึงแนวทางการจัดกิจกรรมทางด้านศิลปะไว้ดังนี้

- 1) เน้นกระบวนการทำงานของเด็กมากกว่าคำนึงถึงผลงานที่เด็กทำ
- 2) สนับสนุนการแสดงออกทางด้านความคิดสร้างสรรค์ โดยหลีกเลี่ยง การให้เด็กลอกเลียนแบบหรือวาดภาพระบายสีจากในสมุดภาพ เพราะจะทำให้เด็กไม่ได้ใช้ความคิดอิสระ
- 3) ชื่นชมผลงานและความก้าวหน้าของเด็กๆ
- 4) วางแผนและเตรียมกิจกรรมต่างๆ สำหรับเด็กให้พร้อม
- 5) จัดเตรียมวัสดุและอุปกรณ์ต่างๆ ให้เด็กสามารถหยิบได้ง่าย และสะดวกในการใช้
- 6) หลีกเลี่ยงคำถามที่ว่า “กำลังทำอะไรอยู่” หรือ “เดาว่าสิ่งที่เด็กทำคืออะไร”
- 7) ฝึกฝนและแนะนำให้เด็กได้ลองฝึกปฏิบัติด้วยตนเอง รู้จักการแสดงออกและมีทัศนคติที่ดีต่อศิลปะ โดยคำนึงถึงความเหมาะสมตามวุฒิภาวะของเด็ก
- 8) ให้ความรู้ในด้านศิลปะ เช่น เรื่องสี ขนาด และรูปร่างของภาพ

เลิศ อานันท์ (2535: 19) ได้กล่าวไว้ใน “เทคนิควิธีสอนศิลปะเด็ก” ว่าการสอนศิลปะนั้นใครๆ ก็สอนได้ แต่จะสอนให้ดีนั้นจะต้องสอนด้วยความรักการสอนด้วย “ความรัก” เป็นสิ่งสำคัญยิ่งกว่า “ความรู้” หรือ “ความสามารถ” ใดๆ ทั้งสิ้น เพราะถ้าครูสามารถทำให้นักเรียนเกิดความรักในศิลปะได้แล้ว ความอยากรู้ อยากรู้อยากเห็น และอยากจะทำแสดงออกก็เกิดขึ้นกิจกรรมการเรียนการสอนที่เคยคิดว่า เป็นเรื่องยุ่งยากก็กลายเป็นเรื่องง่ายอย่างไม่คาดฝันภายใต้บรรยากาศของความเป็นกันเอง จะทำให้นักเรียนเกิดความรู้สึกปลอดภัยได้รับการคุ้มครองปกป้องเชื่อมั่นในตนเองและกล้าแสดงออกในที่สุด ในทางตรงกันข้ามนักเรียนที่เรียนด้วยความรู้สึกหวาดกลัวและเกลียดชัง ท่ามกลางเสียงหวาด ซุ่มซู่คอยรับฟังแต่คำสั่ง มีข้อห้ามและกฎเกณฑ์ต่างๆ นานา นักเรียนย่อมเกิดความรู้สึกเก็บกดซ่อนเร้นไว้ด้วยความรู้สึกต่อต้าน เกิดทัศนคติที่ไม่ดีต่อศิลปะ ไม่กล้าแสดงออกซึ่งเท่ากับปิดกั้นความคิดสร้างสรรค์ จินตนาการของนักเรียนลง การสอนศิลปะจึงไม่ควรยึดมั่นอยู่กับวิธีสอนวิธีใดวิธีหนึ่งอย่างตายตัว การสอนควรมีความยืดหยุ่น และเปลี่ยนแปลงได้ ไม่ว่าครูจะเลือกสอนด้วยวิธีใดๆ สิ่งที่ครูควรคำนึงอยู่เสมอ มี 3 ประการ ดังนี้

- 1) จัดกิจกรรมในลักษณะที่ง่ายๆ
- 2) สร้างบรรยากาศให้สนุกสนาน
- 3) ใช้คำพูดยั่วๆ ทำทนาย

วิธีสอนแบบเรียนปนเล่น เป็นวิธีที่เหมาะสมกับการส่งเสริมและพัฒนาคุณสมบัติด้านต่างๆ ของเด็ก กิจกรรมเรียนปนเล่นนี้มีหลายรูปแบบ และวิธีการแสดงออกมากมาย ที่ผู้ใหญ่จะเลือกพิจารณาให้เหมาะสมกับโอกาสและสภาพแวดล้อมในท้องถิ่นของแต่ละคน โดยคำนึงถึงหลักการต่อไปนี้

- 1) มีลักษณะง่ายๆ
- 2) มีบรรยากาศที่ยั่วๆ และทำทนาย
- 3) มีวินัยในตนเอง
- 4) มีความปลอดภัย

เด็กพัฒนาการช้าอาจแตกต่างไปจากบุคคลธรรมดาทั่วไป ครูศิลปะต้องเตรียมการสอนทุกอย่าง ถ้าเป็นครั้งแรกในการเรียนการสอนครูต้องอธิบายขั้นตอนกระบวนการต่างๆ อย่างเปิดเผย ดังนั้นจะต้องเลือกกิจกรรมใหม่ๆ เพื่อให้เกิดทักษะในการเรียนรู้ ครูจะต้องให้กำลังใจ ช่วยเหลือ เข้าใจ รวมไปถึงมีสัมพันธภาพที่ดีต่อนักเรียนเหล่านั้น นักเรียนที่มีพัฒนาการช้าจะมีสมาธิสั้นที่จะจดจ่ออยู่กับสิ่งใดสิ่ง

หนึ่ง การเรียนบางครั้งจึงต้องอาศัยกิจกรรมที่สั้นๆ ใช้เวลาน้อย แต่พวกเขาจะสามารถทำงานที่น่าเบื่อซ้ำๆ ซากๆ ได้ถ้าสาธิตให้เขาดูและอธิบายให้เขาฟัง นักเรียนที่มีพัฒนาการช้าเหล่านี้จะขาดความคิดสร้างสรรค์ ทำให้เกิดปัญหาต่อการพัฒนาทางความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งครูจะต้องให้ความช่วยเหลือ และให้โอกาสกับนักเรียน ทั้งนี้เด็กๆ จะเรียนรู้ได้ดีที่สุดจากประสบการณ์เชิงรูปธรรม โดยอาศัยการพูดให้น้อย แต่แสดงตัวอย่างให้เห็นให้มาก จากที่กล่าวมานี้วิธีที่ดีที่สุดที่ใช้อธิบายกระบวนการทำงาน คือการแสดงตัวอย่างของชิ้นงานให้เด็กดู โดยบางกรณีอาจต้องเตรียมตัวอย่างชิ้นงานหลายๆ ชิ้นเพื่อแสดงลักษณะของงานที่เกิดขึ้นในแต่ละขั้นได้

การสอนนักเรียนที่มีพัฒนาการทางสมองช้าควรเริ่มจากการสาธิตขั้นตอนทั้งหมด เพื่อให้เด็กเข้าใจว่าชิ้นงานที่ออกมาในขั้นสุดท้ายจะเป็นอย่างไร จากนั้นจึงย้อนกลับไปอธิบายขั้นตอนต่างๆ อย่างละเอียดตั้งแต่ขั้นตอนแรก ในการอธิบาย ครูควรใช้คำพูดที่สั้นและเข้าใจง่าย และต้องสาธิตหรืออธิบายขั้นตอนต่างๆ ซ้ำๆ จนเด็กเข้าใจแล้วจึงเริ่มลงมือทำงาน หากครูมีการเตรียมการรับมือกับภาวะเช่นนี้ไว้แล้ว จะทำให้ไม่ก่อให้เกิดความสับสนทั้งกับตัวครูผู้สอน เด็กนักเรียนที่มีพัฒนาการช้า นอกจากนี้แล้วเด็กๆ ยังรู้สึกที่ครูไม่ทอดทิ้งยามที่พวกเขามีปัญหาด้วย

นอกจากนี้ครูควรแบ่งความรับผิดชอบในการทำความสะอาดและดูแลรักษาเครื่องมือหรืออุปกรณ์ในการทำงานให้กับเด็กที่มีพัฒนาการช้าเช่นเดียวกับเด็กทั่วไป เพื่อสร้างทัศนคติที่เหมาะสมให้เด็กได้รู้จักดูแลตนเองเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ โดยครูอาจจะใช้การเตือนล่วงหน้าก่อนถึงเวลาทำความสะอาดเพื่อช่วยให้เด็กไม่สับสนว่าควรจะทำอะไร ซึ่งครูมีหน้าที่ในการจัดเตรียมที่ไว้สำหรับวางสิ่งของและเก็บสิ่งของต่างๆ ไว้อย่างเป็นที่เป็นทาง เนื่องจากความเป็นระเบียบเรียบร้อยจะทำให้เด็กๆ รู้สึกถึงความปลอดภัยและมีความมั่นใจ นอกจากนี้การจัดห้องเรียนให้มีระบบและการกระทำแบบเป็นกิจวัตรประจำวันก็เป็นภาวะแวดล้อมที่ช่วยสนับสนุนด้วยเช่นกัน

เด็กที่มีพัฒนาการช้ามักจะไม่ใส่ใจในขณะที่ครูอธิบาย เหมือนไม่คิดว่าครูกำลังพูดกับเขา ดังนั้นหากต้องการถามคำถาม ครูจึงควรเรียกชื่อเด็กคนนั้นก่อนซึ่งจะช่วยให้เด็กตื่นตัว ตั้งใจฟังคำถาม และพร้อมจะตอบคำถามครูมากขึ้น

วิธีการสอนอีกอย่างหนึ่งที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการสอนเด็กที่มีพัฒนาการช้าคือการบอกให้เด็กดูการสอนของครูที่มีต่อเพื่อนๆ ก่อนที่ครูจะวนมาสอนตัวเองให้เริ่มงาน เพราะวิธีดังกล่าวจะช่วยให้เด็กได้พบและทำความรู้จักกับเพื่อนร่วมชั้นเรียนคนอื่นๆ ด้วย

สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งที่ต้องคำนึงคือความปลอดภัยของเด็กๆ เราไม่ควรไว้วางใจว่าเด็กที่มีความบกพร่องจะสามารถตระหนักถึงอันตรายจากการใช้วัสดุหรือกระบวนการที่มีความเสี่ยงสูงหรือสามารถเข้าใจได้ว่าเหตุใดมันถึงก่อให้เกิดอันตราย คำพูดต่างๆ ที่ใช้อธิบายจะไม่ดีเท่ากับการป้องกันไว้ตั้งแต่เนิ่นๆ

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า การสอนศิลปะสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ควรสอนด้วยความรัก ความเข้าใจและเอาใจใส่ในตัวเด็ก เข้าใจถึงสภาพปัญหาของเด็กเพื่อทำให้เขารู้สึกไว้วางใจ สอนให้เด็กเกิดความรักและเข้าใจในศิลปะ ภายใต้กิจกรรมที่ง่ายๆ ใหม่ๆ เพื่อให้เด็กเกิดความสนใจ ซึ่งตัวครูผู้สอนต้องมีความทุ่มเทในการสอนให้มาก และต้องมีการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการทำงานซึ่งจะส่งผลทั้งในแง่ต่อสมาธิ จิตใจของเด็กและเพื่อความเรียบร้อยระหว่างการสอน นอกจากนี้หลักที่ครูผู้สอนควรปฏิบัติหรือคำนึงถึง ได้แก่

- 1) จัดกิจกรรมที่ง่ายๆ สั้นๆ ใช้เวลาน้อย
- 2) มีบรรยากาศที่สนุกสนาน น่าสนใจ ยั่วยุ ท้าทายความสามารถเด็ก

- 3) มีการสาธิตให้เด็กดูซ้ำๆ และมีตัวอย่างงานเป็นขั้นตอน
- 4) ครูใช้คำพูดที่สั้น และเข้าใจง่าย
- 5) สอนให้เด็กมีวินัยในตนเอง ช่วยเหลือตนเองได้
- 6) ให้เด็กได้เรียนรู้ร่วมกับผู้อื่น
- 7) คำนึงถึงความปลอดภัยในระหว่างการจัดกิจกรรม
- 8) มีสภาพแวดล้อมและอุปกรณ์ที่พร้อมและเหมาะสม

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผลของกิจกรรมทางศิลปะที่มีต่อการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และสมาธิของเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ พบงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

2.5.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้

จุมพล บุญฉ่ำ (2548: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องผลการสอนด้วยวิธีการจำผ่านสายตาจากการใช้บัตรภาพเพื่อเพิ่มความสามารถในการอ่านคำภาษาไทยของเด็กที่บกพร่องทางการเรียนรู้ ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลการสอนอ่านคำภาษาไทยด้วยวิธีการจำผ่านสายตาจากการใช้บัตรภาพ เพื่อเพิ่มความสามารถในการอ่านคำภาษาไทยของเด็กที่บกพร่องทางการเรียนรู้ โดยทำการทดลองแบบเฉพาะรายกรณี (Single Subject Design) ของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ ที่มีปัญหาด้านการอ่านระดับชวชนปัญญาปกติและไม่มีความพิการซ้อนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2548 โรงเรียนวัดวังน้ำเย็น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1 จำนวน 1 คน โดยดำเนินการทดลองในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2548 เป็นเวลา 8 สัปดาห์ๆ ละ 5 ครั้งๆ ละ 30 นาที ตั้งแต่เวลา 15.00-15.30 น. รวมทั้งสิ้น 40 ครั้ง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) ชุดแบบฝึกการอ่านด้วยวิธีการจำทางสายตาจากการใช้บัตรภาพ 2) แบบบันทึกความสามารถในการอ่านคำภาษาไทย 3) แผนการทดลองการวิเคราะห์ข้อมูลใช้การเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนน ก่อนและหลังการทดลองการสอนอ่านคำภาษาไทยด้วยวิธีการจำผ่านสายตาจากการใช้บัตรภาพ

ผลการวิจัยพบว่า ความสามารถในการอ่านคำภาษาไทยของเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ ช่วงก่อนการใช้วิธีการสอนอ่านคำภาษาไทย โดยใช้วิธีการจำผ่านสายตาจากการใช้บัตรภาพอยู่ในระดับต้องแก้ไขและความสามารถในการอ่านคำภาษาไทยของเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ ช่วงหลังการใช้วิธีการสอนอ่านคำภาษาไทย โดยใช้วิธีการจำผ่านสายตาจากการใช้บัตรภาพอยู่ในระดับดี

พยุง ใบแย้ม (2550: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจของนักเรียนที่มีภาวะบกพร่องทางการเรียนรู้โดยใช้สื่อภาพ ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อพัฒนาความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจของนักเรียนที่มีภาวะบกพร่องทางการเรียนรู้โดยใช้สื่อภาพ และ 2) ศึกษาความพึงพอใจต่อสื่อภาพตัวอย่างที่ใช้ศึกษาคือนักเรียนที่มีภาวะบกพร่องทางการเรียนรู้ด้านการอ่านเพื่อความเข้าใจ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2549 โรงเรียนบ้านตลาดเขตมิตรภาพที่ 105 อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 1 คน ดำเนินการทดสอบก่อนการสอนและหลังการสอน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบทดสอบวัดความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจโดยใช้สื่อภาพ แบบสอบถามความพึงพอใจ แผนการศึกษาเฉพาะบุคคล และแผนการเรียนรู้เฉพาะบุคคล ใช้เวลาทำการทดลอง เป็นเวลา 20 สัปดาห์ ครั้งละ 20 นาที ตั้งแต่วันจันทร์ถึงวันศุกร์ รวม 20 ครั้ง วิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ(%) และค่าเฉลี่ย (\bar{X})

ผลการวิจัยพบว่า

1) นักเรียนที่มีภาวะบกพร่องทางการเรียนรู้มีความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจหลังการสอนร้อยละ 83.75 สูงกว่าการสอนโดยใช้สื่อภาพร้อยละ 21.25

2) นักเรียนที่มีภาวะบกพร่องทางการเรียนรู้มีความพึงพอใจต่อสื่อภาพในระดับมาก ญัตติฯ ฎขามคม (2552: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องการใช้นิทานประกอบภาพเพื่อพัฒนาความสามารถด้านการอ่านจับใจความของนักเรียนที่มีภาวะบกพร่องทางการเรียนรู้ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบความสามารถด้านการอ่านจับใจความของนักเรียนที่มีภาวะบกพร่องทางการเรียนรู้ก่อนและหลังการใช้นิทานประกอบภาพ ตัวอย่างที่ใช้ศึกษา คือ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านท่าไต้ อำเภอนาย่าง จังหวัดเพชรบุรี ได้โดยมาจากการคัดเลือกแบบเจาะจง จำนวน 1 คน ทำการทดลอง โดยให้นักเรียนอ่านนิทานและประกอบภาพแล้วทำแบบฝึกที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น จำนวน 6 ชุด ใช้เวลาในการทดลอง 6 ครั้ง ครั้งละ 90 นาที เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย 1) หนังสือเล่มเล็ก นิทานประกอบภาพ 2) แบบฝึกการอ่านจับใจความ 3) แบบทดสอบวัดความสามารถด้านการอ่านจับใจความ การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้ค่าร้อยละเพื่อเปรียบเทียบความสามารถด้านการอ่านจับใจความของนักเรียนที่มีภาวะบกพร่องทางการเรียนรู้ ก่อนและหลังการใช้นิทานประกอบภาพ

ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่มีภาวะบกพร่องทางการเรียนรู้หลังการใช้นิทานประกอบภาพมีความสามารถในการอ่านจับใจความสูงกว่าก่อนการใช้นิทานประกอบภาพ ทั้งนี้ก่อนการทดลองนักเรียนมีความสามารถในการอ่านจับใจความ ร้อยละ 40.00 และหลังการทดลองนักเรียนมีความสามารถในการอ่านจับใจความ ร้อยละ 90.00 โดยมีผลต่างของความสามารถในการอ่านจับใจความก่อนการใช้นิทานประกอบภาพและหลังการใช้นิทานประกอบภาพ คิดเป็นร้อยละ 50.00

นพพร ตุ่มทอง (2552: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องการศึกษาการฝึกด้วยกิจกรรมศิลปะเพื่อเพิ่มความสามารถในการจำรูปพยัญชนะของนักเรียนที่มีภาวะบกพร่องทางการเรียนรู้ ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการจำรูปพยัญชนะของนักเรียนที่มีภาวะบกพร่องทางการเรียนรู้ก่อนและหลังได้รับการฝึกด้วยกิจกรรมศิลปะ ตัวอย่างที่ใช้วิจัยเป็นนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา ปีที่ 1 โรงเรียนเทศบาลบ้านหนองบัว อำเภอนาย่างจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ได้รับการคัดกรองว่าเป็นนักเรียนที่มีภาวะบกพร่องทางการเรียนรู้โดยมีปัญหาในการจำรูปพยัญชนะที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน การวิจัยเป็นการทดลองแบบรายกรณี โดยการฝึกด้วยกิจกรรมศิลปะ ทำการทดลองในห้องเรียนพิเศษที่แยกออกจากห้องเรียนปกติ กระบวนการทดลองคือ การฝึกด้วยกิจกรรมศิลปะ จำนวน 5 ชุด ฝึก 5 ครั้ง ครั้งละ 50 นาที เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย 1) แผนการสอนฝึกจำพยัญชนะโดยใช้กิจกรรมศิลปะ 2) บัตรพยัญชนะ 3) แบบฝึกการจำรูปพยัญชนะโดยใช้กิจกรรมศิลปะ 4) แบบประเมินความสามารถในการจำพยัญชนะชุดย่อย และ 5) แบบประเมินความสามารถในการจำพยัญชนะแบบรวม วิเคราะห์ข้อมูล โดยค่าร้อยละ เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการจำรูปพยัญชนะของนักเรียนที่มีภาวะบกพร่องทางการเรียนรู้ ก่อนและหลังการฝึกด้วยกิจกรรมศิลปะ

ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่มีภาวะบกพร่องทางการเรียนรู้หลังได้รับการฝึกด้วยกิจกรรมศิลปะมีความสามารถในการจำรูปพยัญชนะสูงกว่าก่อนได้รับการฝึกด้วยกิจกรรมศิลปะ โดยก่อนการฝึกนักเรียนมีความสามารถในการจำรูปพยัญชนะ 0 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 0 และหลังการฝึกนักเรียนมีความสามารถในการจำรูปพยัญชนะ 11 คะแนน จาก 16 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 68.75

2.5.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมทางศิลปะหรือสื่อการเรียนทางศิลปะ

อรธิตา ประสาร (2549: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องการใช้กิจกรรมศิลปะศึกษาเพื่อพัฒนาสมาธิและความคิดสร้างสรรค์ของเด็กออทิสติก ศูนย์วิจัยและพัฒนาการจัดการศึกษาพิเศษแบบเรียนรวมสำหรับเด็กออทิสติก โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่าหลังจากได้บันทึกพฤติกรรมผู้เรียนในการปฏิบัติขั้นตอนการทำกิจกรรมทุกขั้นตอนโดยละเอียดและบันทึกภาพขณะปฏิบัติกิจกรรมทุกกิจกรรมของนักเรียนออทิสติก กลุ่มเป้าหมายจำนวน 5 คน มีพื้นฐานในการสนใจศิลปะจากการสอบถามครูสามารถแบ่งออกเป็น 2 อาการคือ

1) อาการออทิสติกที่มีอาการไม่รุนแรงแต่มีปัญหาทางด้านการใช้ภาษาและการสื่อสาร การใช้กล้ามเนื้อมือ ขาดการทำงานการประสานสัมพันธ์ระหว่างมือกับตา สมาธิสั้น การฟังคำสั่ง การฟัง การอธิบายที่มีความซับซ้อน จำนวน 4 คน และอนุบาล 2 คน

2) อาการไม่รุนแรงไม่มีภาษาพูด มีปัญหาทางด้านการใช้ภาษาและการสื่อสาร การใช้กล้ามเนื้อมือ ขาดการทำงานการประสานสัมพันธ์ระหว่างมือกับตา สมาธิสั้น การฟังคำสั่ง การฟังการอธิบายที่มีความซับซ้อน มีความสามารถในการลอกเลียนแบบ จำนวน 1 คน อภิปรายผลแสดงให้เห็นว่าการจัดกิจกรรมศิลปะศึกษาส่งเสริมสมาธิและความคิดสร้างสรรค์ ที่หลากหลาย 12 กิจกรรม

วาสนา บัวงาม (2550: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในระดับเรียนได้ โดยใช้กิจกรรมศิลปะ ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในระดับเรียนได้ โดยใช้กิจกรรมศิลปะ กรณีศึกษา คือ นักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในระดับเรียนได้ ไม่มีความพิการซ้อน จำนวน 4 คน (ชาย 2 คน และหญิง 2 คน) มีระดับเชาวน์ปัญญาระหว่าง 50-70 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2549 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ 1) แผนการจัดกิจกรรมศิลปะ จำนวน 20 กิจกรรม 2) แบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ 3) แบบบันทึกพฤติกรรมของนักเรียน และ 4) เครื่องบันทึกวีดิทัศน์ ผู้ศึกษานำเสนอข้อมูลในรูปแบบตารางประกอบความเรียง และการบรรยายพฤติกรรม ผลการศึกษาพบว่า 1) กรณีศึกษามีพัฒนาการทางความคิดสร้างสรรค์ ด้านความคิดริเริ่ม ความคิดคล่อง ความคิดยืดหยุ่น และความคิดละเอียดลออสูงขึ้นหลังได้รับการสอนด้วยกิจกรรมศิลปะ 2) กรณีศึกษาทุกคนให้ความสนใจร่วมกิจกรรม มีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนและครูมากขึ้น มีการสนทนาโต้ตอบกับครู ร่าเริง สนุกสนาน มีความมั่นใจในตนเองมากขึ้น และมีความคิด สร้างสรรค์แปลกใหม่ ไม่ซ้ำใคร

กุสุมา แมลงทับ (2553: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องผลของการใช้ชุดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ที่มีต่อการสร้างสมาธิของเด็กปฐมวัยชั้นปีที่ 1 ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก วัดนาพรมอำเภอเมืองจังหวัดเพชรบุรี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการมีสมาธิของเด็กปฐมวัยชั้นปีที่ 1 ก่อนและหลังการทำกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ และเพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการมีสมาธิของเด็กปฐมวัยชั้นปีที่ 1 ระหว่างเพศชายและเพศหญิงหลังการทำกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ กลุ่มตัวอย่างคือ เด็กปฐมวัยชั้นปีที่ 1 อายุ 3-4 ขวบจำนวน 20 คน แยกออกเป็นเพศชาย 10 คนและเพศหญิง 10 คน ซึ่งได้จากการสุ่มอย่างง่ายจากประชากรของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กวัดนาพรม อำเภอเมืองจังหวัดเพชรบุรี เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ ชุดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์สำหรับเด็กปฐมวัยชั้นปีที่ 1 จำนวน 24 กิจกรรม เพื่อใช้ในการทดลอง 8 สัปดาห์ ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2552 และแบบสังเกตพฤติกรรมการมีสมาธิของเด็กปฐมวัย ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้น สถิติที่ใช้ได้แก่การทดสอบค่าที แบบกลุ่มที่ไม่เป็นอิสระแก่กันและการวิเคราะห์ความแปรปรวนร่วม ผลการวิจัยพบว่า

1) เด็กปฐมวัยชั้นปีที่ 1 ที่ได้รับการฝึกโดยใช้ชุดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์มีพฤติกรรมการมีสมาธิดีขึ้นกว่าก่อนการฝึกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2) เด็กปฐมวัยชั้นปีที่ 1 เพศชายและเพศหญิงที่ได้รับการฝึกโดยใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์มีพฤติกรรมการมีสมาธิหลังการทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 โดยเพศหญิงมีค่าเฉลี่ยพฤติกรรมการมีสมาธิสูงกว่าเพศชาย

ยุวดี พรธราพงศ์ และคณะ (2553: บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง การออกแบบสื่อการเรียนรู้ทางศิลปะเพื่อส่งเสริมพัฒนาการทางอารมณ์ สำหรับเด็กพิการทางสมอง โดยเป็นการศึกษาออกแบบสื่อการเรียนรู้ทางศิลปะโดยการใช้รูปแบบหลักทัศนศิลป์มาสร้างแนวคิดในการออกแบบ ผลงานออกมาในรูปแบบงานปั้นที่สามารถจับต้องได้และเป็นภาพวาดที่ดูง่าย ให้มีความเหมาะสมกับเด็กพิการทางสมอง ในรูปแบบที่แตกต่างกัน สร้างการเรียนรู้ในด้านต่างๆ สามารถช่วยส่งเสริมพัฒนาการการเรียนรู้ ทางอารมณ์ ผลการวิจัยที่ได้ทำการศึกษาและวิเคราะห์พบว่าสามารถเป็นสื่อการเรียนรู้ได้กับเด็กพิการทางสมองและปัญญา เป็นเพศหญิงทั้งหมด มีอายุอยู่ระหว่าง 7 ปี-18 ปี ขึ้นไป ระดับความพิการอยู่ในระดับพิการทางปัญญาทั้ง 3 ระดับ คือ ระดับที่ 1 ความพิการทางปัญญาระดับน้อย (เขาว์ปัญญา 50-70) เป็นเด็กที่มีความพิการทางปัญญาที่เรียนหนังสือได้ ระดับที่ 2 ความพิการทางปัญญาระดับน้อย-ปานกลาง (เขาว์ปัญญา 35-49) เป็นเด็กที่พอฝึกอบรมได้ และระดับที่ 3 ความพิการทางปัญญาระดับปานกลาง-มาก (เขาว์ปัญญา 20-34) เป็นเด็กที่ต้องได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์และได้รับการดูแลอย่างเหมาะสม ลักษณะความพิการทางปัญญา 3 ระดับนี้ เป็นกลุ่มความพิการทางสมองที่ช่วยเหลือตัวเองได้บ้าง ซึ่งจะต้องได้รับการพัฒนาทักษะ 5 ด้าน คือ ทักษะการช่วยเหลือตัวเอง ทักษะการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็ก-มัดใหญ่ ทักษะด้านสังคม-อารมณ์ ทักษะด้านภาษา ทักษะด้านสติปัญญา ซึ่งเด็กพิการทางสมองและปัญญาการพัฒนาทางด้านต่างๆ จะน้อยกว่าเด็กปกติ ผู้สอนต้องให้ความสำคัญเป็นรายบุคคล เพื่อเป็นการฟื้นฟูสมรรถภาพของเด็ก การเตรียมความพร้อม การฝึกทักษะโดยใช้กิจกรรมที่หลากหลายแตกต่างกัน เริ่มจากง่ายไปหายาก การใช้สื่อการเรียนรู้เป็นตัวช่วยให้เด็กได้มีโอกาสสร้างสรรค์ กระทำในสิ่งที่เขาคิดให้เป็นจริง หรือเป็นสิ่งที่มองเห็น และสัมผัสได้ ซึ่งเป็นการพัฒนากล้ามเนื้อมัดเล็กได้ด้วย ผลทางด้านกรออกแบบสื่อการเรียนรู้ทางศิลปะ กำหนดรูปแบบของรูปทรง เป็น ภาพวาด กับงานปั้นลักษณะนูนสูง เพื่อพัฒนาทักษะทางด้านต่างๆนั้น แบ่งออกเป็นการพัฒนา 3 ด้านคือ เรียนรู้เรื่องรูปทรง เรื่องขนาด เรื่องสี รูปแบบภาพวาดเป็นลักษณะการวาดแบบเหมือนจริง เพื่อสร้างความสนใจให้เด็ก ส่วนงานปั้นลักษณะนูนสูง จะมีเหมือนกันกับภาพวาด แต่สามารถจับต้องได้ การหยิบจับมีความเหมาะสมกับมือเด็ก และจะมีความนิ่มที่สามารถพัฒนากล้ามเนื้อมัดเล็กได้ การพัฒนาทั้ง 3 ด้านนั้น โดยด้านที่ 1 การเรียนรู้เรื่องรูปทรง จะใช้รูปทรงอิสระมาสร้างแนวคิดในการออกแบบ โดยพัฒนารูปทรงมาจากรูปทรงเรขาคณิต ซึ่งเป็นรูปทรงพื้นฐาน ด้านที่ 2 การเรียนรู้เรื่องขนาด ใช้รูปทรงข้างมาสร้างแนวคิด เพราะเด็กมีความสนใจข้าง ซึ่งเป็นสัตว์ใหญ่ สามารถแบ่งขนาดได้หลายระดับ ด้านที่ 3 การเรียนรู้เรื่องสี ใช้รูปทรงนกมาเป็นแนวคิดในการออกแบบ เพราะนกเป็นสัตว์น่ารัก อยู่ร่วมกันเป็นฝูงสามารถแบ่งได้หลายสี เมื่อทดสอบกับเด็กพิการทางสมองได้เรียนรู้สื่อ เด็กมีความเข้าใจขั้นตอนได้ง่าย มีสมาธิ ฝึกพัฒนาการทางอารมณ์ อยู่ในระดับที่ ดี ทั้งภาพวาดและงานปั้นเด็กให้ความสนใจอยากเรียนรู้ว่ามันคืออะไร รูปแบบของสื่อสามารถสร้างความเข้าใจได้ง่าย ดึงดูดความสนใจให้เด็ก มีสมาธิจดจ่ออยู่กับสื่อ และช่วยส่งเสริมพัฒนาการทางอารมณ์ เพราะ เด็กมีความสุขสนุกสนานปรบมือดีใจทุกครั้งที่ทำได้ สามารถพัฒนากล้ามเนื้อได้ ระยะเวลาการเรียนรู้ เด็กใช้เวลาสนใจอยู่กับสื่อเป็นเวลานาน เข้าใจง่าย ไม่ยุ่งยากเป็นการเรียนรู้ที่เหมาะสมสำหรับเด็กพิการทางสมองแต่เมื่อมีการเปรียบเทียบทั้ง 3 รูปแบบรูปแบบที่เด็กส่วนใหญ่มีความชื่นชอบและสนุกสนานมากเป็นพิเศษ แสดงอาการเรียนรู้อย่างตื่นเต้น คือ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

รูปแบบที่ 3 การเรียนรู้เรื่อง สี รูปทรงนก รองลงมาคือ รูปแบบที่ 2 การเรียนรู้เรื่อง ขนาด (รูปทรงข้าง) สุดท้ายคือ รูปแบบที่ 1 การเรียนรู้ เรื่องรูปทรง (รูปทรงอิสระ) ผลจากการศึกษาสื่อการเรียนรู้สามารถนำมาเป็นแนวทางในการออกแบบสื่อการเรียนรู้และ สามารถนำไปเป็นอุปกรณ์การสอน การจัดกิจกรรมการสอน เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้ได้อย่างเหมาะสมและได้ประโยชน์จากการศึกษาอย่างเต็มที่ และสามารถพัฒนาในรูปแบบต่างๆ ได้อีกมากมายเพื่อเป็นประโยชน์ต่อกลุ่มเด็กพิการและสังคมต่อไป

นภา ส่งพิทักษ์ชัย (2554: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัย ที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบวาดภาพกับเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบปกติ และเปรียบเทียบผลของการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ ที่มีต่อสมาธิของเด็กปฐมวัย และเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์แบบปกติ กลุ่มประชากรของการศึกษาครั้งนี้ เป็นนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นอนุบาลปีที่ 1/7 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2554 โรงเรียนเซนต์หลุยส์ ฉะเชิงเทรา จำนวน 25 คน ใช้เวลาในการทดลอง 4 สัปดาห์ ผู้วิจัยได้ประเมินผลการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบวาดภาพพระบายสี ที่มีผลต่อสมาธิของเด็กปฐมวัย โดยใช้แบบทดสอบกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบวาดภาพพระบายสี ผู้วิจัยสร้างขึ้นเป็นรายบุคคล เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบวาดภาพพระบายสี เพื่อเสริมสร้างสมาธิให้มีเพิ่มมากขึ้น จากการทำแบบทดสอบเด็กมีสมาธิเพิ่มมากขึ้นเพราะเด็กปฐมวัยปัจจุบันเป็นเด็กที่มีสมาธิสั้นเป็นส่วนมาก จึงควรเสริมสร้างให้เด็กรู้จักคิดมีจินตนาการความคิดสร้างสรรค์ โดยผ่านการจัดกิจกรรมการวาดภาพพระบายสี

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง “ผลของกิจกรรมทางศิลปะที่มีต่อการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และสมาธิของเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้” ผู้วิจัยได้แบ่งขั้นตอนในการดำเนินการศึกษาการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และสมาธิของเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ และขั้นตอนในการศึกษาผลการทดลองใช้กิจกรรมทางศิลปะและพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ที่ส่งผลต่อการมีสมาธิของเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ ออกเป็น 4 ขั้นตอนดังนี้

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้ดำเนินการวิจัยได้กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่จะทำการศึกษาไว้ ดังนี้

3.1.1 ประชากร (Population) คือ นักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ ในสถานสงเคราะห์เด็กพิการทางสมองและปัญญา จังหวัดราชบุรี ซึ่งเป็นศูนย์กลางในการให้การดูแล บำบัด พัฒนาศักยภาพ ตลอดจนให้บริการในด้านต่างๆ แก่เด็กที่พิการทางสมองและปัญญา โดยเป็นนักเรียนที่ได้รับการวินิจฉัยอย่างเป็นทางการว่าเป็นนักเรียนที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ และเป็นผู้ได้รับความยินยอมจากผู้ปกครองให้เข้าร่วมโครงการวิจัย จำนวน 40 คน

3.1.2 กลุ่มตัวอย่าง (Sample) คือ นักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ ในสถานสงเคราะห์เด็กพิการทางสมองและปัญญา จังหวัดราชบุรี ที่ได้รับการวินิจฉัยอย่างเป็นทางการว่าเป็นนักเรียนที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ และเป็นผู้ได้รับความยินยอมจากผู้ปกครองให้เข้าร่วมโครงการวิจัย จำนวน 20 คน โดยใช้การสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling)

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

การศึกษาวิจัยเรื่อง “ผลของกิจกรรมทางศิลปะที่มีต่อการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และสมาธิของเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้” ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือในการวิจัยดังนี้

3.2.1 แบบสัมภาษณ์ผู้ปกครองสถานสงเคราะห์เด็กพิการทางสมองและปัญญา จังหวัดราชบุรี

ใช้แบบสัมภาษณ์แบบกำหนดรูปแบบ (Formal Interview) คือ มีการกำหนดโครงสร้างของคำถามไว้ แล้วใช้สัมภาษณ์ตามแบบสัมภาษณ์ที่กำหนดไว้ โดยได้กำหนดแนวทางในหัวข้อคำถามที่เกี่ยวกับสถานสงเคราะห์และเด็กบกพร่องทางการเรียนรู้ในสถานสงเคราะห์

ซึ่งแบ่งเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานสงเคราะห์

3.2.2 แบบสัมภาษณ์ผู้ดูแลเด็กในสถานสงเคราะห์เด็กพิการทางสมองและปัญญา จังหวัดราชบุรี

ใช้แบบสัมภาษณ์แบบกำหนดรูปแบบ (Formal Interview) คือ มีการกำหนดโครงสร้างของคำถามไว้ แล้วใช้สัมภาษณ์ตามแบบสัมภาษณ์ที่กำหนดไว้ โดยได้กำหนดแนวทางในหัวข้อ

คำถามเกี่ยวกับพฤติกรรมของเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ และข้อมูลเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมทางศิลปะ

ซึ่งแบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ข้อมูลที่เกี่ยวกับเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้

ตอนที่ 3 ข้อมูลที่เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมทางศิลปะ

3.2.3 แบบสังเกตพฤติกรรมการมีสมาธิของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้

ใช้สังเกตและประเมินพฤติกรรมของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ ก่อนและหลังการจัดกิจกรรมทางศิลปะ เพื่อนำมาใช้ในการประเมินการพัฒนาของสมาธิ

ซึ่งมีขั้นตอนในการสร้างดังต่อไปนี้

1) ศึกษาหลักการและทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมการมีสมาธิในเด็กและการสร้างแบบบันทึกการสังเกต

2) สร้างแบบสังเกตพฤติกรรมการมีสมาธิที่ประกอบไปด้วยพฤติกรรมเกี่ยวกับการมีสมาธิจำนวน 20 ข้อ แบ่งเป็น 3 ด้านตามหลักการสังเกตสิ่งไม่ควรสังเกต คือ

2.1) ด้านลักษณะพฤติกรรม ซึ่งประกอบไปด้วย มีความกระตือรือร้นตั้งใจฟัง ในขณะที่มีคนพูด เข้าใจคำสั่ง ปฏิบัติงานตามคำสั่งได้ สนใจในสิ่งที่กำลังทำ มีช่วงความสนใจนาน มีความอดทน มีความรอบคอบ และระมัดระวัง

2.2) ด้านคุณลักษณะของเด็ก ซึ่งประกอบไปด้วย มีท่าทางสงบขณะฟังคำสั่ง มีสีหน้าสดใสขณะปฏิบัติงาน สนุกสนานในการปฏิบัติงาน สดชื่นเบิกบาน ภูมิใจกับผลงานพูดจาเรียบร้อย ยึดหยุ่นเป็นธรรมชาติ รู้จักรอคอย และไม่วอกแวก

2.3) ด้านผลของการกระทำ ซึ่งประกอบไปด้วย ผลงานมีคุณภาพ ผลงานถูกต้องตามคำสั่ง มีความละเอียดลออ และผลงานครบถ้วนตามเวลาที่กำหนด

มีเกณฑ์ในการให้คะแนน ดังนี้

5 หมายถึง มีการแสดงหรือปฏิบัติพฤติกรรมอยู่ในระดับมากที่สุด

4 หมายถึง มีการแสดงหรือปฏิบัติพฤติกรรมอยู่ในระดับมาก

3 หมายถึง มีการแสดงหรือปฏิบัติพฤติกรรมอยู่ในระดับปานกลาง

2 หมายถึง มีการแสดงหรือปฏิบัติพฤติกรรมอยู่ในระดับน้อย

1 หมายถึง มีการแสดงหรือปฏิบัติพฤติกรรมอยู่ในระดับน้อยที่สุดหรือไม่

เลย

3.2.4 ชุดกิจกรรมทางศิลปะเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และสมาธิ

ซึ่งมีขั้นตอนในการสร้างดังต่อไปนี้

1) ศึกษาหลักการและทฤษฎีเกี่ยวกับศิลปะ กิจกรรมทางศิลปะสำหรับเด็ก ตลอดจนการส่งเสริมให้เกิดความคิดสร้างสรรค์และสมาธิ และตลอดจนศึกษาเกี่ยวกับเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้เพื่อจะได้เลือกจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับเด็ก

2) สร้างชุดกิจกรรมและแผนการสอนทางศิลปะที่เหมาะสมกับเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ โดยอ้างอิงตามหลักการของทอร์แรนซ์ที่มุ่งกิจกรรมที่เน้นการคิดแก้ปัญหา การทำกิจกรรมที่ได้ใช้จินตนาการได้คิดริเริ่ม ซึ่งแบบทดสอบจะประกอบไปด้วยกิจกรรมทางด้านการวาด การพิมพ์ภาพ และการปั้น แบ่งออกเป็น 5 แบบทดสอบ ดังนี้

- แบบทดสอบที่ 1 เรื่อง เส้นกับความรู้สึก
- แบบทดสอบที่ 2 เรื่อง แบบประกอบรูปภาพ
- แบบทดสอบที่ 3 เรื่อง การลากเส้นโยงจุด
- แบบทดสอบที่ 4 เรื่อง การพิมพ์ภาพ
- แบบทดสอบที่ 5 เรื่อง การปั้น

3.2.5 แบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์

ใช้ทดสอบความคิดสร้างสรรค์การจัดกิจกรรมทางศิลปะ ซึ่งเป็นแบบวัดความคิดสร้างสรรค์ตามแนวคิดของ ทอร์เรนซ์ โดยประกอบไปด้วยการวัดความคิดสร้างสรรค์ 3 ด้าน คือด้านความคิดริเริ่ม ด้านความคิดคล่อง และด้านความคิดยืดหยุ่น ซึ่งผู้วิจัยได้นำมาพัฒนาเพิ่มเติมโดยเพิ่มหลักในการการตรวจวัดความคิดสร้างสรรค์ด้านความยืดหยุ่นเพิ่มอีก 1 ด้านเพื่อให้ครอบคลุมตามองค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งประกอบไปด้วย แบบทดสอบที่อาศัยรูปภาพจำนวน 3 ชุด 2 แบบ คือแบบ ก และแบบ ข ใช้วัดก่อนและหลังจัดกิจกรรมทางศิลปะ

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาวิจัย “ผลของกิจกรรมทางศิลปะที่มีต่อการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และสมาธิของเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้” ผู้วิจัยได้ดำเนินงานตามลำดับ ดังนี้

3.3.1 ศึกษาข้อมูลภาคปฐมภูมิจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ ความคิดสร้างสรรค์และสมาธิในเด็ก และกิจกรรมทางด้านศิลปะสำหรับเด็ก แล้วนำมาวิเคราะห์เพื่อให้ทราบแนวทาง แนวความคิด ตลอดจนทฤษฎีต่างๆ ที่จะนำมาใช้ในการศึกษาและสร้างเป็นเครื่องมือที่ใช้สำหรับการวิจัยต่อไป

3.3.2 ทำหนังสือจากคณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง เพื่อขอความอนุเคราะห์จากสถานสงเคราะห์เด็กพิการทางสมองและปัญญา จังหวัดราชบุรี ในการทำวิจัยเรื่องผลของกิจกรรมทางศิลปะที่มีต่อการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และสมาธิของเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ โดยขออนุเคราะห์สัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลด้านพฤติกรรมของเด็ก สมาธิและความคิดสร้างสรรค์ของเด็ก ตลอดจนการจัดกิจกรรมทางศิลปะ จากผู้ปกครองหรือผู้ดูแลในสถานสงเคราะห์ และขออนุเคราะห์เด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ในการร่วมกิจกรรมทางศิลปะจำนวน 40 คน เพื่อคัดเลือกเป็นกลุ่มตัวอย่างในการทำแบบทดสอบกิจกรรมทางศิลปะ

3.3.3 เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ปกครองของสถานสงเคราะห์เด็กพิการทางสมองและปัญญา จังหวัดราชบุรี แล้วนำมาวิเคราะห์สรุปข้อมูลการสัมภาษณ์ เพื่อนำมาใช้ในการสร้างเครื่องมือร่วมกับข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สร้างเป็นแบบสังเกตพฤติกรรม การมีสมาธิของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ และชุดกิจกรรมทางศิลปะเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และสมาธิ

3.3.4 คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างในการทดสอบจากประชากรนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้จำนวน 40 คน คัดเลือกโดยการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) มาจำนวน 20 คน

3.3.5 เตรียมความพร้อมก่อนการทดสอบโดยผู้ศึกษาและผู้ช่วยวิจัยสร้างความคุ้นเคยกับกลุ่มตัวอย่าง เพื่อให้เด็กเกิดความไว้วางใจ ร่วมกิจกรรมด้วยความมั่นใจไม่กลัว ไม่ประหม่า แล้วนำแบบ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สังเกตพฤติกรรมการมีสมาธิของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ไปใช้สังเกตกลุ่มตัวอย่าง จากนั้นสรุปคะแนนแล้วบันทึกผลเก็บไว้

3.3.6 นำแบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ แบบทดสอบ ก ที่ใช้สำหรับวัดความคิดสร้างสรรค์ ก่อนจัดกิจกรรมทางศิลปะ มาใช้วัดกับนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง ใช้เวลาทดสอบกิจกรรมละ 10 นาที รวมทั้ง 3 กิจกรรมใช้เวลา 30 นาที จากนั้นทำการตรวจให้คะแนนตามคู่มือและบันทึกผลเก็บไว้

3.3.7 ดำเนินการจัดกิจกรรมทางศิลปะตามแบบทดสอบ ทั้ง 5 แบบทดสอบ โดยผู้ศึกษาเป็นผู้ดำเนินการจัดกิจกรรมศิลปะด้วยตนเองพร้อมกับผู้ช่วยวิจัย ใช้เวลาในการจัดกิจกรรมทางศิลปะแบบทดสอบละ 10 นาที หลังจากจัดกิจกรรมผู้วิจัยจะสอบถามเกี่ยวกับผลงานของนักเรียนโดยให้นักเรียนอธิบายเล่าเรื่อง พร้อมทั้งสังเกตพฤติกรรมของเด็กเป็นรายบุคคลแล้วประเมินลงในแบบสังเกตพฤติกรรมการมีสมาธิของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้เป็นการบันทึกหลังจัดกิจกรรม

3.3.8 นำแบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ แบบทดสอบ ข สำหรับวัดความคิดสร้างสรรค์หลังการจัดกิจกรรมมาใช้วัดกับนักเรียนกลุ่มตัวอย่างอีกครั้ง จากนั้นจึงตรวจให้คะแนนตามคู่มือ

3.3.9 นำข้อมูลที่ได้จากการสังเกตพฤติกรรมด้านสมาธิของเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ก่อนและหลังจัดกิจกรรม และข้อมูลจากแบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ทั้งก่อนและหลัง มาเปรียบเทียบแปรผล แล้วสรุปผลนำเสนอข้อมูลในรูปแบบตารางพร้อมการบรรยาย และอภิปรายผลการทดลอง

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.4.1 การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยนี้ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับ ดังนี้

1) ศึกษาการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และสมาธิของเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ นำเสนอในรูปแบบความเรียง

2) ศึกษาผลของการใช้กิจกรรมทางศิลปะในการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้แบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ นำคะแนนที่ได้มาหาค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติ t-test แบบ dependent แปรผลโดยรวมและรายด้าน นำเสนอข้อมูลสรุปในรูปแบบตารางประกอบคำอธิบาย

3) ศึกษาผลของการใช้กิจกรรมทางศิลปะและพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ที่ส่งผลต่อการมีสมาธิในเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ เปรียบเทียบก่อนและหลังใช้กิจกรรมทางศิลปะ โดยใช้ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติ t-test แบบ dependent แล้วนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบคำอธิบาย

3.4.2 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1) t-test แบบกลุ่มที่ไม่เป็นอิสระแก่กัน (t-dependent) ตามสูตรของ (บุญชม ศรีสะอาด, 2543) ดังต่อไปนี้

$$\text{สูตร } t = \frac{\sum d}{\sqrt{\frac{n \sum d^2 - (\sum d)^2}{n-1}}}$$

เมื่อ t	แทน	ค่าสถิติ t ที่ใช้ในการทดสอบ
d	แทน	ค่าผลต่างของคะแนน ก่อนและหลังการทดสอบ
$\sum d$	แทน	การนำเอาผลต่างของคะแนนก่อนและหลังการทดสอบของนักเรียนแต่ละคนมาบวกกัน
$\sum d^2$	แทน	การนำเอาผลต่างของคะแนนก่อนและหลังการทดสอบของนักเรียนแต่ละคนยกกำลังสองแล้วนำมาบวกกัน
$(\sum d)^2$	แทน	การนำเอาผลต่างของคะแนนก่อนและหลังการทดสอบของนักเรียนแต่ละคนมาบวกกันแล้วจึงยกกำลังสอง
n	แทน	จำนวนนักเรียนที่ทำการทดสอบ
$df = n - 1$		

ดังต่อไปนี้

2) ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (\bar{X}) โดยใช้สูตรของ (บุญชม ศรีสะอาด, 2545: 105)

$$\text{สูตร } \bar{x} = \frac{\sum x}{N}$$

เมื่อ $\sum x$	แทน	ผลรวมของคะแนนทั้งหมด
N	แทน	จำนวนทั้งหมด

3) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ใช้สูตรของ (บุญชม ศรีสะอาด, 2545: 103) ดังต่อไปนี้

$$\text{สูตร } SD = \sqrt{\frac{n \sum x^2 - (\sum x)^2}{n(n-1)}}$$

เมื่อ SD	แทน	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
$\sum x$	แทน	คะแนนแต่ละตัว
Σ	แทน	ผลรวม
N	แทน	จำนวนคะแนนในกลุ่ม

บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาผลของกิจกรรมทางศิลปะที่มีต่อการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และสมาธิของเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และสมาธิของเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ และเพื่อศึกษาผลการทดลองใช้กิจกรรมทางศิลปะและพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ที่ส่งผลต่อการมีสมาธิของเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ ซึ่งสามารถนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลได้ตามลำดับ ดังนี้

1. ผลการศึกษาการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และสมาธิของเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้
2. ผลการใช้กิจกรรมทางศิลปะและพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ในการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้
3. ผลการใช้กิจกรรมทางศิลปะและพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ที่ส่งผลต่อการมีสมาธิในเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้

4.1 สัญลักษณ์ที่ใช้ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

เพื่อเป็นการแปลความหมายของผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่เข้าใจตรงกัน ผู้วิจัยได้กำหนดสัญลักษณ์และอักษรย่อที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

n	แทน	จำนวนนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง
\bar{X}	แทน	คะแนนเฉลี่ย
S.D.	แทน	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
t	แทน	ค่าสถิติในการเปรียบเทียบความมีนัยสำคัญ
*	แทน	ความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
+/-	แทน	ผลต่างของคะแนนที่เพิ่มขึ้น/ลดลง

4.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

4.2.1 ผลการศึกษาการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และสมาธิของเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้

จากการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ พบว่าเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้นั้นเกิดจากความบกพร่องทางจิตวิทยาตั้งแต่หนึ่งอย่างขึ้นไป ซึ่งทำให้มีปัญหาต่อการคิด การพูด การอ่าน การฟัง การเขียนสะกดคำ และการคิดคำนวณทางคณิตศาสตร์ จึงต้องใช้ความสามารถของสมองหลายๆ ส่วนในการเรียนรู้เพื่อเชื่อมโยงกัน เด็กหนึ่งคนจึงอาจมีความบกพร่องในการเรียนรู้มากกว่าหนึ่งด้าน และอาจจะยังส่งผลต่อความบกพร่องในส่วนอื่นๆ ด้วย เช่น ปัญหาในการพูดหรือสื่อสารช้า ปัญหาทางพฤติกรรม อารมณ์ สังคม ซึ่งเด็กแต่ละคนหรือแต่ละช่วงวัยก็จะแสดงแสดงออกถึงลักษณะเฉพาะที่แตกต่างกันออกไป ดังนั้นจึงต้องอาศัยความสนใจและการสังเกตอย่างต่อเนื่องของครู ผู้ปกครอง และผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อที่จะได้แก้ปัญหาได้อย่างทันท่วงที จากปัญหาดังกล่าวจึงส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ต่ำกว่าความสามารถจริง เนื่องจากไม่ประสบความสำเร็จในการเรียนด้วยวิธีแบบเดียวกับนักเรียนปกติจึงทำให้ต้องมีการจัดการศึกษาที่เหมาะสมให้

โดยเฉพาะ และจัดหากิจกรรมเสริมที่จะสามารถพัฒนา ส่งเสริม และตั้งศักยภาพของเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ออกมาได้

ซึ่งหนึ่งในศักยภาพที่มีอยู่ในตัวของทุกคนคือ ความคิดสร้างสรรค์ โดยจะมีมากหรือน้อยแตกต่างกันไป ความคิดสร้างสรรค์เป็นสิ่งที่มีความสำคัญ เพราะความคิดสร้างสรรค์ในตัวบุคคลถ้าได้รับการพัฒนาส่งเสริมให้สูงขึ้น จะนำไปสู่การวางแผนเพื่อการปรับปรุงหรือเกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีได้ ความคิดสร้างสรรค์จะประกอบไปด้วยความคิดริเริ่ม (Originality) ความคิดคล่องแคล่ว (Fluency) ความคิดยืดหยุ่น (Flexibility) และความคิดละเอียดลออ (Elaboration) ทั้ง 4 ด้านนี้เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ควรส่งเสริมและฝึกฝนเพื่อให้มีพัฒนาการทางความคิดสร้างสรรค์ที่เพิ่มขึ้น โดยการจัดประสบการณ์ที่เหมาะสมกระตุ้นให้เด็กได้แสดงออกอย่างอิสระ ได้สังเกตสิ่งที่สนใจ ได้สัมผัสกับสิ่งที่แปลกๆ ใหม่ๆ เพื่อแสดงผลงานที่แปลกใหม่ไม่ซ้ำแบบใคร

จากการเก็บรวบรวมข้อมูล พบว่า วิธีการฝึกการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของทอร์แรนซ์ (Torrance, 1972) มุ่งไปในด้านการคิดแก้ปัญหา การทำกิจกรรม เช่น วาดภาพ แต่งเรื่องโดยใช้จินตนาการ และการให้คิดริเริ่ม ตกแต่งสิ่งที่ไม่สมบูรณ์ ดังตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 แสดงกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาทางความคิดสร้างสรรค์

กิจกรรมด้านศิลปะ	กิจกรรมด้านภาษา
1. การวาดภาพระบายสี	1. การเล่านิทาน
1.1 วาดภาพอิสระ/ตามจินตนาการ/ ประสบการณ์/สิ่งแวดล้อม/เสียงเพลง	2. การเล่นละคร
1.2 วาดภาพต่อเติมจากสิ่งที่กำหนด	3. การเล่นบทบาทสมมติ
2. ละเลงสีด้วยนิ้วมือ	4. กิจกรรมเข้าจังหวะ
3. การฉีกกระดาษ ปะกระดาษ และตัดกระดาษ	5. การแสดงออกทางด้านจินตนาการ
4. การพับกระดาษแล้วต่อเติมภาพ	6. อื่นๆ
5. การปั้น	
6. การประดิษฐ์จากเศษวัสดุ	

จากตารางที่ 4.1 จะสรุปได้ว่า กิจกรรมที่จะทำให้เกิดการพัฒนาทางความคิดสร้างสรรค์มีทั้งกิจกรรมทางศิลปะและกิจกรรมทางด้านภาษา แต่กิจกรรมทางด้านศิลปะจะเน้นการปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง เป็นกิจกรรมเฉพาะบุคคล ซึ่งสามารถสังเกตการพัฒนาของความคิดสร้างสรรค์ได้ชัดเจนมากกว่า นอกจากนี้กิจกรรมศิลปะยังเป็นสื่อที่ใช้แสดงออกถึงความคิดของเด็กที่บกพร่องทางการเรียนรู้ได้ดี เห็นได้จากที่มีการนำเอาศิลปะมาเป็นศาสตร์หนึ่งในการใช้บำบัดผู้ป่วย หรือที่เรียกว่า ศิลปะบำบัด ตลอดจนการทำงานศิลปะในแต่ละครั้งยังช่วยฝึกความประณีตและสมาธิให้ได้รับการพัฒนาไปด้วย เพราะในขณะที่เด็กพยายามควบคุมมือให้สามารถวาด ระบายสีหรือประดิษฐ์สิ่งหนึ่งสิ่งใดให้สำเร็จนั้น ต้องใช้ความตั้งใจ ความพยายามและใช้สมาธิที่แน่วแน่มั่นคง ซึ่งเป็นสิ่งที่สำคัญในกระบวนการพื้นฐานของการเรียนรู้ที่ดีต่อไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ที่มีปัญหาด้านสมาธิ ผู้วิจัยจึงเลือกใช้กิจกรรมทางศิลปะในการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และสมาธิให้กับเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้

ตารางที่ 4.2 แสดงการวิเคราะห์กิจกรรมทางศิลปะแต่ละประเภทที่ช่วยพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ และเหมาะสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้

กิจกรรมทางด้านศิลปะ แยกตามประเภท	ข้อวิเคราะห์						
	องค์ประกอบของ ความคิดสร้างสรรค์				ระดับความ ซับซ้อนในการ ทำกิจกรรม		
	ความคิดริเริ่ม	ความคิดคล่องแคล่ว	ความคิดยืดหยุ่น	ความคิดละเอียดลออ	ไม่ซับซ้อน	ซับซ้อนปานกลาง	ซับซ้อน/หลายขั้นตอน
1. การวาดภาพ/ระบายสี							
1.1 วาดภาพอิสระ	/	/	/	/	/	-	-
1.2 วาดภาพต่อเติมจากสิ่งที่กำหนด	/	/	/	/	-	/	-
1.3 วาดภาพ ระบายสีด้วยนิ้วมือ	/	/	/	/	/	-	-
3. การฉีกกระดาษ ปะกระดาษ และตัดกระดาษ	/	/	/	/	-	/	-
4. การพับกระดาษ	/	/	/	/	-	-	/
5. การปั้น	/	/	/	/	-	/	-
6. การประดิษฐ์	/	/	/	/	-	-	/
7. การพิมพ์ภาพ	/	/	/	/	/	-	-

จากตารางที่ 4.2 สรุปได้ว่ากิจกรรมทางศิลปะทุกกิจกรรมล้วนแต่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ในตัวเด็กทั้งสิ้น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับการออกแบบกิจกรรมว่าต้องการส่งเสริมในเรื่องใดให้เด่นชัดมากที่สุด ก็กำหนดจุดประสงค์และตั้งเจตนาให้ตรงกับความต้องการนั้น สำหรับการเลือกจัดกิจกรรมทางศิลปะให้กับเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ยังต้องคำนึงถึงความสามารถในการปฏิบัติงานจะต้องไม่ซับซ้อนมากจนเกินไปจนทำให้เด็กท้อหรือไม่อยากทำกิจกรรมนั้นๆ จากการวิเคราะห์จะพบว่า กิจกรรมที่เหมาะสมจึงเป็นกิจกรรมดังนี้

1. กิจกรรมการวาดภาพ ต่อเติมจากสิ่งที่กำหนดให้ ไม่ว่าจะ เป็น จุด เส้น หรือรูปร่างต่างๆ ที่มีความแตกต่างกันไป เนื่องจากมีความซับซ้อนน้อยมาก เด็กๆ สามารถใช้ความคิดได้อิสระในการสร้างสรรค์ผลงานทำให้เกิดความคิดริเริ่มที่แปลกใหม่จากมุมมองของเด็กแต่ละคน เกิดความคิดคล่องแคล่วในการคิดต่อเติมภาพให้ได้ปริมาณมากภายในเวลาที่กำหนด เกิดความคิดยืดหยุ่นในการวาดภาพที่มาจากหลากหลายหมวดหมู่ เกิดความคิดละเอียดลออในการคิดตกแต่งรายละเอียดต่างๆ

2. กิจกรรมการพิมพ์ภาพ ซึ่งเป็นอีกกิจกรรมที่มีความซับซ้อนน้อย เด็กๆ จะได้รู้จักนำแม่พิมพ์ที่มีให้มาสร้างสรรค์เป็นเรื่องราวตามความคิด ตามจินตนาการของแต่ละคน

3. กิจกรรมการปั้น เป็นกิจกรรมที่มีความซับซ้อนปานกลางที่มีความน่าสนใจ ช่วยฝึกให้เด็กได้ใช้กล้ามเนื้อมัดย่อยเพิ่มเติมขึ้นมาด้วย และยังเป็นการสร้างผลงานตามความคิด ความทรงจำของแต่ละคน

ดังนั้นผู้วิจัยจึงเลือกใช้กิจกรรมทางศิลปะในการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ โดยกำหนดกิจกรรมที่ไม่มี ความซับซ้อนมากและสามารถพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ได้อย่างครอบคลุมทุกด้าน สำเร็จเป็นผลงานที่สามารถประเมินผลได้ และในการปฏิบัติกิจกรรมศิลปะนี้เองที่จะทำให้เด็กได้พัฒนาสมาธิเพราะการทำงานแต่ละขั้นตอนต้องอาศัยความพยายามในการทำให้สำเร็จไปเป็นขั้นๆ ด้วย

4.2.2 ผลการใช้กิจกรรมทางศิลปะและพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ในการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้

จากการให้กลุ่มตัวอย่างเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ ทำการทดลองใช้ชุดกิจกรรมทางศิลปะและพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์นั้น มีการเปรียบเทียบผลต่างที่ได้จากการทำแบบวัดความคิดสร้างสรรค์ของทอแรนซ์ ก่อนและหลังใช้กิจกรรมแล้วนำคะแนนที่ได้ไปวิเคราะห์ด้วยสูตรทางสถิติ t-test (Dependent Samples) ได้ผลดังนี้

ตารางที่ 4.3 แสดงคะแนน ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) จากคะแนนแบบวัดความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ เปรียบเทียบก่อนและหลังใช้กิจกรรมทางศิลปะและพัฒนาความคิดสร้างสรรค์

นักเรียนคนที่	คะแนนก่อนใช้กิจกรรม					คะแนนหลังใช้กิจกรรม				
	ความคิดริเริ่ม	ความคิด ค่อนข้างแล้ว	ความคิดยืดหยุ่น	ความคิด ละเอียดลออ	รวม	ความคิดริเริ่ม	ความคิด ค่อนข้างแล้ว	ความคิดยืดหยุ่น	ความคิด ละเอียดลออ	รวม
1.	8	6	10	5	29	15	13	14	11	53
2.	12	9	13	8	42	18	20	16	13	67
3.	9	4	15	8	36	17	18	13	11	59
4.	14	15	6	10	45	14	19	8	10	51
5.	4	9	12	5	30	12	21	17	7	57
6.	7	12	8	8	35	19	21	12	10	62
7.	12	8	13	6	39	23	21	11	10	65
8.	10	10	10	8	38	21	25	14	9	69
9.	13	7	13	8	41	17	17	18	12	64
10.	7	10	5	4	26	21	18	14	10	63
11.	14	12	13	7	46	23	18	14	9	64
12.	12	10	10	8	40	18	25	12	8	63
13.	12	12	12	7	43	15	15	17	10	57

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4.3 แสดงคะแนน ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) จากคะแนนแบบวัดความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ เปรียบเทียบก่อนและหลังใช้กิจกรรมทางศิลปะและพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ (ต่อ)

นักเรียนคนที่	คะแนนก่อนใช้กิจกรรม					คะแนนหลังใช้กิจกรรม				
	ความคิดริเริ่ม	ความคิด ค่อนข้างแล้ว	ความคิดยืดหยุ่น	ความคิด ละเอียดลออ	รวม	ความคิดริเริ่ม	ความคิด ค่อนข้างแล้ว	ความคิดยืดหยุ่น	ความคิด ละเอียดลออ	รวม
14.	15	5	9	5	34	17	24	11	10	62
15.	9	12	8	7	36	19	21	7	7	54
16.	6	14	8	7	35	13	25	14	8	60
17.	15	11	8	6	40	19	21	9	12	61
18.	6	10	11	3	30	10	19	14	9	52
19.	4	14	8	5	31	15	19	17	6	57
20.	11	7	13	4	35	18	14	15	11	58
รวม	200	197	205	129	731	344	394	267	193	1198
ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	10.0	9.85	10.0	6.5	36.6	17.2	19.7	13.4	9.7	59.9
S.D.	3.52	3.03	2.71	1.79	5.54	3.47	3.47	3.04	1.81	5.00

จากตารางที่ 4.3 พบว่า นักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ที่ได้รับการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ด้วยกิจกรรมทางศิลปะและพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ก่อนใช้กิจกรรมมีคะแนนเฉลี่ยของความคิดสร้างสรรค์เท่ากับ 36.6 คะแนน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 5.54 และหลังใช้กิจกรรมมีคะแนนเฉลี่ยของความคิดสร้างสรรค์เท่ากับ 59.9 คะแนน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 5.00 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านความคิดริเริ่ม มีคะแนนเฉลี่ยหลังใช้กิจกรรม ($\bar{X}=17.20$) เพิ่มขึ้นจากคะแนนเฉลี่ยก่อนการใช้กิจกรรม ($\bar{X}=10.00$) เท่ากับ 7.20 คะแนน ด้านความคิดค่อนข้างแล้ว มีคะแนนเฉลี่ยหลังใช้กิจกรรม ($\bar{X}=19.70$) เพิ่มขึ้นจากคะแนนเฉลี่ยก่อนการใช้กิจกรรม ($\bar{X}=9.85$) เท่ากับ 9.85 คะแนน ด้านความคิดยืดหยุ่น มีคะแนนเฉลี่ยหลังใช้กิจกรรม ($\bar{X}=13.40$) เพิ่มขึ้นจากคะแนนเฉลี่ยก่อนการใช้กิจกรรม ($\bar{X}=10.30$) เท่ากับ 3.10 คะแนน และด้านความคิดละเอียดลออ มีคะแนนเฉลี่ยหลังใช้กิจกรรม ($\bar{X}=9.70$) เพิ่มขึ้นจากคะแนนเฉลี่ยก่อนการใช้กิจกรรม ($\bar{X}=6.50$) เท่ากับ 3.2 คะแนน

ตารางที่ 4.4 แสดงผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และค่าที่ (t-test) ของการพัฒนาด้านความคิดสร้างสรรค์ในเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ก่อนและหลังใช้กิจกรรมทางศิลปะและพัฒนาความคิดสร้างสรรค์

ความคิดสร้างสรรค์	การประเมิน	n	\bar{X}	S.D.	t
ความคิดริเริ่ม	ก่อนใช้กิจกรรม	20	10.00	12.42	8.79*
	หลังใช้กิจกรรม	20	17.20	12.06	
ความคิดคล่องแคล่ว	ก่อนใช้กิจกรรม	20	9.85	9.19	10.86*
	หลังใช้กิจกรรม	20	19.70	12.01	
ความคิดยืดหยุ่น	ก่อนใช้กิจกรรม	20	10.30	7.36	4.58*
	หลังใช้กิจกรรม	20	13.40	9.29	
ความคิดละเอียดลออ	ก่อนใช้กิจกรรม	20	6.50	3.21	6.14*
	หลังใช้กิจกรรม	20	9.70	3.29	
รวม	ก่อนใช้กิจกรรม	20	36.55	30.68	16.44*
	หลังใช้กิจกรรม	20	59.90	25.04	

จากตารางที่ 4.4 ผลจากการวิเคราะห์คะแนนเฉลี่ยของความคิดสร้างสรรค์ พบว่า หลังการใช้กิจกรรมทางศิลปะและพัฒนาความคิดสร้างสรรค์มีคะแนนเฉลี่ย ($\bar{X} = 59.90$) สูงกว่าก่อนการใช้กิจกรรมทางศิลปะและพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ($\bar{X} = 36.55$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงให้เห็นว่าการใช้กิจกรรมทางศิลปะส่งผลให้เด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้มีพัฒนาการด้านความคิดสร้างสรรค์ที่เพิ่มขึ้น

4.2.3 ผลการใช้กิจกรรมทางศิลปะและพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ที่ส่งผลต่อการมีสมาธิในเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้

จากการให้กลุ่มตัวอย่างเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ ทำการทดลองใช้ชุดกิจกรรมทางศิลปะและพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ มีการเปรียบเทียบผลต่างของคะแนนพฤติกรรมทางด้านสมาธิก่อนและหลังใช้กิจกรรม และนำคะแนนที่ได้ก่อนและหลังใช้พฤติกรรมไปวิเคราะห์ด้วยสูตรทางสถิติ t-test (Dependent Samples) ได้ผลดังนี้

ตารางที่ 4.5 แสดงผลคะแนน ผลต่างของคะแนน และค่าเฉลี่ยการสังเกตพฤติกรรมทางด้านสมาธิ ของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ เปรียบเทียบก่อนและหลังใช้กิจกรรมทาง ศิลปะและพัฒนาความคิดสร้างสรรค์

นักเรียนคนที่	คะแนนพฤติกรรมทางด้านสมาธิ		ผลต่างของคะแนน
	คะแนนก่อนใช้กิจกรรม	คะแนนหลังใช้กิจกรรม	
	100	100	
1.	38	61	+ 23
2.	38	73	+ 35
3.	36	82	+ 46
4.	34	73	+ 39
5.	35	70	+ 35
6.	43	71	+ 28
7.	41	60	+ 19
8.	43	67	+ 24
9.	41	69	+ 28
10.	37	73	+ 36
11.	44	78	+ 34
12.	43	74	+ 31
13.	43	73	+ 30
14.	48	71	+ 23
15.	47	73	+ 26
16.	45	71	+ 26
17.	44	71	+ 27
18.	46	76	+ 30
19.	37	72	+ 35
20.	37	64	+ 27
รวม	820	1422	+ 602
ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	41.10	71.10	30.10

จากตารางที่ 4.5 พบว่าคะแนนพฤติกรรมการมีสมาธิของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ ก่อนการใช้กิจกรรมทางศิลปะ ได้คะแนนเฉลี่ย 41.10 คะแนน ($\bar{X} = 41.10$) หลังการใช้กิจกรรมทางศิลปะ ได้คะแนนเฉลี่ย 71.10 คะแนน ($\bar{X} = 71.10$) มีผลต่างของคะแนนเฉลี่ยหลังการใช้กิจกรรมทางศิลปะสูงกว่าก่อนการใช้กิจกรรมทางศิลปะเท่ากับ 30.10 คะแนน ($\bar{X} = 30.10$) แสดงว่า การใช้กิจกรรมทางศิลปะและพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ส่งผลให้เด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้มีสมาธิเพิ่มสูงขึ้น

ตารางที่ 4.6 แสดงผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และค่าที (t-test) การสังเกตพฤติกรรมทางด้านสมาธิของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ ก่อนและหลังใช้กิจกรรมทางศิลปะ

การประเมิน	จำนวน	\bar{X}	S.D.	T	P
ก่อนใช้กิจกรรม	20	41.00	4.20	21.03 *	6.33
หลังใช้กิจกรรม	20	71.10	5.21		

จากตารางที่ 4.4 พบว่า ผลการทดสอบด้วยค่าทีที่ได้จากการคำนวณมีค่าเท่ากับ 21.03 ซึ่งมีความมากกว่าค่าทีที่ได้จากการเปิดตารางที่ระดับนัยสำคัญที่ .01 ซึ่งมีค่าเท่ากับ 1.3277 แสดงว่า พฤติกรรมด้านสมาธิของเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้หลังการใช้กิจกรรมทางศิลปะสูงกว่าก่อนการใช้กิจกรรมทางศิลปะอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ดังนั้น แสดงว่าชุดกิจกรรมทางศิลปะและพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ที่สร้างขึ้นส่งต่อสมาธิของเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ทำให้เด็กมีสมาธิเพิ่มขึ้น

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง ผลของกิจกรรมทางศิลปะที่มีต่อการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และสมาธิของเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และสมาธิของเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้และเพื่อศึกษาผลการทดลองใช้กิจกรรมทางศิลปะและพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ที่ส่งผลต่อการมีสมาธิของเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ ของสถานสงเคราะห์เด็กพิการทางสมองและปัญญา จังหวัดราชบุรี ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 20 คน ใช้การสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) มีเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ผู้ปกครองสถานสงเคราะห์เด็กพิการทางสมองและปัญญา แบบสัมภาษณ์ผู้ดูแลเด็กในสถานสงเคราะห์เด็กพิการทางสมองและปัญญา แบบสังเกตพฤติกรรมการมีสมาธิของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ ชุดกิจกรรมทางศิลปะเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และสมาธิในเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ และแบบวัดความคิดสร้างสรรค์ตามทฤษฎีของทอร์เรนซ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าทางสถิติ คือ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบค่าที่ t-test แบบกลุ่มที่ไม่เป็นอิสระแก่กัน (Dependent Samples) สรุปผลได้ดังนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยผลของกิจกรรมทางศิลปะที่มีต่อการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และสมาธิของเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ สามารถสรุปผลได้ดังนี้

1. การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และสมาธิของเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้สามารถทำได้ด้วยการจัดกิจกรรมที่เหมาะสม คือ กิจกรรมทางศิลปะ โดยจะต้องเป็นกิจกรรมที่ไม่ซับซ้อนหรือมีหลายขั้นตอนมากเพื่อให้เด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ง่ายต่อการเข้าใจและปฏิบัติได้ด้วยตนเอง เป็นกิจกรรมที่น่าสนใจที่จะทำให้เด็กได้ใช้ความคิดสร้างสรรค์ในด้านต่างๆ อันได้แก่ ความคิดริเริ่ม ความคิดคล่องแคล่ว ความคิดยืดหยุ่น และความคิดละเอียดลออ ซึ่งสามารถส่งผลต่อการมีสมาธิในเด็กได้ เพราะในการปฏิบัติกิจกรรมศิลปะต้องอาศัยความคิด ขั้นตอน ความตั้งใจเพื่อที่จะทำให้งานสำเร็จลุล่วงไปได้ เมื่อเด็กเกิดความภาคภูมิใจ ชอบในสิ่งที่ทำจึงส่งผลทำให้เด็กมีสมาธิจดจ่อกับสิ่งที่ทำมากขึ้น ซึ่งกิจกรรมทางศิลปะที่สร้างขึ้น ประกอบไปด้วย 5 กิจกรรม คือ กิจกรรมที่ 1 เรื่องเส้นกับความรูสึก กิจกรรมที่ 2 เรื่อง แบบประกอบรูปภาพ กิจกรรมที่ 3 เรื่อง ลากเส้นโยงจุด กิจกรรมที่ 4 เรื่อง การพิมพ์ภาพ และกิจกรรมที่ 5 เรื่องการปั้น ซึ่งในระหว่างการจัดกิจกรรมก็จำเป็นต้องจัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ด้วย ทั้งการเตรียมอุปกรณ์ให้พร้อม สร้างบรรยากาศที่สนุกสนาน ใช้คำพูดที่ย่อยๆ ทำท่าย แต่สั้นและเข้าใจง่าย และต้องเป็นกิจกรรมที่สั้นๆ ใช้เวลาแต่ละกิจกรรมน้อย คือประมาณ 10 นาทีต่อกิจกรรม การสอนเริ่มจากการสาธิตขั้นตอนและอธิบายตามลำดับอย่างช้าๆ จนเด็กเข้าใจแล้วจึงเริ่มทำงาน และเมื่อปฏิบัติกิจกรรมเสร็จเรียบร้อยก็ควรแบ่งหน้าที่ให้เด็กรับผิดชอบในการทำความสะอาด ดูแลรักษาเก็บอุปกรณ์เช่นเดียวกับเด็กปกติทั่วไปเพื่อสร้างทัศนคติที่เหมาะสม และให้เด็กได้รู้จักการดูแลช่วยเหลือตนเองด้วย

2. นักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ที่ได้รับการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ด้วยกิจกรรมทางศิลปะและพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ มีคะแนนเฉลี่ยก่อนการใช้กิจกรรมทางศิลปะ 36.6 คะแนน และหลังการใช้กิจกรรมทางศิลปะ 59.9 คะแนน เมื่อทำการทดสอบค่าที่ พบว่า มีความคิดเอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่นอนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สร้างสรรค์หลังการใช้กิจกรรมทางศิลปะสูงกว่าก่อนการใช้กิจกรรมทางศิลปะ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. นักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ที่ได้รับการพัฒนาพฤติกรรมด้านสมาธิ ด้วยกิจกรรมทางศิลปะและพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ มีคะแนนเฉลี่ยก่อนการใช้กิจกรรมทางศิลปะ 41.10 คะแนน และหลังการใช้กิจกรรมทางศิลปะ 71.10 คะแนน เมื่อทำการทดสอบค่าที พบว่าพฤติกรรมด้านสมาธิหลังการใช้กิจกรรมทางศิลปะสูงกว่าก่อนการใช้กิจกรรมทางศิลปะอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

5.2 อภิปรายผล

จากผลการวิจัยสามารถนำมาอภิปรายได้ดังนี้

1. เด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้เป็นเด็กที่ความบกพร่องและมีปัญหาทางการรับรู้ ซึ่งเกิดจากความบกพร่องทางจิตวิทยาตั้งแต่หนึ่งอย่างขึ้นไป ส่งผลต่อการคิด การพูด การอ่าน การฟัง การเขียนสะกดคำ และการคิดคำนวณทางคณิตศาสตร์ นอกจากนี้ยังส่งผลในเรื่องของการพูดหรือสื่อสารซ้ำ ปัญหาทางพฤติกรรม อารมณ์ สังคมด้วย เด็กเหล่านี้จึงมีปัญหาในการเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำกว่าความสามารถจริง จึงต้องจัดหากิจกรรมที่เหมาะสมที่จะช่วยส่งเสริมพัฒนาการการเรียนรู้ และเสริมสร้างให้เด็กมีจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ได้ ซึ่งก็คือกิจกรรมทางศิลปะ ดังที่ รีเพอร์และคณะ (Leeper and others. 1970: 338) กล่าวว่า จากการศึกษาพบว่าคุณค่าของกิจกรรมศิลปะนั้นมีมากมายเพราะกิจกรรมศิลปะโดยเฉพาะการวาดภาพไม่ได้ทำให้เด็กสนุกสนานเท่านั้น แต่มีความคิดมีเหตุผล ประสบการณ์ และความคิดสร้างสรรค์ของเด็กรวมเข้าไปด้วย และทอร์เรนซ์ (Torrance. 1962) ที่กล่าวว่าทุกคนสามารถได้รับการฝึกให้มีความคิดสร้างสรรค์ที่สูงขึ้นได้ โดยวิธีการฝึกของทอร์เรนซ์มุ่งไปในด้านของการคิดแก้ปัญหา การทำกิจกรรม เช่นการวาดภาพ แต่งเรื่อง โดยใช้จินตนาการ และให้คิดริเริ่มตกแต่งสิ่งที่ไม่สมบูรณ์ ซึ่งจากการทดลองใช้กิจกรรมทางศิลปะและพัฒนาความคิดสร้างสรรค์พบว่านักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ที่ได้รับการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ด้วยกิจกรรมทางศิลปะและพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ มีคะแนนเฉลี่ยหลังการใช้กิจกรรมทางศิลปะสูงกว่าก่อนการใช้กิจกรรมทางศิลปะ 7.20 คะแนน เมื่อพิจารณาการพัฒนาของความคิดสร้างสรรค์เป็นรายด้านพบว่ามีความเฉลี่ยสูงขึ้นทุกด้าน เมื่อทำการทดสอบค่าที พบว่า มีความคิดสร้างสรรค์หลังการใช้กิจกรรมทางศิลปะสูงกว่าก่อนการใช้กิจกรรมทางศิลปะอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงให้เห็นว่าการใช้กิจกรรมทางศิลปะส่งผลให้เด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้มีพัฒนาการด้านความคิดสร้างสรรค์ที่เพิ่มขึ้น สอดคล้องกับที่ สมศักดิ์ ภูวิภาดาวรรณ (2544: 123) ได้กล่าวว่าการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์สามารถส่งเสริมได้ด้วยการใช้เทคนิคการสอนเรียนรู้การสร้างสรรคโดยการกระทำ รวมทั้งเรียนรู้โดยวิธีการระดมพลังสมองจากการทำกิจกรรมกลุ่มที่เน้นการปฏิบัติด้วยตัวเด็กเอง ซึ่งเป็นการส่งเสริมให้เด็กมีความคิดสร้างสรรค์สูงขึ้น

2. ผลจากการใช้กิจกรรมทางศิลปะช่วยให้เด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้มีพฤติกรรมทางด้านสมาธิดีขึ้น จากการเปรียบเทียบการสังเกตพฤติกรรมด้านสมาธิก่อนและหลังการใช้กิจกรรมทางศิลปะ พบว่ามีผลต่างของคะแนนเฉลี่ยหลังการใช้กิจกรรมทางศิลปะสูงกว่าก่อนการใช้กิจกรรมทางศิลปะเท่ากับ 30.10 คะแนนเมื่อทำการทดสอบค่าที พบว่าพฤติกรรมด้านสมาธิหลังการใช้กิจกรรมทางศิลปะสูงกว่าก่อนการใช้กิจกรรมทางศิลปะอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงว่า การใช้กิจกรรมทางศิลปะและพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ส่งผลให้เด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้

มีสมาธิเพิ่มสูงขึ้น สอดคล้องกับคำกล่าวของ ปิยวรรณ อภินันท์รุ่งโรจน์ (2555: 14-15) ที่ว่า ศิลปะช่วยเสริมสร้างลักษณะนิสัยด้านความประณีต การสร้างงานศิลปะทุกชนิดจำเป็นต้องใช้ความละเอียดอ่อนและความประณีตในการสร้างสรรค์ การฝึกให้เด็กได้ทำกิจกรรมทางศิลปะจะช่วยให้เด็กเกิดสมาธิในกระบวนการคิดขณะปฏิบัติงาน เนื่องจากพฤติกรรมโดยทั่วไปของเด็กกำลังซุกซนอยากรู้ อยากเห็น ไม่อยู่นิ่ง การฝึกให้เด็กมีความตั้งใจและใช้ความพยายามในการทำงานให้สำเร็จและสมาธิจดจ่อกับงานที่อยู่ตรงหน้า จะช่วยพัฒนาเรื่องความประณีตเรียบร้อยได้ จากการสรุปผลการวิจัย และอภิปรายผลดังที่กล่าวมา จึงสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ว่า การใช้กิจกรรมทางศิลปะกับเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้มีผลต่อการพัฒนาการเรียนรู้ทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์และสมาธิ

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

5.3.1.1 การนำชุดกิจกรรมทางศิลปะและพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ไปใช้ ผู้สอนควรจัดกิจกรรม และใช้เทคนิคการสอนให้เหมาะสมกับเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้

5.3.1.2 เป็นแนวทางในการนำผลการวิจัยไปใช้ปรับปรุง หรือพัฒนาชุดกิจกรรมทางศิลปะและพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ในกิจกรรมประเภทอื่นๆ เช่น การปะติดภาพ หรือการใช้อุปกรณ์ที่หลากหลายมากขึ้น

5.3.1.3 เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อความคิดสร้างสรรค์และสมาธิในเด็ก ครูหรือผู้ปกครองควรนำกิจกรรมทางศิลปะไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับเด็กๆ ของตน

5.3.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

5.3.2.1 ศึกษาผลของการจัดกิจกรรมทางศิลปะในระยะยาวอย่างต่อเนื่อง เพื่อติดตามผลของการจัดกิจกรรมทางศิลปะว่าส่งผลต่อความคิดสร้างสรรค์และพัฒนาพฤติกรรมทางด้านสมาธิอย่างถาวรหรือไม่

5.3.2.2 ศึกษาการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็กที่มีความบกพร่องทางด้านอื่นๆ โดยใช้กิจกรรมทางศิลปะ

5.3.2.3 ศึกษาผลของการจัดกิจกรรมทางศิลปะให้กับเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ในระดับอายุที่ต่างกันเพื่อเปรียบเทียบผลที่ได้

5.3.2.4 ศึกษาแนวทางในการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และสมาธิด้วยวิธีอื่นที่เหมาะสมสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2535). **ความคิดสร้างสรรค์หลักการ ทฤษฎีการเรียนการสอนการวัดผล ประเมินผล**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2544). **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- กรมสุขภาพจิต. (2542). **คู่มือช่วยเหลือเด็กบกพร่องด้านการเรียนรู้**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กุลยา ตันติผลาชีวะ. (2547). **การจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย**. กรุงเทพฯ : บริษัท เอ็ดดิสันเพอร์โพรดักส์.
- กุสุมา แผลงทับ. (2553). "ผลของการใช้ชุดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ที่มีต่อการสร้างสมาธิของเด็กปฐมวัยชั้นปีที่ 1 ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก วัดนาพรหม อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี." วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการศึกษาปฐมวัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี.
- ชนิษฐา วิเศษสาธิต. (2549). "ความบกพร่องทางการเรียน." วารสารครุศาสตร์อุตสาหกรรม ตุลาคม 2548-มีนาคม 2549. ฉบับที่ 1. กรุงเทพฯ : สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.
- ขวัญฟ้า รังสิยานนท์. (2532). "การเปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัยที่ได้จากการฟังนิทานด้วยการเล่าโดยใช้หุ่นกับรูปภาพ." วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาการประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- คณิต วัฒนกิจถาวรกุล และคณะ. (2543). **รายงานแปล หัวข้อการสอนศิลปะเด็กพิเศษ**. พิษณุโลก : มหาวิทยาลัยนเรศวร (พิมพ์ติด).
- จงใจ ขจรศิลป์. (2535). "ผลการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์และกิจกรรมการเล่นตามที่มีต่อความคิดสร้างสรรค์และความเชื่อมั่นในตนเองของเด็กปฐมวัย." วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- จักรพงษ์ สุวรรณรัตน์. (2553). **คู่มือการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์: ศิลปะเด็กปฐมวัย**. ชลบุรี : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ชลบุรี เขต 3
- จุมพล บุญฉ่ำ. (2548). "ผลการสอนด้วยวิธีการจำผ่านสายตาจากการใช้บัตรภาพเพื่อเพิ่มความสามารถในการอ่านคำภาษาไทยของเด็กที่บกพร่องทางการเรียนรู้." วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษาพิเศษ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ชะลูด นิยมเสมอ. (2537). **องค์ประกอบศิลปะ**. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- ชาญณรงค์ พรุ่งโรจน์. (2543). **การวิจัยทางศิลปะ**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชัยณรงค์ เจริญพานิชย์กุล. (2532). **กิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กอนุบาล**. กรุงเทพฯ : แพลนพับลิชชิง.
- _____. (2533). **พัฒนาเด็กด้วยศิลปะ**. กรุงเทพฯ : แพลนพับลิชชิง.
- ชัยวัฒน์ ผดุงพงษ์. (2546). "เด็กกับการแสดงออกทางศิลปะ." **ว. ศึกษาศาสตร์**, ปีที่ 15 ฉบับที่ 1 เมษายน 2546.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บรรณานุกรม (ต่อ)

- ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2553). เทคนิคการใช้คำถามพัฒนาการคิด. นนทบุรี: สหมิตรพรินต์ติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง.
- ณัฐยา ภูขามคม. (2552). "การใช้นิทานประกอบภาพเพื่อพัฒนาความสามารถด้านการอ่านจับใจความของนักเรียนที่มีภาวะบกพร่องทางการเรียนรู้." วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษาพิเศษ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ดนุ จีระเดชากุล. (2541). **นันทนาการสำหรับเด็ก**. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- ทวีศักดิ์ สิริรัตน์เรขา. (2549). "แอลดี...ความบกพร่องทางการเรียนรู้." [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก: <http://www.happyhomeclinic.com/sp04-ld.htm>. สืบค้น 15 มกราคม 2556.
- นพพร ตุ่มทอง. (2552). "การฝึกด้วยกิจกรรมศิลปะเพื่อเพิ่มความสามารถในการจำรูปพยัญชนะของนักเรียนที่มีภาวะบกพร่องทางการเรียนรู้." วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- นภา ส่งพิทักษ์ชัย. (2554). "การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบวาดภาพกับเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบปกติ." [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก: www.sl.ac.th/html_edu/sl/temp_emp_research/533.doc. สืบค้น 15 มกราคม 2556.
- นภาพันธุ์ เรืองสเถียรทนต์. (2550). "ความบกพร่องทางการเรียนรู้." [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก: <http://biology.ipst.ac.th/index.php/aticle-2550/177-2009-12-23-06-58-06.html>. สืบค้น 15 มกราคม 2556.
- นันทพร วรกุล. (2542). **พุทธศาสน์**. เชียงใหม่: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏเชียงใหม่.
- นิตยา ประพตติกิจ. (2551). **การวิจัยในชั้นเรียนสำหรับครูปฐมวัย**. โปรแกรมวิชาการศึกษาศึกษาปฐมวัย. คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี.
- บวร สุวรรณผา. (2547). **การพัฒนาตน**. โปรแกรมวิชาจิตวิทยาและการแนะแนว คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2543). **การวิจัยเบื้องต้น**. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- บุญไท เจริญผล. (2548). **เอกสารประกอบการบรรยายใน รายวิชาศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัย**. พระนครศรีอยุธยา : คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- เบญจพร ปัญญาียง. (2543). **คู่มือช่วยเหลือเด็กบกพร่องด้านการเรียนรู้**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2547). **คู่มือช่วยเหลือเด็กบกพร่องด้านการเรียนรู้**. กรุงเทพฯ : กองสุขภาพจิตสังคม กระทรวงสาธารณสุข.
- เบญจา แสงมลิ. (2525). **คุณครูอนุบาลคนใหม่**. กรุงเทพฯ : บางกอกการพิมพ์.
- ปฏิรูปการศึกษาไทย. (2543). **รายงานปฏิรูปการศึกษาไทย**. [ม.ป.ท.].
- ปียวรรณ อภินันท์รุ่งโรจน์. (2555). "การศึกษาเปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์และความพึงพอใจที่มีต่อกระบวนการจัดการเรียนรู้ ของนักเรียนชั้นอนุบาลศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนนายกวัฒนการวัดอุดมธานี จังหวัดนครนายก ด้วยกิจกรรมศิลปะศึกษา." วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บรรณานุกรม (ต่อ)

- สาขาวิชาศิลปศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร.
 ประทีก ลิขิตเลอสรวง. (2546). "สร้างเสริมสมาธิ." *วิจัยยุทธศาสตร์* ประจำเดือน มกราคม-เมษายน 2546, ฉบับที่ 24: 59-61.
- _____. (2546). "ภาวะการเรียนรู้บกพร่อง." *วิจัยยุทธศาสตร์* ประจำเดือน มกราคม-เมษายน 2546, ฉบับที่ 24: 52-64.
- ประสาธ อิศรปรีดา. (2532). รายงานการวิจัยการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ด้วยกระบวนการฝึก. มหาสารคาม : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ปราณีต พันธุ์สีดา. (2534). เอกสารประกอบการสอนวิชา ส 0411 พระพุทธศาสนา. กรุงเทพฯ : โรงเรียนจันทร์บำเพ็ญ.
- ปาฏิโมกข์ พรหมช่วย. [ม.ป.ป.]. "ความบกพร่องทางการเรียนรู้." การศึกษากับท้องถิ่นไทย. เข้าถึงได้จาก: [www.takhamcity.go.th/files/takham_report/download_file.php?](http://www.takhamcity.go.th/files/takham_report/download_file.php?สื่อบัค 15 มกราคม 2556) สื่อบัค 15 มกราคม 2556.
- ผดุง อารยะวิญญู. (2544). *เด็กที่มีปัญหาในการเรียนรู้ Learning Disabilities*. พิมพ์ครั้งที่ 2. _____ (2546). *วิธีสอนเด็กเรียนยาก*. กรุงเทพฯ : ไร่ไทยเพลส. กรุงเทพฯ : ไร่ไทยเพลส.
- พยุง ใบแย้ม. (2550). "การพัฒนาความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจของนักเรียนที่มีภาวะบกพร่องทางการเรียนรู้โดยใช้สื่อภาพ." *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษาพิเศษ มหาวิทยาลัยศิลปากร*.
- พรมณี หาญหัท และคณะ. [ม.ป.ป.]. *ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อสมาธิในการเรียนรู้ของเด็กออทิสติกในห้องเรียนรวม*. เข้าถึงได้จาก: <http://www.specialchild.psu.ac.th/download/research/autism/autism4.pdf>. สื่อบัค 16 มกราคม 2556.
- พีระพงษ์ กุลพิศาล. (2531). *มโนภาพและการรับรู้ทางศิลปะ*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา. _____ (2538). *สมองลูกพัฒนาได้ด้วยศิลปะ*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : แพลน พิมพ์เชิง. _____ (2545). *สมองลูกพัฒนาได้ด้วยศิลปะ*. กรุงเทพฯ : เคล็ดไทย.
- เพียงจิต โรจน์ศุภรัตน์. (2531). "การศึกษาเปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์ระหว่างเด็กปฐมวัยที่ทำกิจกรรมวาดรูปเป็นกลุ่มกับเป็นรายบุคคล." *ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*.
- มะลิฉัตร เอื้ออานันท์. (2542). *ศิลปศึกษา ความเป็นมา ปรัชญา หลักการวิวัฒนาการด้านหลักสูตร ทฤษฎีการเรียนการสอนและการค้นคว้าวิจัย*. กรุงเทพฯ : ศูนย์ตำราและเอกสารทางวิชา ครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ยุวดี พรธาราพงศ์ และคณะ. (2553). "การออกแบบสื่อการเรียนรู้ทางศิลปะเพื่อส่งเสริมพัฒนาการทางอารมณ์ สำหรับเด็กพิการทางสมอง." กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร
- เยาวพา เดชะคุปต์. (2542). *การจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย*. กรุงเทพฯ : บริษัท สำนักพิมพ์แม็ค.
- พิมพ์พรรณ เทพสุเมธานนท์. (2539). *ศิลปะสำหรับเด็กพิเศษ*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- พิรพงศ์ กุลพิศาล. (2545). *สมองลูกพัฒนาได้ด้วยศิลปะ*. กรุงเทพฯ : เคล็ดไทย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2525). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2525*. กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์.
- เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บรรณานุกรม (ต่อ)

- _____. (2546). พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2542. กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น.
- ราศรี ทองสวัสดิ์ และ ละออ ชูติกร. (2529). รักลูก. [ม.ป.ป.].
- เลิศสิริร์ บวรกิตติ. (2552). ศิลปะเพื่อการบำบัด. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์กรุงเทพเวชสาร.
- เลิศ อานันท์ทนะ. (2529). วิทยากับพฤติกรรมกรรมการแสดงออกของเด็ก, ศิลปะเด็ก : ความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ., สมพงษ์ ทิมแจ่มใส, บรรณาธิการ, กรุงเทพฯ : อมรินทร์ การพิมพ์.
- _____. (2535). เทคนิควิธีสอนศิลปะเด็ก. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2539). “ศิลปะในโลกของเด็ก:เพื่อการแสดงออกหรือเพื่อรางวัล.” ศิลปะเด็ก : สภาพปัจจุบันและอนาคต. กรุงเทพฯ : อมรินทร์การพิมพ์.
- วรรณท รักสกุลไทย. (2551). บันทึกประสบการณ์การมีส่วนร่วมของพ่อแม่ ผู้ปกครองในการพัฒนาผู้เรียน : กรณีโรงเรียนเกษมพิทยา แผนกอนุบาล. กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- วาสนา บัวงาม. (2550). “การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ระดับเรียนได้ โดยใช้กิจกรรมศิลปะ.” ปริญญาวิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา การศึกษาพิเศษ. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. (2523). กิจกรรมสร้างสรรค์สำหรับเด็กก่อนวัยเรียนกรุงเทพมหานคร. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.
- วินัย โสมตี. (2547). การพัฒนาศักยภาพเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ด้วยกระบวนการทางศิลปะ. วารสารศึกษาศาสตร์สาร, 31(2), 1-30
- วิรุณ ตั้งเจริญ. (2526). “ศิลปะสำหรับเด็ก.” การพัฒนาพฤติกรรมเด็ก. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช.
- วิบูลลักษณ์ สารวิจิตร. (2548). ศิลปะสำหรับครูประถม. กรุงเทพฯ : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ศรีเรือน แก้วกังวาล. (2548). จิตวิทยาเด็กที่มีลักษณะพิเศษ. กรุงเทพฯ : หมอชาวบ้าน.
- ศันสนีย์ ฉัตรคุปต์. (2543). ความบกพร่องในการเรียนหรือแอลดี ปัญหาการเรียนรู้อันแก้ไขได้ รายงานการวิจัยเชิงเอกสาร จากการศึกษาเอกสารและข้อมูลทางด้านการศึกษาและการศึกษา. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- สมทรัพย์ สุขอนันต์. (2546). "ภาวะบกพร่องทางการเรียนรู้ (Learning Disabilities)." เอกสารประกอบวิชา 463430 พื้นฐานของภาวะบกพร่อง ภาควิชาจิตวิทยาและการแนะแนว คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- “สมาธิ จุดเริ่มต้นของการพัฒนาสมองของลูก.” 23 กรกฎาคม 51. คมชัดลึก.
- สถาบันราชานุกูล. (2555ก). เด็กแอลดี คู่มือสำหรับครู. กรุงเทพฯ : ปิยอนต์ พับลิชชิง.
- _____. (2555). เด็กแอลดี คู่มือสำหรับพ่อแม่/ผู้ปกครอง. กรุงเทพฯ : ปิยอนต์ พับลิชชิง.
- สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. (2541). คู่มือการอบรมเลี้ยงดูเด็กระดับก่อนประถมศึกษา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2554). เอกสารชุดแนวทางพัฒนาการเรียนรู้
สำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ เรื่อง ความรู้พื้นฐานและแนวทางพัฒนา
นักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้. กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2549). คู่มือ
หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 (สำหรับเด็กอายุต่ำกว่า 3 ปี). กรุงเทพฯ :
โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2544). แนวคิดและประสบการณ์บริหารโดยใช้
โรงเรียนเป็นฐาน. กรุงเทพฯ : พิมพ์ดี.
- สิริกุล จุลศิริ. [ม.ป.ป.]. "อุปสรรคของการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็ก." [ออนไลน์].
เข้าถึงได้จาก: http://www.dmh.go.th/news_others/thaichildjan.asp. สืบค้น 16
มกราคม 2556.
- สุคนธ์ สิ้นพานนท์ และคณะ. (2552). พัฒนาทักษะการคิด. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : เลียงเชียง.
สุชาติ เกาทอง. (2532). ศิลปะกับมนุษย์. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- สุภาวดี หาญเมธี. (2546). แม่และเด็ก. กรุงเทพฯ : แพลน พับลิชชิง.
- อรธิตา ประสาร. (2549). การใช้กิจกรรมศิลปะศึกษาเพื่อพัฒนาสมาธิและความคิดสร้างสรรค์ของ
เด็กออทิสติกศูนย์วิจัยและพัฒนาการจัดการศึกษาพิเศษแบบเรียนรวมสำหรับเด็ก
ออทิสติก โรงเรียนสาริตถมหาวิทาลัยขอนแก่น. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- อนุพันธ์ พุกฤษ์พันธ์ขจี. (2552). "ศิลปะบำบัด." [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก:
<http://www.snc9.com/content-ศิลปะบำบัด-4-1950-33029-1.html>. สืบค้นเมื่อ 20
พฤศจิกายน 2555.
- อัญชिरา เศรษฐลัทธ์. (2543). มาเรียนรู้เด็กที่มีปัญหาการเรียนรู้กันเถอะ. ศึกษาศาสตร์
ปริทัศน์. กรุงเทพฯ : ภาควิชาศึกษาศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- อัญชिरา เศรษฐลัทธ์. [ม.ป.ป.]. "ร่วมคิดร่วมแก้ไขเด็กพิเศษ." [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก:
http://158.108.70.5/special/t_t1_1.html. สืบค้น 20 มกราคม 2556.
- อำพัน พุกษาไพบูลย์. (2549). "การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทักษะวิชาการโดยใช้กิจกรรมศิลปะ
กระตุ้นความสนใจสำหรับเด็กที่มีความบกพร่อง ทางสติปัญญา ระดับชั้นอนุบาล."
วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาพิเศษ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อุดม เพชรสังหาร. (2548). "ศิลปะกับการพัฒนาสมองมนุษย์." นิตยสารหมอชาวบ้าน,
เล่มที่ 317, เดือน กันยายน 2548, สืบค้นเมื่อ 20 พฤศจิกายน 2555, เข้าถึงได้จาก:
<http://www.doctor.or.th/article/detail/1388>
- _____. (2550). "สมาธิการเรียนรู้และความจำ." นิตยสารรักลูก. ปีที่ 25, ฉบับที่ 293,
เดือน มิถุนายน 2550, สืบค้นเมื่อ 20 พฤศจิกายน 2555, เข้าถึงได้จาก:
http://www.iqeqdekthai.com/project/article_view.php?id=773242
- อุบล ตูจันดา. (2532). หลักและวิธีสอนศิลปะ. กรุงเทพฯ : โอ.เอส.พรินติ้ง เฮาส์.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- อุษณีย์ โพธิ์สุข และคณะ. (2544). **สร้างสรรค์นักคิดคู่มือการจัดการศึกษาสำหรับผู้มีความสามารถพิเศษด้านทักษะความคิดระดับสูง**. กรุงเทพฯ : รัตนพรชัย
- อารี รังสินันท์. (2526). **ความคิดสร้างสรรค์**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.
- อารี รังสินันท์. (2532). **ความคิดสร้างสรรค์**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : ข้าวฟ่าง.
- อารี พันธุ์มณี. (2540). **ความคิดสร้างสรรค์กับการเรียนรู้**. กรุงเทพฯ : ต้นอ้อแกรมมี.
- Anderson, R.D. (1970). **Developing Children Thinking**. Englewood Cliffs, N.J., Prentice-Hall.
- Cropley, A.J. (1970). S-R Psychology and Cognitive Psychology. in P.E. Vernon,ed. **Creativity** Harmondsworth Penquin Book.
- Cropley, A. J. (1966) "Creative and Intellegence" **The British Journal of Educational Psychology** 36 : 259-266; November.
- Gale, R.F. (1960). **Developmental Behavior : Humanity Approach**. New York, The Macmillan Co.
- Gallagher. J.J. 1975. **Teaching the Gifted Child** . Boston : Allyn and Bacon Inc.
- Guilford, J.P. (1950) "**Creativity**", **American Psychologist**. 5 ; 445 – 454.
- _____. (1967) **The Nature of Human Intellegence**. New York : McGraw – Hill.
- Guilford, J.P. and Ralph, Hoepner. (1971). **The Analysis of Intellegence**. New York: McGraw - Hill Book Co.
- Hilgard, E.R. and Atkinson R.C. (1967) **Introduction to Psychology**. New York: Harcourt Brace And World Inc.
- Hurlock, E.B. (1956). **Child Development**. New York, McGraw – Hill.
- Hurlock, E.B. (1972). **Child Devlopment**. 5 th_ed. New York: McGraw - Hill.
- Lowenfeld, V. (1953). **Creative and Mental Growth**. New York, The Macmillan Co.
- Lowenfeld, V. and Brittain, W.L. (1987). **Creative and mental growth**. (5 th ed.). New Macmillan.
- Torrance, Paul E. (1964) "**The Minesota Studies of Creative Thinking**. 1959 – 62", in **Widening Horizons in Creativity**. P. 136 ed., by Taylor, Calvin W., Newyork, John Wiley and Sons., Inc.
- Torrance, E.P. (1962) **Guiding of Creative Telent**. New Jwrsey: Prentice-Hall,inc
- Peterson, H.T. (1958). **Kindergarten, The Key to Child Growth**. New York,
- Rainwater, J.M. (1965) "Effects of Set on problem Lolving in Subjects of Varying Levels of Assessed Creativity. "**Dissertation Abstracts International**. 25 : 6753-A.
- Rice, J.P, (1970). "**The Gifted**" **Development Totent**. Springfield, Illinois: Charleb & Co. Thomas Publishers.
- Exposition Press. Torrance, E.P. (1964). **Guiding Creative Talent**. New York, Prentice - Hall.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ที่ ศธ 0524.04/ 0107

คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า
เจ้าคุณทหารลาดกระบัง
เลขที่ 1 ซอยฉลองกรุง 1 แขวงลาดกระบัง
เขตลาดกระบัง กรุงเทพมหานคร 10520

14 มกราคม 2556

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ข้อมูลในการทำวิจัย

เรียน ผู้ปกครองสถานสงเคราะห์เด็กพิการทางสมองและปัญญา จังหวัดราชบุรี

ด้วย นางดารณี ชนวัฒน์ อาจารย์(พนักงานของรัฐ) สังกัดสาขาวิชาครุศาสตร์สถาปัตยกรรมและการออกแบบ คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง มีความประสงค์จะทำการศึกษาค้นคว้าประกอบการทำวิจัย เรื่อง ผลของกิจกรรมทางศิลปะที่มีต่อการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และสมาธิของเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ คณะมีความประสงค์จะขอข้อมูลดังนี้

1. ขอบความอนุเคราะห์เด็กร่วมกิจกรรมจำนวน 40 คน ดังนี้
 - 1.1 แบบเส้นกับความรู้อีก
 - 1.2 แบบประกอบภาพ
 - 1.3 แบบลากเส้นโยงจุด
 - 1.4 การพิมพ์ภาพด้วยแบบแม่พิมพ์
 - 1.5 การปั้นกดแม่พิมพ์ด้วยดินน้ำมัน

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ด้วย จักขอบคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.วิสุทธิ์ สุนทรกนกพงศ์)
รองคณบดีกำกับดูแลงานด้านวิชาการและบัณฑิตศึกษา
ปฏิบัติการแทนคณบดี

สาขาวิชาครุศาสตร์สถาปัตยกรรมและการออกแบบ

โทร.(02)329-8000 ต่อ 6095

โทรสาร (02)329-8442 kvpranti@kmitl.ac.th เพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาคผนวก ข
แบบสัมภาษณ์ผู้ปกครองสถานสงเคราะห์เด็กพิการทางสมองและปัญญา จังหวัดราชบุรี และ
แบบสัมภาษณ์ผู้ดูแลเด็กในสถานสงเคราะห์เด็กพิการทางสมองและปัญญา จังหวัดราชบุรี

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

แบบสัมภาษณ์ผู้ปกครองสถานสงเคราะห์เด็กพิการทางสมองและปัญญา จังหวัดราชบุรี

การศึกษาวิจัย เรื่อง “ผลของกิจกรรมทางศิลปะ
ที่มีต่อการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และสมาธิของเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้”

สาขาวิชาครุศาสตร์สถาปัตยกรรมและการออกแบบ

คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

โดย นาง ดารณี ธนวัฒน์

วัน / เดือน / ปี ที่สัมภาษณ์...../...../.....

เวลา.....น. ถึง.....น.

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

1. ชื่อ-สกุล..... อายุ.....ปี
2. ตำแหน่ง.....
3. หน้าที่/ความรับผิดชอบ.....
4. ประสบการณ์ในการดูแลเด็กที่มีความบกพร่อง.....

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานสงเคราะห์

1. วัตถุประสงค์หลักในการจัดตั้งสถานสงเคราะห์เด็กพิการทางสมองและปัญญา จังหวัดราชบุรี.....
2. จำนวนเด็กในสถานสงเคราะห์มีทั้งหมดกี่คน แบ่งเป็นเด็กที่มีความบกพร่องในเรื่องใดบ้าง/จำนวนกี่คน.....
3. เด็กที่ทางสถานสงเคราะห์ให้การดูแลรับมาจากที่ใด.....
4. มีข้อกำหนดอะไรบ้างในการรับเด็กเข้ามาในสถานสงเคราะห์.....

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

5. มีแนวทางในการบำบัด พื้นฟู และพัฒนาเด็กอย่างไร.....

.....

.....

.....

6. การจัดการเรียนการสอนหรือการดูแลเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้จะเน้นในเรื่องใดเป็นพิเศษ

.....

.....

.....

7. การคัดเลือกผู้ดูแลหรือพี่เลี้ยงเด็กในสถานสงเคราะห์มีหลักการอย่างไรและแบ่งเป็นผู้ดูแลในด้านใดบ้าง

.....

.....

.....

8. สถานสงเคราะห์เด็กพิการทางสมองและปัญญา จังหวัดราชบุรีขึ้นกับหน่วยงานใด และมีหน่วยใดที่ให้การดูแลอยู่บ้างหรือไม่.....

.....

.....

.....

9. มีสิ่งใดที่ทางสถานสงเคราะห์ต้องการความช่วยเหลือเพิ่มเติมหรือไม่.....

.....

.....

.....

แบบสัมภาษณ์ผู้ดูแลเด็กในสถานสงเคราะห์เด็กพิการทางสมองและปัญญา จังหวัดราชบุรี

การศึกษาวิจัย เรื่อง “ผลของกิจกรรมทางศิลปะ
ที่มีต่อการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และสมาธิของเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้”

สาขาวิชาครุศาสตร์สถาปัตยกรรมและการออกแบบ

คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

โดย นาง ดารณี ธนวัฒน์

วัน / เดือน / ปี ที่สัมภาษณ์ / /

เวลา น. ถึง น.

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

1. ชื่อ-สกุล.....อายุ.....ปี
2. การศึกษา.....
3. ตำแหน่ง.....
4. หน้าที่/ความรับผิดชอบ.....
5. ประสบการณ์ในการดูแลเด็กที่มีความบกพร่อง.....

ตอนที่ 2 ข้อมูลที่เกี่ยวกับเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้

1. ลักษณะพฤติกรรมโดยทั่วไปของเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ (ทั้งทางบวกและทางลบ)

.....

.....

.....

2. ทักษะในการเรียนรู้ หรือรับรู้เรื่องราวต่างๆ.....

.....

.....

.....

3. ทักษะทางสังคม การสื่อสาร การปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น.....

.....

.....

.....

4. ทักษะในการช่วยเหลือตนเอง.....

.....

.....

.....

5. ทักษะทางด้านความคิดสร้างสรรค์.....

.....

.....

6. พฤติกรรมทางด้านสมาธิ.....

.....

.....

7. เทคนิคในการสอนเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้.....

.....

.....

8. ปัญหาเกี่ยวกับพฤติกรรมของเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ที่พบในระหว่างการสอนหรือจัดกิจกรรมต่างๆ.....

.....

.....

ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมทางศิลปะ

1. มีการจัดกิจกรรมทางศิลปะให้กับเด็กได้ร่วมกิจกรรมหรือไม่ ถ้ามีเป็นกิจกรรมในลักษณะใดและมีขึ้นเพื่อจุดประสงค์ใด.....

.....

.....

2. การจัดกิจกรรมทางศิลปะ ได้รับผลตอบรับอย่างไรจากเด็กๆ ในสถานสงเคราะห์.....

.....

.....

3. ผลของการจัดกิจกรรมทางศิลปะที่ครูผู้สอน พี่เลี้ยง ผู้ดูแล หรือผู้จัดกิจกรรมสังเกตได้จากเด็ก ในช่วงหลังหรือระหว่างการจัดกิจกรรม.....

.....

.....

4. ปัญหาหรือข้อบกพร่องที่เคยเกิดขึ้นระหว่างการจัดกิจกรรมทางศิลปะมีหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

5. กิจกรรมทางศิลปะที่เห็นว่าเหมาะสมสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ควรเป็นกิจกรรมประเภทใด.....

.....

.....

6. ข้อเสนอแนะหรือข้อแนะนำสำหรับการจัดกิจกรรมทางศิลปะให้เหมาะสมกับเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้.....

.....

.....

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

แบบสังเกตพฤติกรรมการมีสมาธิของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้

การศึกษาวิจัย เรื่อง “ผลของกิจกรรมทางศิลปะ
ที่มีต่อการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และสมาธิของเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้”

สาขาวิชาครุศาสตร์สถาปัตยกรรมและการออกแบบ

คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

โดย นาง ดารณี ธนวัฒน์

คำชี้แจง

แบบสังเกตพฤติกรรมการมีสมาธิของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ฉบับนี้ใช้ในการสังเกตพฤติกรรมด้านสมาธิของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ จำนวน 2 ครั้ง คือ

1. ก่อนการจัดกิจกรรมทางศิลปะ
2. หลังการจัดกิจกรรมทางศิลปะ

เพื่อศึกษาผลการทดลองใช้กิจกรรมทางศิลปะและพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ที่ส่งผลต่อการมีสมาธิของเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาวิจัยด้วยเงินงบประมาณได้ คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

ผู้วิจัยแบ่งการสังเกตพฤติกรรมการมีสมาธิของแบบสังเกตนี้ออกเป็น 3 ด้าน คือ ด้านลักษณะพฤติกรรม ด้านคุณลักษณะของเด็ก และด้านผลของการกระทำ รวมทั้งหมด 20 ข้อ มีระดับในการให้คะแนนเต็มข้อละ 5 คะแนน รวมทั้งหมด 100 คะแนน มีเกณฑ์ในการให้คะแนน ดังนี้

มีการแสดงหรือปฏิบัติพฤติกรรมอยู่ในระดับมากที่สุด	ให้ 5 คะแนน
มีการแสดงหรือปฏิบัติพฤติกรรมอยู่ในระดับมาก	ให้ 4 คะแนน
มีการแสดงหรือปฏิบัติพฤติกรรมอยู่ในระดับปานกลาง	ให้ 3 คะแนน
มีการแสดงหรือปฏิบัติพฤติกรรมอยู่ในระดับน้อย	ให้ 2 คะแนน
มีการแสดงหรือปฏิบัติพฤติกรรมอยู่ในระดับน้อยที่สุดหรือไม่มีเลย	ให้ 1 คะแนน

หมายเหตุ ชื่อและนามสกุลของนักเรียนกลุ่มตัวอย่างที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้สามารถใช้นามสมมุติแทนได้

แบบสังเกตพฤติกรรมการมีสมาธิของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้

ช่วงเวลาในการสังเกต.....

วันที่สังเกต.....

/...../..... เวลา.....

น. ถึง.....น.

คำชี้แจง โปรดบันทึกผลการสังเกตพฤติกรรมลงในช่อง ตามที่สังเกตได้ในเด็กแต่ละบุคคล โดยมีเกณฑ์ในการให้คะแนนดังปรากฏไว้ข้างต้น

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	พฤติกรรมการณ์สมาธิ												คะแนนรวม					
		ด้านลักษณะพฤติกรรม						ด้านคุณลักษณะของเด็ก							การกระทำ				
1.		มีความกระตือรือร้น																	
2.		ตั้งใจฟังในขณะที่มีคนพูด																	
3.		เข้าใจคำสั่ง																	
4.		ปฏิบัติตามคำสั่งได้																	
5.		สนใจในสิ่งที่กำลังทำ																	
6.		มีช่วงความสนใจนาน																	
7.		มีความอดทน																	
8.		มีความรอบคอบ ระมัดระวัง																	
		มีท่าทางสงบขณะฟังคำสั่ง																	
		มีสีหน้าสดใสขณะปฏิบัติงาน																	
		สนุกสนานในการปฏิบัติงาน																	
		สดชื่นเบิกบาน ภูมิใจกับผลงาน																	
		พูดจาเรียบร้อย																	
		ยืดหยุ่น เป็นธรรมชาติ																	
		รู้จักรอย																	
		ไม่วอกแวก																	
		ผลงานมีคุณภาพ																	
		ผลงานถูกต้องตามคำสั่ง																	
		มีความละเอียดลออ																	
		ผลงานครบถ้วนตามเวลาที่กำหนด																	

แบบสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ (ต่อ)

ช่วงเวลาในการสังเกต วันที่สังเกต / / เวลา น. ถึง น.
 คำชี้แจง โปรดบันทึกผลการสังเกตพฤติกรรมลงในช่อง ตามที่สังเกตได้ในเทคนิคนั้นๆ โดยผู้สังเกตในการให้คะแนนต้องปรากฏชื่อผู้สังเกต

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	พฤติกรรมการเรียนรู้												คะแนนรวม								
		ด้านลักษณะพฤติกรรม						ด้านคุณลักษณะของเด็ก							ด้านผลของการกระทำ							
9.		มีความกระตือรือร้น	ตั้งใจฟังในขณะที่มีคนพูด	เข้าใจคำสั่ง	ปฏิบัติตามตามคำสั่งได้	สนใจในสิ่งที่กำลังทำ	มีช่วงความสนใจนาน	มีความอดทน	มีความรอบคอบ ระวัง	มีท่าทางสงบขณะฟังคำสั่ง	มีสีหน้าสดใสขณะปฏิบัติงาน	สนุกสนานในการปฏิบัติงาน	สดชื่นเบิกบาน ภูมิใจกับผลงาน	พูดจาเรียบร้อย	ยึดหยุ่น เป็นธรรมชาติ	รู้จักรอคอย	ไม่ออกแวก	ผลงานมีคุณภาพ	ผลงานถูกต้องตามคำสั่ง	มีความละเอียดลออ	ผลงานครบถ้วนตามเวลาที่กำหนด	
10.																						
11.																						
12.																						
13.																						
14.																						
15.																						
16.																						
17.																						

แบบสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ (ต่อ)

ช่วงเวลาในการสังเกต.....วันที่สังเกต...../...../..... เวลา..... น. ถึง..... น.

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	พฤติกรรมการเรียนรู้										คะแนนรวม										
		ด้านลักษณะพฤติกรรม					ด้านคุณลักษณะของเด็ก						ด้านผลของการกระทำ									
18.		มีความกระตือรือร้น	ตั้งใจฟังในขณะที่มีคนพูด	เข้าใจคำสั่ง	ปฏิบัติตามตามคำสั่งได้	สนใจในสิ่งที่กำลังทำ	มีช่วงความสนใจนาน	มีความอดทน	มีความรอบคอบ ระมัดระวัง	มีท่าทางสงบขณะฟังคำสั่ง	มีสีหน้าสดใสขณะปฏิบัติงาน	สนุกสนานในการปฏิบัติงาน	สดชื่นเบิกบาน ภูมิใจกับผลงาน	พูดจาเรียบร้อย	ยึดหยุ่น เป็นธรรมชาติ	รู้จักรอยยิ้ม	ไม่วอกแวก	ผลงานมีคุณภาพ	ผลงานถูกต้องตามคำสั่ง	มีความละเอียดลออ	ผลงานครบถ้วนตามเวลาที่กำหนด	
19.																						
20.																						
	รวม																					

ลงชื่อ.....ผู้สังเกต

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ชุดกิจกรรมทางศิลปะ เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และสมาธิในเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ โดย นางดารณี ธนวัฒน์

1. คำอธิบายชุดกิจกรรม

ชุดกิจกรรมทางศิลปะเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และสมาธิในเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ชุดนี้ ได้สร้างขึ้นโดยอาศัยแนวคิดในการใช้กิจกรรมทางศิลปะต่างๆ อันได้แก่ การวาดและต่อเติมภาพ การพิมพ์ภาพ และการปั้น มาใช้ในการพัฒนาและฟื้นฟูให้นักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้เกิดสมาธิและความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญพื้นฐานในการพัฒนาการเรียนรู้ด้านอื่นๆต่อไป

โดยชุดกิจกรรมทางศิลปะชุดนี้ประกอบไปด้วย กิจกรรมทั้งสิ้น 5 กิจกรรม ดังนี้

กิจกรรมที่ 1 เส้นกับความรู้อีก

กิจกรรมที่ 2 แบบประกอบรูปภาพ

กิจกรรมที่ 3 การลากเส้นโยงจุด

กิจกรรมที่ 4 การพิมพ์ภาพ

กิจกรรมที่ 5 การปั้น

ใช้เวลาในการทำกิจกรรม กิจกรรมละ 10 นาที รวมทั้ง 5 กิจกรรมใช้เวลา 50 นาที

2. จุดมุ่งหมาย

2.1 พัฒนาความคิดและจินตนาการ

2.2 พัฒนาความมั่นใจ การกล้าแสดงออก กล้าคิด

2.3 พัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ด้านความคิดริเริ่ม ความคิดคล่องแคล่ว ความคิดยืดหยุ่น และความคิดละเอียดลออ

2.4 พัฒนาสมาธิในการทำงาน

2.5 พัฒนาการทำงานด้วยตนเอง ให้เด็กช่วยเหลือตนเองได้

2. การนำชุดกิจกรรมไปใช้

2.1 ก่อนนำชุดกิจกรรมนี้ไปใช้ต้องศึกษารายละเอียดของแต่ละกิจกรรมให้เข้าใจ

2.2 จัดเตรียมอุปกรณ์และสื่อการสอนให้พร้อมก่อนการทำกิจกรรม

แผนการจัดกิจกรรมศิลปะ กิจกรรมที่ 1 เรื่อง เส้นกับความรูสึก

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และจินตนาการ
2. เพื่อให้เกิดสมาธิในการทำกิจกรรม

วัสดุอุปกรณ์/สื่อการเรียนการสอน

1. กิจกรรมที่ 1 เรื่อง เส้นกับความรูสึก
2. สีเมจิก

ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม

ขั้นนำ

1. ครูพูดคุยสอบถามนักเรียนว่ารู้จักเส้นแต่ละแบบในภาพหรือไม่ และเส้นเหล่านั้นมีชื่อเรียกว่าอย่างไรบ้าง

ขั้นสาธิตและปฏิบัติ

2. ครูยกตัวอย่างเส้นมา 1 เส้นที่ไม่เหมือนกับในโจทย์
3. จากนั้นครูอธิบายว่าเส้นนี้คือเส้นอะไร แล้วครูเห็นเส้นนี้เหมือนกับอะไร จากนั้นครูจึงสาธิตการต่อเติมเส้นนั้นเพิ่มเติมลงในช่อง

4. ครูให้นักเรียนต่อเติมเส้นในกระดาษของตนเองบ้าง โดยจะเป็นภาพอะไรก็ได้ตามจินตนาการแต่ละคน

ขั้นสรุป

5. ครูให้นักเรียนแต่ละคนอธิบายภาพที่ตนเองต่อเติมให้ครูและเพื่อนๆ ฟัง
6. ครูและนักเรียนช่วยกันเก็บอุปกรณ์ที่ใช้ในการทำกิจกรรมเพื่อเตรียมการทำกิจกรรมต่อไป

การประเมินผล

ให้ประเมินผลหลังจากการจัดกิจกรรมทั้ง 5 กิจกรรมเสร็จสิ้นเรียบร้อยแล้ว ดังนี้

1. ประเมินผลด้านสมาธิ จากการสังเกตการปฏิบัติกิจกรรมของนักเรียน เครื่องมือที่ใช้ประเมินผลคือ แบบสังเกตพฤติกรรมการมีสมาธิของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้
2. ประเมินผลด้านความคิดสร้างสรรค์ เครื่องมือที่ใช้ประเมินผลคือ แบบวัดความคิดสร้างสรรค์

แบบ ข

กิจกรรมที่ 1 เรื่อง เส้นกับความรู้สึก
คำชี้แจง ให้นักเรียนต่อเติมภาพจากเส้นที่กำหนดให้ตามความรู้สึก หรือตามจินตนาการ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

แผนการจัดกิจกรรมศิลปะ กิจกรรมที่ 2 เรื่อง แบบประกอบรูปภาพ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และจินตนาการ
2. เพื่อให้เกิดสมาธิในการทำกิจกรรม

วัสดุอุปกรณ์/สื่อการเรียนการสอน

1. กิจกรรมที่ 2 เรื่อง แบบประกอบรูปภาพ
2. สีเมจิก

ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม

ขั้นนำ

1. ครูอธิบายว่ากิจกรรมแรกเราทำกิจกรรมเกี่ยวกับเรื่องเส้นไปแล้ว กิจกรรมต่อมาจะเป็นรูปทรงที่เกิดจากเส้นมาต่อกัน
2. ครูพูดคุยสอบถามนักเรียนว่ารู้จักรูปร่างทั้ง 4 รูปในกระดาษหรือไม่ และรูปร่างเหล่านั้นมีชื่อเรียกว่าอย่างไรบ้าง
3. ครูอธิบายว่ารูปร่างเหล่านั้นยังอยู่แยกกัน จึงอยากให้นักเรียนจับรูปร่างทั้ง 4 มาวาดเป็นเรื่องราวตามจินตนาการ

ขั้นสาธิตและปฏิบัติ

4. ครูยกตัวอย่างรูปร่างที่ไม่เหมือนกับในโจทย์ มา 2 รูปร่าง
5. ครูสาธิตการต่อเติมภาพให้นักเรียนดู
6. ครูให้นักเรียนต่อเติมรูปร่างในกระดาษของตนเองบ้าง โดยจะเป็นภาพอะไรก็ได้ตามจินตนาการ

แต่ละคน

ขั้นสรุป

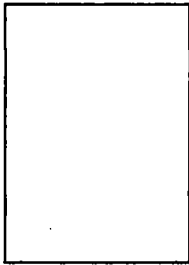
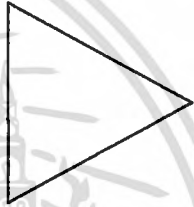

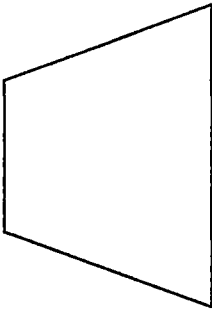
7. ครูให้นักเรียนแต่ละคนอธิบายภาพที่ตนเองต่อเติมให้ครูและเพื่อนๆ ฟัง
8. ครูและนักเรียนช่วยกันเก็บอุปกรณ์ที่ใช้ในการทำกิจกรรม

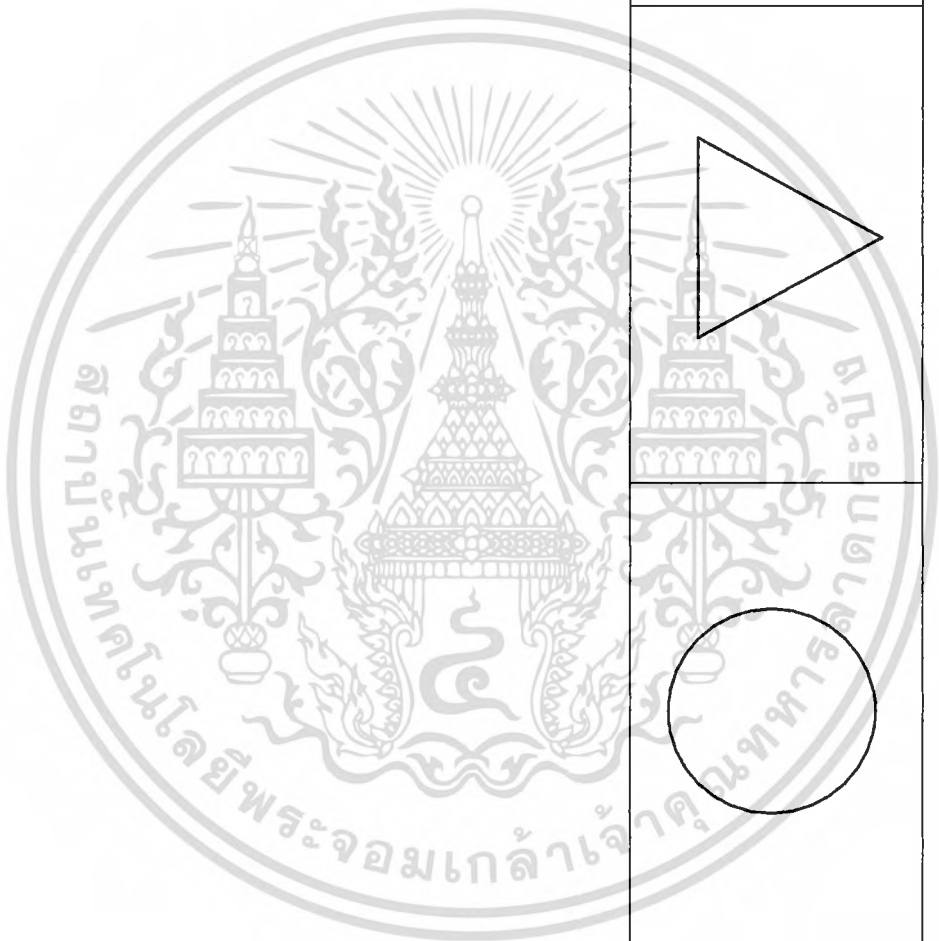
การประเมินผล

ให้ประเมินผลหลังจากการจัดกิจกรรมทั้ง 5 กิจกรรมเสร็จสิ้นเรียบร้อยแล้ว ดังนี้

1. ประเมินผลด้านสมาธิ จากการสังเกตการปฏิบัติกิจกรรมของนักเรียน เครื่องมือที่ใช้ประเมินผลคือ แบบสังเกตพฤติกรรมการมีสมาธิของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้
 2. ประเมินผลด้านความคิดสร้างสรรค์ เครื่องมือที่ใช้ประเมินผลคือ แบบวัดความคิดสร้างสรรค์
- แบบ ข

กิจกรรมที่ 2 เรือง แบบประกอบรูปภาพ
คำชี้แจง ให้นักเรียนนำรูปร่างที่กำหนดให้ต่อเติมเป็นภาพต่างๆ ที่มีเรื่องราว

			
---	---	--	--

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่สามารถนำออกเผยแพร่โดยไม่ได้รับอนุญาตให้ว่าไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

แผนการจัดกิจกรรมศิลปะ กิจกรรมที่ 3 เรื่อง การลากเส้นโยงจุด

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และจินตนาการ
2. เพื่อให้เกิดสมาธิในการทำกิจกรรม

วัสดุอุปกรณ์/สื่อการเรียนการสอน

1. กิจกรรมที่ 3 เรื่อง การลากเส้นโยงจุด
2. ดินสอ

ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม

ขั้นนำ

1. ครูอธิบายว่าในกระดาษมีจุดอยู่มากมายหลายจุด แต่ละจุดอยู่ห่างกัน ทำให้ไม่มีภาพบนกระดาษนั้นเลย

2. ครูจึงอยากให้นักเรียนวาดภาพโดยการลากจากจุดหนึ่งไปอีกจุดหนึ่งให้เป็นภาพอะไรก็ได้

ขั้นสาธิตและปฏิบัติ

3. ครูสาธิตการลากเส้นจากจุดให้นักเรียนดูว่าสามารถลากไปในทิศทางไหนได้บ้าง

4. จากนั้นครูจึงให้นักเรียนลากจุดให้กระดาษให้เป็นรูปภาพในกระดาษของนักเรียนบ้าง โดยจะเป็นภาพอะไรก็ได้ตามจินตนาการแต่ละคน

ขั้นสรุป

5. ครูให้นักเรียนแต่ละคนตั้งชื่อภาพและอธิบายภาพที่ตนเองต่อเติมให้ครูและเพื่อนๆ ฟัง

6. ครูและนักเรียนช่วยกันเก็บอุปกรณ์ที่ใช้ในการทำกิจกรรม

การประเมินผล

ให้ประเมินผลหลังจากการจัดกิจกรรมทั้ง 5 กิจกรรมเสร็จสิ้นเรียบร้อยแล้ว ดังนี้

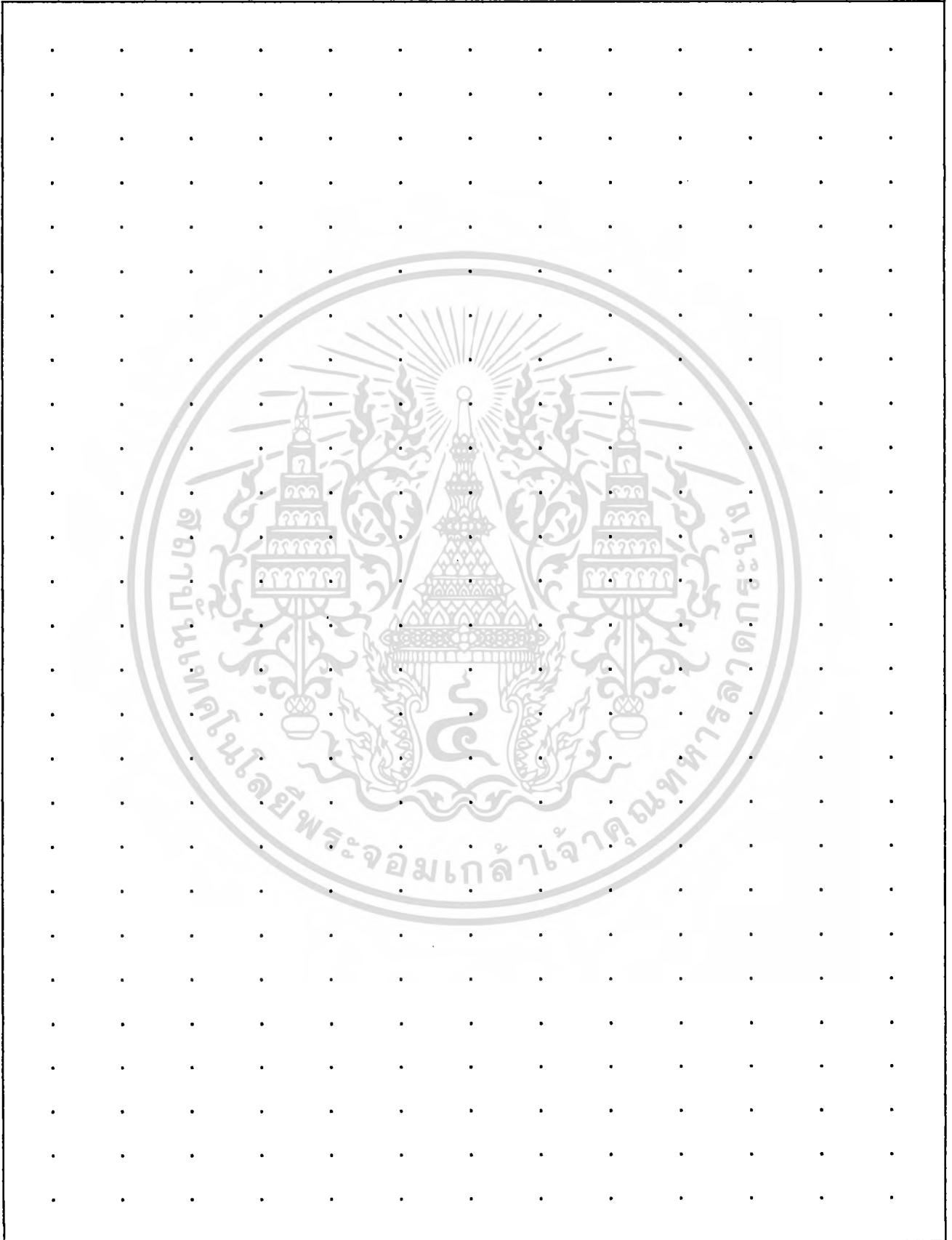
1. ประเมินผลด้านสมาธิ จากการสังเกตการปฏิบัติกิจกรรมของนักเรียน เครื่องมือที่ใช้ประเมินผลคือ แบบสังเกตพฤติกรรมการมีสมาธิของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้

2. ประเมินผลด้านความคิดสร้างสรรค์ เครื่องมือที่ใช้ประเมินผลคือ แบบวัดความคิดสร้างสรรค์

แบบ ข

กิจกรรมที่ 3 เรื่อง การลากเส้นโยงจุด

คำชี้แจง ให้นักเรียน ลากเส้นโยงจุดเป็นรูปต่างๆ ให้เป็นภาพต่างๆ ที่มีเรื่องราว

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

แผนการจัดกิจกรรมศิลปะ กิจกรรมที่ 4 เรื่อง การพิมพ์ภาพ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และจินตนาการ
2. เพื่อให้เกิดสมาธิในการทำกิจกรรม

วัสดุอุปกรณ์/สื่อการเรียนการสอน

1. กิจกรรมที่ 4 เรื่อง การพิมพ์ภาพ
2. ตัวพิมพ์ภาพรูปต่างๆ
3. หมึกสำหรับพิมพ์ภาพ
4. ดินสอสี/ปากกาเมจิก

ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม

ขั้นนำ

1. ครูนำตัวพิมพ์ภาพให้นักเรียนดูหลายๆ แบบแล้วอธิบายว่าใช้ทำอะไร
2. ครูให้นักเรียนสังเกตตัวพิมพ์ภาพว่าเป็นรูปอะไรบ้าง

ขั้นสาธิตและปฏิบัติ

3. ครูสาธิตการพิมพ์ภาพให้นักเรียนดู และให้นักเรียนทดลองพิมพ์ภาพ
4. ครูแจกกระดาษและหมึกพิมพ์ภาพให้นักเรียน โดยจัดให้ใช้งานร่วมกันเป็นกลุ่ม
5. ครูให้นักเรียนพิมพ์ภาพด้วยตัวพิมพ์ และวาดต่อเติมภาพด้วยสีเมจิกเป็นภาพตามจินตนาการ

ของตนเองให้เป็นเรื่องราว

ขั้นสรุป

6. ครูให้นักเรียนแต่ละคนตั้งชื่อภาพและอธิบายภาพที่ตนเองสร้างให้ครูและเพื่อนๆ ฟัง
7. ครูและนักเรียนช่วยกันเก็บอุปกรณ์ที่ใช้ในการทำกิจกรรม

การประเมินผล

ให้ประเมินผลหลังจากการจัดกิจกรรมทั้ง 5 กิจกรรมเสร็จสิ้นเรียบร้อยแล้ว ดังนี้

1. ประเมินผลด้านสมาธิ จากการสังเกตการปฏิบัติกิจกรรมของนักเรียน เครื่องมือที่ใช้ประเมินผลคือ แบบสังเกตพฤติกรรมการมีสมาธิของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้

2. ประเมินผลด้านความคิดสร้างสรรค์ เครื่องมือที่ใช้ประเมินผลคือ แบบวัดความคิดสร้างสรรค์

แบบ ข

กิจกรรมที่ 4 เรื่องการพิมพ์ภาพ

คำชี้แจง ให้นักเรียน นำตัวพิมพ์ภาพที่ครูแจกให้นำมาสร้างเป็นรูปภาพต่างๆ ที่มีเรื่องราว

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนลิขสิทธิ์ไว้เพื่อใช้ในการเรียนการสอนเท่านั้น ห้ามนำไปเผยแพร่โดยไม่ได้รับอนุญาต
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามนำไปตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

แผนการจัดกิจกรรมศิลปะ กิจกรรมที่ 5 เรื่อง การปั้น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และจินตนาการ
2. เพื่อให้เกิดสมาธิในการทำกิจกรรม

วัสดุอุปกรณ์/สื่อการเรียนการสอน

1. ดินน้ำมัน

ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม

ขั้นนำ

1. ครูนำดินน้ำมันให้นักเรียนดูหลายๆ สีแล้วอธิบายว่าใช้ทำอะไร
2. ครูให้นักเรียนสังเกตดินน้ำมันว่ามีสีอะไรบ้าง แตกต่างกันอย่างไ

ขั้นสาธิตและปฏิบัติ

3. ครูสาธิตการใช้ดินน้ำมันปั้นออกมาเป็นรูปร่างต่างๆ แล้วจึงให้นักเรียนทดลองปั้นตาม
4. ครูแจกดินน้ำมันให้นักเรียนปั้นให้เป็นเรื่องราวต่างๆ ตามจินตนาการ

ขั้นสรุป

5. ครูให้นักเรียนแต่ละคนตั้งชื่อภาพและอธิบายภาพที่ปั้นให้ครูและเพื่อนๆ ฟัง
6. ครูและนักเรียนช่วยกันเก็บอุปกรณ์ที่ใช้ในการทำกิจกรรม

การประเมินผล

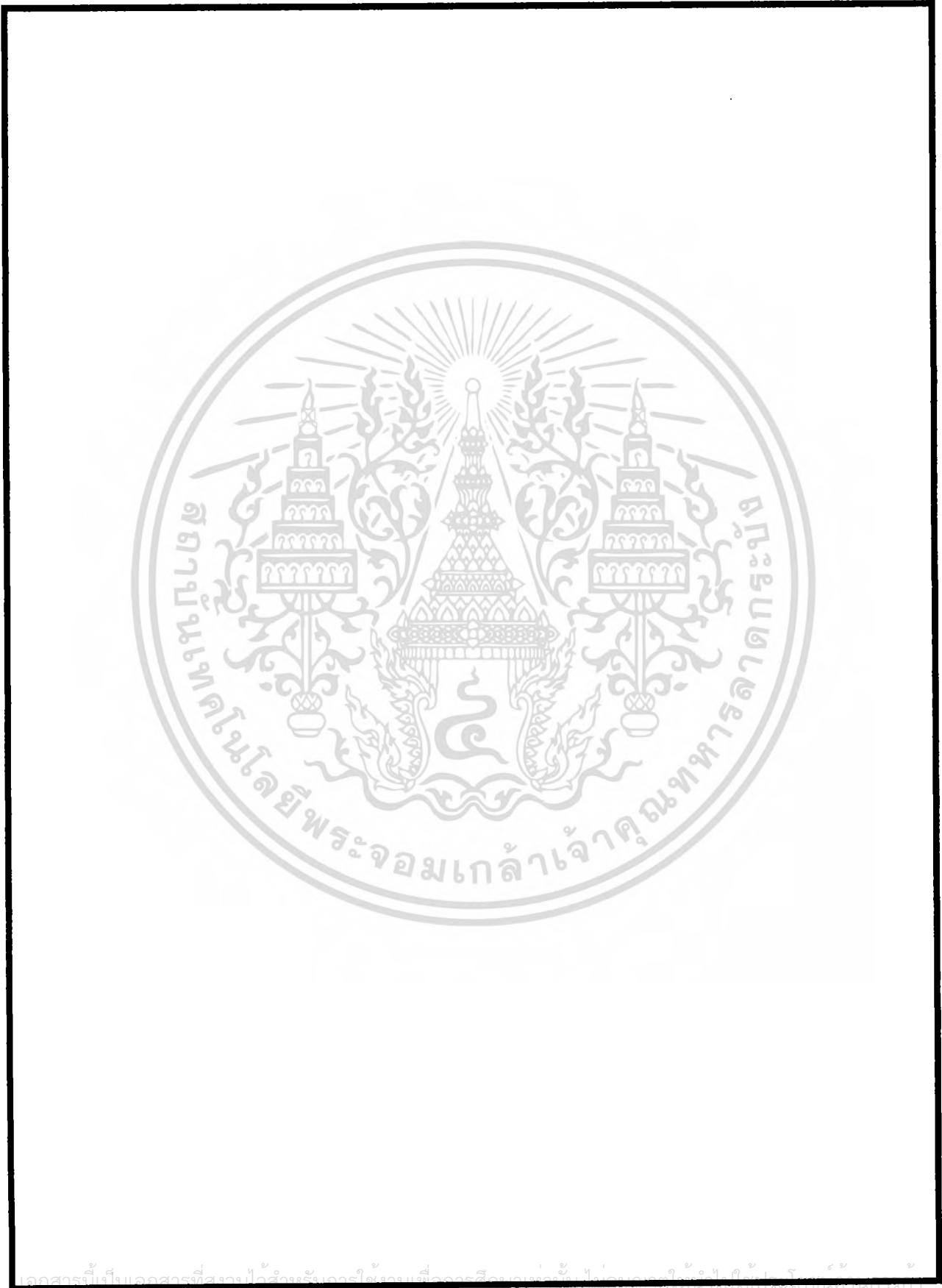
ให้ประเมินผลหลังจากการจัดกิจกรรมทั้ง 5 กิจกรรมเสร็จสิ้นเรียบร้อยแล้ว ดังนี้

1. ประเมินผลด้านสมาธิ จากการสังเกตการปฏิบัติกิจกรรมของนักเรียน เครื่องมือที่ใช้ประเมินผลคือ แบบสังเกตพฤติกรรมกรรมกามีสมาธิของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้
2. ประเมินผลด้านความคิดสร้างสรรค์ เครื่องมือที่ใช้ประเมินผลคือ แบบวัดความคิดสร้างสรรค์

แบบ ข

กิจกรรมที่ 5 เรื่องการปั้น

คำชี้แจง ให้นักเรียนปั้นดินน้ำมันเป็นเรื่องราวต่างๆ ตามจินตนาการ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนลิขสิทธิ์ไว้เพื่อใช้ในการเรียนการสอนเท่านั้น ไม่สามารถนำออกจำหน่ายหรือทำซ้ำโดยไม่ได้รับอนุญาต

ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาคผนวก จ

แบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

แบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์

1. คำอธิบายของแบบทดสอบ

ผู้วิจัยได้สร้างแบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ โดยอาศัยแนวคิดการสร้างแบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ตามแบบของทอแรนซ์ ซึ่งเรียกว่าแบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์โดยอาศัยรูปภาพ (Thinking creativity with picture) มี 2 แบบ คือแบบ ก และแบบ ข เป็นแบบทดสอบคู่ขนานซึ่งทอแรนซ์ได้กำหนดสิ่งเร้าให้มีลักษณะคล้ายกัน มีจุดมุ่งหมายเดียวกัน แต่แตกต่างกันในสิ่งเร้าที่กำหนด ประกอบด้วยแบบทดสอบย่อย 3 ชุด วัดความคิดสร้างสรรค์ 3 ด้าน คือด้านความคิดริเริ่ม ด้านความคิดคล่องแคล่ว และด้านความคิดละเอียดลออซึ่งผู้วิจัยได้นำมาพัฒนาเพิ่มเติมโดยเพิ่มหลักในการการตรวจวัดความคิดสร้างสรรค์ด้านความยืดหยุ่นเพิ่มอีก 1 ด้านเพื่อให้ครอบคลุมตามองค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์ และมีจุดมุ่งหมายเพื่อใช้ในการทดสอบความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้เปรียบเทียบก่อนและหลังใช้กิจกรรมทางศิลปะที่สร้างขึ้น

การทำแบบทดสอบทั้ง 3 กิจกรรมแบบ เน้นการวาดภาพให้แปลกน่าตื่นเต้น น่าสนใจ และวาดภาพความคิดของเด็กเอง ใช้เวลาทดสอบกิจกรรมละ 10 นาที รวมทั้ง 3 กิจกรรมใช้เวลา 30 นาที แบบทดสอบแบบ ก ใช้ประเมินก่อนใช้กิจกรรมทางศิลปะ แบบทดสอบแบบ ข ใช้ประเมินหลังใช้กิจกรรมทางศิลปะ

แบบทดสอบแบบ ก แบ่งออกเป็น 3 กิจกรรม ดังนี้

กิจกรรมชุดที่ 1 การวาดภาพ (Picture construction) โดยให้เด็กต่อเติมภาพจากสิ่งเร้าที่กำหนด

กิจกรรมชุดที่ 2 การต่อเติมภาพให้สมบูรณ์ (Picture completion) โดยให้เด็กต่อเติมภาพจากสิ่งเร้าที่กำหนดเป็นเส้นในลักษณะต่าง ๆ

กิจกรรมชุดที่ 3 การใช้เส้นคู่ขนาน (Parallel line) โดยให้เด็กต่อเติมภาพจากเส้นคู่ขนานจำนวน 10 คู่เน้นการประกอบภาพโดยใช้เส้นคู่ขนานเป็นส่วนสำคัญของภาพ และต่อเติมภาพให้แปลก แตกต่าง ไม่ซ้ำกัน ในแต่ละภาพและตั้งชื่อภาพที่ต่อเติมแล้วด้วยโดยครูบันทึกจากคำพูดของเด็ก

แบบทดสอบแบบ ข แบบทดสอบชุดนี้มีลักษณะเป็นแบบทดสอบคู่ขนานกับแบบ ก จะแตกต่างกันก็เฉพาะสิ่งเร้าที่กำหนด คือ

กิจกรรมชุดที่ 1 เป็นการวาดภาพโดยให้เด็กต่อเติมภาพจากกระดาษสติ๊กเกอร์สีส้ม

กิจกรรมชุดที่ 2 การต่อเติมภาพให้สมบูรณ์ โดยให้ต่อเติมภาพจากเส้นแบบต่างๆ ซึ่งต่างกับแบบ ก

กิจกรรมชุดที่ 3 ให้เด็กต่อเติมภาพจากเส้นคู่ขนาน ซึ่งอยู่ในลักษณะแตกต่างกับแบบทดสอบแบบ ก

2. การใช้แบบทดสอบ

การใช้แบบทดสอบที่ดีเพื่อให้ได้ผลสัมฤทธิ์ที่มีประสิทธิภาพนั้น ควรเริ่มด้วยการสร้างแรงจูงใจสร้างบรรยากาศ และใช้คำพูดที่ยั่วให้เกิดความสนใจกับผู้ที่ จะได้รับการทดสอบ ในที่นี้ก็คือกลุ่มตัวอย่างเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ โดยผู้วิจัยได้ปฏิบัติดังนี้

1. กล่าวพุดจูงใจให้นักเรียนทำแบบทดสอบ เช่น "วันนี้ครูจะมีกิจกรรมสนุกๆ อย่างหนึ่งมาให้ให้นักเรียนได้ลองทำ โดยครูจะให้ให้นักเรียนวาดภาพอะไรก็ได้ที่นักเรียนคิดว่าจะแปลกที่สุด ไม่เหมือนใครที่สุด จากรูปภาพที่ครูมีให้ นักเรียนจะสามารถต่อเติมได้ไม่จำกัด เสร็จแล้วก็ให้ตั้งชื่อเรื่อง หรือชื่อภาพนั้นด้วย"

2. ครูแจกแบบทดสอบแก่นักเรียน แจกดินสอดำ ให้นักเรียนกรอกชื่อของตนเองให้เรียบร้อย หรือช่วยเหลือในกรณีที่นักเรียนกรองเองไม่ได้

3. ครูอ่านคำชี้แจงการทำกิจกรรมให้นักเรียนฟังอย่างชัดเจนด้วยภาษาที่เข้าใจได้ง่าย

3. การตรวจให้คะแนน

การตรวจให้คะแนนความคิดสร้างสรรค์ จัดแบ่งตามองค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งเดิมตามแบบของทอแรนซ์ ที่แปลโดย อารีย์ พันธุ์ณี มี 3 องค์ประกอบคือ ด้านความคิดคล่องแคล่ว ด้านความคิดริเริ่ม และด้านความคิดละเอียดลออ ผู้วิจัยได้เพิ่มเติมอีก 1 ด้าน คือด้านความคิดยืดหยุ่น

3.1 ด้านความคิดคล่องแคล่ว (Fluency)

- การตรวจให้คะแนนความคิดคล่องแคล่วจะตรวจในกิจกรรมที่ 2 และ 3 เท่านั้น
- คะแนนความคิดคล่องแคล่วให้นับจากจำนวนภาพที่แตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด ในกิจกรรมที่ 2 ความคิดคล่องแคล่วทั้งหมดหรือสูงสุด จะเท่ากับ 10 คะแนน และให้ใส่ไว้ในกระดาษตรวจให้คะแนน
- กิจกรรมที่ 3 ความคิดคล่องแคล่วสูงสุดจะเท่ากับ 30 คะแนน แต่ก่อนจะเริ่มตรวจควรตรวจสอบว่าภาพนั้นชัดเจนหรือไม่ หรือว่าวาดภาพซ้ำกันก็จะให้คะแนนเพียงภาพเดียว คะแนนทั้งหมดของกิจกรรมที่ 3 ให้ใส่ในความคิดคล่องแคล่ว กิจกรรมที่ 3 ในกระดาษตรวจให้คะแนน

3.2 ด้านความคิดริเริ่ม (Originality)

- การให้คะแนนความคิดริเริ่มนี้ ขึ้นอยู่กับความถี่ทางสถิติของภาพที่แตกต่างไปจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 20 คน ของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ ณ สถานสงเคราะห์เด็กพิการทางสมองและปัญญา จังหวัดราชบุรี โดยให้ดูที่ภาพเป็นหลักไม่ดูชื่อที่กำกับไว้
- การให้คะแนนความคิดริเริ่ม สำหรับภาพที่ซ้ำกันมากจะได้คะแนน 0 ดังรายชื่อที่กำหนดไว้ข้างล่าง ผู้ตรวจควรดูตามรายการที่ให้มานี้
- ส่วนภาพที่แตกต่างจากรายชื่อในรายการที่ให้ไว้จะกำหนดให้คะแนนภาพละ 1 คะแนน คะแนนที่ได้ให้เขียนไว้ในช่องว่างข้างหลัง ความคิดริเริ่ม กิจกรรมที่ 1.....กิจกรรมที่ 2.....และ กิจกรรมที่ 3.....ในกระดาษตรวจให้คะแนน คะแนนรวมได้มาจากผลรวมของความคิดริเริ่ม 3 กิจกรรม

รายชื่อต่อไปนี้ เป็นรายชื่อภาพที่ได้คะแนน 0 ในกิจกรรมที่ 1

- ภาพที่ไม่มีความหมาย และไม่มีชื่อกำกับไว้
- เด็กผู้ชาย คนผู้ชาย
- วงกลม
- รูปไข่
- เด็กผู้หญิง คนผู้หญิง
- คนทุกชนิด นอกจากคนที่มาจากโลกอื่น
- มะม่วง

รายชื่อต่อไปนี้ เป็นรายชื่อภาพที่ได้คะแนน 0 ในกิจกรรมที่ 2

ภาพที่ 1

- ภาพที่ไม่มีความหมาย และไม่มีชื่อกำกับไว้
- หัวใจ
- หน้าคนทุกชนิด
- นกทุกชนิด
- แวนตา

ภาพที่ 2

- ภาพที่ไม่มีความหมาย และไม่มีชื่อกำกับไว้
- หน้าคน หรือรูปร่างคน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

- หนังสติ๊ก
- ต้นไม้ และกิ่งไม้
- ดอกไม้

ภาพที่ 3

- ภาพที่ไม่มีความหมาย และไม่มีชื่อกำกับไว้
- หน้าคน หรือรูปคน
- เรือใบ ลูกตา

ภาพที่ 4

- ภาพที่ไม่มีความหมาย และไม่มีชื่อกำกับไว้
- หอย หอยทาก
- สัตว์ที่ไม่บ่งชี้เฉพาะ
- งู
- หน้าคน หรือรูปคน

ภาพที่ 5

- ภาพที่ไม่มีความหมาย และไม่มีชื่อกำกับไว้
- กระทะ หรือถ้วยชาม
- ปาก
- ใบหน้า หรือศรีษะคน
- เรือ เรือใบ
- วงกลม
- พระจันทร์

ภาพที่ 6

- ภาพที่ไม่มีความหมาย และไม่มีชื่อกำกับไว้
- ใบหน้า หรือศรีษะคน
- ชั้นบันได

ภาพที่ 7

- ภาพที่ไม่มีความหมาย และไม่มีชื่อกำกับไว้
- ใบหน้าคน หรือรูปร่างคน
- รถยนต์
- ช้อน
- เครื่องหมายคำถาม

ภาพที่ 8

- ภาพที่ไม่มีความหมาย และไม่มีชื่อกำกับไว้
- คน หรือศรีษะคน หรือรูปร่างคน

ภาพที่ 9

- ภาพที่ไม่มีความหมาย และไม่มีชื่อกำกับไว้
- ภูเขา
- นก เช่น นกฮูก

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

- เสื่อ

ภาพที่ 10

- ภาพที่ไม่มีความหมาย และไม่มีชื่อกำกับไว้
- นก
- อักษร ก
- เบ็ด
- ไก่
- หน้าคน
- จมูก

รายชื่อต่อไปนี้ เป็นรายชื่อภาพที่ได้คะแนน 0 ในกิจกรรมที่ 3

- ภาพที่ไม่มีความหมาย และไม่มีชื่อกำกับไว้
- หนังสือ
- ประตู
- ทีบ กล่อง
- กรอบรูปภาพต่าง ๆ
- บ้าน
- หน้าคน เด็ก (ชาย หญิง) ผู้ใหญ่ (ชาย หญิง)
- สีเหลือง
- เสื่อ
- กางเกง
- ขวด
- บันได
- จรวด
- รูปทรงเรขาคณิต
- ตัวอักษร
- ห่อของขวัญ
- โทรศัพท์
- แก้วน้ำ
- ถังน้ำ
- ดอกไม้
- ต้นไม้
- เทียนไข
- ไม้บรรทัด

3.3 ด้านความคิดละเอียดลออ (Elaboration)

ในการให้คะแนนความคิดละเอียดลออ มีดังนี้

- แต่ละภาพให้คะแนนต่ำสุด 1 คะแนน
- ส่วนละเอียดที่ต่อเติมภาพ เพื่อขยาย อธิบายภาพได้ชัดเจนขึ้นถือเป็น ความคิดละเอียดลออ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ดังนั้นการตรวจให้คะแนนความคิดละเอียดลออ คือ ให้ 1 คะแนน ส่วนละเอียดแต่ละส่วนที่ต่อเติมให้สมบูรณ์ขึ้น ไม่ว่าจะต่อเติมในตัวสิ่งเร้าหรือขอบ หรือส่วนที่ว่างรอบๆ สิ่งที่กำหนดให้ อย่างไรก็ตามสิ่งที่ต่อเติมจะต้องดูแล้วสมจริงและมีความหมาย

เกณฑ์ในการให้คะแนนความคิดละเอียดลออ

1. ส่วนละเอียดทุกๆ ส่วน แต่ถ้าซ้ำกันให้ 1 คะแนน
2. การระบายสี เพื่อเน้นความสมจริงมากขึ้น
3. การแรเงา ใช้สีอ่อนและแก่
4. การตกแต่งประดับประดาภาพ ให้มีความหมายมากขึ้น
5. การตกแต่งที่ทำให้ภาพเปลี่ยนแปลง และมีความหมายสมบูรณ์ยิ่งขึ้น
6. ส่วนละเอียดที่ขยาย เพื่อประกอบความเข้าใจภาพมากขึ้นโดยไม่ต้องมีคำอธิบาย ถ้าแบ่ง

ภาพหนึ่งออกเป็น 2 ภาพ ก็ให้คะแนน 2 คะแนน และถ้าเส้นแบ่งมีความหมายในตัวของมัน เช่น เข็มขัด ตะเข็บ ขอบแขนเสื้อ บานหน้าต่าง เป็นต้น ก็ให้คะแนนส่วนนั้นๆ ด้วยในการให้คะแนนความคิดละเอียดลออนั้น ไม่จำเป็นต้องให้แน่นอนทุกๆ อย่าง เพราะการตรวจให้คะแนนจะให้โดยการประมาณจากสเกล 5 มาตราส่วน ในแต่ละกิจกรรม ดังที่ปรากฏในกระดาดตรวจให้คะแนน

ตัวอย่าง กิจกรรมที่ 1 ส่วนละเอียด 0-5 แห่ง = 1 คะแนน, 6-12 แห่ง = 2 คะแนน, 13-19 แห่ง = 3 คะแนน

- คะแนนความคิดละเอียดลออได้จากคะแนนรวมของทั้ง 3 กิจกรรม โดยเฉลี่ยคะแนนของส่วนละเอียดนี้ จะเป็น = 9 คะแนน

3.4 ด้านความคิดยืดหยุ่น (Flexibility)

เป็นด้านที่ผู้วิจัยได้เพิ่มเติมขึ้นมาเองเพื่อการวัดที่ครอบคลุมทั้ง 4 ด้าน มีเกณฑ์ดังนี้

- การตรวจให้คะแนนความคิดยืดหยุ่นจะตรวจในกิจกรรมที่ 2 และ 3 เท่านั้น
- คะแนนความคิดยืดหยุ่นนับจากการต่อเติมภาพได้หลากหลายประเภท หลายทิศทาง โดย

นับการแยกประเภทกันในกิจกรรมนั้นๆ คือในกิจกรรมที่ 2 มี 10 ข้อ กิจกรรมที่ 3 มี 30 ข้อ นับคะแนนจากจำนวนประเภทที่แยกได้ คิดเป็นประเภทละ 1 คะแนน

กำหนดเกณฑ์ในการแบ่งประเภทไว้ดังนี้

- คน
- สัตว์
- มนุษย์ต่างดาว/หรือสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์/มาจากนอกโลก/มาจากจินตนาการ
- เครื่องใช้ ของใช้ภายในบ้าน
- เครื่องกีฬา/อุปกรณ์กีฬา
- เครื่องใช้ในสำนักงาน
- เครื่องครัว
- ยานพาหนะ
- ธรรมชาติ
- เครื่องนุ่งห่ม
- ตัวอักษร
- รูปเรขาคณิต/สัญลักษณ์
- สิ่งปลูกสร้าง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

- อวัยวะ
- อาหาร/เครื่องดื่ม ของที่บริโภคได้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

แบบฟอร์มสำหรับกรอกคะแนนแบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์

ชื่อ.....อายุ.....ปี เพศ.....
 ชั้น.....โรงเรียน.....
 วันที่ทดสอบ.....

1. ความคิดคล่องแคล่ว

กิจกรรมชุดที่ 2 + กิจกรรมชุดที่ 3 รวมเท่ากับ.....

2. ความคิดริเริ่ม

กิจกรรมชุดที่ 1 + กิจกรรมชุดที่ 2 + กิจกรรมชุดที่ 3
 รวมเท่ากับ.....

3. ความคิดละเอียดลออ (วงกลมรอบตัวเลขที่เหมาะสม)

กิจกรรมชุดที่ 1	1. (0 – 5)	2. (6 – 12)	3. (13 – 19)
	4. (20 – 26)	5. (27-.....)	
กิจกรรมชุดที่ 2	1. (0 – 8)	2. (9 – 17)	3. (18 – 28)
	4. (29 – 39)	5. (40-.....)	
กิจกรรมชุดที่ 3	1. (0 – 7)	2. (8 – 16)	3. (17 – 27)
	4. (28 – 37)	5. (38-.....)	
	รวมทั้งหมด.....		

4. ความคิดยืดหยุ่น

กิจกรรมชุดที่ 2 + กิจกรรมชุดที่ 3 รวมเท่ากับ.....

รวมคะแนนความคิดสร้างสรรค์ทั้งหมด.....คะแนน

แบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ แบบ ก

กิจกรรมที่ 1 การวาดภาพ

คำชี้แจง

1. ให้นักเรียนดูบนกระดาษที่ครูแจกให้จะพบว่าบนกระดาษมีรูปๆ หนึ่งอยู่ ครูจะให้นักเรียนต่อเติมวาดภาพจากภาพที่ครูให้มา วาดเป็นอะไรก็ได้ที่แปลกใหม่ที่สุดเท่าที่นักเรียนจะคิดได้ ทำให้น่าสนใจ ให้คนอื่น ๆ หรือครูดูแล้วรู้สึกตื่นเต้นที่สุด ต่อเติมได้เรื่อยๆ
2. เมื่อนักเรียนวาดเสร็จเรียบร้อยแล้วก็ให้ตั้งชื่อภาพที่นักเรียนวาดด้วย โดยให้เขียนลงบนเส้นที่ครูขีดไว้ให้

ชื่อภาพ คือ.....

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

แบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ แบบ ก
กิจกรรมที่ 2 การต่อเติมภาพให้สมบูรณ์

คำชี้แจง

1. ให้นักเรียนดูบนกระดาษที่ครูแจกให้จะพบว่ามีภาพหลายแบบมากมายให้คิดต่อเติมภาพจากลายเส้นที่ครูมีให้ พยายามคิดถึงสิ่งที่ไม่เคยมีใครคิดถึงมาก่อน ยิ่งแปลกยิ่งดีไม่มีผิดไม่มีถูก
2. เมื่อนักเรียนวาดเสร็จเรียบร้อยแล้วก็ให้ตั้งชื่อภาพที่นักเรียนวาดด้วย โดยให้เขียนลงบนเส้นที่ครูขีดไว้ให้

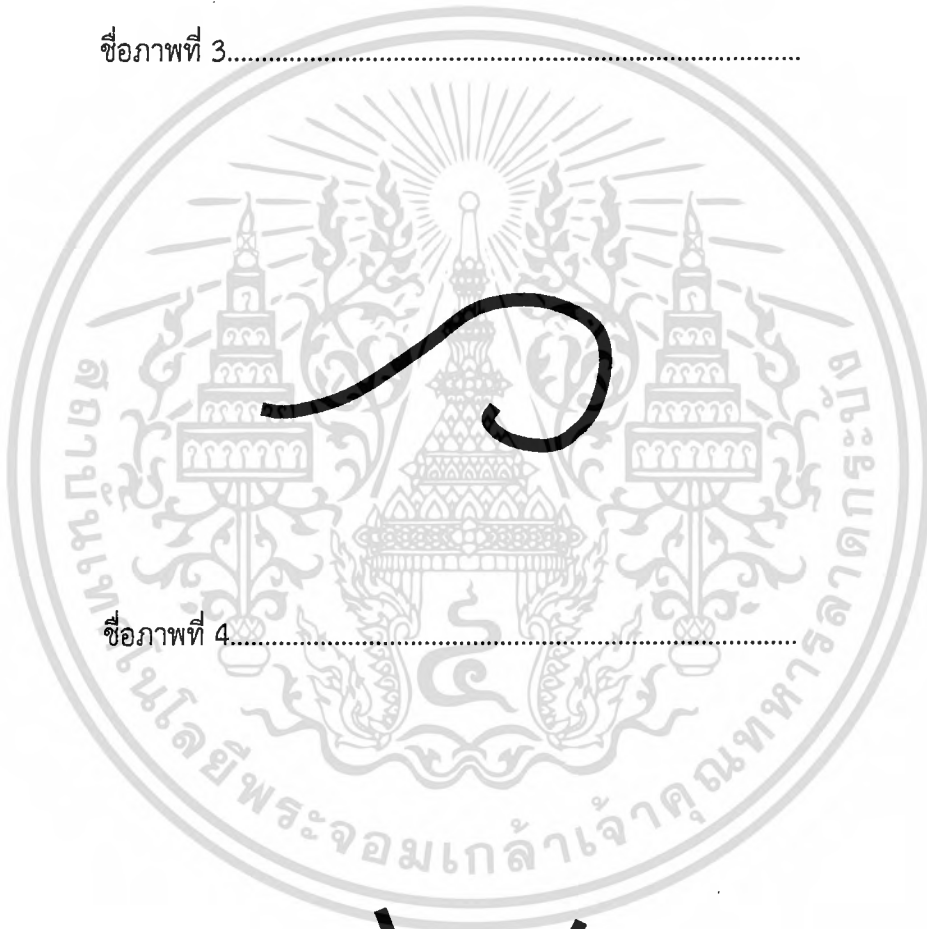

ชื่อภาพที่ 2.....

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ชื่อภาพที่ 3.....

ชื่อภาพที่ 4.....

ชื่อภาพที่ 5.....

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ชื่อภาพที่ 6.....

ชื่อภาพที่ 7.....

ชื่อภาพที่ 8.....

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ชื่อภาพที่ 9.....

ชื่อภาพที่ 10.....

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

แบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ แบบ ก กิจกรรมที่ 3 การใช้เส้นคู่ขนาน

คำชี้แจง

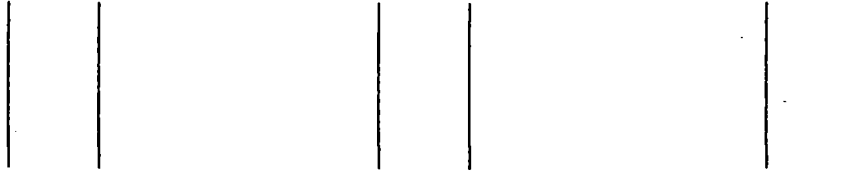
1. ให้นักเรียนดูบนกระดาษที่ครูแจกให้จะพบว่ามีเส้นคู่ขนานมากมาย ให้คิดต่อเติมภาพจากเส้นที่ครูมีให้ ให้มีความแตกต่างจากคนอื่นให้มากที่สุด พยายามคิดถึงสิ่งที่ไม่เคยมีใครคิดถึงมาก่อน ยิ่งแปลกยิ่งดี ไม่มีผิดไม่มีถูก
2. เมื่อนักเรียนวาดเสร็จเรียบร้อยแล้วก็ให้ตั้งชื่อภาพที่นักเรียนวาดด้วย โดยให้เขียนลงบนเส้นที่ครูขีดไว้ให้

1. 2. 3.

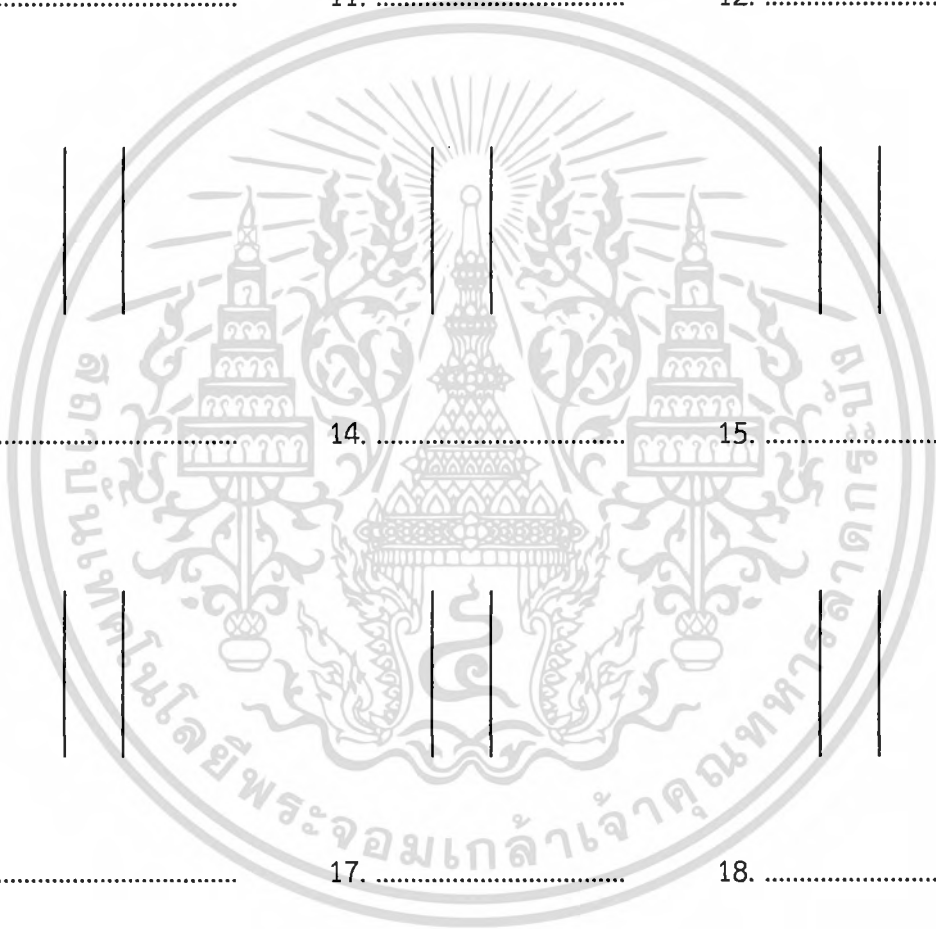
4. 5. 6.

7. 8. 9.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

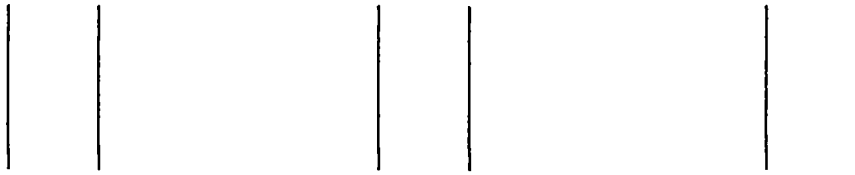

10. 11. 12.

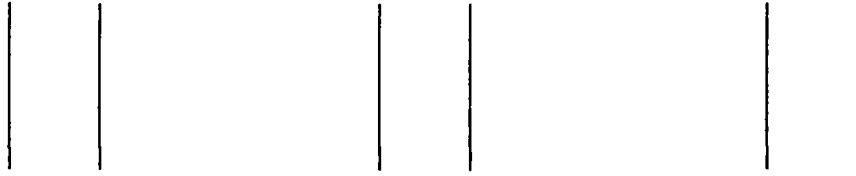
13. 14. 15.

16. 17. 18.

19. 20. 21.

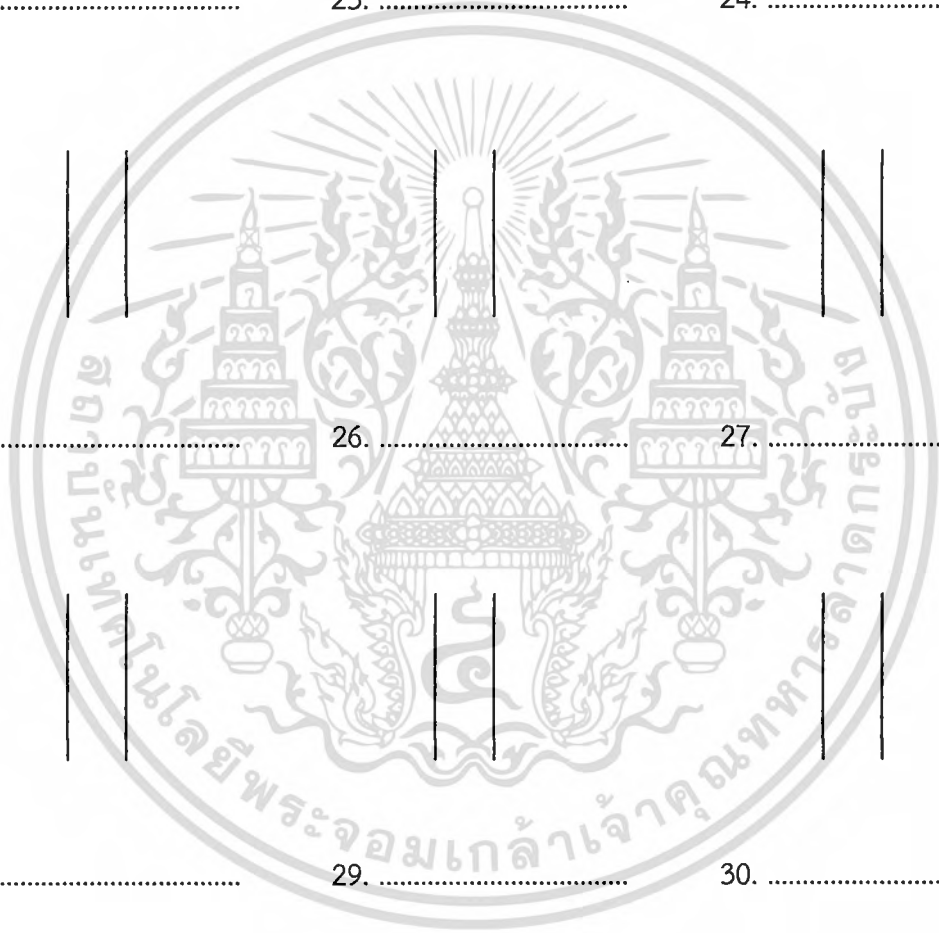
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

22.

23.

24.

25.

26.

27.

28.

29.

30.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

แบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ แบบ ข กิจกรรมที่ 1 การวาดภาพ

คำชี้แจง

1. ให้นักเรียนนำกระดาษรูปวงรีสีส้มที่ครูแจกติดลงไปบนกระดาษของนักเรียนในลักษณะใดก็ได้
2. ให้นักเรียนต่อเติมภาพจากกระดาษรูปวงรีสีส้มที่นักเรียนติดลงไป วาดเป็นอะไรก็ได้ที่แปลกใหม่ที่สุดเท่าที่นักเรียนจะคิดได้ ทำให้น่าสนใจ ให้คนอื่น ๆ หรือครูดูแล้วรู้สึกตื่นเต้นที่สุด ต่อเติมได้เรื่อยๆ
3. เมื่อนักเรียนวาดเสร็จเรียบร้อยแล้วก็ให้ตั้งชื่อภาพที่นักเรียนวาดด้วย โดยให้เขียนลงบนเส้นที่ครูขีดไว้ให้

ชื่อภาพ คือ.....

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

แบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ แบบ ข กิจกรรมที่ 2 การต่อเติมภาพให้สมบูรณ์

คำชี้แจง

1. ให้นักเรียนดูบนกระดาษที่ครูแจกให้จะพบว่ามีภาพหลายแบบมากมายให้คิดต่อเติมภาพจากลายเส้นที่ครูมีให้ พยายามคิดถึงสิ่งที่ไม่เคยมีใครคิดถึงมาก่อน ยิ่งแปลกยิ่งดีไม่มีผิดไม่มีถูก
2. เมื่อนักเรียนวาดเสร็จเรียบร้อยแล้วก็ให้ตั้งชื่อภาพที่นักเรียนวาดด้วย โดยให้เขียนลงบนเส้นที่ครูขีดไว้ให้

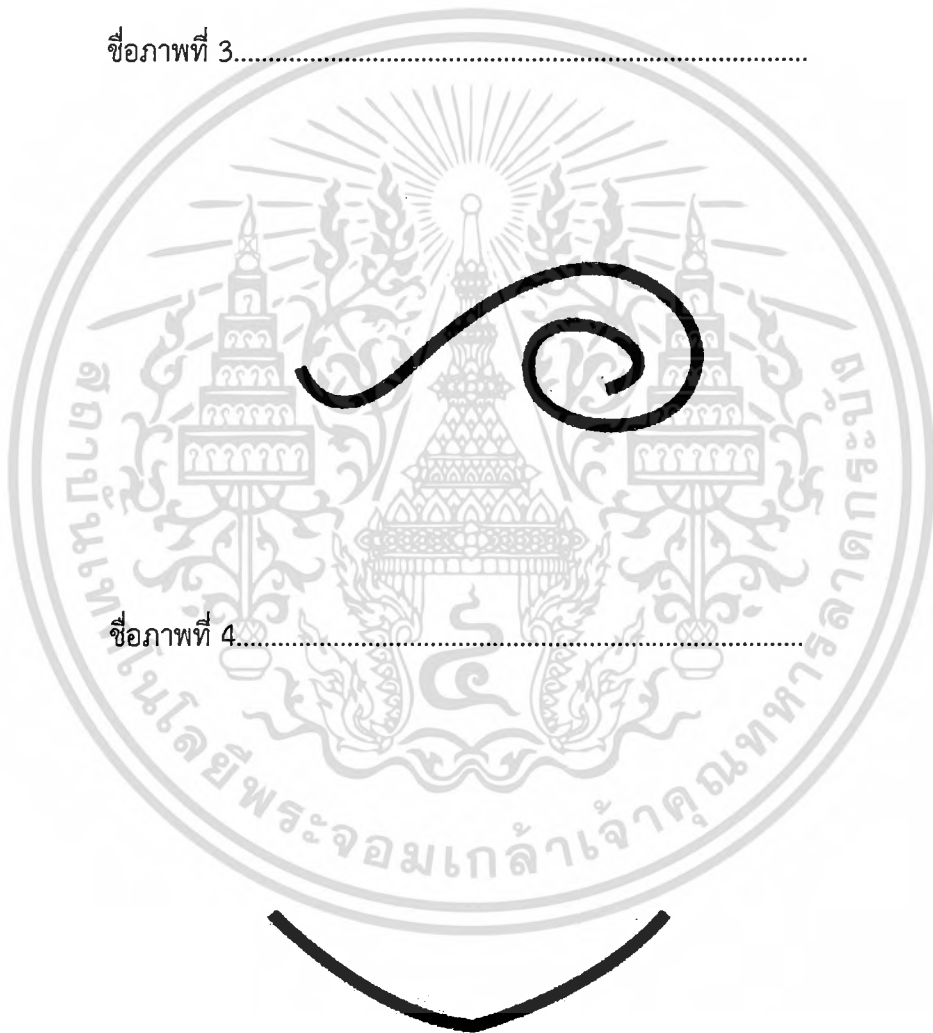

ชื่อภาพที่ 1.....

ชื่อภาพที่ 2.....

ชื่อภาพที่ 3.....

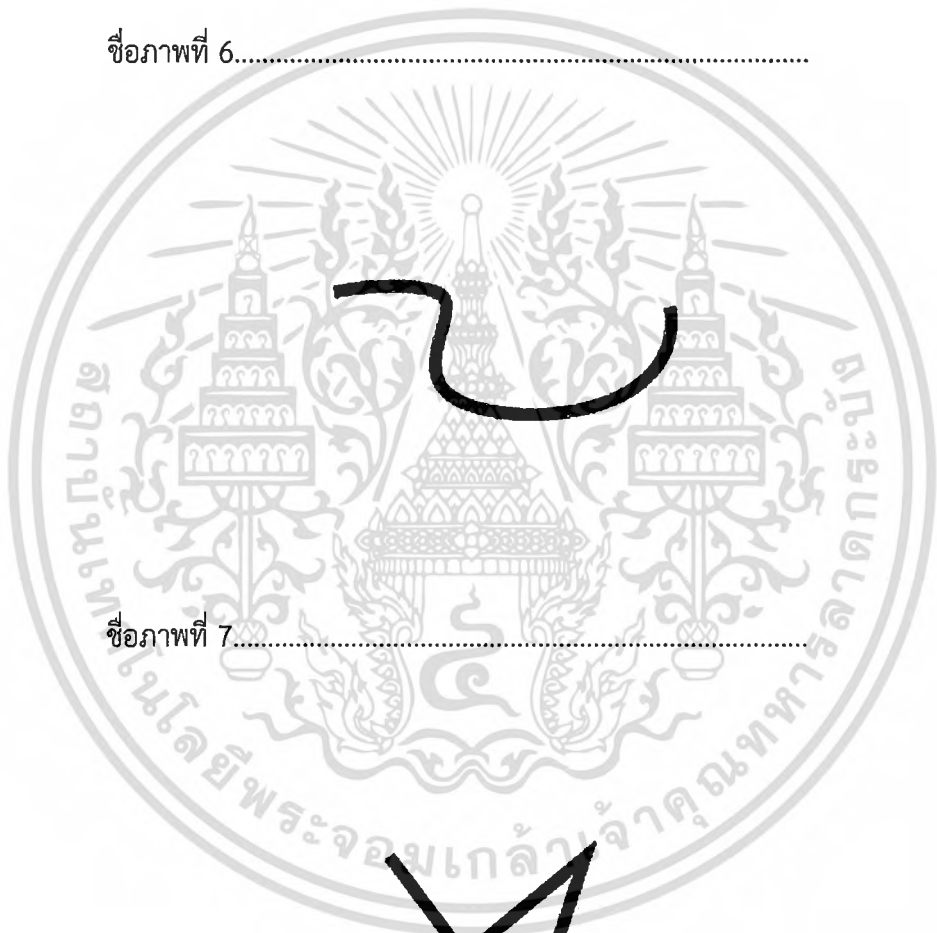
ชื่อภาพที่ 4.....

ชื่อภาพที่ 5.....

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ชื่อภาพที่ 6.....

ชื่อภาพที่ 7.....

ชื่อภาพที่ 8.....

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ชื่อภาพที่ 9.....

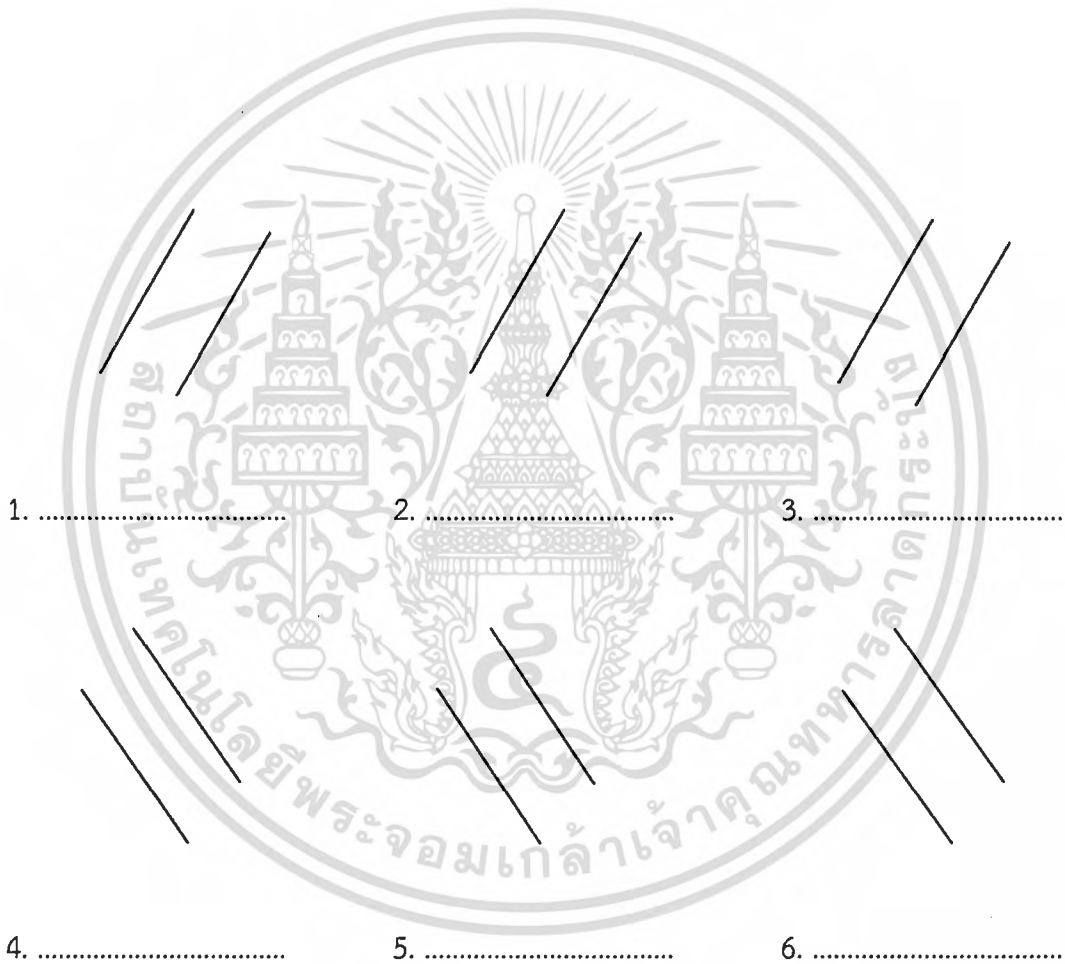
ชื่อภาพที่ 10.....

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

แบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ แบบ ข กิจกรรมที่ 3 การใช้เส้นคู่ขนาน

คำชี้แจง

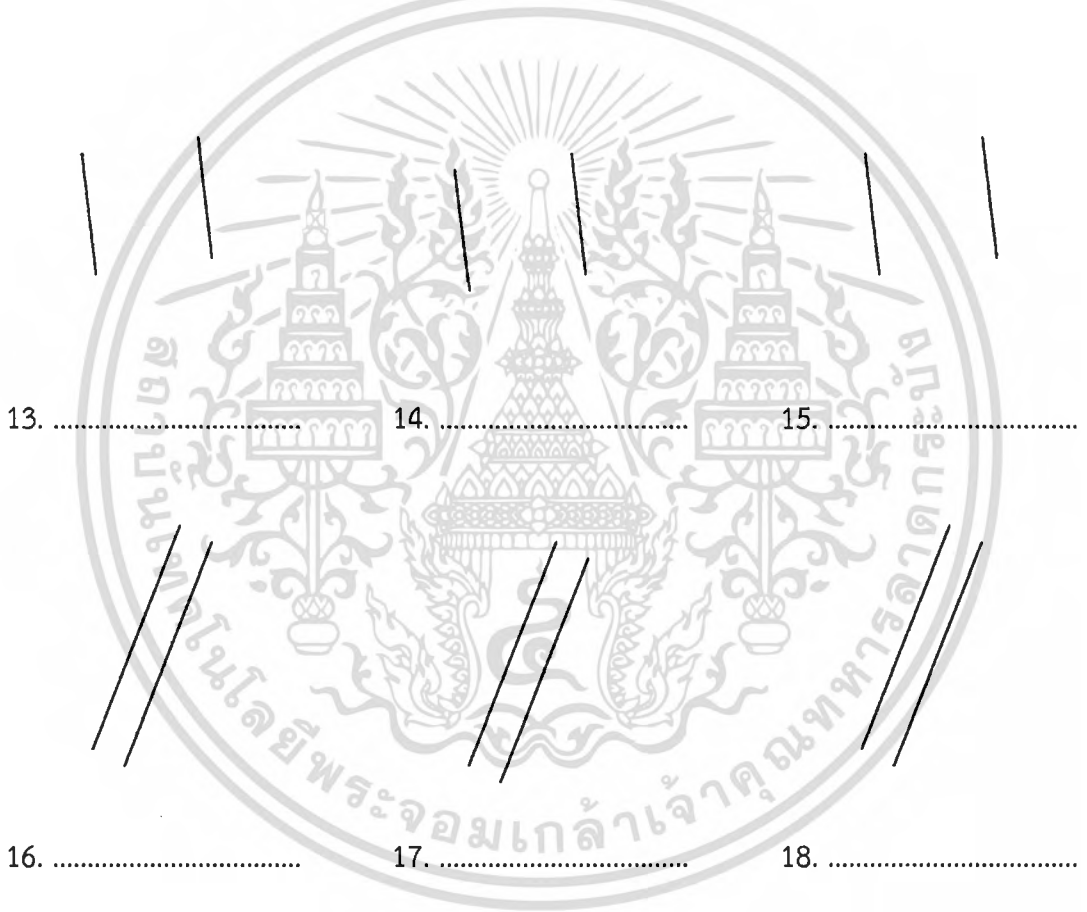
1. ให้นักเรียนดูบนกระดาษที่ครูแจกให้จะพบว่ามีเส้นคู่ขนานมากมาย ให้คิดต่อเติมภาพจากเส้นที่ครูมีให้ ให้มีความแตกต่างจากคนอื่นให้มากที่สุด พยายามคิดถึงสิ่งที่ไม่เคยมีใครคิดถึงมาก่อน ยิ่งแปลกยิ่งดี ไม่มีผิดไม่มีถูก
2. เมื่อนักเรียนวาดเสร็จเรียบร้อยแล้วก็ให้ตั้งชื่อภาพที่นักเรียนวาดด้วย โดยให้เขียนลงบนเส้นที่ครูขีดไว้ให้

7. 8. 9.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

10. 11. 12.

13. 14. 15.

16. 17. 18.

19. 20. 21.

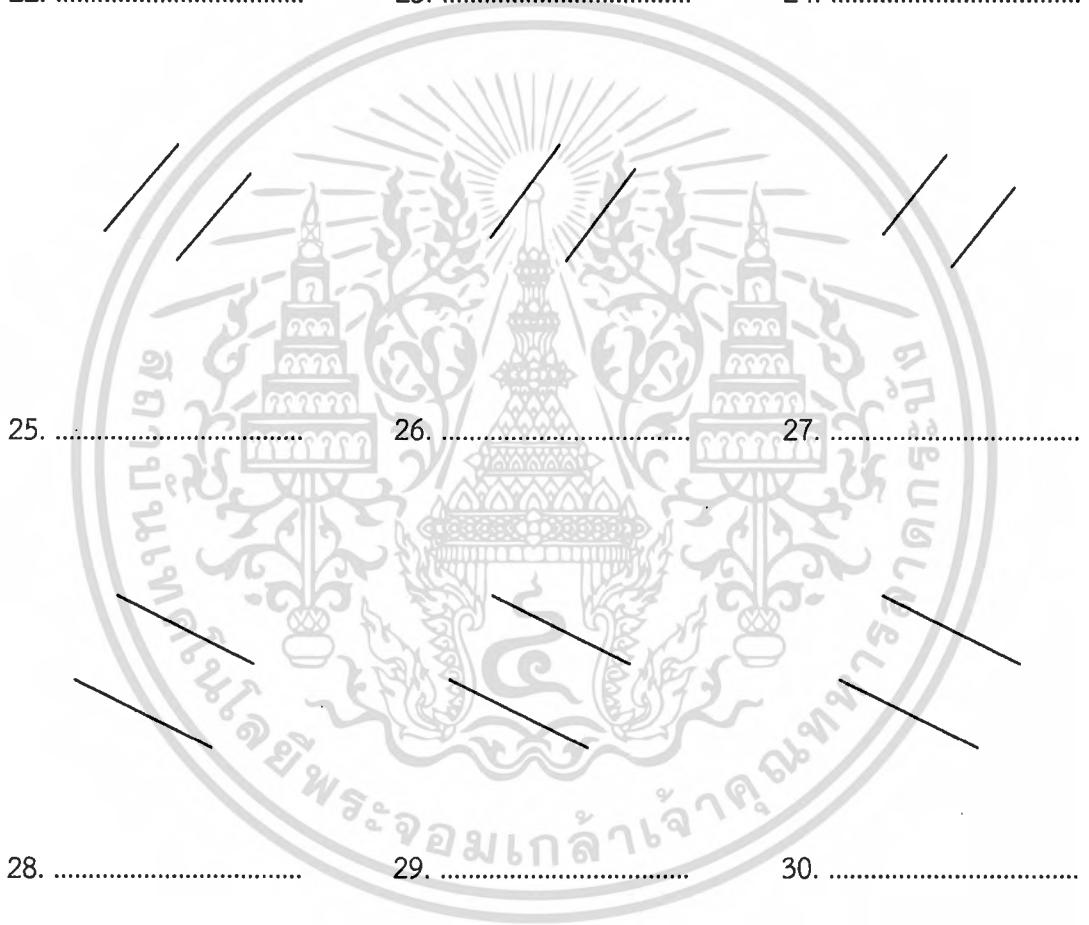
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

22.

23.

24.

25.

26.

27.

28.

29.

30.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ ฉ.1 การทักทายทำความคุ้นเคยกับนักเรียนกลุ่มตัวอย่างก่อนทำกิจกรรม
 ที่มา: ดารณี ธนวัฒน์, 10 เมษายน 2556

ภาพที่ ฉ.2 การทักทายทำความคุ้นเคยกับนักเรียนกลุ่มตัวอย่างก่อนทำกิจกรรม
 ที่มา: ดารณี ธนวัฒน์, 10 เมษายน 2556

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ ฉ.3 การอธิบายขั้นตอนการทำกิจกรรมทางศิลปะ
ที่มา: ดารณี รัตนพันธ์, 10 เมษายน 2556

ภาพที่ ฉ.4 การทำกิจกรรมทางศิลปะ การวาดและต่อเติมภาพ
ที่มา: ดารณี รัตนพันธ์, 10 เมษายน 2556

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ ๑.5 การทำกิจกรรมทางศิลปะ การวาดและต่อเติมภาพ
 ที่มา: ดารณี ธนวัฒน์, 10 เมษายน 2556

ภาพที่ ๑.6 การทำกิจกรรมทางศิลปะ การวาดและต่อเติมภาพ
 ที่มา: ดารณี ธนวัฒน์, 10 เมษายน 2556

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ ๑.๗ การทำกิจกรรมทางศิลปะ การวาดและต่อเติมภาพ
 ที่มา: ดารณี ธนวัฒน์, 10 เมษายน 2556

ภาพที่ ๑.๘ การอธิบายขั้นตอนการทำกิจกรรมทางศิลปะ
 ที่มา: ดารณี ธนวัฒน์, 10 เมษายน 2556

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ ๑.๙ การทำกิจกรรมทางศิลปะ การวาดและต่อเติมภาพ
 ที่มา: ดารณี ธนวัฒน์, 10 เมษายน 2556

ภาพที่ ๑.๑๐ การทำกิจกรรมทางศิลปะ การวาดและต่อเติมภาพ
 ที่มา: ดารณี ธนวัฒน์, 10 เมษายน 2556

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ ฉ.11 การทำกิจกรรมทางศิลปะ การพิมพ์ภาพ
 ที่มา: ดารณี ธนวัฒน์, 10 เมษายน 2556

ภาพที่ ฉ.12 การทำกิจกรรมทางศิลปะ การพิมพ์ภาพ
 ที่มา: ดารณี ธนวัฒน์, 10 เมษายน 2556

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ ๑.13 การทำกิจกรรมทางศิลปะ การพิมพ์ภาพ
 ที่มา: ดารณี ธนวัฒน์, 10 เมษายน 2556

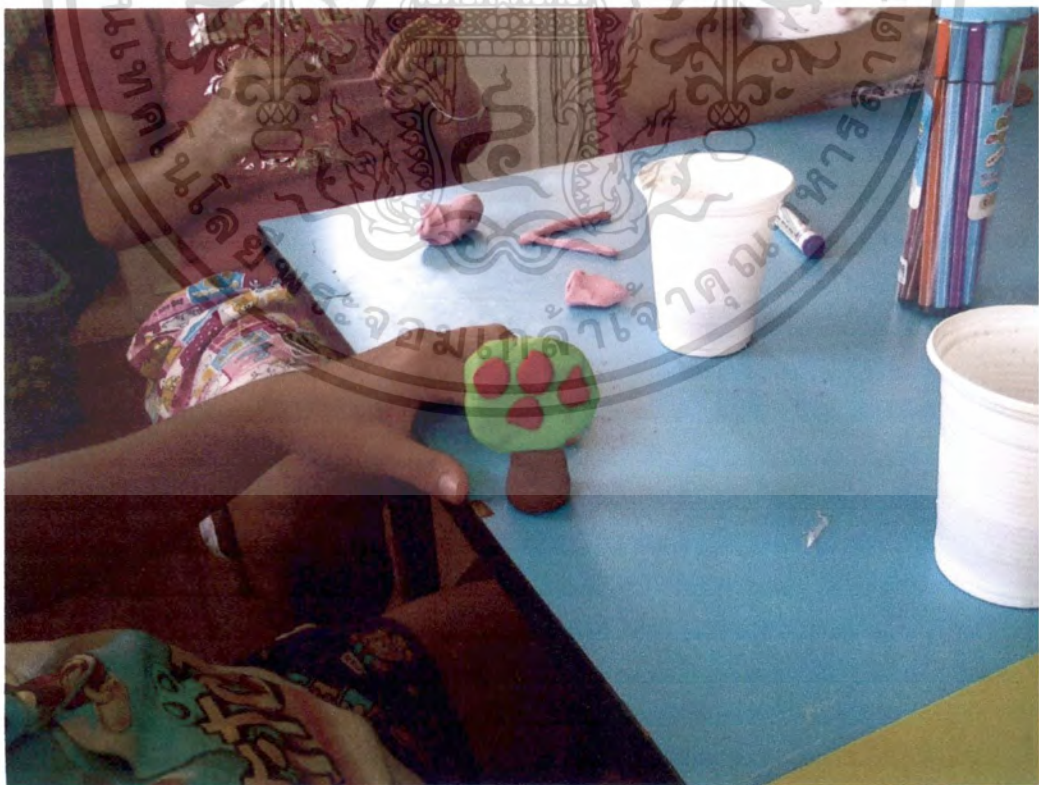

ภาพที่ ๑.14 การทำกิจกรรมทางศิลปะ การพิมพ์ภาพ
 ที่มา: ดารณี ธนวัฒน์, 10 เมษายน 2556

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

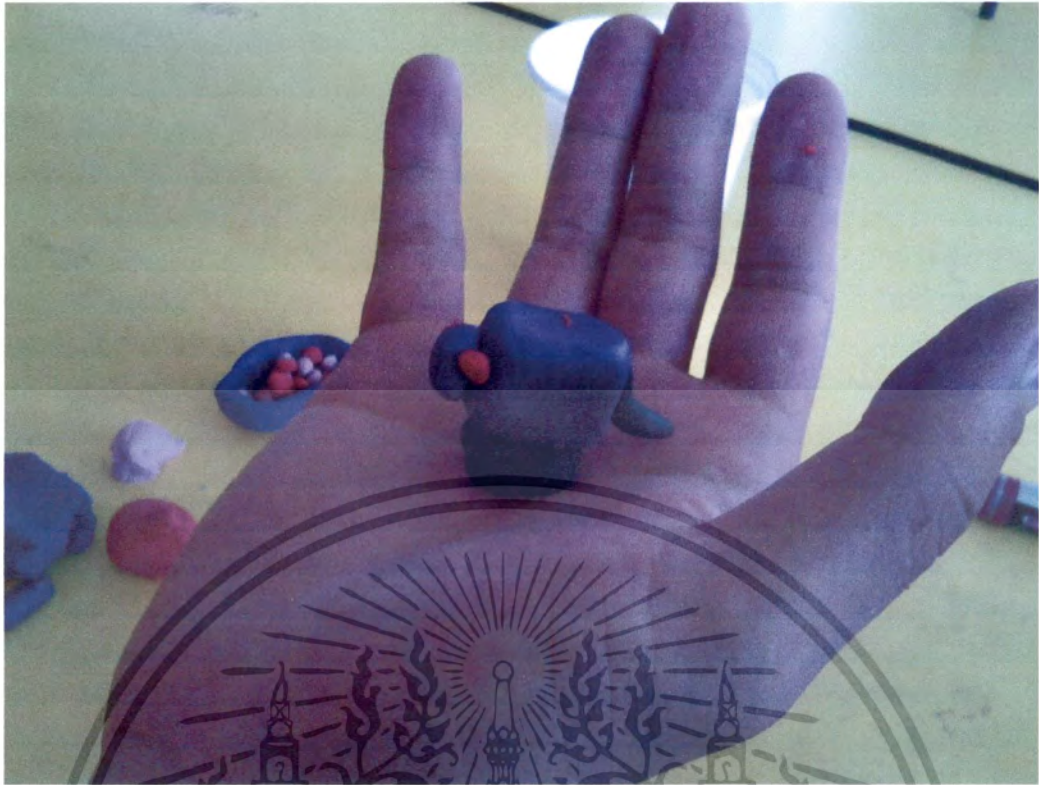

ภาพที่ ฉ.15 การทำกิจกรรมทางศิลปะ การปั้น
 ที่มา: ดารณี ธนวัฒน์, 10 เมษายน 2556

ภาพที่ ฉ.16 การทำกิจกรรมทางศิลปะ การปั้น
 ที่มา: ดารณี ธนวัฒน์, 10 เมษายน 2556

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ ฉ.17 การทำกิจกรรมทางศิลปะ การปั้น
ที่มา: ดารณี ธนวัฒน์, 10 เมษายน 2556

ภาพที่ ฉ.18 การทำกิจกรรมทางศิลปะ การปั้น
ที่มา: ดารณี ธนวัฒน์, 10 เมษายน 2556

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ ฉ.19 การทำความสะอาดโต๊ะและเก็บอุปกรณ์ของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง
 ที่มา: ดารณี ธนวัฒน์, 10 เมษายน 2556

ภาพที่ ฉ.20 การทำความสะอาดโต๊ะและเก็บอุปกรณ์ของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง
 ที่มา: ดารณี ธนวัฒน์, 10 เมษายน 2556

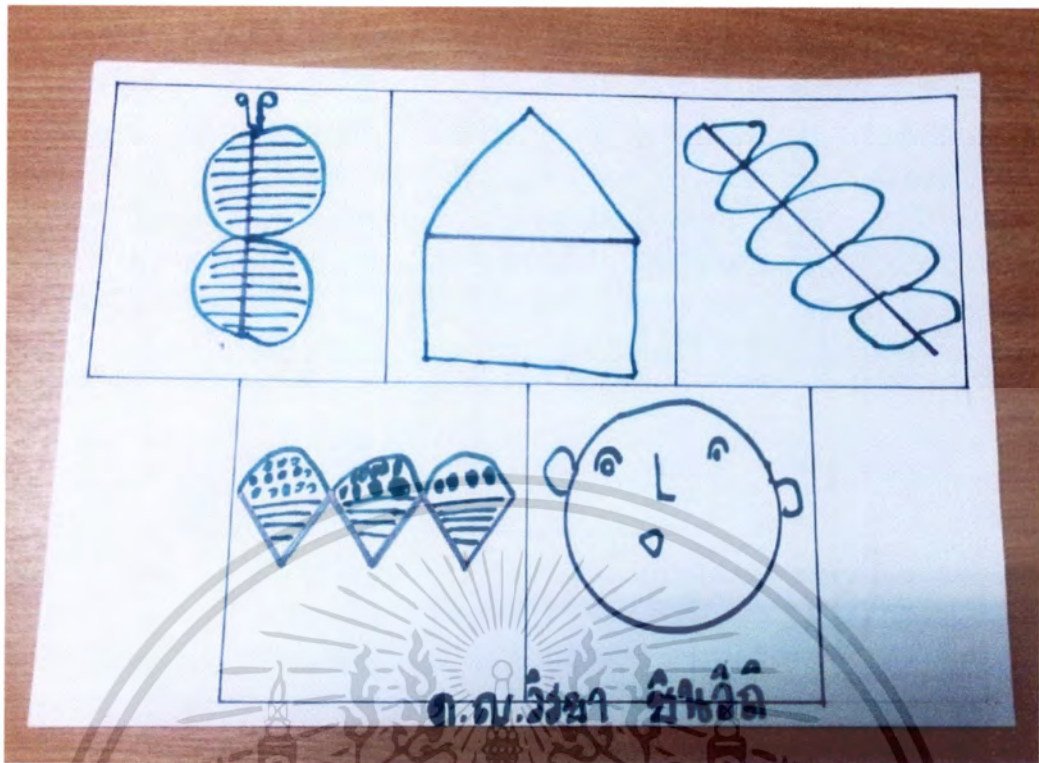
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

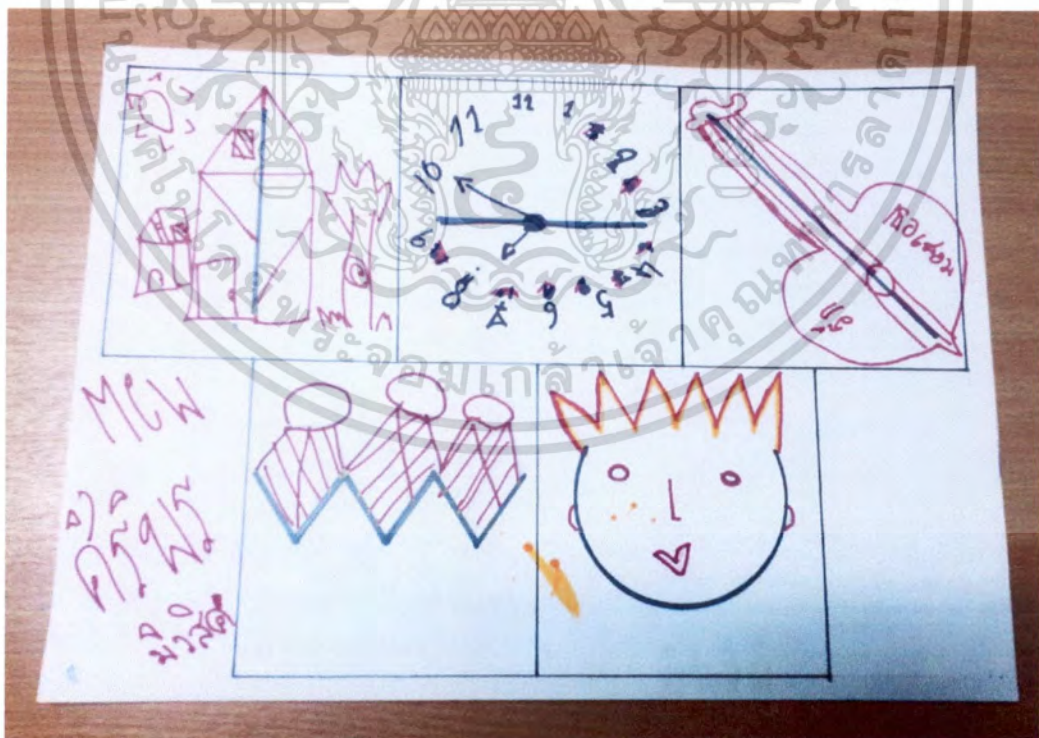
ภาคผนวก ข

ผลงานนักเรียนจากการใช้ชุดกิจกรรมทางศิลปะ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

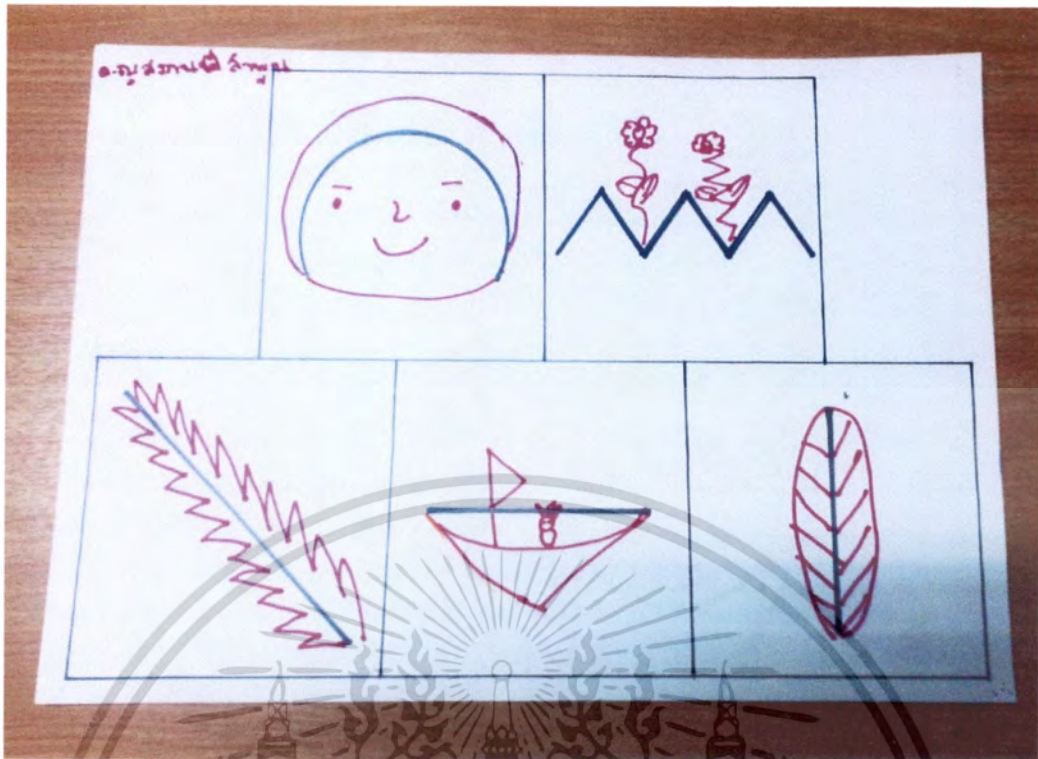

ภาพที่ ข.1 แสดงภาพผลงานศิลปะ กิจกรรมที่ 1 ของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง
 ที่มา: ดารณี ธนวัฒน์, 10 เมษายน 2556

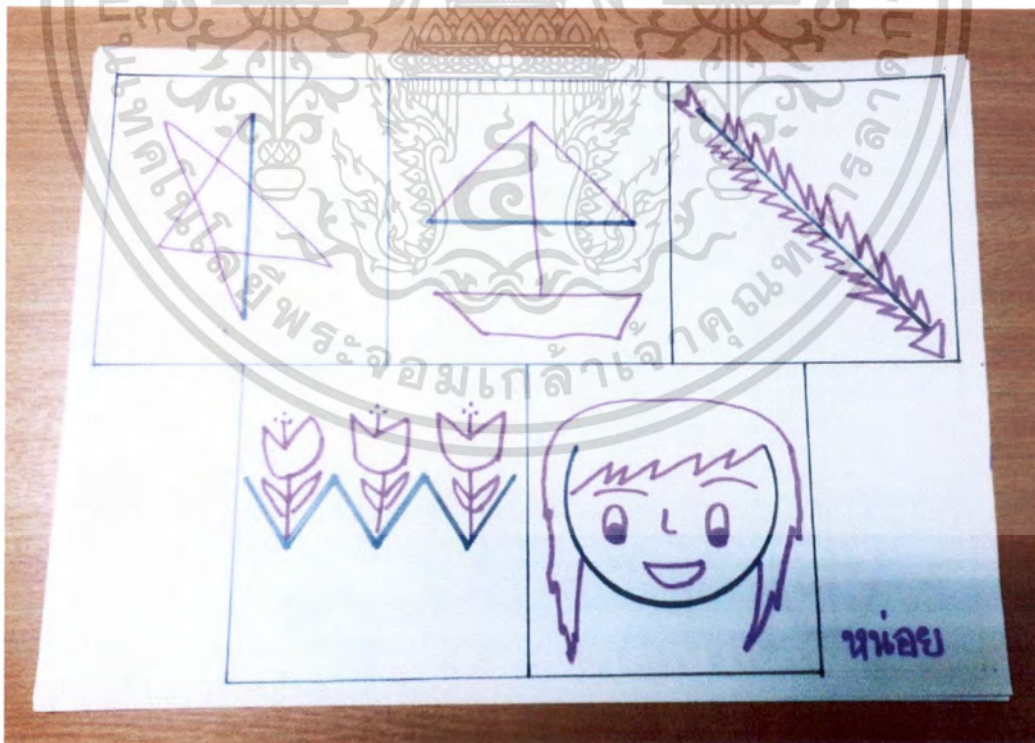

ภาพที่ ข.2 แสดงภาพผลงานศิลปะ กิจกรรมที่ 1 ของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง
 ที่มา: ดารณี ธนวัฒน์, 10 เมษายน 2556

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

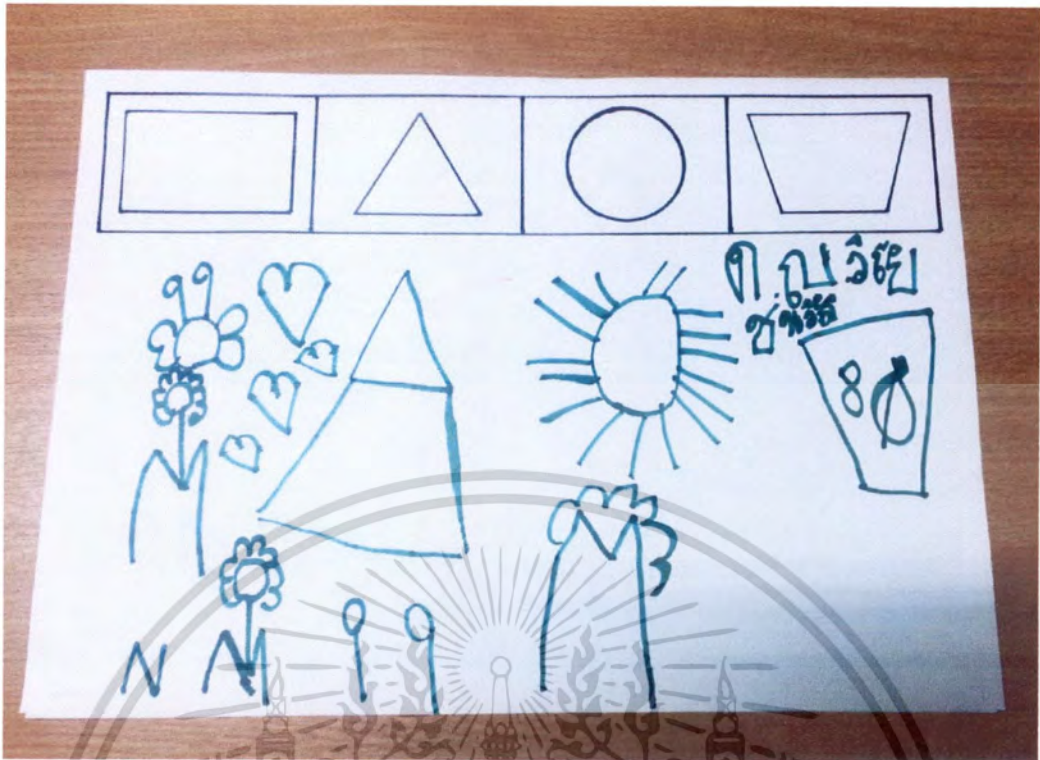

ภาพที่ ข.3 แสดงภาพผลงานศิลปะ กิจกรรมที่ 1 ของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง
 ที่มา: ดารณี ธนวัฒน์, 10 เมษายน 2556

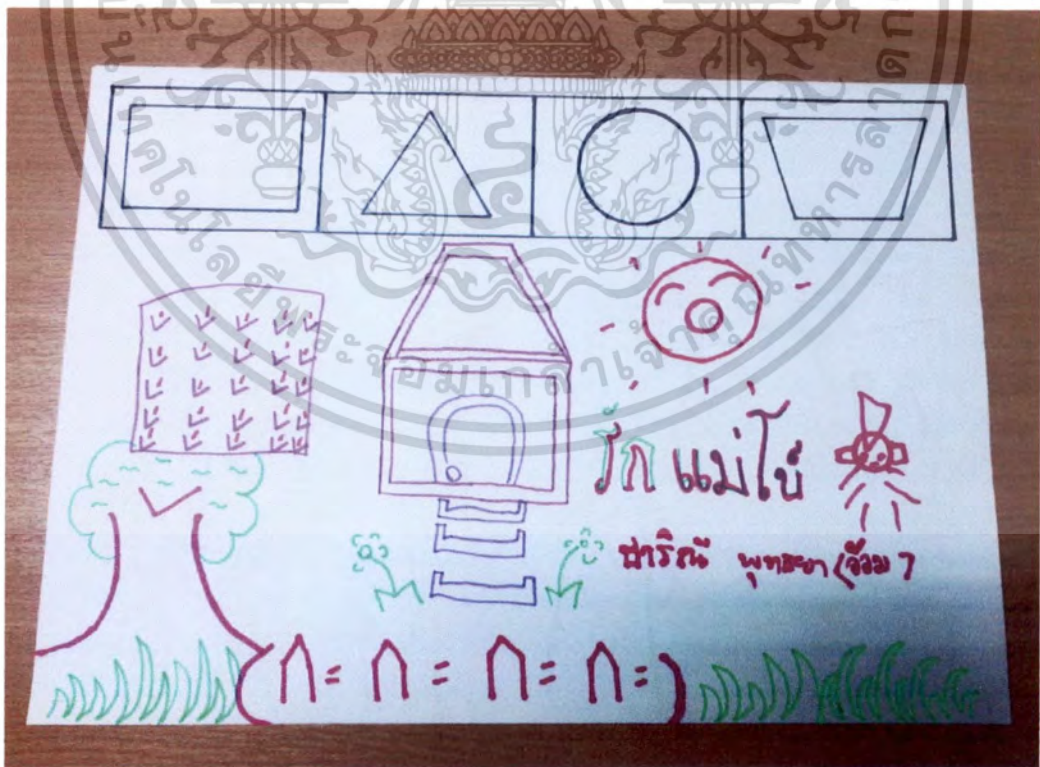

ภาพที่ ข.4 แสดงภาพผลงานศิลปะ กิจกรรมที่ 1 ของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง
 ที่มา: ดารณี ธนวัฒน์, 10 เมษายน 2556

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

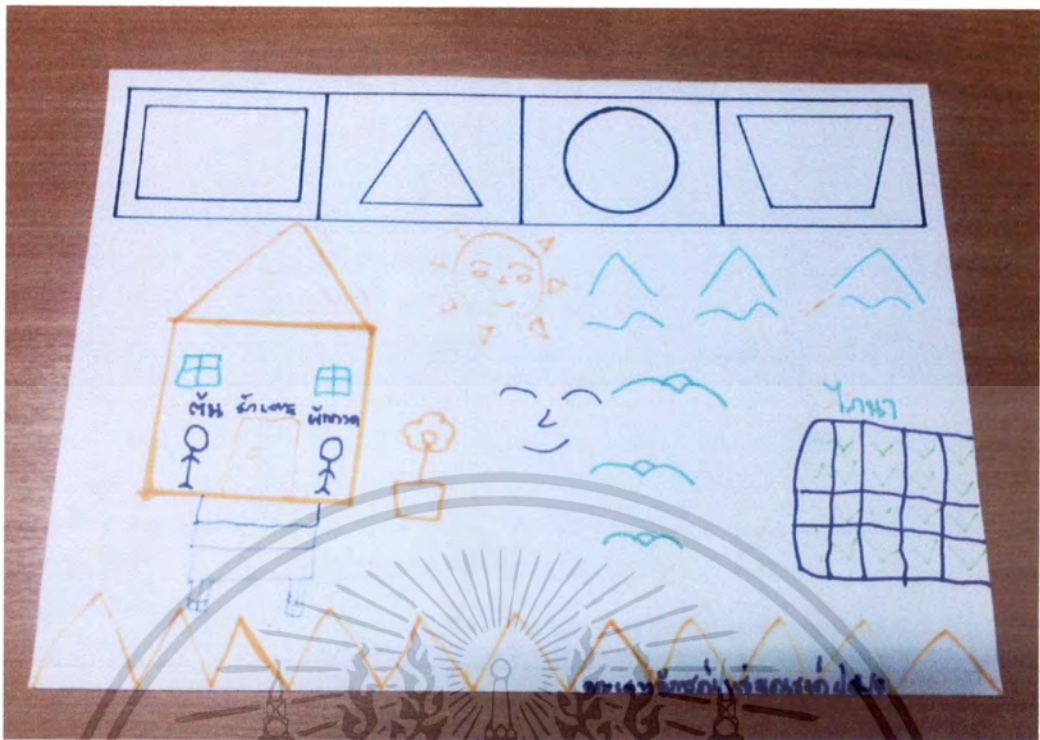

ภาพที่ ข.5 แสดงภาพผลงานศิลปะ กิจกรรมที่ 2 ของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง
 ที่มา: ดารณี ชนวัฒน์, 10 เมษายน 2556

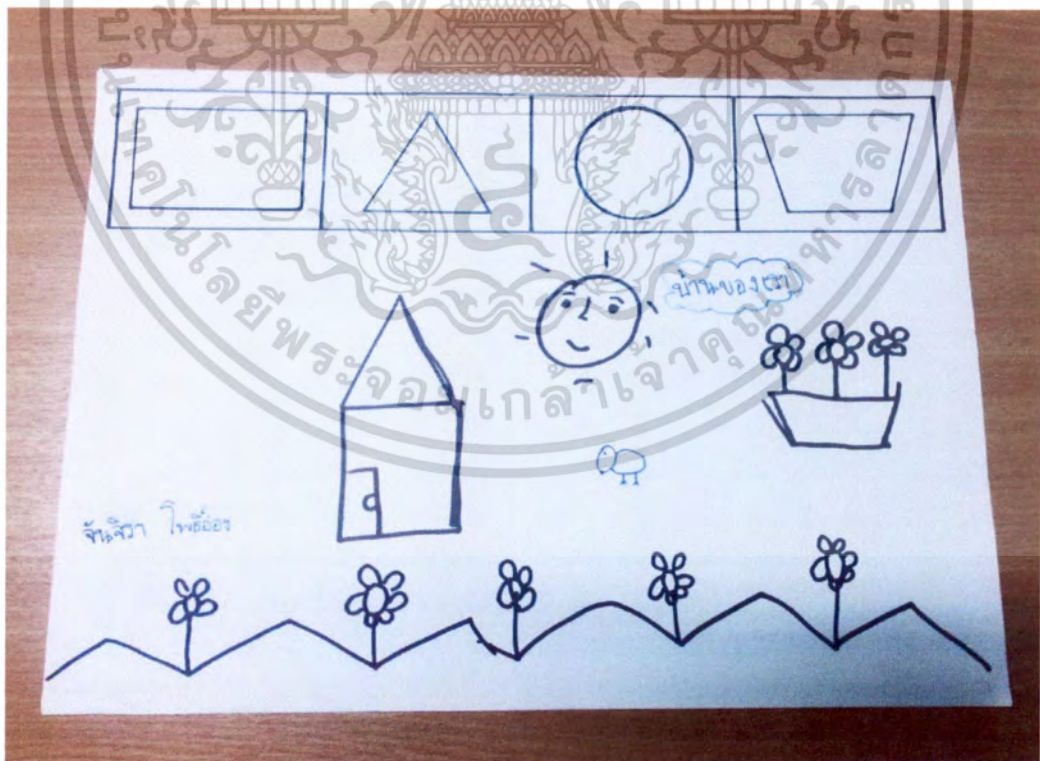

ภาพที่ ข.6 แสดงภาพผลงานศิลปะ กิจกรรมที่ 2 ของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง
 ที่มา: ดารณี ชนวัฒน์, 10 เมษายน 2556

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

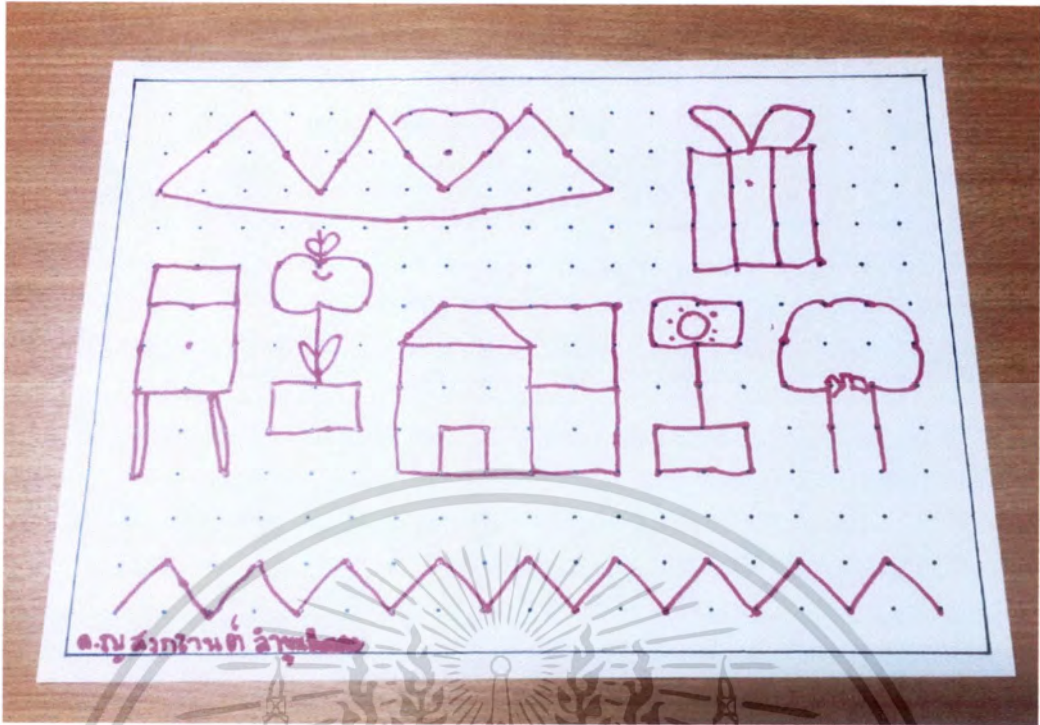

ภาพที่ ข.7 แสดงภาพผลงานศิลปะ กิจกรรมที่ 2 ของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง
 ที่มา: ดารณี ธนวัฒน์, 10 เมษายน 2556

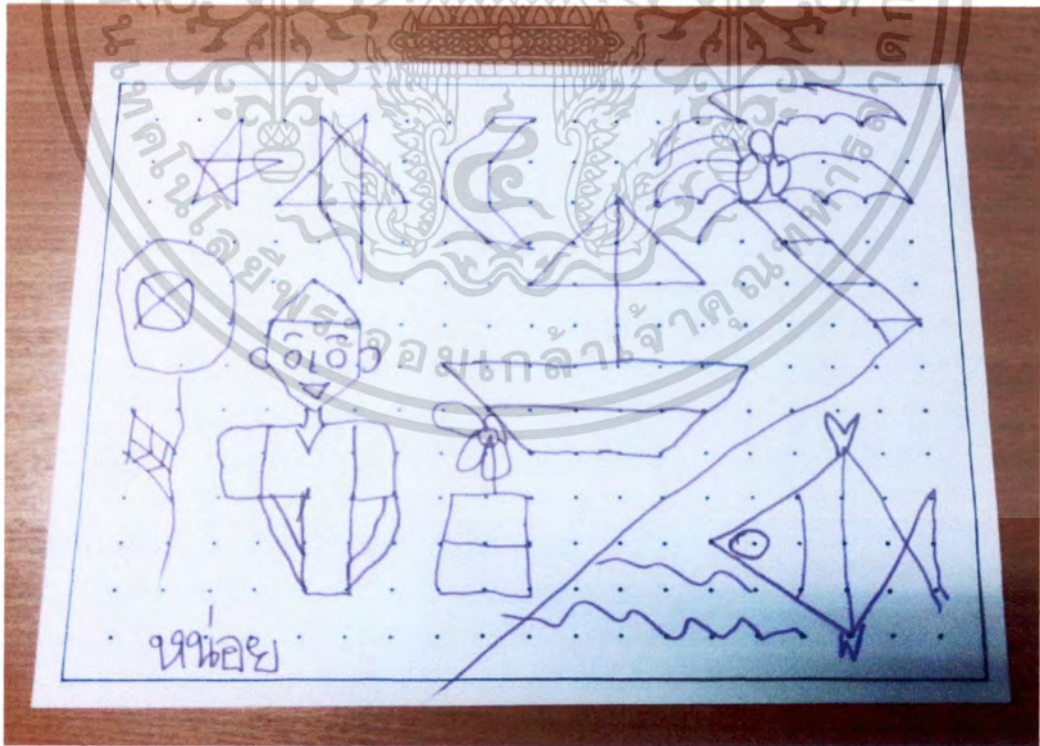

ภาพที่ ข.8 แสดงภาพผลงานศิลปะ กิจกรรมที่ 2 ของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง
 ที่มา: ดารณี ธนวัฒน์, 10 เมษายน 2556

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

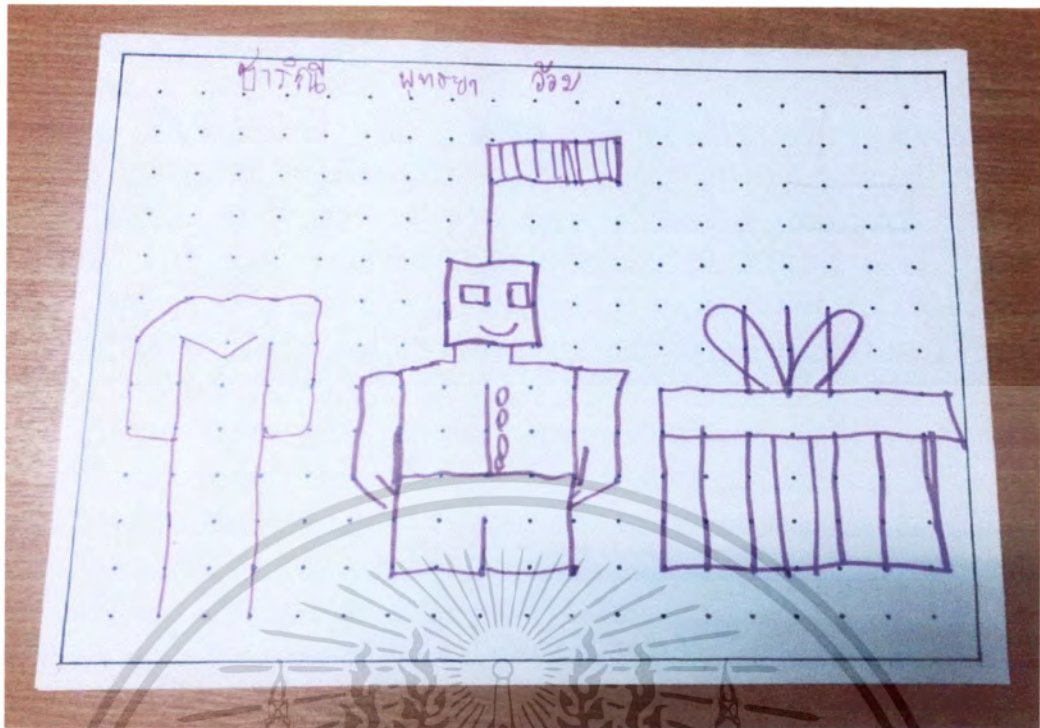

ภาพที่ ข.9 แสดงภาพผลงานศิลปะ กิจกรรมที่ 3 ของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง
 ที่มา: ดารณี ธนวัฒน์, 10 เมษายน 2556

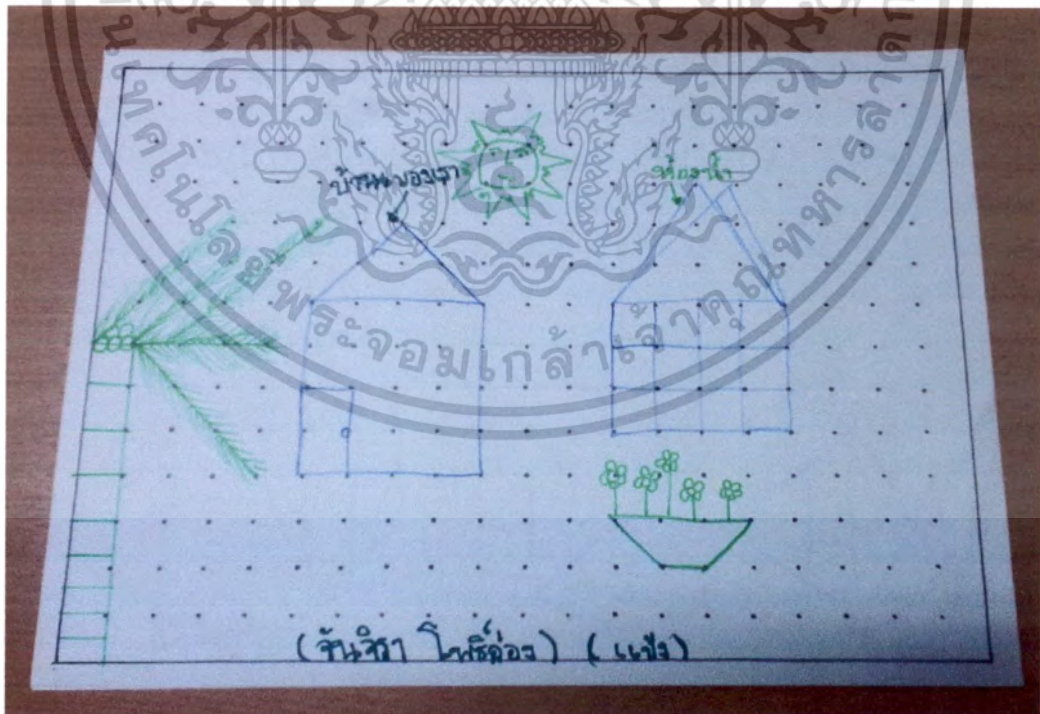

ภาพที่ ข.10 แสดงภาพผลงานศิลปะ กิจกรรมที่ 3 ของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง
 ที่มา: ดารณี ธนวัฒน์, 10 เมษายน 2556

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ ข.11 แสดงภาพผลงานศิลปะ กิจกรรมที่ 3 ของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง
ที่มา: ดารณี รัตนวัฒน์, 10 เมษายน 2556

ภาพที่ ข.12 แสดงภาพผลงานศิลปะ กิจกรรมที่ 3 ของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง
ที่มา: ดารณี รัตนวัฒน์, 10 เมษายน 2556

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ ข.13 แสดงภาพผลงานศิลปะ กิจกรรมที่ 4 ของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง
 ที่มา: ดารณี ธนวัฒน์, 10 เมษายน 2556

ภาพที่ ข.14 แสดงภาพผลงานศิลปะ กิจกรรมที่ 4 ของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง
 ที่มา: ดารณี ธนวัฒน์, 10 เมษายน 2556

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

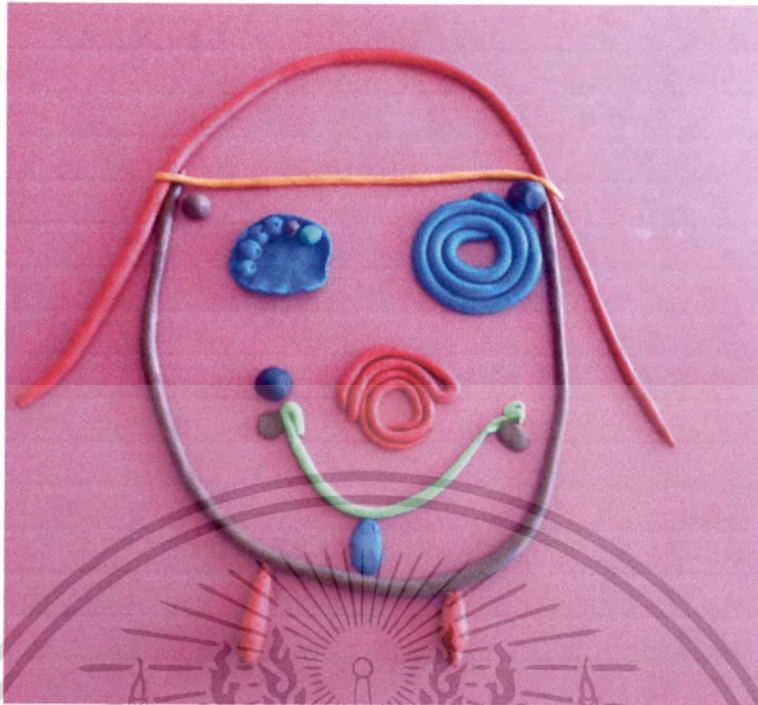

ภาพที่ ข.15 แสดงภาพผลงานศิลปะ กิจกรรมที่ 4 ของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง
 ที่มา: ดารณี ธนวัฒน์, 10 เมษายน 2556

ภาพที่ ข.16 แสดงภาพผลงานศิลปะ กิจกรรมที่ 4 ของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง
 ที่มา: ดารณี ธนวัฒน์, 10 เมษายน 2556

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

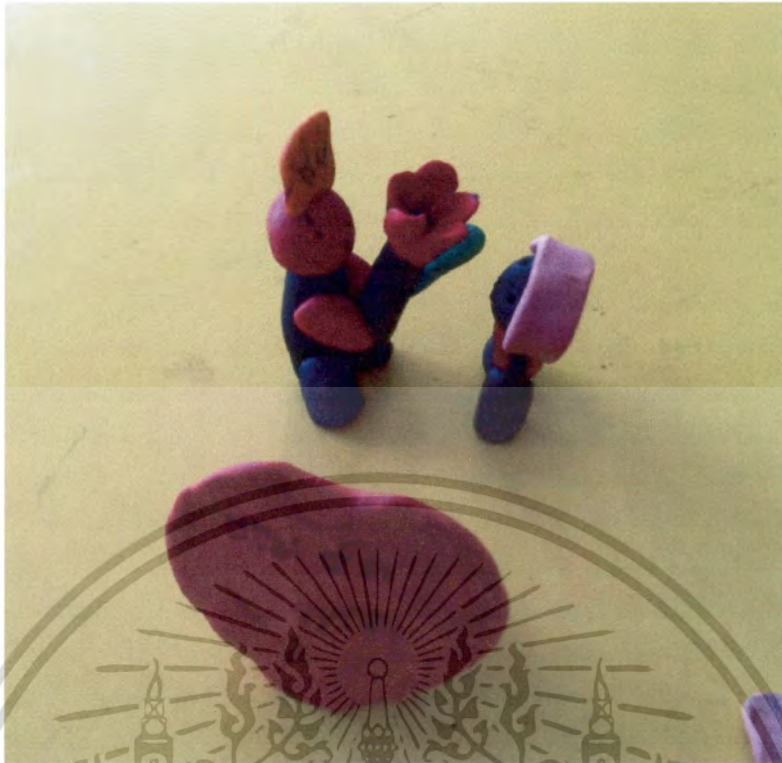

ภาพที่ ข.17 แสดงภาพผลงานศิลปะ กิจกรรมที่ 5 ของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง
 ที่มา: ดารณี ธนวัฒน์, 10 เมษายน 2556

ภาพที่ ข.18 แสดงภาพผลงานศิลปะ กิจกรรมที่ 5 ของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง
 ที่มา: ดารณี ธนวัฒน์, 10 เมษายน 2556

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ ข.19 แสดงภาพผลงานศิลปะ กิจกรรมที่ 5 ของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง
 ที่มา: ดารณี ธนวัฒน์, 10 เมษายน 2556

ภาพที่ ข.20 แสดงภาพผลงานศิลปะ กิจกรรมที่ 5 ของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง
 ที่มา: ดารณี ธนวัฒน์, 10 เมษายน 2556

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ประวัติผู้วิจัย

ประวัติส่วนตัว

ชื่อ-สกุล (ภาษาไทย) : นาง ดารณี ธนวัฒน์

ชื่อ-สกุล (ภาษาอังกฤษ) : Mrs. Daranee Tanawat

ตำแหน่งปัจจุบัน : อาจารย์ประจำสาขาวิชาครุศาสตร์สถาปัตยกรรมและการออกแบบ

คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
เลขที่ 1 ซอยฉลองกรุง1 แขวงลาดกระบัง เขตลาดกระบัง กรุงเทพมหานคร 10520

เบอร์โทรศัพท์ : 02-3298000 ต่อ 6080 *406 โทรสาร 02-3264324

โทรศัพท์มือถือ : 081- 4491310

E-mail address: ktdarane@kmitl.ac.th

ประวัติการศึกษา

ปีที่จบการศึกษา	ระดับปริญญา	อักษรย่อปริญญาและชื่อเต็ม	สาขาวิชา/วิชาเอก	ชื่อสถาบันการศึกษาและประเทศ
2533	ตรี	กศ.บ. (ศิลปศึกษา)	ศิลปศึกษา	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร ประเทศไทย
2539	โท	ค.ม. (ครุศาสตรมหา บัณฑิต)	ศิลปศึกษา	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ประเทศไทย

ผลงานวิจัย

ชื่อแผนงานวิจัยและ/หรือโครงการวิจัย	ปีที่พิมพ์	การเผยแพร่	แหล่งทุน	สถานภาพการทำวิจัย
1. การพัฒนาและการออกแบบผลิตภัณฑ์ชุมชนอย่างยั่งยืนสำหรับชุมชนคนพิการ และผู้ด้อยโอกาส ในเขตภาคกลาง	2550	รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์	เงินรายได้ ปีงบประมาณ2550	ผู้ร่วมวิจัย 10%
2. การออกแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรม ตราสินค้าและบรรจุภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อม สำหรับชุมชนในเขตภาคกลาง	2553	รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์	เงินรายได้ ปีงบประมาณ2550	ผู้ร่วมวิจัย10%

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้